

Biblioteka Sejmiku Śląskiego

Pracownia Sł

28134

1918

1918

ŚWIĘTA RODZINA

KALENDARZ

dla rodzin chrześcijańskich
na rok Pański

1918

→ Rocznik XX ←

Nakładem Wydawnictwa Dzieł Ludowych
K. Miarka, Sp. zogr. por. w Mikołowie.

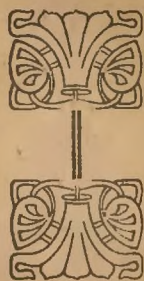

SPIS RZECZY

	Str.		Str.		
Słowo wstępne	2	Wynik Miarki nagrody Kalendarzowej na rok 1917	111	Jarmarki na Śląsku	
Powleści		W tygrysiach szponach	106	Liczba zwrotów kalendarzskich	
Bartkowy sen	38	Zbieranie grzybów	36	Miary i wagi	
Boże Ciało	55	Zurowie — to skarb najdroższy	41	Obliczanie procentów	
Ciekawa historia o pijaku leśnym	109	Złote myśli	95	Pory roku	
Losy pijaka	44			Święta żydowskie	
Obraz Matki Boskiej	29	Wiersze		Tablica porównawcza monet	
Ratujcie dzieci!	46	Na Nowy Rok	3	Wykaz targów tygodniowych	
Smutne szczęście	51	Z Bogiem	58	Začmienia w roku 1918	
Świadek z poza grobu (opowiadanie prawdziwe)	45			Znaki niebieskie	
Święty galernikiem	49	Ilustracje			
Sprawy kościelne		Bądź pozdrowiona, Urszulko	47	Dla kuchni i gospodarstwa	
Jubileusze w kościołach Warszawskich	92	Handlarz arabski	35	Dobre bułeczki	
Krzyżowe dni	16	„Jam jest dobry pasterz“	57	Jak konserwować marmeladę	
Przepisy postne	16	Jam jest mąż owej wdowy	45	Placek owocowy	
Spis alfab. imion słowiańskich	19	Matka Boska Gromniczna	59	Przechowywanie ziemniaków	
Spis alfab. Świętych Pańskich	17	Najświętsza Rodzina	28	Rydzę solone	
Suchedni	16	Napad handlarzy arabskich	32	Salata z jablek i śledzia	
Święta ruchome	16	Niewolnik	31	Suszenie owoców	
Sprawy polskie		Oglądanie towaru	35	Świeża pietruszka na zimę	
Henryk Sienkiewicz	42	Oltaż dłuta Wita Stwosza w kościele Maryackim w Krakowie	30	Tanie makaroniki wojenne	
Skarby ziemi polskiej	95	Partya towaru	32	Tort kartoflany	
Dział historyczny		Pochód pojmanych	33	Tort orzechowy	
Kalendarz historyczny	20	Portret H. Sienkiewicza	43	Wojenny placek	
Korona polska	92	Procesya	56	Wyróbowany przepis na my	
Sprawy wojenne		„Radujcie się ze mną, iżem znalazł owcę moją“	54	Zupa perłowa z fasolą	
Kronika 1916/1917	65	Sierota	37		
Nurkowce i ich wrogowie	97	Śmierć towarzysza	34	Przeplisy pocztowe	
Psy meldunkowe	110			Czekowe konto pocztowe	
Rozwój lotnictwa w czasie wolny	96	Rolnictwo		Druki	
Rozmałości		Prace wiosenne 6, 7, 8		Listy pieniężne	
Bernardyn i Jezuici, humoreska	50	Prace żniwne 9, 10, 11		Listy polecane	
Cesarz francuski i różaniec	57	Prace jesienne 12, 13, 14		Listy pospieszne	
Co przyczynia się do wyrobienia klienteli	61	Prace zimowe 4, 5, 15		Listy z poświadczeniem doręczenia	
Dwanaście warunków powodzenia w życiu	61	Dział prawniczo-informacyjny		Listy zwykłe	
Licytacja (humoreska)	102	Oplaty stemplowe w Austrii	113	Mandaty pocztowe	
Margaryna	103	Oplata stemplowa w Prusach	112	Oplata poczt. do Austro-Węgry i Luksemburgii	
Matka Boska Gromniczna	58	Oplata stemplowa za przesyłki kolejowe	112	Oplata pocztowa do Belgii	
Niewolnictwo i handel ludźmi w Afryce	31	Podatek dochodowy	113	Oplata pocztowa do Królestwa	
Obowiązkii dobrej gospodyni	91	Podatek uzupełniający	113	Oplata pocztowa do państw netałach	
O wychowaniu dzieci	53	Stempel wekslowy w Niemczech	112	Paczki	
Pieniądz — oszczędność	93	Zabezpieczenia		Paczki pilne	
Przyjaciel w potrzebie	106	Kasy chorych	60	Paczki do żołnierzy	
Przysłowia gospodarskie	4—15	Ubezpieczenie na niemoc i starość	60	Paczki wartościowe	
Przysłowia polskie	61	Ubezpieczenie urzędników prywatnych	60	Papiery handlowe	
Rekruci z Województwa Krakowskiego	48	Dział ogólnoinformacyjny		Pocztówki	
Sobowtór Mikołaja II	98	Chronologia roku 1918	16	Polowa poczt	
Wpływ muzyki na zwierzęta	101	Jarmarki w Księstwie Poznańsk	61	Próbki towarów	
		Jarmarki na Pomorzu	89	Przekazy pieniężne	
		Jarmarki w Prusach Wschodnich	87	Przepisy pocztowe w Polsce	
		Jarmarki w Prusach Zachodnich	85	Przepisy pocztowe w Austrii	
				Strefa pocztowa	
				Telefon	
				Telegramy	
				Zaliczki	

2813
ŚWIĘTA RODZINA
Kalendarz dla rodzin chrześcijańskich
na rok Pański

1918

✠ Rocznik XX ✠

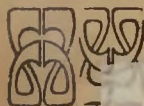

X- 3751

2813 /

II

1918

Nakładem Wydawnictwa Dziel Ludowych
K. Młarka, Sp. zogr. por. w Mikołowie.

Słowo wstępne.

od wrażeniem radosnem wysyłamy w świat kalendarz nasz na rok 1918.

Polska powstaje do życia nowego!

Z krwawych popiołów zawierchły światowej wykwiła za dopuszczeniem Opatrzności i dla Polski jutrzeńka bytu wolnego, za którym wiek cały tęskniła.

Cegielka po cegielce buduje się w starodawnej stolicy nowy gmach samodzielności politycznej, utraconej tak dawno.

Nowe zaczyna się życie, nowa nadzieja wstępuje w serca zwałpiałe długiem udręczeniem.

Da Bóg, że będzie lepiej w przyszłości; da Bóg, że nową zakwiećnie chwałą Polska Piastów i Jagiellonów; że stanie w rzędzie narodów wolna i pracowita ku ogólnemu pożytkowi ludzkości.

Tą nadzieją dzielimy się z Czytelnikami naszymi, a Bóg miłosierny nie dozwoli upaść dziełu rozpoczętemu. Sursum corda!

REDAKCJA.

2813 II / 1918

Od powietrza, głodu i wojny, ≡ Wybaw nas, Panie! ≡

Tobie posłuszne i wiatry i morza,
Tobie posłuszne ziemskie huragany.
Ciebie też naród rzucon na bezdroża
Nie darmo wzywa. o! Panie nad pany.

W pośród nas jesteś, choć zda się uspiony.
Zda się nie słyszysz, na jakie mę.arnie
Skarży się cały świat wojną zgnębiony...
Ale do Ciebie Twój naród się garnie.

Garnie i woła — na spienionej fali
Łódź nasza tonie, ratuj, bo zginiemy!
Niech się już Boskie Twe Serce uzali,
Da nam to, czego tak bardzo pragniemy.

Oto błagamy — ucisz nawałnicę,
Wstań, podnieś dłoń swą, niech burza ustanie,
Gniewu niech Twego zgasną błyskawice,
W pokoju wszyscy niech odetchną, Panie.

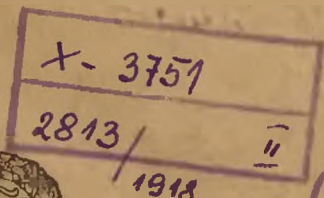
Burza się miota, skryła nas wałami,
Zda się bałwany jej ciągną do grobu..
Ale Ty jeszcze, Ty jeszcze nad nami,
By ją uciszyć nie brak Ci sposobu.

O! złudź się, Panie, czas upłynął długi.
Zda się cierpienie dopelnia już miary,
Podnieś prawicę, niech trysną łask strugi,
A nie daj nam być ludźmi malej wiary.

O! Panie, Panie, choć cierń się w skroń wpija,
Choć słabną siły w walk srogiej rozterce,
Z pełnością wiary duch się do Cię wzbija,
Świątą ufnością uspokaja serce.

Wierzym w moc Twoją, więc glosy sełnemi.
Dopóki tchu nam, póki życia stanie,
Wołamy spolem z ludami wszej ziemi:
Burzę wojenną ucisz, ucisz, Panie!

Wanda Grochowska.

JANUAR

po rosyjsku.

LEDEN

po czesku.

Styczeń 1918

JANUAR

po niemiecku.

СИЧЕНЬ

po rasińsku.

Dni	Imiona Świętych i Święta	Zna-ki	Słońca Wach. Zach.	Księżycy Wach. Zach.
1. Ewangelia u Łuk. w Roz. 2 „O obrzez. P. Jezusa“.				
1 W.	Nowy Rok. Imię Jezus.		8 14 3 53	8 48 9 49
2 Sr.	Makarego Op., Izydora		8 13 3 55	9 56 10 4
3 C.	Genowfy P., Daniela M.		8 13 3	11 4 10 18
4 P.	† Eugeniusza, Tytusa.		8 13	rano 10 33
5 S.	Szymona St., Telesfora P.		8 13 3 58	12 12 10 48
2. Ew. u Mat. w Rozdz. 3 „O chrzcie Jezusa w Jord.“.				
6 N.	Sw. Trzech Króli.		8 13 3 59	1 21 11 6
7 P.	Lucyana i Juliana		8 12 4 1	2 32 11 28
8 W.	Seweryna Op., Teofila.		8 12 4 2	8 44 11 56
9 Sr.	Marcyanny P., Jul. i Baz.		8 11 4 3	4 54 12 33
10 C.	Agatona P., Wilhelma		8 11 4 5	5 59 1 24
11 P.	† Honoraty P., Hygina M.		8 10 4 6	6 56 2 29
12 S.	Ernesta, Arkadyusza.		8 9 4 8	7 40 3 46
3. Ewang. u Łuk. w Rozdz. 2 „Jezus 12-letni w Kośc.“.				
13 N.	1 po 3 Kr. Weroniki Leone.		8 9 4 9	8 14 5 11
14 P.	Hilarego B.		8 8 4 11	8 41 6 38
15 W.	Pawła i P. Izydora.		8 7 4 12	9 8 8 5
16 Sr.	Marcela Pap. i Męczon.		8 6 4 14	9 22 9 31
17 C.	Antoniego, Sulpic. P. B.		8 5 4 15	9 41 10 56
18 P.	† Katedry św. Piotra w Rz.		8 4 4 17	10 0 rano
19 S.	Marty, Julinsza Męcz.		8 8 4 19	10 21 12 19
4. Ewang. u Jana w Rozdz. 2 „Gdy w Kanie Galil.“.				
20 N.	2 po 3 Kr. Fabiana i Sebast.		8 2 4 20	10 47 1 41
21 P.	Agnieszki P. M.		8 1 4 22	11 20 2 59
22 W.	Wincentego i Anastaz.		8 0 4 24	12 1 4 11
23 Sr.	Zaśl. N.M.P., Rajmunda.		7 58 4 26	12 53 5 14
24 C.	Jana Jał. Ap., Tymoteusza		7 57 4 28	1 54 6 4
25 P.	† Nawrócenie św. Pawła.		7 56 4 29	3 1 6 43
26 S.	Polikarpa Bisk. i Męcz.		7 55 4 31	4 12 7 13
5. Ewang. u Mat. w Rozdz. 20 „O robotnik. w winnicy“.				
27 N.	Starozap. Jana Złotoust.		7 53 4 33	5 23 7 37
28 P.	Karola, Agnieszki		7 52 4 35	6 33 7 55
29 W.	Franciszka-Salezynsza.		7 50 4 37	7 42 8 11
30 Sr.	† Hipolita, Martyny P. M.		7 49 4 39	8 50 8 26
31 C.	Piotra z Nolaszku M.		7 47 4 41	9 57 8 40

Zapiski.

21. Richter 200

DLA ROLNIKÓW.

Przygotować zboże i nasiona do siewu. Żrebne kłaczę dobrze odżywiać. Dbać o drób, ponieważ zaczyna nieść jaj. Pamiętać o pszczołach. Przerębie wyrabywać w stawach rybnych. Dbać o ciepło w chlewach. Zwozić drzewo, węgle, łód, sztuczne nawozy i t. p.

ZMIANY POWIETRZA PODŁUG 100-LETNIEGO KALENDARZA.

Styczeń zaczyna się zimnem, trwającym do 16-go; 16—17-go ślizgawica; 20—27-go śniegi, poczem do końca miesiąca deszcze z śniegiem.

Na Nowy Rok,
Przybyło dnia na zajęczy skok.
Nowy Rok nastaje,
Każdemu ochoty dodaje.
Nowy Rok pogodny,
Zbiór będzie dorodny.
Gdy Nowy Rok mglisty,
Jeś ci będą glisty.

FIEWRAL

po rosyjsku.

UNOR

po czesku.

Luty 1918**FEBRUAR**

po niemiecku.

LIUTEN

po rusińsku.

Dni	Imiona Świętych i Święta	Znak	Śłońca Wsch. Zach.	Księżyc Wsch. Zach.
1 P.	† Ignacego B. M.	☾	7 46 4 42	11 5 8 55
2 S.	N. M. P. Gromn.	☾	7 44 4 44	rano 9 11
6. Ewangelia u Łukasza w Rozdz. 8 „O rozmaitej roli“.				
3 N.	Mieśop. Błażeja B. Męcz.	☾	7 42 4 46	12 14 9 31
4 P.	Andrzeja Kors. Weron. ☿	☾	7 41 4 48	1 24 9 56
5 W.	Agaty P. M., Albina B.	☾	7 39 4 50	2 34 10 28
6 Sr.	Doroty P. M., Teofila.	☾	7 37 4 52	3 40 11 11
7 C.	Romualda i Ryszarda.	☾	7 36 4 54	4 40 12 7
8 P.	† Jana z M., Emiliana.	☾	7 34 4 56	5 30 1 17
9 S.	Apolonii P. M., Sabby.	☾	7 32 4 58	6 9 2 38

7. Ewang. u Łuk. w Roz. 18 „Jezus przepow. swą mękę“.

10 N.	Zapustna. Scholastyki P.	☾	7 30 5 0	6 39 4 5
11 P.	Teodory, Lucyśza ☼	☾	7 28 5 1	7 4 5 34
12 W.	Antoniusza P., Eulalii P.	☾	7 26 5 3	7 25 7 3
13 Sr.	† Popie'eo. Katarzyny	☾	7 24 5 5	7 45 8 31
14 C.	Walentego K. M., Zenony	☾	7 22 5 7	8 5 9 58
15 P.	† Faustyna i Jowity M.	☾	7 20 5 9	8 27 11 23
16 S.	Julianny P., Grzegorza.	☾	7 18 5 11	8 52 rano

8. Ew. u Mateusza w Roz. 4 „O kuszeniu Chrystusa“.

17 N.	Wstęp. Flawiana, Donat.	☾	7 16 5 13	9 22 12 45
18 P.	Szymona, Bisk. ☼	☾	7 14 5 1	10 1 2 1
19 W.	Juliana, Konrada W.	☾	7 12 5 17	10 50 3 7
20 Sr.	† Leona, Eucharysta.	☾	7 10 5 19	11 48 4 1
21 C.	Feliksa M., Eleonory p.	☾	7 8 5 21	12 53 4 44
22 P.	† Stol. św. Piotra w Ant.	☾	7 6 5 23	2 2 5 16
23 S.	† Florentego, Piotra Dam.	☾	7 4 5 24	8 12 5 41

9. Ewangelia u Mat. w Roz. 17 „O Przem. Pańskim“.

24 N.	Sucha. Macieja Ap., Serg.	☾	7 2 5 26	4 22 6 1
25 P.	Zygryda, Wiktora M. ☼	☾	7 0 5 28	5 30 6 18
26 W.	Aleksandra B., Andrzeja.	☾	6 57 5 30	6 38 6 34
27 Sr.	† Nicefora, Juliana M.	☾	6 55 5 32	7 45 6 48
28 C.	Romana Op., Justusa.	☾	6 53 5 33	8 53 7 3

DLA ROLNIKÓW.

Przebrać narzędzia do uprawy roli. Przerablać zboża jeżeli wilgotne. Ziemiaki przebrać. Nawozy sztuczne rozsiać. Dbać o ruch inwentarza na świeżem powietrzu. Kłaczę prowadzić do ogierów. Owce na latowe jagnięta dopuszczać do barana. Drzewa bielić wapnem.

ZMIANY POWIETRZA PODŁUG 100-LETNIEGO KALENDARZA.

Początek lutego ponury i z deszczem; od 9—12 pogodnie, poczem 3 dni śnieżne, 16-go deszcz, następnie zimno; po 21 śnieg i zimno aż do 28.

Zapiski.

1. Künser 300
 5. Neumann 200
 9. Wilczek 100
 15. Künser 300
 20. F. Neumann 200

Czasem luty, ostro luty;
 Czasem luty, same pluty.
 Kiedy luty,
 Obuj chłopie dobre buty.
 Gdy na Gromnicę roztaje,
 Rzadkie będą urodzaje.
 Sól świętej Agaty
 Broni od ognia chaty.

MART
po rosyjsku.

BJEZEN
po czesku.

Marzec 1918

MAERZ
po niemiecku.
MAREC
po rusińsku.

Dni	Imiona Świętych i Święta	Zna- ki	Środa Wsch. Zach.	Księżyc Wsch. Zach.
1 P.	† Antoniny, Albina B.	☿	6 51	5 35
2 S.	† Heleny cesarzowej.	☿	6 49	5 37
10. Ew. u Łuk. w Rozdz. 11 „Pan Jezus wyp. diabła.“				
3 N.	3 post. Głucha. kunegund.	☿	6 46	5 39
4 P.	Kazimierza królewicza.	☿	6 44	5 41
5 W.	Teofila, Fryderyka.	☿	6 42	5 43
6 Sr.	† Wiktora i Wiktoryn.	☿	6 40	5 45
7 C.	Tomasza z Akwinu.	☿	6 37	5 47
8 P.	† Bł. Wincentego Kadł.	☿	6 35	5 48
9 S.	† Franciszki Rzymiański.	☿	6 33	5 50
11. Ewang. u Jana w Roz. 6 „O nakarm. 5000 ludzi.“				
10 N.	4 post. Środop. 40 Męcz.	☿	6 30	5 52
11 P.	Konstantego Wiel.	☿	6 28	5 54
12 W.	Grzegorza Pap. W.	☿	6 26	5 56
13 Sr.	† Krystyny, Teodory.	☿	6 23	5 58
14 C.	Matyldy Kr., Leona.	☿	6 21	5 59
15 P.	† Longina żołn. i męcz.	☿	6 19	6 1
16 S.	† Dyonizego, Julianna M.	☿	6 17	6 3
12. Ewan. u Jana w Roz. 8 „Żydzi chcą ukam. Chrystusa.“				
17 N.	5 post. Bł. Gertrudy W.	☿	6 14	6 5
18 P.	Gabryela Arch. Cyryla.	☿	6 12	6 6
19 W.	Józefa, Oblub. NMP.	☿	6 10	6 8
20 Sr.	† Eugeniusza M., Eufemii.	☿	6 7	6 10
21 C.	Benedykta Op., Filomeny.	☿	6 5	6 12
22 P.	† Katarzyny, Pawła.	☿	6 2	6 13
23 S.	† Katarz. Król. Szw. Felik.	☿	6 0	6 15
13. Ewan. u Mat. w Roz. 21 „Wjazd Jezusa do Jeroz.“				
24 N.	6 post. Palmowa. Marka.	☿	5 58	6 17
25 P.	Zwiast. NMP.	☿	5 55	6 19
26 W.	Tekli, Piotra, Jana P.	☿	5 53	6 20
27 Sr.	† Ruperta Biskupa.	☿	5 50	6 22
28 C.	† Wielki Czw. Augusty M.	☿	5 48	6 24
29 P.	† Wielki Piątek Eustazego.	☿	5 46	6 25
30 S.	† Wielka Sob. Wiktora.	☿	5 43	6 27
14. Ew. u Marka w Roz. 16 „O Zmartwych. Jezusa.“				
31 N.	Wielkanoc.	☿	5 41	6 29

Zapiski.

1. Meyer 100

5. Naumann 200

9. Wilczek 150

15. Kunzer 300

25. Naumann 285

30. Meyer 200

DLA ROLNIKÓW.

Skierować wszystkich do robot polnych. Walować i bronować. Z łutego łajnięta oczyszczać. Stebniki u pszczoł przewietrzać. Przyorywać obornik pod ziemniaki. Drzewa w ogrodach podlewać gnojówką. Rozsiewać saletę na żyto.

ZMIANY POWIETRZA PODŁUG 100-LETNIEGO KALENDARZA.

Aż do 20-go powietrze ostre; 22-go przymrozek, następne noce bardzo chłodne, zresztą łagodnie.

Już noc niknie, a dzień długi;
Czy w porządku twoje plugi?
Spokładanoż pola były,
By się teraz znawożyły?
Już wiatr dmucha południowy;
Czyś gotowy? czyś gotowy?
Spiesz-że w pole, by po trochu,
Rzucić w ziemię owsa, grochu.

APRIEL

po rosyjsku.

DUBEN

po czosku.

Kwiecień 1918

APRIL

po niemiecku.

BEREZEN

po rusínsku.

Dni	Imiona Świętych i Święta	Znak	Środa Wsch. Zach.	Księżyc Wsch. Zach.
1 P.	Poniedział. Wielk.	☿	5 39 6 31	rano 7 8
2 W.	Franciszka a Paulo.	☿	5 36 6 32	12 18 7 52
3 Sr.	Ryszarda B., Pankracego.	☿	5 34 6 34	1 12 8 48
4 C.	Ambrożego i Izidora B.	☿	5 32 6 36	1 57 9 55
5 P.	† Wincentego For., Ireny.	☿	5 29 6 38	2 32 11 10
6 S.	Celestyna, Wilhelma Op.	☿	5 27 6 39	3 1 12 31

15. Ewang. u Jana w Roz. 20 „O niewiernym Tomaszu.“

7 N.	Przewod. Hermana, Epif.	☿	5 25 6 41	3 26 1 55
8 P.	Dyonizego.	☿	5 22 6 43	3 47 3 21
9 W.	Maryi Kleofasowej.	☿	5 20 6 44	4 7 4 49
10 Sr.	Ezechiela, Apoloniusza.	☿	5 18 6 46	4 28 6 18
11 C.	Leona Pap., Filipa B.	☿	5 16 6 48	4 51 7 47
12 P.	† Juliusza P., Zenona B.	☿	5 13 6 50	5 19 9 15
13 S.	Maksyma, Hermenegilda	☿	5 11 6 51	5 53 10 2

16. Ewang. u Jana w Rozdz 10 „O dobrym pasterzu.“

14 N.	2 po Wiel. Waleryana.	☿	5 9 6 5	6 37 11 0
15 P.	Anastazego M.	☿	5 7 6 55	7 31 rano
16 W.	Feliksa, Lamberta M.	☿	5 4 6 57	8 34 12 34
17 Sr.	Rudolfa i Roberta.	☿	5 2 6 58	9 42 1 1
18 C.	Apoloniusza M., Perf.	☿	5 0 7 0	10 53 1 40
19 P.	† Leona P., Dyonizego.	☿	4 58 7 2	12 3 2 10
20 S.	Agnieszki, Wiktora.	☿	4 56 7 4	1 12 2 30

17. Ew. u Jana w Roz 16 „Matuczko a nie ujrz. Mnie.“

21 N.	3 po Wiel. Anzema Arch.	☿	4 56 7 5	2 49 2 47
22 P.	Piotra i Kaja P. M.	☿	4 51 7 7	3 26 3 3
23 W.	Wojciecha B., Feliksa M.	☿	4 49 7 9	4 33 3 1
24 Sr.	Jerzego M., Grzegorza P.	☿	4 47 7 11	5 41 3 23
25 C.	Marka Ewang., Stefana B.	☿	4 45 7 12	6 50 3 51
26 P.	† Marcela i Kleusa P.	☿	4 43 7 14	7 59 4 1
27 S.	Zity P., Anastazego.	☿	4 41 7 16	9 6 4 37

18. Ewang. u Jana w Rozdz 16 „O odejściu do Ojca.“

28 N.	1 po Wiel. Witalisa, Wal.	☿	4 39 7 1	10 11 5 9
29 P.	Piotra M. Roberta Op.	☿	4 37 7 13	11 8 5 51
30 W.	Katarzyny S., Zofii.	☿	4 35 7 15	1 56 6 41

DLA ROLNIKÓW.

Kończyć zasiewy wiosenne i sadzenie okopowizn. Racie obcinać u bydła mleczego. Świnie szczepić przeciw czerwoności. Przesadzać i szczepić drzewka, okopać wszystkie drzewa. Jagnięta odsadzać od matek.

ZMIANY POWIETRZA PODŁUG 100-LETNIEGO KALENDARZA.

Nocami aż do 10-go mroz, poczem do 23-go łagodniej; później znów powietrze ostrzejsze aż do 29-go i tuż odąd dni łagodniejsze.

Zapiski.

1. Künser 500

15. Künser 500

25. Meyer 200

27. Sal. & Sp. 650

30. Richter 100

Witaj nam Matuczku,
Ze słowem w guiczku!
W maju żumne sosieneczki,
Wonne puszcza ci chojniczki.
Juk w maju zimno,
To w stodole ciemno.
Oj mai-ó się majem maj,
Ostatek bydelku dai.

M A J
po rosyjsku.
v
KVETEN
po czesku.

Maj 1918

M A I
po niemiecku.
—
M A J
po rusińsku.

Dni	Imiona Świętych i Święta	Zna-ki	Słońca Wsch. Zach.	Księżyc Wsch. Zach.
1 Sr.	Filipa i Jakóba, Apost.	☿	4 33 7 23	rano 7 47
2 C.	Zygmunta Kr., Atanazego	☿	4 31 7 21	12 33 8 59
3 P.	† Znaleź. św. Krzyża.	☿	4 29 7 26	1 3 10 16
4 S.	Floryana M., Pelagii.	☿	4 27 7 28	1 28 11 37
19. Ewang. u Jana w Roz. 16 „O prawdę modlitwie“.				
5 N.	5 po Wielk. Piusa V., Mon.	☿	4 25 7 29	1 50 12 59
6 P.	Jana w oleju.	☿	4 23 7 31	2 10 2 23
7 W.	Domiceli panny	☿	4 21 7 33	2 30 3 48
8 Sr.	Stanisława bisk.	☿	4 19 7 34	2 51 5 1
9 C.	Wniebow. Pańskie	☿	4 18 7 36	3 16 6 41
10 P.	† Antoniusza, Izydora.	☿	4 16 7 38	3 47 8 4
11 S.	Dominika, Pankracego.	☿	4 14 7 39	4 26 9 1
20. Ew. u Jana w Roz. 15 16 „O przyjściu Ducha święt“.				
12 N.	6 po Wiel. N.M.P. Łask.	☿	4 12 7 41	5 15 10 2
13 P.	Jana, Serwacego biskupa	☿	4 11 7 42	6 16 11 9
14 W.	Chrystyana, Bonifacego	☿	4 9 7 44	7 24 11 4
15 Sr.	Zofii męcz. z 3 córkami	☿	4 8 7 46	8 36 rano
16 C.	Jana Nepomucena.	☿	4 6 7 47	9 48 12 1
17 P.	† Paschalisa, Anton. b.	☿	4 5 7 49	10 59 12 34
18 S.	† Feliksa P., Eryka Kr.	☿	4 3 7 50	12 7 12 52
21. Ewan. u Jana w Roz. 14 „O zesł. Ducha świętego“.				
19 N.	Zielone Świątki.	☿	4 2 7 52	1 14 1 8
20 P.	Pon. Ziel. Świątek.	☿	4 0 7 53	2 21 1 9
21 W.	Wiktora, Konstantyna.	☿	3 59 7 55	3 9 1 3
22 Sr.	† Heleny Kr., Mareyana.	☿	3 57 7 56	4 37 1 56
23 C.	Jędrzeja, Dezyderyusza.	☿	3 56 7 58	5 46 2 16
24 P.	† Joanny W., Zuzanny.	☿	3 55 7 59	6 55 2 39
25 S.	† Grzegorza VII, Urbana	☿	3 54 8 0	8 1 3 9
22. Ew. u Mat. w Rozdz. 28 „Jana mi wszelka władza“.				
26 N.	Sw. Trójca. Filipa, August.	☿	3 52 8 2	9 2 3 48
27 P.	Teodozyi P., Magdalony.	☿	3 51 8 3	9 53 4 38
28 W.	Germana b.	☿	3 50 8 4	10 34 5 39
29 S.	Teodozyi panny, Teodora	☿	3 49 8 6	11 7 6 49
30 C.	Boże Ciało. Feliksa P.	☿	3 48 8 7	11 33 8 6
31 P.	† Petroneli P., Anieli M.	☿	3 47 8 8	11 55 9 25

Zapiski.

H. Meyer 200
J. Richter 133.52
M. S. & Sp. 652.60

DLA ROLNIKÓW.

Teplić chraszcze. Sadzić kapustę i buraki pastewne. Ślad kukurydzą i proso. Wałować pszenicę leżącą za bułną. Teplić łopuchę i chwasty. Drenować pola. Ciąć drzewostan dębowy i świerkowy dla kory. Strzedz pnie słabsze w pasiece od rabunku.

ZMIANY POWIETRZA PODŁUG 100-LETNIEGO KALENDARZA.

1 i 2 pięknie, 3-go grzmot i w następstwie bardzo chłodno aż do 8-go. W nocy na 11-go lód i aż do 20-go zimno. Od 21—29-go ładnie ciepło; 30 i 31 lód i śron.

Kiedy we Wielki Piątek mróz,
To gospodarzu proso na górę wioż.
Kiedy we Wielki Piątek rosa,
To nasiej gospodarzu dużo prosa.
We Wielki Piątek,
Dobry zasiewu początek.
We Wielki Piątek,
Bolesci Maryi początek.

IJUN
po rosyjsku.
CZERVEN
po czesku.

Czerwiec 1918

JUNI
po niemiecku.
CZERWEO
po rusińsku.

Dni	Imiona Świętych i Święta	Znak	Śłońca Wsch. Zach.	Księżycy Wsch. Zach.
1 S.	Jakóba St. Juwencyusza	☞	3 46	8 9 rano 10 46
23. Ewan. u Łuk. w Roz. 14 „O wezwaniu na wieczerzę“.				
2 N.	2 po Z. Sw. Marcelina.	☞	3 45	8 10 12 15 12 7
3 P.	Klotyldy, Erazma m.	☞	3 45	8 12 12 34 12 3
4 W.	Kwiryna, Franciszka.	☞	3 44	8 13 12 55 2 53
5 Sr.	Bonifacego B., Waleryi.	☞	3 43	8 14 1 17 4 17
6 C.	Norberta B. M., Pauliny	☞	3 42	8 15 1 44 5 40
7 P.	† Roberta op.	☞	3 42	8 15 2 18 6 57
8 S.	Maksyma i Seweryna.	☞	3 41	8 16 3 2 8 5
24. Ewan. u Łuk. w Roz. 15 „O zgubionej owcy i groszu“.				
9 N.	3 po Z. Sw. Prymusa, Felic.	☞	3 41	8 17 3 51 8 59
10 P.	Małgorzaty Kr.	☞	3 40	8 18 5 3 9 40
11 W.	Feliksa i Fortunata Br.	☞	3 40	8 19 6 15 10 12
12 Sr.	Jana W., Onufrego	☞	3 39	8 20 7 23 10 37
13 C.	Antoniogo z Padwy.	☞	3 39	8 20 8 40 10 57
14 P.	† Bł. Jolanty. Bazylego.	☞	3 39	8 21 9 51 11 14
15 S.	Leonii i Libii.	☞	3 39	8 21 11 0 11 30
25. Ew. u Łukasza w Roz. 5 „O obfitym połowie ryb“.				
16 N.	4 po Z. S. Benona B.	☞	3 39	8 22 12 7 11 45
17 P.	Adolfa b., Inocentego m.	☞	3 39	8 22 1 14 rano
18 W.	Wawrzyńca, Marka.	☞	3 39	8 23 2 22 12 1
19 Sr.	Gerwazego i Protazego.	☞	3 39	8 23 3 31 12 20
20 C.	Florentyny P., Praksedy.	☞	3 39	8 24 4 40 12 41
21 P.	† Alojzego Gonzagi.	☞	3 39	8 24 5 48 1 8
22 S.	Paulina B., Klemensa.	☞	3 39	8 24 6 51 1 43
26. Ewan. u Mat. w Roz. 5 „O sprawied. Faryzeuszów“.				
23 N.	5 po Z. S. Maryanny, Zen.	☞	3 39	8 24 7 46 2 29
24 P.	Jana Chrzcziciela.	☞	3 39	8 24 8 32 3 26
25 W.	Emmy W., Prospera B.	☞	3 40	8 24 9 8 4 35
26 Sr.	Jana i Pawła M.	☞	3 40	8 24 9 37 5 51
27 C.	Władysława Króla.	☞	3 40	8 24 10 1 7 11
28 P.	† Wig. Leona II P., Iren.	☞	3 41	8 24 10 22 8 3
29 S.	Piotra i Pawła, ap.	☞	3 41	8 24 10 41 9 5
27. Ewan. u Marka w Roz. 8 „O nakarm. 4000 ludzi“.				
30 N.	6 po Z. S. Wspom. św. Pawła	☞	3 42	8 2 11 1 17

Zapiski.

25. Nowam 225-

DLA ROLNIKÓW.

Koszenie traw i koniczyn. Tępieć kaniłkę i osiet. Drzewka odzłazywać i podlewać. Obcinać gałęzie topoli. Niszczyć gasienice. Omiatać często palczynę z ulla. Wiedzące krze ziemniaków usuwać, ażeby nie zarząły. Przerabiać komposty. Wyporządkować narzędzia.

ZMIANY POWIETRZA PODŁUG 100-LETNIEGO KALENDARZA.

Z początku śron i chłód, 9-go śron powtórnie, później aż do końca miesiąca ciepło.

Czerwiec temu się zieleni,
Kto do pracy się nie leni.
Gospodarzu, już ci czas,
Koniczyną gdyby las.
Kiedy Medard się rozwodni,
Będą deszcze sześć tygodni.
Na święty Antoni
Pierwsza się jagodka zapłoni.

1 JUL

po rosyjsku.

ČERVENEC

po czesku

Lipiec 1918

JULI

po niemiecku.

LYPEO

po rusínsku.

Dni	Imiona Świętych i Święta	Znak	Słońca Wsch. Zch.	Księżycy Wsch. Zch.
1 P.	Naiście. Krwi Jezusa	☞	3 43 8 24	1 2 12 39
2 W.	Nawiedzenie N.M.P. Jacka.	☞	3 43 8 2	1 47 2 2
3 Sr.	Marka M., Eulogiusza	☞	3 44 8 2	rano 3 23
4 C.	Józefa Kalasantego	☞	3 45 8 2	1 17 4 11
5 P.	† Antoniego, Zakkarya	☞	3 46 8 22	12 56 5 51
6 S.	Łucyi, Dominiki M.	☞	3 46 8 2	1 46 6 50

28. Ewang. u Mat. w Roz. 7 „O fałszywych prorokach.”

7 N.	7 po Z. Sw. Cyryla	☞	3 47 8 21	2 46 7 36
8 P.	Elżbiety Kr. Wd., Eugen.	☞	3 48 8 21	3 55 8 12
9 W.	Weroniki P., Zenona M.	☞	3 49 8 20	5 8 8 39
10 Sr.	7 braci śpiących syn. Fel.	☞	3 50 8 19	6 21 9 1
11 C.	Pelagii P., Piusa I P.	☞	3 51 8 18	7 33 9 19
12 P.	† Jana Galberta Op.	☞	3 53 8 17	8 43 9 36
13 S.	Małgorzaty P., Eugen.	☞	3 53 8 17	9 51 9 51

29. Ewan. u Łuk. w Roz. 16 „O niesprawied. szafat.”

14 N.	8 po Z. Sw. Bonawentury B.	☞	3 55 8 16	10 59 10 7
15 P.	Rozest. Ap., Henryka Ces.	☞	3 56 8 15	12 6 10 25
16 W.	N.M.P. Skapl. Hilarego.	☞	3 57 8 14	1 14 10 45
17 Sr.	Aleksego W., Marceliny P.	☞	3 58 8 13	2 31 11 9
18 C.	Szymona z L., Kamila z L.	☞	4 0 8 11	3 30 11 40
19 P.	† Wincentego a Paulo W.	☞	4 1 8 10	4 35 rano
20 S.	Czesława W., Małgorzaty.	☞	4 2 8 9	5 31 12 20

30. Ewan. u Łuk. w Roz. 1 „O Zburzeniu Jerozolimy.”

21 N.	9 po Z. Sw. Kunegundy Kr.	☞	4 4 8 8	6 25 1 2
22 P.	Maryi Magdal. Platona M.	☞	4 5 8 6	7 6 2 16
23 W.	Franciszka S., Ap. I nar.	☞	4 6 8 5	7 38 3 30
24 Sr.	Wiktora Z., Wincentego M.	☞	4 8 8 4	8 5 4 50
25 C.	Jakóba St. Ap., Florenc.	☞	4 9 8 2	8 27 6 14
26 P.	† Anny, matki N. M. P.	☞	4 11 8 1	8 47 7 38
27 S.	Natalii i Julii.	☞	4 12 7 59	9 8 9 2

31. Ewan. u Łuk. w Roz. 18 „O faryzeuszu i ceniku.”

28 N.	10 po Z. Sw. Czesława W.	☞	4 14 7 58	9 26 10 36
29 P.	Flory, Marty P., Olafa Mr.	☞	4 15 7 56	9 55 11 4
30 W.	Abdona, Ursusa M.	☞	4 17 7 55	10 21 1 11
31 Sr.	Ignacego z L., Fabiana	☞	4 18 7 53	1 7 2 11

DLA ROLNIKÓW

Nie spać nad niewypaszonego stada. Łanie i świny płaszcą codziennie. Drob wypaszać w pole, w domu dawać kłopotliwy karmy. Świnom dawać wotaryne zuchwał maszy. Włoch nie chodzić po pastwisku. W domach utrzymywać chłopa. Łania raność lepiej wczekać, jak za późno.

ZMIANY POWIETRZA PODŁUG 100-LETNIEGO KALENDARZA.

Do 12-go upłyty z powodu czem chłodnej burze, późnej chłód przepłany deszczem aż do końca miesiąca.

Zapiski.

Mayer 325

196

W lipcu kłós się korzy,
Ze niosie dar Boży;
Który prosto stoi,
To z pustoty swojej.
Złó na Prokopa,
Jak zmoknie kopa.
Na święty Jakób,
To złetek rachub.

AWGUST
po rosyjsku.

SRPEN
po czesku.

Sierpień 1918

AUGUST
po niemiecku.

SERPEN
po rusińsku.

Dni	Imiona Świętych i Święta	Znak	Słońca Wsch. Zach.	Księżycy Wsch. Zach.
1 C.	Piotra w okowach, Filipa.	☿	4 20 7 51	11 42 3 42
2 P.	† NMP. Anielskiej, Alfonsa.	☿	4 21 7 50	rano 4 44
3 S.	Znal. rel. św. Szczepana.	☿	4 23 7 48	12 37 5 34
32. Ewang. u Marka w Rozdziale 7 „O głuchoniemym.”				
4 N.	11 po Z. Sw. Dominika.	☿	4 24 7 46	1 42 6 12
5 P.	NMP. Śnieżn., Afry P.	☿	4 26 7 45	2 52 6 41
6 W.	Przem. Pańskie, Stefana. ☿	☿	4 28 7 43	4 5 7 5
7 Sr.	Kajetana, Alberta.	☿	4 29 7 41	5 17 7 25
8 C.	Cyryaka M., Emiliana.	☿	4 31 7 39	6 27 7 42
9 P.	† Romana M., Juliana.	☿	4 32 7 37	7 36 7 58
10 S.	Wawrzyńca M., Bogdana.	☿	4 34 7 35	8 44 8 14

33. Ewan. u Łuk. w Roz. 10 „O miłośn. samarytan.”				
11 N.	12 po Z. Sw. Zuzanny P.	☿	4 36 7 33	9 52 8 31
12 P.	Klary P., Hilaryi M.	☿	4 37 7 31	10 59 8 50
13 W.	Hipolita i Heleny	☿	4 39 7 29	12 7 9 12
14 Sr.	† Euzebiusza, Anastazyi. ☿	☿	4 41 7 27	1 14 9 40
15 C.	Wniebowz. NMP.	☿	4 42 7 25	2 19 10 15
16 P.	† Joachima Ojca NMP.	☿	4 44 7 23	3 10 11 0
17 S.	Rocha i Jacka.	☿	4 46 7 21	4 13 11 57

34. Ewan. u Łuk. w Roz. 17 „O dziesięciu trędowatych.”				
18 N.	13 po Z. Sw. Klary P.,	☿	4 47 7 19	4 58 rano
19 P.	Zebalda, Ludwika, Benig.	☿	4 49 7 17	5 35 1 0
20 W.	Bernarda, Lucyana S.	☿	4 51 7 15	6 5 2 23
21 Sr.	Joanny Franciszki z Chant.	☿	4 52 7 13	6 29 3 45
22 C.	Symforyana M., Tymot. ☿	☿	4 54 7 11	6 51 5 11
23 P.	† Feliksa Ben., Wiktora B.	☿	4 56 7 9	7 12 6 37
24 S.	Barbary, ap., Jerzego.	☿	4 57 7 6	7 34 8 2

35. Ewang. u Mat. w Roz. 6 „O służ. Bogu i mamonie.”				
25 N.	14 po Z. Sw. NMP. Jasnog.	☿	4 59 7 4	8 57 9 30
26 P.	Ireusza i Zefiryu M.	☿	5 1 7 2	8 25 10 55
27 W.	Cezarego B., Józefa Kal.	☿	5 2 7 0	8 59 12 10
28 Sr.	Augustyna P., Pelagius. ☿	☿	5 4 6 58	9 41 1 52
29 C.	Święte gł. Sw. Jana Chrzc.	☿	5 6 6 55	10 34 2 35
30 P.	† Hoży Lim. P., Bononiusza.	☿	5 7 6 53	1 35 3 31
31 S.	Rozmunda, Paulina B.	☿	5 9 6 51	rano 4 12

Zapiski.

A. Naumann 226.35

Mayer 325 (5)

Mayer 325 (15)

*Mayer 340
226.55 S. & Lyp. (30)*

DLA ROLNIKÓW.

Konie dobrze odżywiać. Pamiętać o kurach, gdyż jaja z sierpnia najłatwiej przechowywać. Trzodę chlewną trzymać chłodno, chlewy dezynfekować. Maciory puszcząć pod barana na pokot zimowy. Świeżo młócone zboże cienko sypać i zostawiać okna na śpielniku zawsze otwarte.

ZMIANY POWIETRZA PODŁUG 100-LETNIEGO KALENDARZA.

W pierwszych dniach z rana mglisto, dni zresztą upalne.

Na święty Wawrzyniec,
rośnie kapusta wiemeo.
A od Tadeusza,
rośnie kapelusza.
Na święty Roch,
W stodole groch.
Do Maryi Wniebowstąpienia,
Miej w stodole połowę mienia.

SIENTIABR

po rosyjsku.

ZÁRI

po czesku.

Wrzesień 1918

SEPTEMBER

po niemiecku.

WERESEŃ

po rusińsku.

Dni	Imiona Świętych i Świętą	Zna-ki	Słońca Wsch. Zach.	Księżycą Wsch. Zach.
-----	--------------------------	--------	-----------------------	-------------------------

36. Ewan. u Łuk. w Roz. 7 „O wskrzesz. młodź z Naim“.

1 N.	15 po Z. Sw. Aniołów Str.		5 11 6 43	2 43 4 41
2 P.	Stefana króla węgiersk.		5 12 6 46	1 54 5 10
3 W.	Bronisławy p. Izabeli		5 14 6 41	3 5 5 31
4 Sr.	Rozalii panny, Marcela		5 16 6 42	4 15 5 49
5 C.	Urbana, Wawrzyńca		5 17 6 39	5 24 6 6
6 P.	† Eugeniusza, Petroniusza		5 19 6 37	6 22 6 22
7 S.	Reginy p. Jana M.		5 21 6 35	7 40 6 38

37. Ewan. u Łuk. w Roz. 14 „O uzdrow. opuchłego“.

8 N.	Narodzenie NMP.		5 22 6 32	5 47 6 56
9 P.	Sergiusza, Otomara		5 24 6 30	9 54 7 17
10 W.	Mikołaja z T., Feliksa		5 26 6 28	11 0 7 43
11 Sr.	Prota i Jacka		5 27 6 25	12 6 8 15
12 C.	Imienia NMP. Gwidona		5 29 6 23	1 7 8 55
13 P.	† Filipa, Eugenii		5 31 6 21	2 2 9 45
14 S.	Podwyższenie Krzyża św.		5 32 6 18	2 50 10 47

38. Ewan. u Mat. w Roz. 22 „O miłości Boga i bliźniego“.

15 N.	17 po Z. Sw. NMP. Bolesn.		5 34 6 16	3 29 11 50
16 P.	Ludmiły, Kornelego M.		5 36 6 13	4 1 rano
17 W.	Piętna św. Franciszka		5 37 6 11	4 28 1 10
18 Sr.	† Suchy d. Tomasza z W.		5 39 6 9	4 51 2 39
19 C.	Niep. Serca NMP.		5 41 6 6	5 13 4 4
20 P.	† Suchy d. Eustachiusza		5 42 6 4	5 35 5 31
21 S.	† Suchy d. Mateusza ap.		5 44 6 1	5 59 6 59

39. Ewan. u Mat. w Roz. 9 „O uzdrow. paralityka“.

22 N.	18 po Z. Sw. Maurycego.		5 46 5 39	6 26 8 27
23 P.	Linusa pap., Tekli P. M.		5 47 5 37	6 58 9 54
24 W.	NMP. od wyk. niewolnik.		5 49 5 34	7 33 11 15
25 Sr.	Błog. Ła. yst. z Gielniowa		5 51 5 32	8 29 12 26
26 C.	Cypryana i Justyny m.		5 53 5 30	9 29 1 25
27 P.	† Kosiny i Damiana.		5 54 5 47	10 36 2 11
28 S.	Wacława kr., Wawrz.		5 56 5 45	11 46 2 46

40. Ew. u Mat. w Rozdz. 22 „O szacie godowej“.

29 N.	19 po Z. Sw. Michała arch.		5 58 5 43	rano 3 11
30 P.	Hieronima doktora. Zofii		5 59 5 40	12 57 3 36

DLA ROLNIKÓW.

Sprzątać wczesne ziemniaki. Kopce z ziemniakami nie okopywać za mocno. W drugiej połowie września siew ozimny. Na ziemiach powstających z jałowych miejsc siew sałaty z komitem. Drób podkładać i sprzątać. Owce zbierać i trzewa oczkować. Zamawiać nakuchy i t. p.

ZMIANY POWIETRZA PODŁUG 100-LETNIEGO KALENDARZA.

Popoda piękna aż do 13-go. Potem nieco chłodno i jesienne, wkrótce ale znów pogodnie. Od 28-go pochmurno, częstsze deszcze.

Zapiski.

700 P. & Lp.

764.15 P. & Lp. 154.70 P. & Lp.

Idzie jesień,
A tu próżna kieszeń.
Święty Idzi,
W polu nic nie widzi.
Po świętym Mateuszu,
Nie chodzi się w kapeluszu.
Święty Michał,
Pioty porozpychał.

OKTIABR
po rosyjsku.
RIJEN
po czesku.

Październik 1918

OKTOBER
po niemiecku.
ZOWTEN
po rosyjsku.

Dni	Imiona Świętych i Święta	Zna-ki	Słońca Wsch. Zach.	Księżycy Wsch. Zach.
1 W.	Łogosi. Jana z Dukli	☿	6 1 5 38	2 7 3 55
2 Sr.	Aniołw Stróżów, Tomasza	☿	6 3 5 36	3 15 4 12
3 C.	Dyonizego B., Maksymil.	☿	6 4 5 33	4 23 4 29
4 P.	† Franciszka Serafic.	☿	6 6 5 31	5 30 4 45
5 S.	Apolinarego i Marcelina	☿	6 8 5 29	6 37 5 3

Zapiski.

41. Ewan. u Jana w Roz. 4 „O uzdrow. syna królewsk.“

6 N.	20 po Z. Sw. Brunona op.	☿	6 9 5 26	7 44 5 21
7 P.	NMP. Różańcowej.	☿	6 11 5 24	8 50 5 48
8 W.	Brygidy wd., Benedykty P.	☿	6 13 5 22	9 55 6 18
9 Sr.	Ludwika B., Dyonizego M.	☿	6 15 5 19	10 58 6 55
10 C.	Franciszka Borgiasza W.	☿	6 16 5 17	11 55 7 41
11 P.	† Placydy, Filonili	☿	6 18 5 15	12 44 8 37
12 S.	Serafina, Maksymiliana	☿	6 20 5 12	1 25 9 43

42. Ewng. u Mat. w Roz. 18 „O dłużn. i złym słudze“.

13 N.	21 po Z. Sw. Edwarda kr.	☿	6 22 5 10	1 59 10 56
14 P.	Bernarda W., Kaliksta P.	☿	6 24 5 8	2 27 rano
15 W.	Jadwigi Wd., Teresy	☿	6 25 5 6	2 51 12 13
16 Sr.	Saturnina M., Florentyna	☿	6 27 5 3	3 13 1 31
17 C.	Wiktora, Andrzeja z Kr.	☿	6 29 5 1	3 35 2 57
18 P.	† Łukasza apost. i ew.	☿	6 31 4 59	3 57 4 23
19 S.	Piotra z Alk., Lucynsza	☿	6 33 4 57	4 22 5 51

43. Ewang. u Mat. w Roz. 22 „O monecie czynszowej“.

20 N.	22 po Z. S. Jana Kant, Ireny	☿	6 34 4 55	4 53 7 20
21 P.	Urszuli p., Hilaryona.	☿	6 36 4 53	5 31 8 46
22 W.	Marka B., Korduli	☿	6 38 4 51	6 19 10 5
23 Sr.	Seweryna i Romana.	☿	6 40 4 48	7 17 11 12
24 C.	Rafata Archaniola	☿	6 42 4 46	8 24 12 5
25 P.	† Bonifacego P. Krysp. M.	☿	6 43 4 44	9 35 12 45
26 S.	Lucyana, Ewarysta	☿	6 45 4 42	10 47 1 16

44. Ewangelia u Mat. w Rozdz. 9 „O córceczce Jairy“.

27 N.	23 po Z. S. Sabiny, Florenc.	☿	6 47 4 40	11 58 1 41
28 P.	Szymona Judy apostoła.	☿	6 49 4 38	rano 2 1
29 W.	Felicyana i Narcyza b.	☿	6 51 4 36	1 7 2 19
30 Sr.	Marcela M., Alfonsa Rod.	☿	6 53 4 34	2 14 2 36
31 C.	† Wigilia. Wolfganga.	☿	6 55 4 32	3 21 2 52

DLA ROLNIKÓW.

Zakończyć siew oziminy. Wybrać okopowizny. Zakiszać sznycle, ziemniaki, ewkle i liście buraczane. Zimową orkę uskr. tecznić. Człścić wszystko bydło. Tępić myszy w polach. Przecz. rzeć i pochować maszyny i narzędzia. Zabraniać pojenie bydła w stawach rybnych.

ZMIANY POWIETRZA PODŁUG 100-LETNIEGO KALENDARZA.

Do 9-go powietrze słotne. Pomiędzy 10 a 16 śron i mróz, 17 dzień piękny, poczem zimno i znów łagodnieł, — ostatnie 3 dni zimno.

Miesiąc październik,
Marca obraz wierny.
Po świętym Franciszku,
Pasą na owisku.
Urbanów owies, Gawlów żytko,
Nie nie warto wszystko.
Na święty Łuka,
Schowaj plug i wółka.

Künzer 500 M. Olsner 164

NOJABR
po rosyjsku.
LISTOPAD
po czesku.

Listopad 1918

NOVEMBER
po niemiecku.
LYSTOPAD
po rusińsku.

Dni	Imiona Świętych i Święta	Zna-ki	Słońca Wsch. Zach.	Księżyc Wsch. Zach.
1 P.	Wszystkich Święt.	☾	6 56 4 50	4 27 3 9
2 S.	† <i>Dzień Zaduszny</i>	☾	6 58 4 28	5 34 3 29

45. Ew. u Mat. w Roz. 8 „Jezus uśm. burzę na morzu“

3 N.	24 po Z. Sw. Cezarego.	☾	7 0 4 26	6 41 3 52
4 P.	Karola Boromeusza B.	☾	7 2 4 25	7 47 4 20
5 W.	Elżbiety, Idy z T.	☾	7 4 4 23	8 51 4 55
6 Sr.	Leonarda b. i m., Feliksa	☾	7 6 4 21	9 50 5 39
7 C.	Antoniego, Florencjusza	☾	7 8 4 19	10 41 6 32
8 P.	† 4 <i>Koronatów</i> , Seweryna.	☾	7 10 4 17	11 24 7 35
9 S.	Teodora m., Aleksandra.	☾	7 11 4 16	12 0 8 44

46. Ew. u Mat. w Roz. 13 „O kakolu między pszenicą“

10 N.	25 po Z. S. Andrzeja z Aw.	☾	7 13 4 14	12 29 9 58
11 P.	Marcina B. W.	☾	7 15 4 12	1 53 11 15
12 W.	5 br. Polaków, Emiliana.	☾	7 17 4 11	1 15 rano
13 Sr.	<i>Stanisława Kostki</i> , Mikołaja	☾	7 19 4 9	1 36 12 31
14 C.	Józefata M., Wawrzyńca.	☾	7 20 4 8	1 57 1 55
15 P.	† Leopolda w., Gertrudy.	☾	7 22 4 6	2 20 3 19
16 S.	Edmunda b., Alberta.	☾	7 24 4 5	2 47 4 45

47. Ewan. u Mat. w Roz. 13 „O ziarnku gorzyczynem.“

17 N.	26 po Z. S. Grzegorza i Luc.	☾	7 26 4 3	3 21 6 12
18 P.	Pośw. Bazyliki, Odona P.	☾	7 28 4 2	4 4 7 35
19 W.	Elżbiety, Maksyma.	☾	7 29 4 1	4 57 8 52
20 Sr.	<i>Oskarowanie NMP.</i>	☾	7 31 3 59	6 2 9 51
21 C.	Alberta B. W.	☾	7 33 3 55	7 15 10 39
22 P.	† Cecylii p. i m. Stefana	☾	7 35 3 57	8 29 11 15
23 S.	Klemensa P., Felicyty.	☾	7 36 3 56	9 42 11 42

48. Ewan. u Mat. w Roz. 21 „O okropnem spustoszeniu.“

24 N.	27 po Z. S. Jana od krzyża.	☾	7 38 3 55	10 54 12 5
25 P.	Katarzyny P. M. Erazma.	☾	7 40 3 54	rano 12 24
26 W.	Konrada, Leonarda	☾	7 42 3 53	12 3 12 41
27 Sr.	Walerjana, Jakóba	☾	7 43 3 52	1 10 12 58
28 C.	Piotra i Andrzeja M.	☾	7 45 3 51	2 17 1 15
29 P.	† Błażeja M., Saturnina P.	☾	7 46 3 50	3 23 1 34
30 S.	Andrzeja ap., Konstancji.	☾	7 48 3 49	4 30 1 56

DLA ROLNIKÓW.

Piwnice, pompy od wody i gnojówki zabezpieczać przed mrozami. Zakupić węgle i drzewo na opał. Zabezpieczyć kopce z wazrywem przed mrozem. Cielne krowy odstawić i skapiec żywici. Sprzedawać tucze gęsi. Zabezpieczać drzewka przed zającami.

ZMIANY POWIETRZA PODŁUG 100-LETNIEGO KALENDARZA.

Zimno do 10-go, po południu jednakże cieplej i pogodnie. Następnie do 18-go pochmurno i mglisto, reszta miesiąca mroźna, lecz słoneczna.

Zapiski.

Kimrat 600 M Baran 105

W listopadzie grzmi,
Rolnik dobrze śni.
Wszyscy Święci,
Zima się kręci.
Na świętego Teodora,
Ściągaj krupy do chaty.
Na świętego Marcina,
Najlepsza gęsina.

DIEKABR

po rosyjsku.

PROSINEC

po czesku.

Grudzień 1918

DEZEMBER

po niemiecku.

HRUDEN

po rusińsku.

Dni	Imiona Świętych i Święta	Znak ki	Słońca Wsch. Zach.	Księżyc Wsch. Zach.
-----	--------------------------	------------	-----------------------	------------------------

49. Ew. u Łuk. w Roz. 21 „O znakach dnia sadnego“.

1 N.	1 Adwent. Elżgusza B.		7 49 3 48	5 37 2 25
2 P.	Hipolita, Marcina.		7 51 3 48	6 42 2 56
3 W.	Franciszka Ksawerego. ☾		7 52 3 47	7 43 3 36
4 Sr.	Barbary p. i m.		7 53 3 46	8 37 4 27
5 C.	Saby, Op., Kryspiny.		7 55 3 46	9 24 5 27
6 P.	† Mikołaja B., Leoncyi.		7 56 3 45	10 2 6 35
7 S.	Ambrożego B., Marcelego.		7 57 3 45	10 33 7 48

50. Ewan u Mat. w Rozdz. 11 „O Janie w więzieniu.“

8 N.	2 Adw. Niep. P. NMP.		7 59 3 44	10 59 9 4
9 P.	Waleryi i Leokadyi P. M.		8 0 3 44	11 21 10 21
10 W.	NMP. Loreti., Eulalii.		8 1 3 44	11 41 11 39
11 Sr.	Damazego, Sabiny B.		8 2 3 44	12 1 rano
12 C.	Aleksandra, Konstanc.		8 3 3 44	12 28 12 59
13 P.	† Łucyi p., Otylii.		8 4 3 44	12 47 2 21
14 S.	Teodora M., Spirydycza.		8 5 3 44	1 16 3 44

51. Ewan. u Jana w Rozdziale 1 „O świadectwie Jana.“

15 N.	3 Adw. Krystyny, Anton.		8 6 3 44	1 53 5 7
16 P.	Adelajdy, Ireniona.		8 7 3 44	2 40 6 24
17 W.	Łazarza B., Ignacego. ☾		8 8 3 44	3 39 7 32
18 Sr.	† Suche d. Gracyana, Wik.		8 9 3 44	4 48 8 27
19 C.	Pawła, Grzegorza Pap.		8 9 3 44	6 3 9 9
20 P.	† Suche d. Zenona, Teofila.		8 10 3 45	7 19 9 41
21 S.	† Suche d. Tomasza ap.		8 11 3 45	8 33 10 7

52. Ewan. u Łuk. w Rozdz. 3 „O rzadach Tyberyusza.“

22 N.	4 Adw. Anastazyi.		8 11 3 45	9 45 10 28
23 P.	Klemensa, Wiktoryi P.		8 12 3 46	10 55 10 47
24 W.	† Wigilia. Adama i Ewy.		8 12 3 47	rano 11 4
25 Sr.	Boże Narodzenie. ☾		8 13 3 47	12 2 11 21
26 C.	Sw. Szczepana i m.		8 13 3 48	1 9 11 39
27 P.	† Jana apostoła i ewang.		8 13 3 49	2 16 11 59
28 S.	Młodzianków M.		8 13 3 49	3 23 12 23

53. Ewan. u Łuk. w Rozdz. 2 „O Szymonie i Annie.“

29 N.	Niedz. po Nar. Chr. Tomasz		8 13 3 50	4 28 12 53
30 P.	Eugeniusza B. W.		8 14 3 51	5 31 1 31
31 W.	Sylwestra Papieża.		8 14 3 52	6 29 2 18

DLA ROLNIKÓW.

Młócić zboże ze stogów. Kuć konie. Opasy kontrolować i ważyć. Bydło dawać soli. Czyszczenie zboża na śpichrzu. Wyraźbywać dziury w lodzie w stawach rybnych. Zwozić lód do lodowni, drzewo z lasu itp. Podczas dużych śniegów żywić zwierzęne. Odnowić kontrakty i wysłać rachunki.

ZMIANY POWIETRZA PODŁUG 100-LETNIEGO KALENDARZA.

Na początku mraz. Później deszcz, zimna i lód. 10-go śnieg, do 19-go przymrozki. Następnie deszcze i znów zimna aż do Nowego Roku.

Zapiski.

Meyer 400

Küner 600.

Meyer 400

Küner 610, 20

Grudzień ziemię grudzi,
A izdebki studzi.
Idzie zima,
A tu chleba niema.
Święto Barbary po wodzie,
Boże Narodzenie po lodzie.
W święto Barbarki,
Zdejm z góry sarki.

CHRONOLOGIA ROKU 1918

Rok 1918 jest rokiem zwyczajnym i liczy się według poprawionego kalendarza, czyli tak zwanego gregoriańskiego; ma dni 365. Rosyjanie nie zgaszają się z nami o 13 dni wstecz, Żydzi liczą rok od stworzenia świata, Mahometanie, czyli muzułmanie liczą swe lata od ucieczki Mahometa z Mekki do Medyny i mieć będą nowy rok 7 października 1918. Jest to dla nich rok zwyczajny 1337 i ma dni 354. Tenże rok jest zatem według rachuby żydów 5678

Od założenia Rzymu 2671
Od ukrzyżowania Chrystusa 1885
Od zburzenia Jerozolimy 1848
Od zaprow. kal. gregoriańskiego 336
Od zaprow. ulepszonego kalend. . . 218
Od wstąpienia na tron Ojca świętego Benedykta XV 3
Od odbycia ostatniego soboru . . . 47
Od początku państ. polskiego (550) 1307
Od pierwszego rozb. Polski (1772) 145
Od drugiego rozb. Polski (1793) . . 124
Od trzeciego rozb. Polski (1915) 122
Od obłg. Wiednia przez Turków 388
Od wynalezienia armaty i prochu 538
Od wynalez. sztuki drukarskiej . . 478
Od urodzenia Mikołaja Kopernika 445
Od odkrycia Ameryki 426
Od wynalezienia maszyny parowej 220
Od zaprowadzenia telegrafu . . . 81
Od zaprowadzenia telefonu . . . 41
Od wynalez. telegrafu bez drutu 22

Nazwiska znaków niebieskich.

☀ Baran	♊ Koziorożec
♈ Byk	♋ Wodnik
♉ Bliźnięta	♌ Ryby
♊ Rak	♍ Słońce
♋ Lew	♎ Księżyc
♌ Panna	♏ Now księżyc
♍ Waga	♐ Pierwsza kw.
♎ Niedźwiadek	♑ Pełnia
♏ Strzelec	♒ Ostatnia kw.

O zaćmieniach w roku 1918.

W roku 1918 przypadała dwa zaćmienia słońca i jedno zaćmienie księżyca.

Pierwsze zaćmienie słońca jest całkowite i nastąpi w nocy z dnia 8 na 9-go czerwca. Rozpocznie się na zachodniej połowie Oceanu Spokojnego o godz. 8 minut 29 wieczorem, rozprzestrzenia się następnie na północno-wschodnią połowę Azji, północną Norwegię, północne okolicie polarne, Amerykę północną i środkową i kończy się o godz. 1 minut 46 rano w zatoce Tehuantepec.

Zaćmienie księżyca nastąpi w ostatnich godzinach przedpołudniowych dnia 24 czerwca; jest ono częściowe i bardzo zułkomem, ponieważ tylko siódma

część zostanie przysłonią i potrwa od godz. 10 minut 46 przed południem, do godz. 12 minut 10. Widzialnem będzie zaćmienie to w zachodniej połowie Ameryki południowej, w Ameryce północnej z wyjątkiem części północno-wschodniej, na Oceanie Spokojnym, w Australii, na wyspach Zundzkich z wyjątkiem Sumatry i w Japonii.

Drugie zaćmienie słońca jest pierścieniowe i nastąpi dnia 3 grudnia. Rozpocznie się jako zaćmienie częściowe w wschodniej części Oceanu Spokojnego o godzinie 1 minut 21 po południu, rozprzestrzenia się następnie poprzez Amerykę północną z wyjątkiem północnych krajów nadbrzeżnych, południową część Oceanu Atlantyckiego i Afrykę południowo-zachodnią.

Liczba zwrotów kalendarzskich.

Złota liczba 19, Epakta XVII, to znaczy, ile dni od ostatniego nowiu upłynęło. Okrąg słoneczny 23, Litera niedzielnia F, Od Bożego narodzenia aż do pierwszej Niedzieli Postu jest 6 tygodni i 5 dni. Pomiędzy Zielonąmi Świątkami i Adwentem jest 28 tygodni. Niedzieli po świętej Trójcy jest 26.

Krzyżowe dni.

W poniedziałek, wtorek i środe przed Wniebowst. p. tj. 6, 7 i 8 maja.

Suchedni.

I, 20, 22 i 23 lutego. II, 22, 24 i 25 maja. III, 18, 20 i 21 września IV, 18, 20 i 21 grudnia.

Przepisy dotyczące Postu.

I, Dni postu, w których nie wolno używać mięsa, są następujące: 1. Wszystkie dni Wielkiego Postu, 2. Wigilie Bożego Narodzenia, Zielonych Świątek, św. Piotra i Pawła, Apostołów, Wniebowzięcia Najśw. Maryi Panny, Wszystkich Świętych. Zresztą co do postu należy się trzymać przepisów i zwyczajów diecezyalnych.

II, Właściwie pościć, tj. jeden tylko raz na dzień się nasycić, powinniśmy: 1 we wszystkie dni Wielkiego Postu (wyjąwszy niedzieli), 2, w suchedni i 3, w wigilie Bożego Narodzenia, Wielkijnoy, Zielonych Świątek, św. Piotra i Pawła, Wniebowzięcia Najśw. Maryi Panny, Wszystkich Świętych i w środy i piątki Adwentu.

W diecezji wrocławskiej dozwolonym jest używanie mięsa przez cały Wielki Post, z wyjątkiem piątków i ostatnich trzech dni Wielkiego Tygodnia.

W innych diecezjach każdego roku biskupi udzielają wiernym diecezji swoich dyspensę od pewnych przepisów postnych, którą ogłaszają ludowi pasterze parafialni.

Tablica świąt ruchomych.

Niedz. 1 Adw.	Boże Ciało	Zielone Świątki	Wielkanoc	Popiel.	Litania niedz.
1 Gr.	19 Maja	19 Maja	13 Lut.	13 Lut.	f
30 List.	8 Czer.	8 Czer.	5 Mar.	5 Mar.	e
28 List.	23 Maja	23 Maja	18 Lut.	18 Lut.	d
27 List.	15 Maja	15 Maja	9 Lut.	9 Lut.	b
3 Gr.	4 Czer.	4 Czer.	1 Mar.	1 Mar.	a
2 Gr.	30 Maja	30 Maja	14 Lut.	14 Lut.	g
30 List.	8 Czer.	8 Czer.	6 Mar.	6 Mar.	f e
29 List.	11 Czer.	11 Czer.	25 Lut.	25 Lut.	d
28 List.	3 Czer.	3 Czer.	17 Lut.	17 Lut.	c
27 list.	16 Czer.	16 Czer.	2 Mar.	2 Mar.	b
2 Gr.	7 Czer.	7 Czer.	22 Lut.	22 Lut.	a g
1 Gr.	14 Maja	14 Maja	13 Lut.	13 Lut.	f

Cztery pory roku.

Wiosna zaczyna się 21 marca o godzinie 11 przed południem, w którym to czasie słońce wschodzi w znak barana. Wiosenne porównanie dnia z nocą.

Lato rozpoczyna się 22 czerwca o godz. 7 rano, w którym to czasie słońce wstępuje w znak raka. Letnie przesilenie słońca. Najdłuższy dzień, a najkrótsza noc.

Jesień rozpoczyna się 23 września o godz. 10 wieczorem, w którym to czasie słońce wstępuje w znak wagi. Jesienne porównanie dnia z nocą.

Zima rozpoczyna się 22 grudnia o godz. 5 po południu, w którym to czasie słońce wstępuje w znak koziorożca. Zimowe przesilenie słońca. Najkrótszy dzień, a najdłuższa noc.

Święta żydowskie.

Dnia 17 września 1917 rozpoczął żydzi rok 5678, który jest rokiem zwyczajnym i liczy 355 dni. Nowy rok 5679 rozpocznie się 7 września 1918 roku.

Purim 26 lutego. — * Początek Paschy (pierwsze święto) 28 marca. — * Drugie święto 29 marca. — * Siódme święto 3 kwietnia. — * Koniec Paschy 4 kwietnia. — * Święta tygodniowe 17 i 18 maja. — * Post na pamiątkę spalenia świątyni 18 lipca. — * Rok 5679. — * Nowy Rok 7 wrześ. — * Drugie święto 8 września. — * Fest Gedeljah 9 września. — * Święto polednania 16 września. — * Kuczki 21 września. — * Drugie święto 22 września. — Święto palmowe 27 września. — * Koniec Kuczek 28 września. — Święto Zakonu 29 września.

Gwiazdka oznaczone święta obchodzą żydzi ściśle.

Spis alfabetyczny Świętych Pańskich

Abdona Męcz. 30 lipca.	Bernarda Op. 20 sierp.	Eufemii P. 16 września.	Heleny Ces. 2 marca.	Joanny Fremiot 21 sier.
Adama 24 grudnia.	Bernardyna S. 20 maja.	Eufemii M. 20 marca.	Heleny Kr. 22 maja.	Joachuma Ojca N. M. P.
Adalajdy 16 grudnia.	Berty 7 lipca.	Eucharystusa B. 20 lut.	Heleny W. M. 31 lipca.	16 sierpnia.
Adolla B. 17 czerwca.	Bibianny P. 2 grudnia.	Eufrezy P. 3 wrześ.	Heliodora M. 3 lipca.	Jolanty Bł. 14 czerwca.
Adryana M. 8 września	Bładyny P. 2 czerwca.	i 13 lutego.	Henryka B. M. 19 st.	Jowity M. 15 lutego.
5 sierpnia.	Blanki 28 listopada.	Eugenii P. 25 grudnia.	Henryka Ces. 15 lipca.	Józefa Oblubieńca N. M.
Agapita M. 18 sierpnia.	Błażca B. M. 3 lutego.	Eugeniusza 4 stycznia	Heimenegildy Królów.	P. 19 marca.
Agatona P. M. 10 st.	Błażela M. 29 listop.	i 20 marca.	31 kwietnia.	Józefa Kalas. W. 4 lip.
Agaty P. M. 5 lutego.	Boguchwała 22 marca.	Eulalii P. M. 12 lutego.	Hieronima Dok. Kośc.	Józefa z Arym. 17 mar.
Agneszki P. M. 21 st.	Bogumiła 10 czerwca.	Eustachiusza M. 20 wrz.	30 września.	Józefa z Kopert. 18 wrz.
Agrypiny P. M. 23 czer.	Boguśława B. 22 mar.	Euzebii P. M. 20 paźdz.	Higiua Pap. M. 11 st.	Józefata 14 listopada.
Albina Bisk. 5 lutego i	Bohdana Op. 10 sierp.	Euzebiusza B. M. 16 gr.	Hilarego Dok. k. 14 st.	Judy Ap. 28 paźdz.
1 marca.	Bonawentury K. 14 lip.	Euzebiusza Kap. W. 14	Hilaryona Op. 21 paź.	Judyty Wd. 14 listop.
Albiny P. 16 grudnia.	Bonifacjo M. 14 maja.	sierpnia.	Hipolita M. 30 stycznia	Juliana 19 i 27 lutego.
Aleksandra P. 26 lut.	Boże Ciało 7 czerwca.	Euzebiusza M. 5 marca.	i 13 sierp.	16 marca.
Aleksandra P. 3 maja.	Brunona W. 6 paźdz.	Ewarysta P. 26 paźdz.	Honoraty P. 11 styczn.	Juliana M. 19 i 27 lut.
Aleksandra M. 12 grud.	Brygidy Wd. 8 paźdz.	Ewy 24 grudnia.	Huberta P. 3 listopada.	Juliany P. 16 lutego.
Aleksego Wyzn. 17 lip.	Brygidy Panny 1 lut.	Ezechiela Pror. 10 kw.	Hugona B. 1 kwietnia.	Julii P. M. 22 maja.
Alfonsa Lig. 2 sierp.	Bronisławy P. 3 wrześ.	Fabiana M. 20 styczn.	Idy Panny 13 kwietnia.	Julity P. M. 30 lipca.
Alfreda 3 lipca.	Cecylii P. M. 22 list.	Faustyna M. 15 lutego.	Idy z T. 5 listopada.	Juliusza 19 styczn.
Alicyi 21 czerwca.	Celiny 8 cz. i 21 paźdz.	Feliksa Pap. 30 maja.	Idziego Op. 1 wrześ.	Juliusza Pl 12 kwietn.
Aliny 16 czerwca.	Cezarego 21 lut. i 3 li-	Felicjany M. 9 czerw.	Idziego B. 1 lutego.	Justusa 28 lutego.
Alodyl P. M. 22 paźdz.	stopada.	Felicjaty M. 23 listop.	Ignacego B. 1 lutego.	Justyna 17 września.
Alozego Gonz. 21 cz.	Cypryana B. 16 wrześ.	Feliksa Kapł. 30 sierp.	Ignacego Lojoli W. 31	Justyna fil. 14 kwietn.
Amandy 6 lut. i 18 cz.	Cyryaka M. 8 sierpnia.	Feliksa Kapuc. 18 maja.	lipca.	Justyniana B. 5 wrz.
Ambrożego B. 7 grud.	Cyryla Jer. B. 29 mar.	Feliksa Walecz. 20 list.	Ildefonsa W. W. 23 st.	Kacpra 6 stycznia.
Amelij 10 czerwca.	Czesława W. 20 lipca.	Ferdynanda Kr. 30 maja.	Imienia Jezus 1 styczn.	Kaja 22 kwietnia.
Anastazego P. 27 lut.	Czterdziestu M. 10 mar.	Fidelisa Kapuc. 24 kw.	Imienia Maryi 12 wrz.	Kaletana W. 7 sierp.
Anastazego P. 22 st.	Damazego Pap. 11 gr.	Filipa Apost. 1 maja.	Innocentego P. 8 lipca.	Kaliksta Pap. 14 paź.
Anastazyi M. 15 kwiet.	Damiana M. 27 wrześ.	Filipa Neryusza 26 maj.	Ireneusza M. 25 marca.	Kamilla W. 18 lipca.
Anastazyi W. 26 paźdz.	Daniela M. 3 stycznia.	Filipa Benic. 23 sierp.	Ireny Panny 5 kwietnia	Karola Borom. 4 list.
Anatolii 9 lipca.	Daniela P. 31 lipca.	Filiberta 23 sierpnia.	i 20 paźdz.	Karola C. 28 stycznia.
Anatoliusza M. 3 lipca.	Dawida K. 30 grudnia.	Filomeny 21 marca i 5	lipca.	Kassyna 13 sierpnia.
Andrzeja Apost. 30 lipca.	Daryusza M. 19 gru.	Flawiana M. 17 lutego.	Irwinny P. 24 grudnia.	Kassyzusa M. 15 maja.
Andrzeja B. 4 lutego.	Delfiny 26 listopada.	Flawii P. 5 paźdz.	Iwona K. M. 19 maja.	Katarzyny z R. 13 lut.
Andrzeja z Aw. 10 list.	Dezyderego B. 23 maja.	Flawiusza M. 22 czerw.	Izaak 3 czerwca.	Katarzyny Sen. 30 kw.
Andrzeja P. 6 maja.	Dyonizego b. 16 marca	Florentyny W. 23 lu.	Izabell 15 marca i 3	Katarzyny P. M. 25 list.
Anieli 31 maja.	i 8 kwietnia.	Florentyny P. 20 cz.	wrzesnia.	Katarzyny Szw. 22 mar.
Aniołów Str. 2 paźdz.	Dyonizego B. W. 9 paź.	Flory 29 lipca.	Izydora B. 4 kwietnia.	Kat. św. Piotra w Rz.
Anny Matki N. M. P.	Domicci M. 7 maja i 6	Floryana Męcz. 4 maja.	Izydora Oracza 10 maja	18 stycznia.
26 lipca.	lipca.	Fortunata Kap. 1 czer.	Izydora B. 2 lutego.	Kat. św. Piotra w Ant.
Antoniusza 12 lutego.	Domnika W. 4 sierp.	Franciszka Bor. 10 paź.	Jacka Wyznaw. 17 sier.	22 lutego.
Antoniego Op. 17 st.	Donata B. 7 sierpnia.	Franciszka a Paulo 2	Jacka M. 11 września.	Kazmierza Kr. 4 mar.
Antoniego Pad. 13 cz.	Donata M. 17 lutego.	kwietnia.	Jadwigi Wd. 15 paźdz.	Kiliana B. 8 lipca.
Antonina B. W. 10 maja.	Doroty Panny 6 lutego.	Franciszka Ks. W. 3 gr.	Jakóba St. 1 czerwca.	Klary P. 12 sierpnia.
Antony M. 1 marca.	Dyda K. Wyzn. 13 list.	Franciszka Sal. 29 st.	Jakóba Ap. 1 maja.	Klaudysza B. 6 czerw.
Anzelma B. 21 kwiet.	Dzień Zaduszny 2 list.	Franciszka Ser. 4 paz.	Jakóba Apostoła 25 lip.	Klemensa Pap. 23 list.
Apolonii P. M. 9 lu.	Edmunda B. 16 listop.	Francisk Wd. 9 mar.	Jana Złotoust. 27 styczn.	Klemensa B. 13 lutego.
Apoloniusza B. 17 kw.	Edwarda Kr. 13 pazoz.	Gabryela Arch. 18 mar.	Jana Matt. W. 8 mt.	Kleopatry 20 paźdz.
Apoloniusza M. 18 kw.	Edyty 5 grudnia.	Gawła O. 16 paźdz.	Jana z Dukl 1 pazoz.	Kleta M. 26 kwietnia.
Arkadyusza M. 12 st.	Eleonory P. 21 lutego.	Gastoga 6 lutego.	Jana Jalm. 24 styczn.	Kotyldy Kr. 3 czerwca.
Apollinarego B. 23 lip.	Eligiusza M. 1 grudnia.	Gedeona 18 czerwca.	Jana Bożego 8 marca.	Konstancji P. M. 18 lut.
Arnolda 18 lipca.	Elżbiety Kr. Wd. 8 lip.	Genowefy Hydr. 9 list.	Jana w oleju 6 maja.	Konstantego W. 11 mar.
Artura B. 6 paźdz.	Elżbiety 5 listopada.	Germana B. W. 28 maja.	Jana Nepom. 16 maja.	Konrada Wyzn. 19 lut.
Atanazego B. 2 maja.	Elżbiety Kr. W., 19 list.	Gertrudy 17 marca.	Jana Chrz. 29 czerw.	Konrada Bisk. 26 list.
Augusty M. 28 marca.	Emanuella 26 marca.	Gerwazego M. 19 cz.	Jana M. 16 i 26 czerw.	Korduli P. 22 paźdz.
Augustyna B. 28 sierp.	Emeryka 4 listopada.	Gilberta 4 lutego.	Jana Gwalberta 13 lip.	Kornelli M. 31 marca.
Aurelii P. 25 września.	Emilii 22 mar. i 2 cz.	Gizeli 7 maja.	Jana Kantego 20 paźdz.	Kozmy M. 27 września.
Aureliusza 16 czerwca.	Emiliana B. 11 wrześ.	Grzegorza B. 4 styczn.	Jana Kap. W. 28 mar.	Krescencyl 15 czerwca.
Balbiny P. 31 marca.	Emiliany M. 30 czerw.	Grzegorza Naz. 9 maja.	Jana od krzyża 24 list.	Krescencyzusa 27 cz.
Baltazarego 6 stycznia.	Emmy 19 kwietnia.	Grzegorza P. 12 marca.	Jana Ewang. 27 gruon.	Kryspina i Kryspiniana
Barbary P. 4 grudnia.	Erazma B. 2 czerw. i	Grzegorza VII P. 23	Jana Męcz. 7 września.	25 paźdz.
Barnaby Ap. 11 czerw.	28 listopada.	maja.	Januariusza B. M. 19	Krystyny P. 13 marca
Bartholomieja Ap. 24 sier.	Ernesta 12 stycznia i 7	Grzegorza P. 16 lutego.	wrzesnia.	i 24 lipca.
Bazylego 2 st. i 14 cz.	listopada.	Gustawa 2 sierpnia.	Jerzego B. M. 23 kw.	Krzysztofa M. 25 lipca.
Benedykta Op. 21 mar.	Eryka Kr. M. 18 maja.	Gwidona 12 września.	Jędrzeja Bł. 16 maja.	Ksawerego 2 grudnia.
Beniamina M. 31 mar.	Estery 18 listopada.		Joanny Wd. 24 maja.	Ksawery Csa 3 mar.

Kunegundy Kr. 21 lip.
 Kwiryna Męcz. 30 mar.
 Lamberta 16 kwietnia
 Larga M. 8 sierpnia.
 Leandra B. 27 lutego.
 Leokady P. 9 grudnia.
 Leona B. 20 lutego i 14 marca.
 Leona I Pap. 11 kw.
 Leona II, Pap. 28 cz.
 Leonarda Wyzn. 6 list.
 Leoncyusza B. 13 st.
 Leonidasa M. 28 stycz.
 Leonilli P. M. 15 mar.
 Leopolda W. 15 marca i 15 listopada.
 Linusa 23 września.
 Longina M. 15 marca.
 Lucyana 7 stycz.
 Lucyny P. 30 czerwca.
 Lucyny 17 paźdz.
 Lucyasta 11 lut.
 Ludgardy P. 16 czerw.
 Ludgera B. 26 marca.
 Ludmira 3 paźdz.
 Ludwika Kr. 19 sier.
 Ludwika W. 12 lutego.
 Ludwiki P. 15 kwiet.
 Ładysława z Oiel. 25 września.
 Łazarza B. 11 lutego i 17 grudnia.
 Łucy Panny 13 grudn.
 Łukasza Ew. 18 paź.
 Macieja Apost. 25 lut.
 Magdaleny 27 maja.
 Makarego Op. 2 stycz.
 Makarego M. 29 lutego.
 Maksyma B. 18 listop.
 Maksyma M. 29 maja.
 Maksymiliana B. 12 paź.
 Małgorzaty Kr. sz. 10 czerwca.
 Małgorzaty Kr. wegler. 13 lipca.
 Mausweta B. 28 list.
 Marcelego P. 16 st.
 Marcelli Wd. 31 stycz.
 Marcelina P. 18 czerw.
 Marcyanny 9 stycz.
 Marty 19 stycz.
 Martyny P. M. 30 st.
 Maryana Łe. 19 sierpnia.
 Maryl Kleof. 9 kwietn.
 Maryl Magd. de Pazzis 27 maja.
 Maryl Magdaleny w Jeruzolimie 22 lipca.
 Mary P. 23 lipca.
 Mary P. 23 stycz.
 Mary P. 23 lipca i 18 kwietnia.
 Mary P. 23 lipca.
 Matyldy Kr. 14 marca.
 Maura 15 stycz. i 22 listopada.
 Maurycego M. 22 wrz.
 Mawryliusza 13 wrześn.
 Metodogo B. 5 lipca.
 Melanii P. M. 18 lut.
 Meichiora 6 stycz.
 Michała Arch. 29 wrz.
 Michała B. W. 23 maja.
 Mikołaja z Tol. 10 wrz.
 Mikołaja B. 6 grudnia.
 Miłosa M. 17 grudnia.
 Młodzianków 28 gru.
 Modesta M. 15 czerw.
 Modesty P. 13 marca.
 Moniki W. 4 maja.
 N Krwi P. Ch. 1 lipca.
 Narcyza B. 29 paźdz.
 Narodzenie Chrystusa Panna 25 grudnia.
 Narodzenie N M P 6 września.
 Natalii Panny 27 lipca.
 Nawiedzenie N. M. P. 2 lipca.
 Nawr. św. Pawła 25 st.
 N. M. P. Aniel. 2 sier.
 N. M. P. Boles. 15 wrz.
 N. M. P. od wyk. niewolników 24 wrześn.
 Niepok. Serca N. M. P. 17 września.
 N. M. P. Jasnogór. 25 sierpnia.
 N. M. P. Łaskawej 9 maja.
 N. M. P. Loreta. 10 gr.
 N. M. P. Różań. 7 paź.
 N. M. P. Śnieżn. 5 sier.
 N. M. P. Szkapi. 16 lip.
 Napoleona 15 sierpnia.
 Nazaryusza B. 28 lipca.
 Nestora B. M. 26 lut.
 Niefora B. 13 marca.
 Niepokalane Poczęcie N M P 8 grudnia.
 Nikodema M. 15 wrześ.
 Norberta B. 6. czerw.
 Obrzez Pańskie (N R) 1 stycznia.
 Objaw. N. M. P. w Lourdes 11 lutego.
 Oczekiwanie N. M. P. 18 grudnia.
 Oczyszczenie N M P 2 lutego.
 Odonia B. 18 listopada.
 Ofiarowanie N. M. P. 21 listopada.
 Olimpi 26 marca.
 Olimpusza M. 31 paź.
 Olimpusza B. 12 czerw.
 Onufrego Pust. 12 cz.
 Opata B. 4 czerwca.
 Ottona Bisk. 24 lipca.
 Ottona M. 16 stycz.
 Otylii P. M. 13 grudn.
 Pankracego 12 maja.
 Panteleona M. 27 lipca.
 Peschallisa 17 maja.
 Parysa 5 sierpnia.
 Patrycyusza 17 marca.
 Paulina B. 22 czerwca.
 Pauli Wdowy 26 st.
 Pawła M. 26 czerw. i 17 sierpnia.
 Pawła I Pust. 15 stycz.
 Pawła Ap 29 czerwca.
 Pawła od krz. 28 kw.
 Pelagii M. 12 paźdz.
 Pelagii P. 11 lipca.
 Petroneli 31 maja.
 5-ciu bliźn św. Franc. 18 września.
 Pleciu br. męcz. 12 list.
 Piotra B. M. 26 listop.
 Piotra Chryzot. 4 grud.
 Piotra Damiana 23 lut.
 Piotra Nolaski 31 st.
 Piotra M. 29 kwietnia.
 Piotra Celest. 19 list.
 Piotra w okow. 1 sier.
 Plotra Ap 29 czerwca.
 Piotra z Alkant. 19 paź.
 Piusa V Pap. 5 maja.
 Piusa I P. M. 11 cz.
 Placyda M. 5 paźdz.
 Placydy P. 11 paźdz.
 Podw. św. Krzyża 14 września.
 Polikarpa B. M. 26 st.
 Popielec 21 lutego.
 Porfiego 26 lutego.
 Praksedy P. 20 czerw.
 Prokopa M. 27 lutego i 4 lipca.
 Probasa 15 mar. i 11 p.
 Prospera B. 25 czerw.
 Prota M. 11 września.
 Protazego 19 czerwca.
 Teobalda P. 1 lipca.
 Pryski 18 stycznia.
 Przemienienie Pańskie 6 sierpnia.
 Przenies. św. Stanisł. B. 27 września.
 Przenies. św. Wojciecha 20 października.
 Przeniesien. relikw. św. Kazimierza 27 sier.
 Ptolomeusza B. 24 sier.
 Pulchery P. 10 wrześ.
 i 7 lipca.
 Rafała Arch. 24 paźdz.
 Rajmunda W. 31 sier.
 Rajmunda 23 stycznia.
 Raula 21 października.
 Reginy P. 7 września.
 Remigiusza B. 1 paźdz.
 Roberta Opata 7 czerw.
 i 17 kwietnia.
 Rocha Wyzn. 16 sier.
 Romana Opata 28 lut.
 Romana M. 9 sierpnia.
 Romany Panny 23 int.
 Romualda Opata 7 lut.
 Rogiera 30 grudnia.
 Rozalii P. 4 września.
 Rozeslanie Ap. 15 lip.
 Róży Lim. Panny. 30 sierpnia.
 Rudolfa 17 kwietnia.
 Rufa M. 28 listopada.
 Rufina Wyzn. 19 alerp.
 Rufiny P. 31 sierpnia.
 Ruperta B. 27 marca.
 Ryszarda B. 3 kwiet.
 Ryszarda król. 7 lut.
 Saby B. 9 lutego.
 Saby Opata 5 grudn.
 Sabina W. 11 lipca.
 Sabiniana M. 7 czerw.
 Sabiny M. 27 października. i 29 sierpnia.
 Salomei Panny 17 list.
 Samuela 17 lut. i 20 sierpnia.
 Saturnina M. 29 listop.
 Saturniny P. M. 4 cz.
 Sawiny P. 30 stycznia.
 Scholastyki P. 10 lut.
 Ściegie głowy św. Jana Chrz. 29 sierp.
 Sebastyna M. 20 st.
 Serafina W. 12 paźdz.
 Serafiny P. 29 lipca.
 Serapiona W. M. 14 lis.
 Serca Jezusowego 30 czerwca.
 Sergiusza M. 24 lutego.
 Serwacego B. 13 maju.
 Serwillana M. 20 kw.
 Seweryna B. M. 23 p.
 Seweryna Op. 8 stycz.
 Siedm. ból. N. M. P. 14 kwietnia.
 Siedm. braci św. 10 lip.
 Sokratesa 19 kwietnia.
 Sotera Pap. 22 kwiet.
 Stanisława B. 8 maja.
 Stanisława Kostki 13 listopada.
 Stefana Kr. W. 2 wrz.
 Stefana M. 22 list. i 2 sierpnia.
 Stolicy św. Piotra w Ant. 22 lutego.
 Sulpicjusza M. 20 kw.
 Sykstusa III P. 28 mar.
 Sylwana 4 paźdz.
 Sylweryusza 20 czerw.
 Sylwestra P. 31 grudn.
 Symeona B. 18 lutego.
 Symforyana M. 22 sier.
 Szczepana M. 26 grudn.
 Szymona St. 5 stycza.
 Szymona Ap. 28 paźdz.
 Szymona z Lipnicy 18 lipca.
 Święteł Rodziny 26 st.
 Tacyana M. 16 marca.
 Tadeusza Ap. 28 paźdz.
 Tekli M. 26 marca.
 Telesfora P. 5 stycz.
 Teodora M. 9 listopada i 7 stycznia.
 Teodory M. 1 kwietnia i 11 września.
 Teodozyl P. 29 maja.
 Teofila 6 lut. i 20 gr.
 Teofila 8 st. i 5 mar.
 Teresy P. 15 paźdz.
 Tomasza z Akw. 7 mar.
 Tomasza Ap. 21 grudn.
 Tomasza Kant. 29 gr.
 Trójcy św. 15 czerw.
 Trzech Króli 6 stycza.
 Tymoteusza B. M. 24 stycznia.
 Tytusa B. 4 stycz.
 Urbana Pap. 25 maja.
 Urbana B. 16 maja.
 Urszuli Panny 21 paź.
 Ursusa 30 lipca.
 Wacława Króla 28 wrz.
 Waleryi Panny 9 grud.
 Waleryi M. 5 czerw.
 Walerego 12 grudnia.
 Walerego M. 12 wrześ.
 Waleryana B. 14 kw.
 Waltera 2 maja.
 Walentego K. M. 14 lut.
 Walentyny 15 lipca.
 Wawrzyńca M. 10 sier.
 Wawrzyńca B. W. 5 września.
 Weroniki P. 13 stycz.
 Wielkanoc 8 kwietnia.
 Wiktora M. 25 lutego i 6 marca.
 Wiktora B. M. 21 maja.
 Wiktorii P. 23 grudn.
 Wincentego Ferrer. W. 5 kwietnia.
 Wincentego Kadłubka 8 marca.
 Wincentego B. 20 mar.
 Wincentego M. 22 stycz.
 Wincentego a P. 19 lip.
 Wirgiliusza B. M. 27 listopada.
 Wirginii 7 listopada.
 Wita 15 czerwca.
 Witalisa M. 28 kwiet. i 4 listopada.
 Władysława Kr. 27 cz.
 Wniebowstap. 17 maja.
 Wniebowzięcie N M P 15 sierpnia.
 Wojciecha B. M. 23 kw.
 Wszystkich Świętych 1 listopada.
 Zacharyasza 4 listop.
 Zacharyasza Pr. 6 wrz.
 Zachłubny N. M. P. 23 stycznia.
 Zefiryna Pap. 26 sier.
 Zenaldy Panny 11 paź.
 Zenobiusza 24 grudnia.
 Zenobli B. 30 paźdz.
 Zenona B. 12 kwietnia.
 Zenona Zol. 22 grudn.
 Zesł. Ducha św. 11 cz.
 Znalezenie Krz. św. 3 maja.
 Znalezenie relikwii św. Szczepana 3 sier.
 Zygryda B. 25 lutego.
 Zofii FW. 15 maja.
 Zofii M. 18 września.
 Zofii z 3 córk. 30 wrz.
 Zuzanny M. 24 maja.
 Zuzanny P. 11 sierpnia.
 Zwłastowanie N. M. P. 25 marca.
 Zygmunta Kr. 2 maja.

Spis alfabetyczny imion słowiańskich

Aldona 11 październ.	Dobromila 10 paźdz.	Ludomil św. 7 maja i 30 grudnia.	Radziwół 10 lipca.	Wiarosława 27 Intego.
Bogusław 2 marca.	Dobromir 4 stycznia.	Ludomila 23 marca.	Ratysław 19 stycznia.	Wielosława 4 lipca.
Bogna św. 20 czerwca.	Dobromira 30 marca.	Ludomir 30 lipca.	Ratysław bl. 2 czerw.	Wielosława 14 Intego.
Bogodar 9 listopada.	Dobrosław 10 styczn.	Ludomir 10 listopada.	Rolisław 1 sierpnia.	Więczyr 26 maja.
Bogowit 6 marca.	Dobrosława 8 kwietn.	Ludomir 10 listopada.	Rościsław 17 stycznia.	Więczyr 24 maja.
Boguchwał 17 marca.	Domogost 9 październ.	Ludomysła 7 grudnia.	Rościslawa 4 wrześn.	Więczyr 4 maja.
Boguchwała 29 maja.	Domorad 16 sierpnia.	Ludosława 10 marca.	Rosław 13 sierpnia.	Wiśnian 3 grudnia.
Bogufal 26 kwietnia.	Domosław 15 stycznia.	Ludosław 30 listopada.	Roslawa 7 paźdz.	Wiśława bl. 22 maja.
Bogumil 1 czerwca.	Domoslawa 7 września.	Ludowit 11 maja.	Rozmysław 26 czerw.	Wiśław bl. 7 czerwca.
Bogumila 20 grudnia.	Domysław 21 czerwca.	Lutomil 4 czerwca.	Rusław 27 maja.	Wit św. 15 czerwca.
Bogumir 13 stycznia.	Doroslawa 24 listopada.	Lutosław 26 październ.	Sadomir 1 kwietnia.	Witold 12 listopada.
Bogustaw 20 marca.	Długomir 14 marca.	Ładysław bl. 27 wrześ.	Samomysł 25 paździer.	Witomil 27 październ.
Bogusława 23 września.	Długosław 18 czerwca.	Mieczysław 1 stycznia.	Samoslawa 1 grudnia.	Witosława 4 Intego.
Bogusz 24 lutego.	Długoslawa 15 paźdz.	Milada 16 lutego.	Sebastyan 20 stycznia.	Witymir 2 maja.
Boguwoła 8 grudnia.	Długomil 20 kwietnia.	Milogost 7 marca.	Sędzimir 20 listopada.	Wityslaw 22 stycznia.
Bogdana 6 lutego.	Drogomira 19 listopada.	Milosław 2 lutego.	Sędzislawa 16 września.	Władysław 25 październ.
Bohdana 18 marca.	Drogomysł 17 czerwca.	Milosław 3 lipca.	Sędziwój 5 listopada.	Władysław 10 września.
Bohdan 26 marca.	Drogosław 17 września.	Milosz 25 stycznia.	Siemian 3 październ.	Władymir 9 stycznia.
Bojimir 6 stycznia.	Drogowit 18 września.	Milywój 23 listopada.	Siemislawa 24 paździer.	Władysław 2 kwietnia
Bolesława 22 lipca.	Dzierżykraj 17 lipca.	Miron św. 17 sierp.	Skarbimir 26 stycznia.	i 27 czerwca.
Bolesław 19 sierpnia.	Dzierżymir 14 paźdz.	Mirosław 26 lutego.	Slawa bl. 12 sierpnia.	Włastybór 5 stycznia.
Borys 9 sierpnia.	Dzierżysław 16 lipca.	Mirosława 26 lipca.	Slawoból 25 lutego.	Wlastymil 25 czerwca.
Boryslawa 25 maja.	Dzierżysław 1 wrześn.	Mnoszysław 3 kwietnia.	Slawogost 28 kwietnia.	Wlastymir 3 styczn. i 23
Bożedar bl. 9 maja.	Gniewomir 8 lutego.	Mścigniew 19 grudnia.	Stawój 9 czerwca.	października.
Bożenna 13 marca.	Godzimir 31 październ.	Mścislawa 8 stycznia.	Slawomila 2 marca.	Wlastymira 26 sierpnia.
Bożesław 9 marca.	Godzislawa 28 grudnia.	Mścislawa bl. 3 marca.	Slawomira 17 maja.	Włodzimierz 16 styczn.
Bożesław 31 maja.	Godysław 21 mar., 24	Mściwój 4 listopada.	Slawomir bl. 12 sierp.	18 kwiet. i 11 sierp.
Bożydar 21 września.	grudnia.	Myślimir 13 kwietnia.	Slawomira 23 grudnia.	Włodzimir 14 listopada.
Bożysław 19 czerwca.	Goryslawa 9 lutego.	Myślisław 20 września.	Slawosław 25 lipca.	Wodzisław 19 lipca.
Bożywój bl. 4 kwiet.	Gosław bl. 29 grudnia.	Namysław 25 sierpnia.	Slawinior 14 grudnia.	Wojciech św. 23 kwiet.
Błażej 3 lutego.	Gościsław 17 kwietnia.	Nosisław 12 marca.	Sobiebor 9 września.	Wojmir 14 grudnia.
Bratysława 4 październ.	Gościsław 28 listopada.	Niemira 14 lutego.	Sobiesław 20 sierpnia.	Wolsław 5 marca.
Bratunil 18 październ.	Gościwit bl. 6 maja.	Nosisław 15 kwietnia.	Spitogniew 31 stycznia.	Wolsława 8 październ.
Bratunila 3 czerwca.	Grzmisław 12 paźdz.	Olcimil 2 lipca.	Spitosława 5 grudnia.	Wolidar 12 czerwca.
Broniwoj 22 czerwca.	Grzmislawa 25 grudnia.	Ojcosław 15 marca.	Stanimir 2 paźdz.	Wolimir 15 grudnia.
Bronisław 18 sierpnia.	Imisław 30 września.	Oleg św. 7 sierpnia.	Stanisław św. 8 maja.	Wróciław 23 styczn.
Bronisław 6 październ.	Iscisław 11 września.	Onosława 21 lutego.	Stanisław 5 sierpnia.	i 22 lipca.
Budzimil 15 wrześn.	Izasław 6 lipca.	Ostomir 4 sierpnia.	Stanisław św. 13 list.	Wróciwój 26 grudnia.
Budzimir 16 czerwca.	Jacław św. 15 sierpnia.	Pakosław 3 marca.	Strachota 9 lipca.	Wszchor 27 lipca.
Budzisława 20 paźdz.	Janisław 24 czerwca.	Polemir 19 marca.	Strzeżymir 21 kwiet.	Wszemil 12 maja i 18
Budziwój 23 maja.	Janusz 21 listopada.	Prokop 5 lipca.	Strzeżysław 2 stycznia.	grudnia.
Chocisław 5 maja.	Jarogniew 6 grudnia.	Przebysława 22 paźdz.	Sulimir 30 maja.	Wszemila 22 listopada.
Chlebostaw 6 sierp.	Jaromir 28 maja.	Przebysław 29 listop.	Sulislawa bl. 7 lutego.	Wszesław 13 listopada.
Chwalibóg 24 styczn.	Jaromir 10 kwietnia.	Przedzimir bl. 11 czer.	Swatosz 11 marca.	Wszesław 18 maja.
Chwalibóg 28 Intego.	Jaropek 18 stycznia.	Przedzislawa 23 Intego.	Świętoból 26 marca.	Wszesław 6 listopada.
Chwalimir 8 lipca.	Jarosław św. 24 kwiet.	Przedzislawa 27 sierpn.	Świętobór 5 kwietnia.	Wyszomir 2 i 29 czer.
Chwalimira 25 listop.	Jaroslawa 21 stycznia.	Przemysław 12 kwietn.	Świętochna 11 lutego.	i 28 sierpnia.
Chwalisław 29 kwiet.	Jerzy św. 23 kwietnia.	Przemysław 29 listop.	Świętomir 28 lipca.	Wyszosław 8 czerwca.
Chwalisław 3 listopada.	Jordan 13 lutego.	Przemysława 30 paźdz.	Świętopelk 1 czerwca.	Wyszosława 9 grudnia.
Cichomil 23 sierpnia.	Kalina 1 lipca.	Przesław 6 kwietn.	Świętopelk 25 wrześn.	Wytymir 2 listopada.
Cichomir 6 czerwca.	Kazimierz św. 4 marca.	Przesław bl. 21 maja.	Świętopelk 31 sierpnia.	Zhigniew 16 i 31 mar.
Cieszymir 24 sierpnia.	Kazimiera 21 sierpnia.	Przesława 3 września.	Świętosław 3 maja.	Zbislaw 22 mar. i 13
Cichosława 30 czerw.	Krasislawa 16 kwietnia.	Przebysław 27 styczn.	Świętosław 7 styczn.	listopada.
Czcibóg 2 września.	Krasnoroda 7 lipca.	Radomil 11 czerwca.	Świętosława 2 sierpnia.	Zdobysław 31 lipca.
Cierpsława 29 lipca.	Krzemyśl 19 maja.	Racibor bl. 29 sierpnia.	Szczesny bl. 30 sierpn.	Zdosława 16 grudnia.
Cierpmir 10 maja.	Krzemimil 11 stycznia.	Radogost 14 styczn.	Szczesława 15 lutego.	Zdosław 29 stycznia.
Cichosław 13 maja.	Krzestaw 27 marca.	Radomil 22 sierpnia.	Szulisław 2 grudnia.	Zelimir 22 września.
Czislaw 19 Intego.	Krzepimir 19 września.	Radomila 13 lipca.	Tollmir bl. 12 lipca.	Ziemisław 3 październ.
Czesław 12 stycznia.	Lassota 31 grudnia.	Radomir 28 stycznia.	Tomila bl. 10 lutego.	Ziemomysł 14 września.
Czesław św. 20 lipca.	Lechosław 26 listop.	Radomir 16 listopada.	Tomir 27 listopada.	Ziemowit 19 październ.
Damian 27 września.	Letosława 3 sierpnia.	Radomyśl 27 grudnia.	Tomira 24 maja.	Znatysław 1 październ.
Daromila 21 październ.	Lubomila 4 grudnia.	Radostaw 1 marca.	Tomisław 21 grudnia.	Znatysława 7 paźdz.
Dobiesław 14 maja.	Lubomir 30 kwietnia.	Radostaw 7 kwietnia.	Unisław 18 lipca.	Żecota 1 lutego.
Dobrochna 5 lutego.	Lubomir 1 maja.	Radostawa 8 wrześn.	Wacław bl. 14 kwiet.	Żelislaw 23 lipca.
Dobrogniewa 30 styczn.	Lubomira 24 lipca.	Radzimir 12 września.	Wacław św. 28 wrześ.	Żwrosław 17 grudnia.
Dobrogost 14 lipca.	Lubosław 11 kwietnia.	Radzislawa 16 paźdz.	Wanda 23 czerwca.	Żytomir 7 listopada.
Dobromil 5 czerwca.	Lubomila 23 marca.	Radzislawa 10 grudnia.	Wawrzyniec 10 sierp.	Zywisław 27 kwietnia.

KALENDARZ HISTORYCZNY

* Znak urodzenia. † Znak śmierci.

Styczeń.

1. 1467 * Zygmunt I.
2. 1491 Bitwa z Węgrami pod Koszycami.
2. 1795 Deklaracja Austrii i Rosji względem ostatecznego rozbioru Polski.
4. 1517 Zygmunt I zwołuje sejm pruski w Malborku.
5. 1576 Poselstwo stronników Maksymiliana w Wiedniu.
6. 1429 Zjazd królów chrześcijańskich w Łucku.
7. 1295 Synod w Łęczycy. — 1375 Synod w Uniejowie.
8. 1634 Władysław IV. przybywa do Smoleńska.
9. 1796 Prusacy zajmują Warszawę. — 1797 Dąbrowski formuje legiony we Włoszech.
10. 1677 Sejm walny w Warszawie.
11. 1386 Władysław Jagiełło obrany królem polskim.
12. 1441 Hold księcia na Zatorze i Oświęcimie.
13. 1773 Manifest ogłaszający rozbiór Polski.
14. 1576 Wybór Stefana Batorskiego królem polskim. — 1807 Utworzenie rządu tymczasow. w Warszawie.
15. 1831 Chłopi składają dyktaturę.
16. 1133 Napad Czechów na Śląsk.
17. 1649 Koronacja Jana Kazimierza. — 1734 Koronacja Augusta III.
18. 1509 Polacy zawierają w Moskwie pokój z Rosją.
19. 1261 * Władysław Łokietek — 1759 Rozwiązanie nieustającej Rady narodowej.
20. 1319 Władysław Łokietek koronuje się w Krakowie.
21. 1633 Hold księcia Brandenburskiego — 1831 Michał Radziwiłł naczelnym dowódcą powstania polskiego.
22. 1816 I-szy Sejm prawodawczy Rzeczypospolitej Krakowskiej.
23. 1440 Węgrzy zapraszają na tron Władysława III.
24. 1507 Koronacja Zygmunta I. króla polskiego.
25. 1568 Arcyksiążę austr. Maksymilian wzięty pod Byczyną do niewoli.
26. 1699 Pokój z Turkami w Karłowicach.
27. 1739 Stanisław Leszczyński abdykuje.
28. 1568 Wzięcie Wieliczki.
29. 1583 Stefan Batory zaprowadza w Polsce pocztę publiczną.
30. 1736 † Maryi Kazimierzy, żony Jana III.
31. 1610 Mord zaprzeczony na Władysława IV

Luty.

1. 1411 Pokój z Krzyżakami w Toruniu. — 1733 † Augusta II.
2. 1676 Koronacja Jana Sobieskiego.
3. 1018 Bolesław Chrobry zawiera pokój w Budziszynie z Niemcami.
4. 1454 Prusy oddają się w opiekę Polski.
5. 1189 Synod polski w Krakowie. — 1831 Dybiec na czele armii rosyjskiej wkracza do Kowna i Uściług.
6. 1633 Koronacja Władysława IV.
7. 1792 Alians w Berlinie pomiędzy Austrią a Prusami celem nadania konstytucji Polsce.
8. 1576 Stefan Batory zaprzysięga pacta conventa.
9. 1564 Zwycięstwo nad Moskwą pod Orszą.
10. 1564 Pożar Częstochowy.
11. 1579 Stefan Batory wjeżdża do Głódna.
12. 1746 * Tadeusz Kościuszko. — 1796 † Stanisława Augusta.
13. 1386 Posłowie Jagiełły proszą o rękę Jadwigi.
14. 1831 Bitwa pod Stoczkiem.
15. 1386 Chrzest Jagiełły, na którym przyłmnie imię Władysława. — 1649 Flektor brandenburski Fryderyk Wilhelm, składa przez posłów hold królowi Janowi Kazimierzowi
16. 1241 Kłeska Tatarów pod Turkiem.
17. 1831 Skrzynecki zwycięża Dybiec pod Dobrem.
18. 1386 Zaślubiny Władysława Jagiełły z Jadwigą. — 1545 Prusacy przysięgają w Krakowie wierność Polsce.
19. 1472 * Mikołaj Kopernik. — 1831 Bitwa pod Miłosną (Krukowiec i Dybiec) i pod Nowawą (Dwernicki i Kreuz).
20. 1385 Zrównanie przywilejów Polski i Litwy. — 1831 Bitwa i kłeska Polaków pod Grochowem.
21. 1544 Koronacja Zygmunta Augusta. — 1574 Koronacja Henryka Walezego.
22. 1382 Zakończenie Częstochowy — 1387 Chrzest Litwy.
23. 1756 † Stanisława Leszczyńskiego.
24. 1582 Zdobyć Dorpatu. — 1859 † Zygmunta Krasieńskiego.
25. 1831 Skrzynecki obejmuje po ks. Radziwiłła naczelną dowództwo. — Bitwa na Pradze.
26. 1383 Jadwiga ogłoszona w Sieradzu Królową polską.
27. 1369 Pokój z Węgrami w Budzie.
28. 1812 † Hugona Kollataja.

Marzec.

1. 1456 * Władysław Jagiełłończyka.
2. 1333 † Władysława Łokietka.
3. 1384 Sejm elekcyjny w Radomiu. — 1846 Austriacy wchodzą do Krakowa.
4. 1386 Koronacja Jagiełły. — 1482 † św. Kazimierza Jagiełłończyka.
5. 965 Chrzest Mieczysława I. — 1102 † Władysława Hermana.
6. 1477 Hold książąt śląskich w Krakowie.
7. 965 Chrzest Polski. — 1548 Zygmunt August obejmuje rządy Prus.
8. 1223 † Wincentego Kadłubka.
9. 1440 Węgrzy zapraszają na tron Władysława III.
10. 1297 Kłeska Krzyżaków od Litwinów pod Ascherodem.
11. 1646 † Stanisława Koniecpolskiego.
12. 1531 Stefan Batory wjeżdża do Rygi.
13. 1609 Estonia wcielona do Polski.
14. 1801 † Ignacego Kraskiego biskupa.
15. 1034 † Mieczysława II. — 1818 I-szy sejm Polski kongresowej.
16. 1331 Jan czeski nadaje Krzyżakom ziemię Dobrzyńską.
17. 1659 Sejm walny w Warszawie.
18. 1241 Kłeska Polaków od Tatarów pod Chmielnikiem. — 1596 Przeniesienie stolicy z Krakowa do Warszawy.
19. 1767 Konfederacja Toruńska
20. 1673 † księdza Augustyna Kordeckiego przeora Paulinów częstochowskich.
21. 1080 † Bolesława Śmiałego. — 1609 * Jan Kazimierz.
22. 1655 Szwedzi odparci od Częstochowy.
23. 1589 † Marcina Kromera dziejopisarza. — 1716 Konfederacja w Wilnie przeciw Sasom i Moskalom.
24. 1794 Tadeusz Kościuszko staje na czele powstania.
25. 1683 Hold Fryderyka księcia Kurlandzkiego.
26. 1818 Otwarcie sejmiku w Warszawie przez cara Aleksandra I. jako króla polskiego.
27. 1793 Prusacy zdobywają Gdańsk.
28. 1831 Zwycięstwo pod Wawrem. (Skrzynecki).
29. 1079 Papież wyklina Bolesława Śmiałego za zabicie św. Stanisława Szczepanowskiego. — 1793 Rosja bierze w posiadanie Małopolskę i Litwę.
30. 1478 Wielki pożar Krakowa
31. 1683 Przymierze między królem Janem Sobieskim, a cesarzem Leopoldem I. przeciw Turkom

Kwiecień.

1. 1545 † Zygmunt I. (Starego).
2. 1702 † hetmana Stanisława Jabłonowskiego.
3. 1025 † Bolesława Chrobrego.
4. 1794 Zwycięstwo Kościuszki pod Racławicami.
5. 1194 † Kazimierza Sprawiedliwego.
6. 1361 Założenie Akademii krakowskiej. — 1551 † Barbary Radziwiłłówny.
7. 1656 Pobicie Szwedów pod Warką.
8. 1390 Kłólowa Jadwiga wkracza z Polakami do Węgier.
9. 1570 Sejm sandomierski uchwała wolność wyznań. — 1793 Oświadczenie II. rozbioru Polski.
10. 1598 Przymierze Polski z Austrią.
11. 1081 † króla Bolesława Śmiałego w Ossyaku, klasztorze w Karyntyi. — 1764 Traktat Rosyi i Prus w sprawie Polski.
12. 1467 Krzyżacy sprzedają Malbork Polakom.
13. 1793 Caryca Katarzyna II. ogłasza II. rozbiór Polski.
14. 1809 Ferdynand arcyks. austr. wkracza do Warszawy.
15. 1518 Królowa Bona wjeżdża do Krakowa.
16. 1766 Kurlandya dostaje przywileje
17. 1794 Powstanie w Warszawie (Kiliński, Igelski).
18. Wjazd Stefana Batorego do Krakowa. — 1791 Prawa sejmiku 4-rolnego o miastach.
19. 1773 Sejm delegacyjny (Tadusz Rejtan).
20. 1118 Poświęcenie katedry krakowskiej.
21. 1543 Wesele króla Zygmunta z Elżbiety austriackiej. — 1773 Sejm rozbiorowy w Warszawie.
22. 1228 Konrad, książę Mazowiecki, wydaje przywilej, nadający Krzyżakom ziemię Chełmińską i Nieszawską. — 1793 Otwarcie Sejmu w Grodnie.
23. 997 Męczeńska śmierć św. Wojciecha.
24. 1296 Władysław Łokietek obrany królem polskim.
25. 1333 Kazimierz Wielki koronuje się królem polskim.
26. 1795 Polska po raz trzeci rozczłonowana.
27. 1831 Dwernicki pobity od Rüdigerów pod Boremlą, przechodzi do Galicji i składa broń.
28. 1848 Zjazd polskich delegatów w Miłostawiu (w Pożnańskim) uchwała zerwać z Prusami i działać zaczepnie. Mierosławski naczelnym wodzem.
29. 1606 Maryna Mniszówna zaręczona carowi Dymitrowi.

30. 1310 * Kazim. Wielki. — 1632 † króla Zygmunta III. w Warszawie. — 1815 Car Aleksander ogłasza się królem polskim.

Maj.

1. 1576 Koronacja Stefana Batorego i Anny Jagiellonki. — 1674 Jan Sobieski w Warszawie obrany królem.
2. 1068 Bolesław Śmiały wkracza do Kijowa.
3. 1791 Konstytucja Polski z dnia 3 Maja.
4. 1505 Sejm w Radomiu zatwierdza statut króla Aleksandra.
5. 1194 † króla Kazimierza Sprawiedliwego. — 1791 Król z sejmem zaprzysięga konstytucję 3 Maja.
6. 1763 * Książę Józef Poniatowski.
7. 1787 Stanisław-August Poniatowski przyjmuje carycę Katarzynę w Kanowie.
8. 1079 † św. Stanisława Szczepanowskiego biskupa krakowskiego.
9. 1638 Jan Kazimierz uwięziony we Francji.
10. 1794 Kościusko mianuje Radę najwyższą.
11. 1838 † Jędrzeja Śniadeckiego.
12. 1159 † króla Władysława II. — 1792 Zawiażanie konfederacji Targowickiej.
13. 1418 Papież Marcin V. mianuje Władysława Jagiełłę swoim zastępcą w Polsce.
14. 1770 Konfederacy Barscy ogłaszają bezkrólewie.
15. 1664 Jan Kazimierz wjeżdża do Wilna.
16. 1648 Kłęska Polaków pod Żółtymiwodami.
17. 1573 Wybór Henryka Waleczyusza na tron polski. — 1773 Wojska zaborcze wkraczają do Warszawy.
18. 1792 Rosja oświadcza się przeciw sejmowi 4-rolniemu.
19. 1809 Sandomierz zdobyty.
20. 1648 † Władysława IV. króla polskiego.
21. 1434 † Władysława Jagiełły.
22. 1412 Zygmunt król węgierski rzuca się w klótni Polaków z Krzyżakami.
23. 1588 Pogrzeb Stefana Batorego.
24. 1543 † Mikołaja Kopernika.
25. 992 † Mieczysława I. — 1815 Konstytucja Polski.
26. 1648 Kłęska Polaków pod Korsuniem. — 1831 Bitwa i kłęska Polaków pod Ostrołką.
27. 1471 Czesi wzywają Władysława Jagiełłę na tron.
28. 1794 Rząd Polski w ręku Rady Najwyższej.
29. 1792 Koniec sejmiku 4-rolniemu.
30. 1592 Koronacja Zygmunta III.
31. 1364 Kazimierz Wielki obdarowuje przywilejami Akademię krakow-

ską. — 1434 † króla Władysława Jagiełły w Gródku.

Czerwiec.

1. 1794 Poselstwa zagraniczne uznają Najwyższą Radę polską — 1809 Austriacy opuszczają Warszawę.
2. 1629 * Jan Sobieski.
3. 1035 Ryksa królowa uchodzi z Polski.
4. 1013 Bolesław Wielki pasowany rycerzem cesarstwa niemieckiego. — 1872 † Stanisław Moniuszka.
5. 1569 Księstwo Kijowskie przyłączone do Polski.
6. 1795 Bitwa pod Szczekocinami.
7. 1492 † Kazimierza Jagiełłończyka.
8. 1339 † Aldony, żony Kazimierza Wielkiego.
9. 1595 * Władysław IV.
10. 1651 Jan Kazimierz przybywa do Częstochowy.
11. 1401 Połączenie w Wilnie Litwy z Koroną.
12. 1809 Bitwa pod Wrzawą.
13. 1611 Zdobycie Smoleńska przez Polaków. — 1669 Michał Wiśniowiecki obrany królem.
14. 1793 Targowiczanie odbywają sejm w Grodnie.
15. 1794 Wojska polskie pod wodzą Kościuszki ponoszą klęskę od Rosyan i Prusaków.
16. 1383 Ziemowit wybrany królem polskim.
17. 1399 † królowej Jadwigi, żony Władysława Jagiełły. — 1696 † króla Jana III Sobieskiego w Wilanowie, pod Warszawą.
18. 1574 Henryk Walezy uchodzi kryłom z Polski.
19. 1205 Zwycięstwo Polaków pod Zawichostem nad Rusinami.
20. 1566 * Zygmunt III. król polski.
21. 1791 Fryderyk Wielki król pruski zaprzysięga Polsce przyłączyć.
22. 1264 Zniszczenie plem. Jadrwinów.
23. 1768 Genta hajdamaka wycina mieszkających Humania. — 1818 Pogrzeb Kościuszki w Krakowie.
24. 1305 † Wacława króla polskiego.
25. 1628 Polacy zadają klęskę Szwedom pod Kwidzyncem.
26. 1295 Koronacja Przemysława I. w Onieźnie.
27. 1660 Stefan Czarniecki i Sapieha zwyciężają Moskali pod Polonną. — 1697 Obranie Augusta II. (Sasa) królem polskim.
28. 1325 Władysław Łokietek i Gedymin książę litewski zawierają przymierze.
29. 1470 Władysław Jagiełłończyk obejmuje tron Węgier.
30. 1579 Wyprowadzenie Polaków na Moskwę.

Lipiec.

1. 1569 Sejm w Lublinie celem połączenia Litwy z Polską.
2. 1350 Litwa najeżdża ziemię Sandomierską.
3. 1700 August II wyprawia się do Infant.
4. 1610 Zwycięstwo hetmana Stanisława Żółkiewskiego pod Kłuszyńcem nad Moskalami.
5. 1778 Tadeusz Kosciuszko przybywa do Ameryki.
6. 1337 książę litewski Gedymin ginie pod Baerburgiem.
7. 1572 † Zygmunta Augusta.
8. 1831 Kłeska Gielguda i Chłapowskiego pod Szawlami.
9. 1623 Gdańszczanie hołdują królowi polskiemu.
10. 1660 Wydalenie z Polski Arianów.
11. 1831 Gen. Paszkiewicz przeprowadza się pod Nieszawą przez Wisłę (około Plocka).
12. 1704 Stanisław Leszczyński wybrany królem Polski.
13. 1794 Oblężenie Warszawy przez Prusaków.
14. 1410 Władysław Jagiełło zadaje klęskę Krzyżakom pod Grunwaldem.
15. 1738 Kłeska Turków pod Mohaczem.
16. 1625 Szwedzi zajmują Gdańsk.
17. 1501 † Króla Jana Olbrachta w Toruniu. — 1792 Bitwa pod Dubienką.
18. 1515 Zygmun I. król polski najeżdża monarchów w Wiedniu.
19. 1569 Hold księcia Alberta pruskiego.
20. 1633 Fryderyk Kettler, książę kurlandzki, składa hold królowi Władysławowi IV.
21. 1792 Caryca Katarzyna wzywa Stanisława Augusta do przystąpienia do konfederacji Targowickiej.
22. 1443 Władysław III. wyprawia się przeciw Turkom.
23. 1793 Targowiczanie podpisują rozbiór Polski.
24. 1292 † błogosł. Kunegundy, żony Bolesława — 1683 Król Jan III. rusza z Warszawy na odsiecz Wiednia.
25. 1393 † Konrada Wallenroda, mistrza krzyżackiego, — 1418 Walny sejm w Łęczycy. — 1434 Koronacja króla Władysława Warneńczyka w Krakowie.
26. 1550 Sejm walny w Piotrkowie.
27. 1806 Napoleon I. wjeżdża do Poznania.
28. 1589 Arcyks. austriacki Maksymilian puszczonej z niewoli w Łańcucie.
29. 1434 Koronacja Władysława Warneńczyka.
30. 1514 Głiński wydale Smoleńsk Moskalom.

31. 1648 Konfederacja Jeneralna w Warszawie.

Sierpień.

1. 1431 Zdobyćcie Włodzimierza, — 1520 * Zygmunt August.
2. 1519 Polacy staczają pod Sokalem bitwę z Tatarami.
3. 1683 Cesarz Leopold prosi króla Sobieskiego o odsiecz.
4. 1308 Krzyżacy wycinają w pień mieszkańców Gdańska.
5. 1772 Postanowienie I-szego rozbioru Polski.
6. 1506 Kosz tatarski zniesiony pod Kleckiem.
7. 1392 Pojednanie Jagielly z Witoldem.
8. 1780 Zgon Tadeusza Rejtana.
9. 1683 Nuncyusz papieski i hr. Wilczek proszą Sobieskiego o pospieszenie na ratunek Wiednia.
10. 1831 Skrzyńceki składa naczelne dowództwo powstańca.
11. 1569 Uma Litwy z Koroną.
12. 1399 Litwini pobici od Tatarów pod Worskłą.
13. 1592 Jan Olbracht obrany królem polskim.
14. 1018 Bolesław Chrobry wjeżdża złotą bramą do Kijowa — szczybiec.
15. 1657 † Bohdana Chmielnickiego. — 1831 Powstanie w Warszawie.
16. 1680 Król Sobieski (Jan III) wchodzi do Jass.
17. 1492 Jan Olbracht ogłoszony królem w Krakowie. — 1649 Hold Bohdana Chmielnickiego.
18. 1589 Turcy i Tatarzy oblegają Lwów.
19. 1506 † Aleksandra Jagiellończyka w Grodnie. — 1587 Zygmunt III. ogłoszony królem polskim.
20. 1672 Turcy zdobywają Kamieniec Podolski. — 1742 * Tadeusz Rejtan w Hruszowie.
21. 1682 Zgorzał we Lwowie kościół Najśw. Maryi Panny Śnieżnej.
22. 1530 Porażka Tatarów pod Obertynem. — 1583 † Jana Kochanowskiego.
23. 1494 Kłeska Polaków od Tatarów pod Wiśniowcem.
24. 1109 Bitwa pod Psem Polem.
25. 1581 Zdobyćcie Pskowa.
26. 1601 Pobicie Szwedów pod Rygą.
27. 1610 Król Władysław zaproszony na tron Moskwy.
28. 1611 Bunt w Moskwie przeciw Polakom.
29. 1661 Polacy oblegają Mohylew.
30. 1657 Szwedzi wypaści z Krakowa.
31. 1299 † Leszka Czarnego.

Wrzesień.

1. 1392 Krzyżacy oblegają Wilno.
2. 1793 Prusacy żądają odstąpienia im Wielkopolski.
3. 1612 Bitwa Polaków w Moskwie.
4. 1606 Sejm w Wiślicy.

5. 1772 Traktaty trzech mocarstw co do rozbioru Polski.
6. 1634 Władysław IV. zaślubiony z Cecylią Renatą.
7. 1764 Stanisław August Poniatowski królem polskim.
8. 1648 Bohdan Chmielnicki z Tatarami oblega Lwów. — 1717 Koronacja M. B. Częstochowskiej.
9. 1733 Stanisław Leszczyński przybywa do Warszawy.
10. 1573 Henryk Walczy zaprzysięga pacta-conventa.
11. 1683 Król Jan III. stałe pod Wiedniem.
12. 1683 Król Jan III. Sobieski zadaje Turkom klęskę pod Wiedniem.
13. 1683 Król Jan III. wjeżdża do Wiednia zwycięzcą. — 1773 Zatwierdzenie pierwszego rozbioru Polski. — 1793 Rozwiązanie konfederacji Targowickiej.
14. 1485 Hold Multan i Wołoszczyzny.
15. 1015 Polacy przechodzą Łabę (Iłbę) i biją w niej słupy żelazne jako granice Polski. — 1764 Stanisław August zaprzysięga pacta-conventa. — 1831 Bitwa pod Opolem.
16. 1831 Jenerał Romarino pobity od Rosena pod Opolem i Borowem, składa broń w Galicyi.
17. 1660 Zwycięstwo pod Cudnowem.
18. 1676 Zwycięstwo króla Jana III. pod Żurawnem. — 1772 Pierwszy rozbiór Polski.
19. 1649 Bohdan Chmielnicki przysięga na wierność Polsce.
20. 1491 Koronacja Jana Olbrachta. — 1549 Hold książąt pomorskich.
21. 1699 Turcy napowrót oddają Polakom Kamieniec, — Marcin Kątski. — 1733 Stanisław Leszczyński zaprzysięga pacta-conventa.
22. 1621 Hold Jerzego-Wilhelma księcia pruskiego.
23. 1548 Kłeska Polaków pod Pławcami.
24. 1621 † hetmana J. Chodkiewicza.
25. 1793 Konfederacja sejmowa potwierdza drugi rozbiór Polski.
26. 1617 Ugoda z Tatarami w Bursynie.
27. 1533 * Stefan Batory. — 1605 Zwycięstwo pod Kirchholmem. — 1612 † księdza Piotra Skargi.
28. 1621 Zwycięstwo pod Kirchholmem. — 1621 Zwycięstwo pod Chocimem.
29. 1668 Michał Korybut Wiśniowiecki koronuje się.
30. 1653 Przymierze Polaków z Danią przeciw Szwedom.

Październik.

1. 1459 Odparcie Czechów od Wrocławia.
2. 1413 Sejm w Horodle zatwierdza Unię Litwy z Koroną. — 1515 † Barbary Zapołskiej, żony Augusta I.

3. 1684 Moskale zapadają Smoleńsk.
4. 1705 Koronacja Stanisława Leszczyńskiego.
5. 1356 Kazimierz Wielki znosi apelację do Magdeburga. — 1763 † króla Augusta III. w Dreźnie.
6. 1788 Otwarcie sejmiku 4-letniego w Warszawie.
7. 1620 Kłeska i śmierć hetmana Żółkiewskiego na polach cecorskich. — 1641 Fryderyk Wilhelm, elektor brandenburski składa hołd królowi Władysławowi IV.
8. 1587 Król Zygmunt III. zaprzysięga pacta-conventa.
9. 1683 Król Jan III. zwycięża Turków pod Parkanami.
10. 1794 Kłeska i wzięcie do niewoli Tadeusza Kościuszki pod Maciejowicami.
11. 1672 Konfederacja Gołębiwska.
12. 1583 Bitwa pod Sabinem.
13. 1767 Porwanie i wywzięcie na Sybir polskich senatorów, posłów i biskupów.
14. 1809 Traktat Schönbrunski powiększa ks. Warszawskie.
15. 1384 Koronacja króla Jadwigi. — 1817 † Tadeusza Kościuszki w Solothurn w Szwajcarii.
16. 1820 Uroczystość sypania kopca Kościuszki.
17. 1672 Tatarzy występują przeciw Moskwie za Polskę.
18. 1523 Zygmunt August obrany W. księciem litewskim.
19. 1813 † ks. Józefa Poniatowskiego w nurtach Elstery.
20. 1830 Dzień pierwotnie przeznaczony przez spiskowców do rozpoczęcia powstania polskiego.
21. 1796 Ostateczny rozbiór Polski.
22. 1612 Poddanie się Polaków w Kremlinie.
23. 1172 † Bolesława Kędzierzawego.
24. 1497 Kłeska króla Olbrachta na Bukowinie.
25. 1139 † Bolesława Krzywoustego.
26. 1706 Polacy staczą pod Kalszem bitwę ze Szwedami.
27. 1430 † Witolda, wielkiego ks. litewskiego.
28. 1423 Sejm w Warce ogłasza statut Jagielly.
29. 1611 Hetman Stanisław Żółkiewski przedstawia sejmowi polskiemu pojmanych carów moskiewskich.
30. 1657 Traktat w Bydgoszczy.
31. 1432 Nadanie praw Ormianom w Polsce. — 1424 * Władysław Warneńczyk. — 1564 Przyznanie Husy'tom wolności wyznania w Polsce.

Listopad.

1. 1806 Dąbrowski i Wybicki tworzą w Poznaniu cztery polskie pułki.
2. 1794 Oblężenie Pragi (pod Warszawą)

3. 1231 † króla Władysława Łaskoniego. — 1771 Porwanie z Warszawy króla Stanisława Augusta.
4. 1648 Chmielnicki oblega Zamość. — 1794 Rzeź na Pradze.
5. 1370 † Kazimierza Wielkiego.
6. 1450 Kazimierz Jagiellończyk godzi poróżnione stany.
7. 1807 Generał Dąbrowski wchodzi do Poznania.
8. 1632 Władysław IV. ogłoszony królem.
9. 1673 Jan Sobieski zwycięża Turków pod Chocimem.
10. 1444 Bitwa pod Warną. — † króla Władysława III. — 1674 † króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego we Lwowie.
11. 1227 Leszek Biały zabity w Gąsawie przez Pomorzan.
12. 1340 Krzyżacy zabijają ziemię Michałowską.
13. 1383 Sejm w Radomiu obiera Jadwigę królową polską.
14. 1659 Stefan Czarnecki wchodzi do Szlezewu.
15. 1620 Zamach Piekarskiego na króla Zygmunta III.
16. 1816 Kraków wcielony do Austrii.
17. 1380 Koronacja Ludwika króla węgierskiego i polskiego. — 1558 † królowej Bony.
18. 1370 Pogrzeb króla Kazimierza Wielkiego w Krakowie.
19. 1655 Szwedzi oblegają Częstochowę.
20. 1648 Jan Kazimierz obrany królem Polski.
21. 1578 Zwycięstwo Polaków nad Moskwą pod Wendem.
22. 1430 Władysław Jagiello uwięziony przez swego brata (strylecznego) Świdrygiellę.
23. 1793 Zamknięcie sejmiku Targowiczan w Gódnie.
24. 1776 Prawa sejmiku polskiego w sprawie innowierców.
25. 1587 Jan Zamojski zwycięża pod Krakowem austriackiego arcyks. Maksymiliana. — 1795 Stanisław August składa koronę w Gódnie.
26. 1715 Konfederacja Tarnogrodzka.
27. 1815 Car Aleksander nadaje Polakom konstytucję.
28. 1025 † Bolesława Wielkiego. — 1058 † Kazimierza I. — 1561 Przyłączenie Inflant do Polski. — 1855 † Adama Mickiewicza.
29. 1466 Przymierze Prus z Polską w Toruniu. — 1480 † Długosza historyka. — 1830 Powstanie w Warszawie.
30. 1700 Bitwa i kłeska Rosyan pod Narwią. — 1808 Zdobycie wozu Samosierry.

Grudzień.

1. 1306 Władysław Łokietek uznany od Polaków królem.

2. 1665 † hetmana Stefana Czarneckiego. — 1830 W. ks. Konstanty ucieka z Warszawy.
3. 1830 Rosyanie opuszczają królestwo kongresowe.
4. 1683 Kłeska Tatarów i Turków poniesiona od Polaków pod Tilgrottem.
5. 1830 Generał Chłypicki obejmuje dyktaturę powstania.
6. 1517 Król Zygmunt I. zaślubia Bonę Sforza.
7. 1516 Bitwa z Tatarami pod Międzybórzem. — 1764 Stanisław August Poniatowski królem polskim.
8. 1506 Zygmunt I. obrany królem polskim.
9. 1733 August III. (Sas) wyjeżdża z Dreznia do Polski.
10. 1812 Napoleon I. wchodzi do Warszawy.
11. 1287 Najazd Mongołów na Polskę.
12. 1586 † Stefana Batorego. — 1686 Jan III. Sobieski zawiera pokój z Rosją.
13. 1575 Stefan Batory ogłoszony królem polskim.
14. 1283 † Ludgardy żony Przemysława.
15. 1653 Tatarzy pod Żwańcem przechodzą na polską stronę.
16. 1644 Pożar w salinach Wieliczki, trwający rok cały. — 1658 Czarnecki bije Szwedów na wyspie Alsen. — 1672 † króla Jana Kazimierza.
17. 1830 Otwarcie Sejmiku w Warszawie.
18. 1575 † Marcina Bielskiego, historyka polskiego.
19. 1807 Napoleon I. w Warszawie.
20. 1833 Manifest sejmiku polskiego.
21. 1658 Polacy staczą ze Szwedami bitwę pod Golding.
22. 1701 Nadzwyczajny sejm w Warszawie.
23. 1287 Tatarzy odparci od Krakowa. — 1568 Otwarcie sejmiku Unii Lubelskiej.
24. 1815 Nadanie konstytucji Polsce kongresowej.
25. 1287 Tatarzy biorą w Jasyr 20,000 dziewcząt polskich.
26. 1655 Szwedzi odступują od oblężenia Częstochowy.
27. 1499 Zatwierdzenie Unii Litwy z Koroną w Krakowie.
28. 1587 Koronacja Zygmunta III.
29. 1655 Konfederacja Tyszowiecka.
30. 1792 Protest Turskiego przeciw rozbirowi Polski przed Zgromadzeniem narodowym w Paryżu.
31. 1435 Polacy zawierają w Brześciu pokój z Krzyżakami. — 1692 Otwarcie sejmiku w Gódnie.

Taryfa pocztowa

Listy	Waga	Oplata	Pocztówki	Druk	Papiery han-	Próbki	Listy z po-
			poje- dyńcze	(tylko frank.)	dlowe	towarowe	daniam
			po- dwojne	Waga	Waga	Waga	wartości
W ruchu miejscowym i sąsiedzkim	do 250 g	7½	7½	15	do 50 g 8 100 g 5 250 g 10 500 g 20 1 kg 30	do 250 g 10 500 g 20 1 kg 30	W ruchu miejscowym i w L. strzeli do 600 mk. każde dalsze 300 mk. dalsze strzeli do 600 mk. każde dalsze 300 mk.
Do wszystkich innych części państwa niemieckiego	do 20 g 15 250 g 25	15 25	7½	15			35 5 60 5
Do Austro-Węgier i Luksemburgii	do 20 g 15 każde dalsze 20 g. 5	15 5	7½		do 50 g. 3 100 g. 5 każde dalsze 100 g. 5	Za każde 50 g 5 (aż do 2 kg) 20	do 600 mk. każde dalsze 300 m, do Luksemburgii jak do państw neutraln.
Do zajętych części Belgii	do 20 g 20 każde dalsze 20 g 10	20 10	10		Za każde 50 g 5 (Najwyższa waga 2 kg)	Za każde 50 g 5 (Najwyższa waga 2 kg)	Niedozwolone
Do zajętych części w Królestwie Polskiem	do 20 g 15 250 g 25	15 25	7½	15	do 50 g 3 100 g 5 250 g 10 500 g 20 1 kg 30	do 250 g 10 500 g 20 1 kg 30	opłata jak w Niemczech
Do neutralnych państw	do 20 g 20 każde dalsze 20 g 10	20 10	10		Za każde 50 g 5 (Najwyższa waga 2 kg)	Za każde 50 g 5 (Najwyższa waga 2 kg)	Opłata jak przy list. polecon., do tego dochodzi ubezpiecz. za każde 240 mk. do Danii 8 Luksemburg. 8 Holandii 8 Norwegii 16 Szwecji 8 Szwajcarii 8
Poczta polowa	do 50 g 10 250 g 10 500 g 20 (paczki)	10 10 20	bez- płatnie		Przesyłka dozwolona tylko jako list polowy.		
					do 50 g. wagi i 150 m. wart. 20 od 50—250 g. i wart. 150 m. 20 ponad 150 m. do 300 mk. 20 ponad 300 m. do 1500 mk. 40		

Za listy polecone (Einschreibbriefe) opłaca się oprócz portoryum 20 f., za poświadczenie odbioru (Rückschein) dalsze 20 fen.

Przesyłki przez osobnego posłańca (Eilboten) oprócz portoryum 25 f. o ile

poczta jest w miejscu; o ile zaś poczty niema 60 f. Jeżeli przesyłka ma dojść ręk adresata pomiędzy godz. 10 wiecz. a 6 zrana, trzeba dodać: „auch nachts.“
Za paczki pilne (Dringende Pakete) opłaca się oprócz portoryum 1 mk.

1 opłatę za osobnego posłańca o ile poczty na miejscu niema 90 fen.
Za paczki z podaniem wartości (mit Wertangabe) opłaca się oprócz portoryum za każde 300 mk. 5 fen. ubezpieczenia (najmniej 10 fen.)

w Niemczech

Przekazy pieniężne	Oplata	Paczki	Oplata	Mandaty pocztowe	Zaliczki
do 5 mk. 10 100 „ 20 200 „ 30 400 „ 40 600 „ 50 800 „ 60 do żołnierzy w garnizonie do 15 mk. 10		a) do 5 kg. 1 strzela . . . . . 30 reszta strzel . . . . . 60 b) ponad 5—6 kg. 1. strzela 40 2. „ 80 3. „ 90 4. „ 100 5. „ 110 6. „ 120	30 60 5 10 20 30 40 50	35 fen.	10 fen. oprócz opłaty za przesyłkę
do Austro-Węgier za każde 20 mk. 10 najmniej do Luksemburgii 20 do 100 mk. 20 200 „ 30 400 „ 40 600 „ 60 800 „ 80		do 5 kg 60 do Luksemburgii 70		Opłata jak za listy polecone	Przy listach opłata jak za listy polecone, przy paczkach 1 f. za każdą markę zaokrąglone na 5 fen., do Austrii najmniej 10 f. do Luksemburgii najmniej 20 f.
Za każde 40 mk. waluta niemiecka, formularz zagraniczny aż do 800 mk. 20		do 5 kg 1,20 nie do wszystkich miejscowości		Opłata jak za listy polecone (przesyłka ograniczona)	Opłata jak za listy polecone, paczki w ograniczeniu
do 5 mk. 10 100 „ 20 200 „ 30 400 „ 40 600 „ 50 800 „ 60 (waluta niem. formularz zagr. 60)		Dozwolone tylko do Warszawy i do Łodzi 5 kg. paczki 1,00		Niedozwolone	Niedozwolone
za każde 40 mk. 20 do Danii 80 do Danii 80 za każde 20 mk. 10 najmniej 20		do 5 kg tylko frankowane do Danii . . . . . 80 Holandii . . . . . 80 Norwegii . . . . . 100 Szwecji . . . . . 140 Szwajcarii 160	80 80 100 140 160	Opłata jak za listy polecone	Przy listach opłata jak za listy polecone, przy paczkach 1 fen. za każdą markę zaokrąglone na 5 fen. (najmniej 20 fen.)
dozwolone do 100 mk. 10 (formularz jaśnie brzo- wy.)		w garnizonie do 3 kg 20 do 5 kg 25 6 kg 30 7 kg 35 8 kg 40 9 kg 45 10 kg 50		Niedozwolone	

Przekazy pieniężne i paczki dla marynarzy na marmu i w portach jak do żołnierzy w garnizonie.

Za listy z poświadczeniem doręczenia (Briefe mit Zustellungsurkunde) opłaca się:

1. zwykle portoryum,
2. 20 fen. za dostawę,

3. portoryum za odesłanie powrotne poświadczenia odbioru.

Za telegramy opłata w ruchu miejscowym wynosi 5 fen. od słowa, najmniej 50 fen. Do wszystkich innych

Co to jest strefa (Zone) pocztowa?

Poczta oblicza przesyłkę paczek podług stref, to znaczy pobiera opłatę, stosownie do odległości miejsca przeznaczenia. Rozróżnia się 6 stref:

Strefa I	do 10 mil
„ II	od 10 — 20 mil
„ III	20 — 50 „
„ IV	50 — 100 „
„ V	100 — 150 „
„ VI	ponad 150 „

Opłata w ruchu pocztowo-czekowym:

1. przy wpłatach za pomocą karty płatniczej (Zahlkarte) do 25 mk. 5 fen., ponad 25 mk. 10 fen.

2. Za każdą wypłatę 5 fen. opłaty podstawowej 1 1/10 od tysiąca sumy wypłatowej.

3. Za każde przekazanie na inne konto 3 fenylg.

Za listy do urzędu pocztowo-czekowego opłaca właściciel konta, używając kopert urzędowych, 7½ fen.

TELEFON.

Taksa za przyłączenie i ustawienie aparatu do użytku wynosi:

a) bez względu na ilość rozmów:

w miejscow. do 50 uczest.	88 mk. rocz.
„ od 51 „ 100 „	110 „ „
„ „ 101 „ 200 „	132 „ „
„ „ 201 „ 500 „	154 „ „
„ „ 501 „ 1000 „	165 „ „
„ „ 1001 „ 5000 „	176 „ „
„ „ 5001 „ 20000 „	187 „ „
„ ponad „ 20000 „	198 „ „

b) za opłatą 5½ fen. za każdą rozmowę dzienną, a 20 fen. za nocną (jednakże najmniej 20 mk. rocznie):

w miejscow. do 1000 uczest.	66 mk. rocz.
od 1001 do 5000 „	82.50 „ „
od 5001 do 20000 „	99 „ „
ponad 20000 „	110 „ „

Rozmowy pozamiejscowe do 3 minut kosztują:

przy odległ. do 25 km. włącznie.	22 mk.
„ „ „ 50 „ „	27½ „
„ „ „ 100 „ „	55 „
„ „ „ 500 „ „	1,10 „
„ „ „ 1000 „ „	1,65 „
„ „ „ 1000 „ „	2,20 „

Za rozmowy pilne taksa potrójna.

części państwa niemieckiego 7 fen. od słowa, najmniej 60 fen. Do Austrii jak w Niemczech. Do innych krajów opłata podług osobnych taryf.

Przepisy pocztowe w Polsce

Cesarsko-Niemiecki Zarząd Poczty i Telegrafu mieści się przy placu Wareckim.

Biurowo Pocztowe otwarte dla publiczności — pl. Warecki. Biuro jest czynne od godz. 8 rano do 7 wiecz. w dni powszednie, w niedzielę i święta od godz. 11 przed poł. do godz. 1 po południu.

Biuro Telegrafu mieści się przy ul. Kotzebuego Nr. 3, parter na lewo, otwarte jest dla publiczności bez przerw dzień i noc. W nocy jednak nadane telegramy wysyła się dopiero rano.

Listy przyjmowane są do miast w Królestwie i do Niemiec, okupacji austriackiej, Austro-Węgier i Luksemburgii, zwyczajnie i rekomendowane.

Komunikacja miejscowa w Warszawie i Łodzi.

Taryfa opłat pocztowych.

1. W korespondencji w obrębie Jenerał-Gubernatorstwa Warszawskiego z Państwem Niemieckiem, z Obszarem Głównodowodzącego na wschodzie i Luksemburgiem:

Listy do 20 gr. 15 fen., ponad 20 gr. do 250 gr. 25 fen., miejscowe do 250 gr. 7½ fen.

Listy mogą być pisane tylko w języku niemieckim i wrzucane do skrzynek w niezaklejonej kopercie, ze wskazaniem nazwiska i adresu osoby wysyłającej.

Listy, wychodzące z Warszawy do miast Królestwa Polskiego i odwrotnie, są poddawane niemieckiej cenzurze wojskowej, znajdującej się w Warszawie przy ul. Wareckiej Nr. 9. Przez ten sam urząd przechodzą wszystkie listy pisane pomiędzy poszczególnymi miastami w Królestwie, niezależnie od ich położenia geograficznego.

Listy wychodzące do Niemiec, lub przychodzące z Niemiec przechodzą przez cenzurę wojskową niemiecką w Poznaniu.

Pocztówki 7½ fen., pocztówki z odpowiedzią 15 fen.

Druki do 50 gr. 3 fen., ponad 50 gr. do 100 gr. 5 fen., ponad 100 gr. do 250 gr. 10 fen., ponad 250 gr. do 500 gr. 20 fen., ponad 500 gr. do 1 kg. 20 fen.

Druki papiery handlowe, próbki towarów i przedmioty razem opakowane nie mogą zawierać żadnych wiadomości.

Papiery handlowe i złożone przedmioty — druki, papiery handlowe i próbki towarów do 250 gr. 10 fen.

ponad 250 gr. do 500 gr. 20 fen., ponad 500 gr. do 1 kg. 30 fen.

Próbki towarów do 250 gr. 10 fen., ponad 250 gr. do 500 gr. 20 fen.

Opłata za polecenie 20 fen.

Przekazy pocztowe do 5 mk. 10 fen., ponad 5 mk. do 100 mk. 20 fen., ponad 100 mk. do 200 mk. 30 fen., ponad 200 mk. do 400 mk. 40 fen., ponad 400 mk. do 600 mk. 50 fen., ponad 600 mk. do 800 mk. 60 fen.

Poczta Miejska przy Zarządzie m. st. Warszawy zajmuje się dostawą listów do mieszkań.

Poczta miejska mieści się przy ul. Wareckiej. Czynności biurowe trwają od godz. 8 rano do 10 wiecz. Obowiązkiem Poczty Miejskiej jest dokonywanie wszelkich starań, by możliwie każdy list został doręczony.

Każdy listowy jest obowiązany mieć przy sobie legitymację i znaczek pocztowy pełnienia obowiązków.

Opłata wynosi za listy 7 fen., za druki 2 fen., za próby bez wartości 11 fen. Opłata jest wskazana na pieczęcie czerwonej.

2. W komunikacji z Austrią, Węgrami, Bośnią, Hercegowiną i z wojskiem Jenerał-Gubernatorstwem Lubelskim.

Listy do 20 gr. 15 fen., za każde następne 20 gr. 5 fen.

Pocztówki 7½ fen., pocztówki z odpowiedzią 15 fen.

Druki (nie wyższe nad 2 kg.) do 50 gr. 3 fen., ponad 50 gr. do 100 gr. 5 fen., za każde następne 100 gr. 5 f.

Próbki towarów: za każde 50 gr. 5 fen., najmniejsza opłata 10 fen. (najwyższa dozwolona waga 500 gr., do Węgier zaś 350 gr.)

Za polecenie 20 fen.

Przekazy pocztowe na sumę do 800 mk. za każde pełne lub zaczęte 40 mk. 20 fen.

W komunikacji z Jenerał-Gubernatorstwami Białogrodzkim i Cetyńskim są dozwolone tylko otwarte, zwyczajne listy, pocztówki i próby towarów. Opłaty pocztowe jak do Austrii.

KORRESPONDENCYA MIEJSKA.

Cesarsko-Niemiecki zarząd poczty i telegrafu gub. Warszawskiej pozwolił na wymianę wszelkiej korespondencji w Warszawie. Można więc wysyłać listy w kopertach zamkniętych zwyczajnie i polecenie, przekazy pocztowe, pocztówki, druki oraz próby bez wartości. Listy oraz wszelkie przesłanki zamknięte, nie przewyższające

250 gr. wagi i pocztówki winny być zaopatrzone w znaczek pocztowy niemiecki wartości 7½ fen.

Znaczki pocztowe winny być naklejane, zarówno na kopertach, jak na pocztówkach, w prawym rogu, u góry na stronie, na której umieszczony jest adres. Znaczki są sprzedawane w biurze poczty niemieckiej przy pl. Wareckim, korespondencję wrzuca się do skrzynek pocztowych tam umieszczonych.

Listowi płatni są przez pocztę miejską i winni pobierać tylko tę opłatę, jaką wskazuje nalepiony znaczek poczty miejskiej. Ewentualne skargi na listowych przyjmuje zarząd poczty miejskiej przy ul. Wareckiej wejście Nr. 3, pokój Nr. 100.

Poczta miejska doręcza również telegramy. Za ich doręczenie pocztą pobiera 22 fen. według stempla umieszczonego na każdym telegrafie. Listy terminowe i telegramy rozsyła pocztą przez rowerzystów.

Firmy i osoby, posiadające adresy telegraficzne skrócone, umówione, mogą posilkować się nimi, o ile opłacili należność za korzystanie z tego udogodnienia. Aby umożliwić względnie szybkie doręczanie telegramów z takimi adresami, pocztą miejską prosi ich posiadaczy o dostarczenie poczcie dokładnych adresów.

Poczta miejska przyjmuje również przedpłatę na odnośnienie w mieście dzienników i czasopism, wydawanych w cesarstwie niemieckim, oraz we wszystkich miastach Królestwa Polskiego, okupowanych przez władze niemieckie, w których działa pocztą niemiecka.

Pisma są abonamentom odnoszone 3 razy na dzień.

Opłata wynosi 60 fen. na miesiąc. Przedpłatę na samą prenumeratę pism owych przyjmuje pocztą niemiecką, pocztą zaś miejską przyjmuje jedynie przedpłatę na odnośnienie gazet do domów.

Przy wszystkich komisaryatach milicyi odbywa się sprzedaż marek pocztowych.

TELEGRAMY.

Telegram musi być zredagowany w języku niemieckim i skontrolowany przez urzędnika.

Opłata wynosi 17 fenigów za słowo, 5 słów kosztuje 1 mk. 60 fen. Do 10 słów podwyższa się cena o 2 f. za słowo, zatem 6 słów kosztują 1,62 mk. i t. d. a 10 słów 1 mk. 70 fen. Ponadto kosztuje każde słowo 17 fen. więcej i tak 11 słów 1,87 mk. i t. d.

Urząd pocztowy nie bierze na siebie żadnej odpowiedzialności za zaginiony list zwyczajny, lub za rzeczy wartościowe w nim załączone, jakoteż za skutki opóźnienia, lub błędnego doręczenia; natomiast w razie zaginięcia rekomendowanej przesyłki z winy urzędu, uiszcza urząd pocztowy nadawcy jako wynagrodzenie kwotę 50 kor.

Listy zwyczajne: opłata wynosi w Austro-Węgrzech, Bośni i Hercegowinie do Niemiec i Bułgarii do 20 gr. 15 hal., za każde dalsze 20 gr. 5 hal. więcej, bez ograniczenia wagi; opłata za listy niefrankowane wynosi jeszcze raz tyle.

Za listy do wszystkich innych państw płaci się za 20 gr. 25 hal., za każde dalsze 20 gr. 15 hal.

Za przesyłki rekomendowane płaci się bez względu na odległość 25 hal.

Przesyłki pospieszne: w Austrii, w Bośni i Hercegowinie i do Niemiec za paczkę 50 hal., za każdą inną przesyłkę 30 hal., (do Węgier za każdą paczkę 1 koronę, za każdą inną przesyłkę 60 hal.) Przesyłki pospieszne muszą być frankowane.

O ile w miejscu poczty niema, wynosi opłata posłańca bez względu na odległość 1 kor. 50 hal.

Karty korespondencyjne: opłata w Austro-Węgrzech, Bośni i Hercegowinie, do Niemiec i Bułgarii wynosi przy użyciu blankietu urzędowego 8 hal., przy użyciu blankietu prywatnego 10 hal., opłata za kartę z odpowiedzią wynosi jeszcze raz tyle.

Do wszystkich innych krajów wynosi opłata za pocztówkę 10 hal., za kartę z odpowiedzią 20 hal.

Druk: rozmiar nie powinien przekraczać 45 cm. długości i szerokości, a w formie rolek 75 cm. długości i 10 cm. średnicy.

Opłata wynosi w Austro-Węgrzech, Bośni i Hercegowinie, do Niemiec i Bułgarii do 50 gr. 3 hal., za każde dalsze 50 gr. 3 hal. więcej, najwyższa waga 2 kg.

Opłata do wszystkich innych krajów do 50 gr. 5 hal., za każde dalsze 50 gr. 5 hal. więcej, najwyższa waga 2 kilogramy.

Próby towarów nie powinny przedstawiać żadnej wartości kupieckiej. Nie mogą być dłuższe niż 30, szersze niż 20, a wyższe niż 10 cm., albo przysyłać wolno w rulonach, które nie mogą być dłuższe niż 30 cm., a średnicy 15 cm. nie przekraczają.

Ciężar próbek towarów co najwyżej wynosić może 500 gr., w przesyłkach w Austrii, Bośni i Hercegowinie, do Niemiec i Bułgarii. Do Węgier zaś i wszystkich innych krajów wynosi najwyższa waga 350 gr.

Opłata wynosi w monarchii austro-węgierskiej, do Bośni i Hercegowiny, jakoteż i do Niemiec i Bułgarii do 100 gr. 10 hal., za każde dalsze 50 gr. 5 hal. Do innych zaś państw za każde 50 gr. 5 hal. najmniej jednak 10 hal.

Przekazy pieniężne (Postanweisungen). Do 1000 kor. posyłać można do wszystkich urzędów pocztowych monarchii austro-węgierskiej nie tylko w listach, ale także za pomocą t. zw. przekazów.

Przekazów pocztowych na większą kwotę niż 1000 kor. opiewających pojeźdźco nie przyjmuje się.

Przekazów pieniężnych nie wolno wypełniać ołówkiem zwyczajnym lub atramentowym.

Opłata wynosi w kraju, do Bośni i Hercegowiny do 50 kor. 20 hal. i za każde dalsze 50 kor. 5 hal. więcej.

Można przysyłać przekazy do wszystkich państw europejskich i wielu zamorskich — ale trzeba je pisać według monety istniejącej w danym państwie. Przekazy do obcych państw są odmienne, nazywają się „internacjonalne” t. j. międzynarodowe.

Przekazy pieniężne telegraficzne można posyłać do takich miejscowości, gdzie jest biuro telegraficzne rządowe do wysokości 1000 kor. Opłata jest ta sama, co przy przekazach zwykłych z dodatkiem opłaty za telegram i dostawę pospieszną.

Pakiety pocztowe. Zawartość pakietu należy tak na pakiecie jak i na przekazie przesyłkowym podać.

Do każdej przesyłki pocztowej należy dodać przekaz przesyłkowy, który kosztuje 12 hal.

Przekazy przesyłkowe są 1) do przesyłek bez zaliczek z zielonego papieru; 2) do przesyłek za zaliczką z szaro-niebieskiego papieru.

Deklarację cłową należy do wszystkich przesyłek pakietowych z Austro-Węgier do Niemiec bez względu na wagę ze strony nadawcy otwarcie dołączyć.

Do przesyłek pakietowych do Niemiec należy statystyczną deklarację dołączyć.

Opłata w Austrii do 1 kg. 60 hal., do 5 kg. 80 hal., do 10 kg. 2 kor., do 15 kg. 3 kor., do 20 kg. 4 kor.

Do Węgier, Bośni i Hercegowiny i do Niemiec do 5 kg. 80 hal., do 10 kg. 2 kor., do 15 kg. 3 kor., do 20 kg. 4 kor.

Taksa wartościowa wynosi w Austrii do 600 kor. 10 hal., do 900 kor. 15 hal. i t. d. za każde 300 kor. 5 hal. więcej.

Do innych krajów do 300 kor. 10 hal., do 600 kor. 20 hal., do 900 kor. 30 hal. i t. d. za każde 300 kor. 10 hal. więcej.

Za przesyłki zaliczkowe płaci się opłatę jak za równą przesyłkę bez zaliczki, prócz tego 10 hal., w razie wykupienia zaliczki odlicza się opłatę za zwykły przekaz pieniężny.

Przesyłki za zaliczką można nadawać aż do wysokości 1000 kor.

Przesyłki za zaliczką do Niemiec nadawane być mogą z podaniem wartości i bez takowego aż do 20 klg. i do 1000, koron.

Do Niemiec należy używać tak zwanych międzynarodowych przekazów przesyłkowych, które są na różnym papierze drukowane. Do każdej przesyłki należy dodać deklarację cłową, następnie przy deklaracjach podlegających statystyce zagranicznego handlu, należy jeszcze statystyczną dołączyć deklarację. Opłata do Niemiec jest taka sama, jak przy przesyłkach w monarchii austro-węgierskiej.

TELEGRAMY.

Telegram napisany być musi wyraźnie, zrozumiale i takimi niemieckimi lub łacińskimi literami, względnie znakami lub cyframi, któreby można odegrać. Przy każdym telegramie w Austro-Węgrzech (wraz z Bośnią i Hercegowiną i Lichtensteinem) jak i do Niemiec płaci się za każde słowo 8 hal., (co najmniej jednak 1 kor.) Słowo nie może obejmować więcej niż 15 liter lub 5 liczb. Liczby i cyfry zbywające liczy się za słowo. Do innych zaś państw europejskich, jakoteż do wszystkich prawie zamorskich opłaca się takse 60 hal., a do tego jeszcze takse słowną, która jest rozmaita.

Zapłacona odpowiedź. Nadawca może żądać od adresata odpowiedź zapłacić, a w tym razie przed adresem nadmienić ma wyraźnie „odpowiedź zapłacona.” Jeżeli nadawca ilości słów na odpowiedź nie poda, to liczy się na nią 10 słów, zaś najniższa opłata wynosi 2 korony.

Najświętsza Rodzina.

Obraz Matki Boskiej

Oszalałaś pewnie — krzyczał w najwyższej złości Wojciech Bieliński, rzucając na stół obraz Matki Boskiej Częstostowskiej.

— Wiesz, że nie cierpię takich obrazów! Szkoda pieniędzy!

— Nie grzesz, Wojciechu — odrzekła żona jego — chcia-

łam ci na imieniny przyjemność zrobić...

— Piękna mi przyjemność! Bylbym wolał pudło dobrych cygar albo bilet do teatru! Weź mi z oczu ten obraz, nie chcę patrzeć na takie stare malowidło!

— Kupiłam go za kilka marek na aukcji, i cieszyłam się, że będziemy mieć w domu święty obraz, a ty...

— A ja go nie chcę i kwitał

I Wojciech rzucił tak gwałtownie obraz na stół, że kawałek starej, opróchniałej ramy odłamał się i upadł na ziemię.

— Masz to stare rupiecie — rozśmiał się pogardliwie.

Potem wyszedł na robotę.

Żona jego zabrała obraz i schowała go do szafy. Biedna kobieta cierpiała dużo z powodu niedowiarstwa męża, lecz wszelkie jej usiłowania zwrócenia go z fałszywej drogi, były dotychczas daremne.

Przykro jej było niezmiernie, że i dziś wzgardził jej darem, i że obrażał tak lekko-myślnie Matkę Bożą. Ze łzami w oczach zaczęła uprzątać izbę i zastawiać obiad, gdy nagle zapukał ktoś do drzwi.

— Wojciechowo! — krzyknął pomocnik mularski, wbiegając do izby — wasz mąż spadł z rusztowania.

Trudno opisać przerażenie biednej kobiety. Po kilku minutach wniesiono nieprzytomnego Wojciecha, a przywołany lekarz oświadczył, że niema wprawdzie niebezpieczeństwa, ale że chory długie będzie musiał leżeć tygodnie, zanim siły powrócą.

I ciężkie teraz rozpoczęło się życie. I' niądze, jakie z mozołem oszczędzili, trzeba było wydać na lekarstwa i posilne pożywienie, i po upływie sześciu tygodni zastawiała Wojciechowa u żyda lepszą odzież i zbyteczne sprzęty domowe.

Największa jednak rozpacz ogarnęła Wojciecha, gdy mu lekarz oświadczył, że przez całe życie będzie kaleką. Kazał mu brać jeszcze drogie kąpiele, ale nie ręczył za skutek pomyślny.

— O Matko Boska, ratuj mnie! — jęknął po odejściu doktora.

— Mój Wojciechu kochany — szepnęła żona płacząc — wierzysz teraz nareszcie w moc Przenajświętszej Panny?

— Wierzę! I proszę Ją będę, aby aby się nademną zmiłowała. Masz jeszcze ten obraz, który mi podarować chciałaś na imieniny?

— Naturalnie, że mam!

I przyniosła go mężowi.

— Muszę zrobić nową ramę — rzekł Wojciech — czasu mam teraz dosyć na to! Przynieś od stolarza kilka kawałków drzewa, on ci je da za darmo!

I zabrał się zaraz do pracy.

A gdy nowa rama była gotowa, wyi obraz z starej, i nagle krzyknął zdumiony.

W szerokiej, grubej ramie było wydrążenie wzdłuż szerokości całego obrazu, a w niem, zawinięte w żółtki pergamin, lśniły wspaniałe brylanty oraz inne drogie kamienie. Kto je tam włożył i kiedy, tego,

pomimo wszelkich poszukiwań, nie można już było dojść i Wojciech, a raczej żona jego, uznana została za jedyną właścicielkę tego skarbu.

Wielkie szczęście zapanowało teraz w domu Wojciecha. Mając pieniądze,

mógł się leczyć u najlepszych lekarzy i jeździć do wód zagranicznych, i wkrótce zupełnie odzyskał zdrowie.

Matka Boska pomogła mu w ciężkiej potrzebie!

Ołtarz dłuta Włostowskich w kościele Maryackim w Krakowie.

Niewolnictwo i handel ludźmi w Afryce

Przec przyjściem Zbawiciela panowała na całym prawie świecie straszna niewola duszy i ciała. W niewole duszy wpadł był człowiek wskutek grzechu, a niewola ciała oznaczala stan, w którym człowiek pozbawiony wolności i wszelkich praw osobistych był rzeczą i własnością swego właściciela. Słabszy był własnością mocniejszego, ubogi bogatego; sługa był nieograniczoną własnością swego pana, który mógł go zabić, lub sprzedać innemu, zupełnie jak mu się podobało. Tego rodzaju niewola była w starożytności powszechnie przyjętym urządzeniem społecznym. W Grecyi, Rzymie, w państwach azjatyckich, w Europie, w Kartaginie liczni niewolnicy i niewolnice spełniali wszelkie czynności gospodarze, prace w domu i warsztatach. A byli to potomkowie pobitych dawniej plemion, albo kupiono ich na targach, na które żywy ten towar dostawali kupcy Azji i Afryki. Życie tych niewolników, których za ludzi nie uważano, było wprost okropne, a cierpienia nie do opisania. Trwało to tak bardzo długo, a Chrześcijaństwo dopiero zmieniło smutne to położenie niewolnika na lepsze.

Jezus Chrystus przyszedłszy na świat, przyniósł z wolnością duszy i wolność ciała. Wskazał On nieznaną dotychczas w ciemności potężnionym ludom naukę, że wszyscy ludzie wobec Boga są zupełnie równi. To też kraje, które jego świętą naukę przyjęły, nie mogąc od razu znieść niewolnictwa, poczyniły kroki, aby polepszyć dolę niewolników, którzy teraz przynajmniej byli uważani za ludzi. Ale ileż to narodów nie poznało Boskiego Nauczyciela? Ileż go jeszcze dziś nie zna? Wszędzie, gdzie Jezus Chrystus jest niecznany, do naszych czasów miliony ludzi, braci naszych, przez nie-ludzkich najezdników pozbawieni wolności, strasznej niewoli kajdany dźwigają. Któż zdolen zliczyć łyż i cierpienia tych ofiar, którym chce się wydrzeć przekonanie, że są ludźmi, a nie zwierzętami!

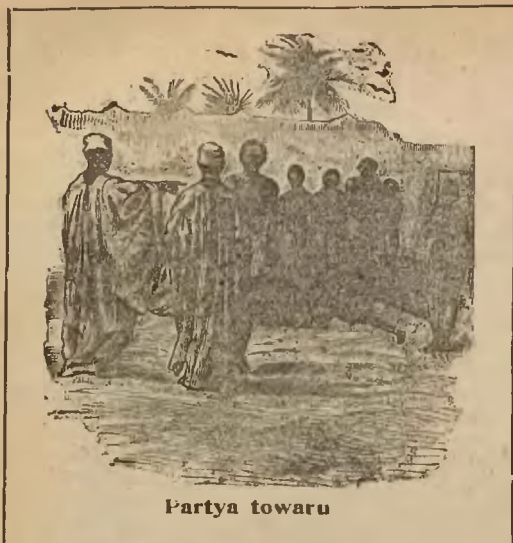
Najstraszniejsze niewolnictwo i bezpośrednio z nim złączony handel ludźmi, istnieje dziś na ogromnych przestrzeniach Afryki środkowej, zamieszkałej przez liczne ludy murzyńskie. O. Dubrouillet, misjonarz francuskiego Kongo, pisze: „Jeżeli w Europie bardzo chętnie mówi się i wierzy, że niewolnictwo już nie istnieje, to jest to oczywiście fałsz, gdyż dotychczas nie uczyniono nic, albo zgola nic, aby je usunąć. Chociaż władze tego zdają się nie widzieć, albo może też rzeczywiście nie widzą, to przecież ja znam wsie, albo raczej plantacje krajowców, gdzie się roi od niewolników. A mamy tam różne rodzaje tych nieszczęśliwych. Jedni, przez własne rodziny sprzedani i daleko wywiezieni do prac w plantacjach. Inni są już w bardzo młodym wie-

ku uprowadzeni albo sprzedani i spełniają tę samą pracę, albo muszą haniebniejszą służbę pełnić. Jedni i drudzy są szablami do rządu zwierza roboczego; uważa się ich tylko o ile są zdolni pracować i namietnościom swych panów służyć. Co do ostatniego punktu, usiłuje się wszystko w nich zniszczyć co człowiek szlachetnego posiada, do tego stopnia, aż już moralne uczucie u nich wcale nie istnieje. Czyni się z nich rzeczywiście podrzędne istoty, a nie jest za wiele powiedzianem, jeżeli się twierdzi, że są poniżeni

pod zwierzę. Niewolnik ma być rzemiem, niczem więcej.“ Biskup Sweens M. A. przytacza z sprawozdania misji w Nyundo: „Od czasu, kiedy rząd ustanowił stację wojskową, zginęły publiczne targi niewolników, lecz jednak uprawia się handel niewolnikami dalej potajemnie. Nieszczęsne te istoty, zwłaszcza dziewczęta z nad Kongo, sprzedaje się Batusom.“

Serce się ścisła, gdy słuchamy naczynych świadków, opisujących, czym jest niewolnictwo w Afryce, a zdaje się, że łatwiej byłoby powiedzieć, czym ono nie jest, niż czym jest w istocie.

Partya towaru

Głównym krajem importowym niewolników afrykańskich była Ameryka. Skoro odkryto Amerykę i poznano się na jej użyteczności, poczęto zakładać tam wielkie sławne plantacje. Wtedy to zwrócono oczy na czarnych mieszkańców Afryki. Wszelkie wysiłki i próby, aby mieszkańców nowego świata, walecznych Indian, zużyć do prac w plantacjach, okazały się daremne. Zbyt dumnym było to plemię, aby się dać ujarzmić przez białych obcokrajowców. Puszczono się więc w pogoń za Afrykanami, których uważano za uleglejszych. Nad wybrzeżem spokojnej Afryki zawitały teraz tysiące statków hiszpańskich i portugalskich, i rozpoczęły się w Afryce polowania na ludzi.

Na spokojne wsi napadają niespodzianie chciwi handlarze, zwłaszcza Arabowie, używając umyślnie do polowań na ludzi wyćwiczonych psów. Wieś palą, stawiających opór mieszkańców zabijają, pozostałych zaś, zwłaszcza kobiety i dzieci okuwają w kajdany i pędzą w długich szeregach przez piaszczyste i skwarne puszcze afrykańskie, aż do okrętów, gdzie ich oczekują kupcy angielscy lub portugalscy. W jaki sposób handlarze oszukują czujność władz europejskich, czytamy w sprawozdaniu Towarzystwa Abolicjonistów (starających się o zniesienie niewolnictwa) z sierpnia r. 1900. „Niewiasty wydaje się według prawa mahometan dowódcem karawany za mąż, i mogą one w ten sposób bez wszelkiej trudności aż do Trypolisu lub Marokko, lub Bengazy być prowadzone... Większej ostrożności handlarze muszą używać wzglę-

dem męskich niewolników; prowadzi się ich w małych oddziałach różnemi drogami do miast nadbrzeżnych, gdzie zostaną pomimo czujności europejskich konsulów potajemnie sprzedani. Bardzo często używany sposób, aby władze oszukać, polega na tem, że handlarze postarają się u bezsumiennych urzędników tureckich o listy uwalniające, w które zaopatrują niewolników. Ostatnich bądź przez świetne obietnice, bądź przez straszne groźby spowodują, że na zapytanie europejskich konsulów i urzędników oświadczają, iż sami dobrowolnie ojczyznę opuszczają, aby szukać pracy”.

Wśród drogi do okrętów, 50 — 100 mil, a czasem więcej długiej, giną tysiące niewolników od biczów, głodu i udręczeń najrozmaitszego rodzaju. Handlarz nie ludzki drwi sobie z mąk murzynów, gdyż przecież nie przypuszcza, aby „tego rodzaju zwierzęta“ mogły mieć jakieśkolwiek uczucia, nie wierzy, że oni także kochają swój kraj, swą rodzinę i dzieci. A przecież w naturze murzyna leży gorąca miłość życia rodzinnego, co mu tem większy sprawia ból, gdy związki rodzinne przemocą zostaną rozerwane. Lecz któż o to pyta? „Najokropniejszą spuścizną niewoli jest potarganie uczuć najświętszych i najszlachetniejszych, rozrywanie rodzin, związanych uczuciem miłości”.

Przypędzonych do okrętów pakuje się niby towar i odsyła w nieznana im stronę, głównie do Ameryki, aby tam zapędzić ich do pracy, cięższej od zwierzęcej. Ileż ofiar ginie znów wśród tego transportu? Livingstone, znawca stosunków Afryki, twierdzi, że od 350.000 ludzi, rocznie upolowanych,

Napad handlarzy arabskich

Pochód pojmanych przez pustynię

zaledwie 70,000 dojdzie na miejsce przeznaczenia.

W Ameryce jest wprawdzie od roku 1863 publiczny i wogóle wszelki handel niewolnikami murzynskimi zakazany; gdy państwa europejskie, jak Anglia i Francja, zniosły około roku 1830. w swych koloniach niewolnictwo, poszły za tym przykładem, choć po natarczywych wahaniach się, Stany Zjednoczone i Brazylia. Lecz potajemnie dzieje się w Ameryce również jak w Afryce murzynom zawsze jeszcze wiele niesprawiedliwości, chociaż już może nie w tych rozmiarach, jak dawniej.

Mówiąc o Ameryce, należy wspomnieć o publicznych magazynach niewolników, które w najściślejszym tego słowa znaczeniu istniały po licznych większych miastach.

W tych to magazynach lokowano przytransportowanych murzynów z Afryki, a ma się o nich często zupełnie mylne pojęcie. Słyszac, jak to się okrutnie obchodzono z murzynami podczas łowów i transportu, niejeden wyobraża sobie taki magazyn jako ciemną i smrodliwą jaskinię, do jakiej handlarze swe ofiary na ponowne męki wtracają. Lecz takie pojęcie jest zupełnie fałszywe. Magazyn niewolników był zawsze piękną budowlą, w niej większe i mniejsze sale, widne i czysto utrzymywane. Z żywym towarem tych bazarów obchodzono się teraz o wiele lepiej. Czemu to? A to dlatego, że towar człowiecz jest w cenie. A że oczywiście lichej towar mniej jest warty, dobry towar natomiast tem więcej, przeto starano się o murzynów magazynowych i doglądano ich we wszelki sposób, aby na rynku sprzedaż wyglądał przyzwoicie i powabnie. Aby niedopuszczyć ich do melancholii,

której mogłaby ujemnie wpłynąć na wygląd towaru i zmniejszyć jego cenę, handlarz usiłował zabić w swych ofiarach wszelkie zastanowienie się nad swem położeniem. W tym celu zwykł był dostarczać murzynom różnych rozrywek i wesołej muzyki. Kto unikał zabaw, ponieważ w nim tkwiła jeszcze pamięć żony i dzieci i dalekiej odczynny, ten jako ponure, mniej wartościowe „zwierzę” musiał wycierpieć najokropniejsze męczarnie. Biedni ci ludzie więc udawali wesołość, szczególnie wobec kupujących, aby uniknąć katowania, które ich czekało, gdyby nikt nie miał ich kupić, a zarazem spodziewając się znaleźć lepszego pana.

Magazyny niewolników codziennie były otwarte. I z wielką reklamą zapraszano kupujących do ich wnętrza, celem zwiedzenia wystawy. Tu można było widzieć i dostać murzynów różnego wieku. Byli starsi i dzieci, mężczyźni i kobiety; byli tu razem rodzice i dzieci, bracia i siostry, a sprzedawano ich pojedynczo lub po kilku, jak kto miał zapotrzebowanie.

Oprócz tego handlu murzynami do prac w plantacjach amerykańskich, istnieje w Afryce jeszcze inny handel, a mianowicie niewolnikami i niewolnicami do hare-mów tureckich. Targi tego rodzaju odbywają się jeszcze po dni nasze w wnętrzu Afryki. Aleksander Borucki, który pamiętnik swych podróży po Afryce wydał pod tytułem: „Echo z Afryki,” opisuje taki targ:

„Kupujący ogląda ich zęby, szyję i nogi, jakby chciał wiek ich przez to poznać. Gdy egzamin tego rodzaju wypadnie pomyślnie, płacą za jedną niewolnicę od 60 do 80 talarów. ...Na twarzach ich nie widać najmniejszej troski, śmieją się wesoło, rozmawiają nieustannie z sobą. Siedzą one w bazarze w oddzielnych grupach, a każda z nich należy prawie do innego przemysłowca. Zebrane są tam najrozmaitsze typy. Najpiękniejsze białej twarzy, kształtów powabnych, z długimi włosami Czerkieski, Greczynki, Gruzyjki i t. d., rysów regularnych i zgrabnych, i oblicza najszykowniejsze, jak: murzyni afrykańscy, z płaskimi nosami, ustami odętymi, kędzierzawymi włosami, czołem niskim; czarni Abisyńczy z twarzami błyszczącymi jak polerowany heban.

Pomiędzy tymi niewolnikami i niewolnicami krąży kupujący i ciekawi długą procesją. Wogóle handlarze tych niewolników mają jaknajwiększe staranie o swój towar i pragną wzbogacić go wszelkimi talentami, nawet wykształceniem. Młode dziewczęta, przeznaczone do bazaru, uczą śpiewać, tańczyć, grać na jakim instrumencie i haftować, chłopcy zaś są wychowani

z większem jeszcze staraniem, a istoty uzdolnione płacą się bardzo drogo.“

O niewolnictwie w Afryce, o ohydzie haniebnej kupczenia ciałem i duszą ludzi, którzy się nie mogą bronić, i nie mają nikogo, któryby ich obronił — piszą liczni naocznii świadkowie. Jednak nie zdołają nam opisać wszystkiego, ponieważ wszystkich nie widzieli. Zaiste, patrzeli na fizyczne cierpienia ofiary nieszczęśliwej, lecz czy zdołali też wejrzeć w serce jej i spozstrzegli, co tam się dzieje, nim zwierzęcość handlarza zatruje w nim wszelkie uczucia naturalne, przytłumi wszelką możność myślenia? Czy widzieli, co się dzieje w sercu męża, gdy własnemi oczyma patrzy na upolowanie swej małżonki i swych dzieci? Czy zdołni odgadnąć, co serce matki cierpi, gdy widzi swe dzieci sprzedane, a każde innemu nabywcy, i zagnane gdzieś precz. i wie, że ich nigdy już nie zobaczy? Czy zdołali wejrzeć w serce dziecka małego, które może zaledwie poczęło poznawać swą matkę, gdy mu tę matkę biorą, a ono by chciało z matką iść, ale przez jakichś obcych ludzi zostanie zatrzymane. a potem odesłane w daleką, cudzą stronę? O! nie mówcie, że murzyn nie ma serca, że on nie umie czuć! Czyż on nie jest człowiekiem? A choćby był zwierzem, jak sądzą plantatorzy i handlarze, czyż zwierzę nie ma uczucia, czyż i ono nie kocha swego gniazda i swe młode?

Jest jeden pewnie tylko środek, który niby obręcz żelazna obejmuje biedne serce murzyna, trzyma je. by w rozpacz nie pękło, a tym środkiem jest wiara w Jezusa Chrystusa ukrzyżowanego.

Murzyn, który słyszał już o Boskim Zbawicielu i go pokochał, którego czoło już może zwilżyła woda zbawczona chrztu świętego, murzyn — chrześcijanin łatwiej przejdzie wszystkie koleje życia. Podtrzymuje go przeciw wiarze w nieśmiertelność duszy, a owa Boska miłość Jezusa, który również był sprzedany i umęczony, osładza mu ból wszelki. Ale powiedzcie, jaki balsam do zbolalej duszy przyłoży murzyn, który nie zna Boga prawego, który nigdy jeszcze nie słyszał słów Jezusa: „Błogosławieni, którzy płaczą, — albowiem będą

pocieszeni.“ Nje dziwny się przeto, gdy słyszymy, że ci nieszczęśliwi rozpaczając przy pierwszej sposobności pozbawiają się życia.

Było też najprzedniejszem staraniem św. Kościoła katolickiego, aby kotwicę ratunkową wiary świętej posyłać do nieszczęśliwej Afryki. Od najdawniejszych czasów wysyła Matka nasza święta licznych apostołów-misyjonarzy, którzy żyjąc z niewolnikami, pracując i cierpiąc z murzynami, opowiadają im Wesołą Nowinę Odkupienia przez Jezusa Chrystusa. i uczą ich cierpieć dla miłości Ukrzyżowanego.

Prócz tego nie przestawał Kościół św. kołatać do szlachetnych serc, nawołując do współpracy nad ulżeniem losu biednych murzynów, a starał się bezustannie o przeprowadzenie zupełnego zniesienia niewolnictwa. Praca ta nie była lekką. Plantatorzy, którzy na niewolnictwie zarabiali wielkie kapitały, umieli we wszelki godziwy i niegodziwy sposób pozyskać na swą stronę polityków. Ci starali się wobec społeczeństwa usprawiedliwić niewolnictwo i przedstawiać je jako rzecz koniecznie potrzebną.

Jednak umiał Kościół za pomocą niektórych państw chrześcijańskich Europy przeprowadzić swe zamiary, chociaż tylko do tego stopnia, że niewolnictwo i handel ludźmi we wszystkich państwach rządownie

Śmierć towarzysza na lantacyi an erykańskie

Handlarz arabski

jest zakazany, a jeżeli jeszcze istnieje, to już tylko potajemnie.

W pracy, by niewolnictwu kres położyć, niemało zasłużył się świątobliwy prymas Afryki, kardynał Lavigerie. Zwrócił on się do wszystkich chrześcijan w Europie, prosząc w Imię Boga, aby przyczynili się do ukrócenia tych nadużyć. Założył też zakon „Braci białych,” mający popierać święte to przedsięwzięcie. Ojciec święty Leon XIII. poparł gorąco pobożny zamiar kardynała, a z biegiem czasu myśl oswobodzenia Afryki stała się własnością ogółu, czego dowodem liczne stowarzyszenia, które się we wszystkich krajach w tej intencji Ojca św. zawiązały. I tak spieszą jedną z bronią w rękę do Afryki, aby tam walczyć przeciw handlarzom niewolników: drudzy dają w tym celu hojne jałmużny; a wszyscy błagają Boga, by na koniec wyzwolił te biedne ludy siedzące w cieniu nocy niewolnictwa. Mieimy w Bogu nadzieję że przez Jego wielkie miłosierdzie rychło dopełni się życzenie gorące św. Kościoła katolickiego, aby niewolnictwo zupełnie znikło z powierzchni kuli ziemskiej. Bóg tylko każdy wierny syn Kościoła swej części czy to w pracy, czy jałmużnie, czy modlitwie, nie szczędził dla oswobodzenia Afryki ze szponów niewolnictwa.

„A gdy nadejdzie czas” — pisze pięknie Harriet Stowe w swem popularnem dziele „Chata wuja Tomasza” *) — „Gdy nadejdzie czas, że i Afryka wyda ucywilizowane społeczeństwo — co napewno się stanie bo stać się musi — wtenczas rozwinie ona przepych o jakim my, mieszkańcy krajów północnych wyobrażenia mieć nie możemy. Nawówczas w tej dalekiej, tajemniczej krainie, obfitującej w złoto i drogocenne kamienie, boga tej w bujną, a cudowną roślinność, wśród której wysmukłe palmy pierwsze zajmują miejsce, zrodzą się nowe kształty sztuki, wspanialsze, piękniejsze, — i to biedne, czarne plemię, wyzwolone nakoniec z pod uciśku podwójnego: niewoli i pogardy, wskaże może ludzkości nowe, dotąd nieznane ideały w rozwoju ducha ludzkiego. I ten udział, godzien zazdrości, nie może ich omiąć, będzie dla nich nagrodą za ich wieloletnią cierpliwość, za niezachwianą wiarę w Opatrzność, za dziecięcą czystość serca w przywiązaniu, za odepchnięcie nienawiści. Wszystko to rozrośnie się w nich jako wzór wyższego, chrześcijańskiego życia.”

*) Do nabycia jest piękna ta książka w Wydawnictwie Dziel Ludowych K. Miarka Spółka w Mikołowie (Nikolai O.-S.) Cena 5.— M w pięknej oprawie.

Oglądanie towaru

ZBIERANIE GRZYBÓW.

1. Nie zaleca się zbierać w mieszkach itp., gdyż grzyby się w nich zbyt poduszają, lecz w koszyczki;

2. najwięcej grzybów znajdować można w sierpniu, wrześniu, i aż ku końcowi października, szczególnie podczas ciepło-wilgotnego powietrza, po lasach i w gęstwinach;

3. poprzednio szukać grzybów przeważnie wśród mchów i łąk;

4. zbierać grzyby tylko w czasie pogody; zbierane w czasie deszczu łatwo się psują;

5. zbierać przedewszystkiem młode grzybki, mające tęgi miąższ a mało wody.

Ażeby uniknąć zatrucia i zebrać zdrowe tylko grzyby, należy zważać na to, co następuje:

1. Pomijając znane sobie jako jadowite, nie zbierać też podejrzanych, nieznanych;

2. unikać wszelkich napęczniałych, których główka otoczona skórka;

3. nie brać grzybów z mięszem zwiędłym, ani też ponadgrzyżanych przez owady, ślimaki i t. p.;

4. nie zbierać grzybów wyrosłych w gęszczu leśnym na ziemi cuchnącej zgnilizną.

Kto niezupełnie jeszcze obeznany z różnymi rodzajami grzybów, zapamiętać sobie powinien co następuje:

1. Wszelkie grzyby z soczkiem mlecznym są podejrzane! (wyjątek stanowią rydze).

2. Grzybów o woni przykrej nie zbierać!

Ażeby po woni przykłej poznać grzyb jadowity, należy kawałek rozetrzeć! (Rydze młode mają woń kwasową!)

3. Nie zbierać naogół grzybów zmieniających barwę w przekroju czy przełomku, — wyjątki stanowią: rydz, (sok

szafranowy wkrótce zielenieje) maślak czyli kozak, piasecznik czyli twardioszek (błękitnieje).

4. Próbować można językiem grzybów — baczac oczywiście, ażeby nic nie połknąć — naogół jadowite pozostawiają na języku smak ostry lub palący! Jeden z grzybów silnie trujących, t. zw. szatański albo szatan (*boletus satanas*) ma zapach przyjemny i smak łagodny, słodki, orzechowaty!

Ostatecznie należy sobie zapamiętać, że trzeba na miejscu zaraz badać grzyby co do użyteczności ich, przyczem wykrawać należy z większych, zdrowych zresztą grzybów, których się nie chce porzucić, wszystko co nadgrzyzione lub podziurawione!

Do grzybów, które z łatwością poznać można i co do których nie zachodzi niebezpieczeństwo zamiany z grzybami trującymi i podejrzanymi, należą:

1. bedłka cesarska (*agaricus caesarius Kaiserling*),

2. bedłka miodowa zwana opieńką (*agaricus melleus* — *Hallimasch*);

3. bedłka zamszowa zw. majówką (*agaricus prunulus* — *Mehlblättlerpilz*, *Mousseron*).

4. pieczarka polna (*agaricus campestris* — *Champignon*), i grzyby pokrewne z blaszkami u spodu kapelusza różowymi lub czerwono-czarno-brunatnymi, jak pieczarka owcza (*ag. arvensis* — *Gukemucke*) i pieczarka leśna (*ag. silvestris*),

5. rydz prawdziwy (*lactarius deliciosus* — *der echte Reizker*);

6. mleczaj smaczny (*lactarius volemus* — *Goldbrätling*);

7. pieprznik jadalny zw. lisicą (*cantharellus cibarius* — *Rölling*, *Eierschwamm*),

8. grzyb prawdziwy czyli borowik (*boletus edulis* — *Eldelpilz*, *Steinpilz*);

9. podgrzybek czyli kozak albo kozłarz (*boletus scaber* — *der rauhestielige Röhrenpilz*, *Kapuziner*);

10. smardze (*Morchella esculenta*, *conica*, *patula*, *Bohemica* — *Morcheln*);

11. trufle czarne (*schwarze Trüffeln*) jak trufła prawdziwa (*tuber melanosporum*), trufła zimowa (*tuber brumale*) i trufła letnia (*tuber aestivum*),

12. Trufła biała (*choiromyces macandriiformis* — *weisse Trüffel*).

Więcej już baczności należy zachować przy zbieraniu następujących: deszczochron (*lepiota procera*, *Parasolpilz*), podpieńki (*pholiota mutabilis*, *kleiner Stockschwamm*), grzyb płowy (*boletus badius*), maślak czyli kozak (*boletus luteus*) grzyb żółty (*boletus flavus*), koleczak dachówkowaty czyli sarna (*hydnum imbricatum*, *Habichtschwamm*), piestrzenica jadalna (*helvella esculenta*, *Steinmorchel*).

Celem zapewnienia sobie i na przyszłość dużego zbioru grzybów, należy baczyc ażeby:

1. Nigdy nie wrywać grzyba z ziemi, lecz odkręcać lub odrzynać trzon, iżby nie wydobyc z ziemi grzybni.

2. pozostawiać pienieczki pokryć ziemią lub mchem, czem przeciwdziała się niszczącej zgniliznie jako też rozwojowi muszek grzybowej. Wreszcie gdy się zbiera w lasach rządowych, gminnych itp., należy oczywiście obchodzić się z jak największą względnością z wszelkimi krzewami, szkółkami itd., ażeby nie wywołać zakazów zbierania.

Sierota.

BARTKOWY SEN

Nie było we wsi chłopaka drugiego takiego, jak Bartek; ładny, pocciwy, roztropny — pociecha i nadzieja rodziców, którzy też — zwyczajnie, jak rodzice — marzyli, że Pan Bóg wie, co jeszcze z jedyńka wyrośnie.

Ale spytać się go było samego, to opowiadał, że niczem innem nie będzie, tylko kowalem. ale takim jak tato, co to i konia się nie bał, żeby jaki był bystry, ani młota, choćby jak ciężkiego, ani ognia, choćby jak gorącego.

Za kowala domostwem niedaleko zaczynał się las. Bartek każdą w nim ścieżkę znał. Zdarzyło się raz, że nadreptawszy się w lesie dosyć i naschylawszy się za poziomkami, usiadł sobie pod starym bukiem, aby spocząć trochę. Przed nim otwierała się szeroka polana, gąszczem krzaków zarosła, z których tu i ówdzie wystrzelał młody dęczak, brzośka lub sosenka. Słońce zbliżało się do zachodu i złotem oblewało świeżą zielen. Taka w powietrzu była cisza, że nie poruszył się i liść żaden. Tylko ptaszki odzywały się, a Bartek patrzył i słuchał:

— To dzwonic, a to wilga! To dzieńciol!

Wtem niedaleko ujrzał jakąś obcą staruszkę, mozołnie o kiju idącą wśród gąszczu. Zgarbiona we dwoje, ubrana w powłóczystą szarą suknię, dźwigała kobiałkę z wszelakiego rodzaju zielskiem. Naraz coś ją zatrzymało: to suknia zaczęła się o pręt

ożyny. Wzrok jej padł na siedzącego chłopaka, ale jeszcze nie zdążyła ochryplym głosem dokończyć wezwania, by jej pomógł, a Bartek, zawsze usłużny, już podskoczył i odplątał zadzierzystą gałąź. Baba zaś do niego:

— Przysługa niewielka, sowita zapłata; czego zapragniesz, mów, a ja spełnię; tylko roztroplnie, byś nie żałował.

Chłopiec, niewiele się namyślając, odpowiada, że chciałby dużym być i mocnym, jak ojciec. Jeszcze tylko widział, jak baba kij podniosła i jakieś ruchy nad jego głową robić zaczęła, słyszał, że jakieś wyrazy wymawiała niezrozumiale, potem coś go zamroczyło. A gdy znów przyszedł do siebie i przetarł oczy — patrzy: zmierzch go otacza, on siedzi oparty o buk, a nogi dalekie jakies od niego i duże, choć to własne nogi jego, a na miejscu polany spory las, a przez gęste gałęzie słońce zachodzące strzela czerwonymi światłami.

Wstał — jakby na pniaku stanął lub na stołku. Nieswojsko mu było. „Do mamy!“ pomyślał i poszedł... ale wolno.

Wychodził wreszcie z lasu, a tu inny jakiś dom stoi, nowszy, okazalszy na miejscu ojcowskiego i kuźnia inna. Przychodzi na podwórze coraz nieśmielej — obcy ludzie na niego patrzą, zdziwieni i jakby pytający, co on za jeden.

Co tu długo mówić! Dowiedział się od gospodyni, że kowal, co tu dawniej siedział,

latami z żoną za złąkanym synem szukali po całej okolicy, że stary w rzemiośle się zaniedbał z żalu, aż pożar kuźnię i domostwo zniszczył, że przy gaszeniu nabawił się choroby i niebawem umarł...

— A matka? — pyta Bartek.

Domyśliła się młoda kowalowa już przedtem, że z Janowym synem mówił, a gdy przyznał się teraz wyraźnie, że to on jest Bartek, żal się jej większy jeszcze zrobił i zaprosiła go, aby u nich zamieszkał — mąż, gdy nadejdzie, z pewnością zezwoli — i żeby zaczekał, aż wróci jego matka, bo po śmierci ojca wybrała się w świat — szukać syna.

O zostaniu Bartek ani słyszeć nie chciał. Zapytał tylko, w którą stronę poszła matka, pożegnał się krótko i poszedł.

Szedł i pytał. Aż wreszcie zaszedł do samotnego na polu dworku. W bramie stał dziwny jakiś człowiek. Czarne miał włosy, czarne pod krzaczystymi brwiami oczy, czarną brodę, po piersi i czarną odzież. A patrzył na Bartka, jakby wiedział, że przyjdzie i jakby umyślnie na niego tu czekał.

— Służby szukasz? — spytał.

— Nie służby szukam, tylko matki. Ty-le a tyle lat temu mogła przejść tędy. Wyglądała tak a tak i szukała złąkanego syna.

— Ani jej nie znam — odrzeczcie czarny — anim nie widział. Posłuż rok u mnie, to ją zobaczysz, chyba, że umarła.

Nie było nad czem się namyślać. Bartek stanął do służby.

A nie była to lekka służba. Czarny człowiek zaprowadził go do stajni, gdzie stała trójka czarnych koni, przykutych każdy czterema łańcuchami żelaznymi do żelaznych słupów. Bo nie stać im było na ziemi, tylko wichrem gnać po powietrzu. Czarny człowiek co noc je zaprzęgać kazał do żelaznego rydwana, w którym następnie wzbijał się nad chmury i pędził światłami. Za dnia miał ich Bartek doglądać, karmić i poić. A one gryzły żelazne łańcuchy i łańcuchy, zrywały się i wierzgały.

Każde ukaszenie — śmierć, każde kopnięcie — śmierć! Nie zważał na to Bartek, tylko obsługiwał potwory wiernie i liczył dnie. Aż się doliczył. Czarny człowiek po roku powiada do niego:

— Minał twój czas. Oto, com przyrzekł — i podał mu małe, żelazne zwierciadło. — Gdziekolwiek on jest, ktokolwiek on jest, gdy go zawołasz, okazać się musi, chyba, że nieżywy.

Nie takiego spełnienia umowy spodziewał się Bartek, ale nic nie mówiąc, wybiegł i zawołał:

— Mamol — i spojrzął w zwierciadélko. Zrazu w niem zakłębiły się chmury, potem się rozstały i okazała się droga, a drogą szła matka zgneębiona, stara, pochylona. Kogo spotkała, zatrzymywała, widocznie pytając; przy wrotach zagród stawiała, przy drzwiach domów.

A ludzie tylko głowami wstrząsali po-mału.

— Żyje, muszę ją znaleźć! — pomyślał Bartek i poszedł dalej.

Aż jednego dnia, gdy szedł drogą, przez bór stary wiodącą, patrzy — a tu dom stoi samotny. W bramie stał człowiek w siwym ubraniu, o siwym włosie, z siwą do pasa brodą i z pod krzaczystych siwych brwi patrzył takimi oczyma na Bartka, jakby czekał na jego przyjście.

— Służby szukasz? — zagadnął Bartek na to:

— Nie służby szukam, tylko matki.

I opisał starszkę, jak ją widział w zwierciadle czarodziejskiem. A siwy człowiek na to odpowie:

— Ani jej nie znam, anim jej nie widział; służ mi dwa lata, to ją usłyszysz, chyba, że zmarła.

Przystał Bartek do służby. A nie była ona lekka. Bo zaprowadził go siwy człowiek do podziemnego chodnika i ciężkim młotem kazał skały odwalać, aby wykłuć drogę do wnętrza ziemi, gdzie wiedział, że rubin rośnie, którego blask, jak drugie słońce, czarną noc zamienia w jasny dzień. Pracował Bartek ciężko. Nieraz zdawało mu się, iż ramiona ze stawów mu się wyłamają. I dnia nie widział przez dwa lata, aż człowiek siwy raz stanął przed nim i powiada:

— Minał twój czas.

I dał mu skorupkę z ślimaka.

— Oto, com przyrzekł: przytknij do ucha; kogo zawołasz, gdziekolwiek był, głos jego usłyszysz, chyba że nieżywy.

Wybiegł Bartek na drogę, wyjął zwierciadło, przyłożył skorupkę do ucha, zawołał. Naprzód usłyszał jakby grzmot oddalony, a potem matki głos:

— Czyście ludzie mego Bartka nie widzieli? Wielki już musi być, matkę i ojca porzucił; nie porzucił, tylko go porwali. Zlitujcie się, oddajcie mi go, tylko mi powiedzcie, że zdrow, a gdy nie zechce wrócić do matki, niech nie wraca, tylko widzieć go chcę raz, tylko wiedzieć, że mu dobrze.

Nie chciał Bartek słuchać dalej. Schował skorupkę i zwierciadełko, zacisnął zęby i pomyślał:

— Żyje, znaleźć ją muszę, choćbym nogi po kolana miał schodzić, choćbym ręce po łokcie miał spracować

I poszedł drogą.

Aż zaszedł w góry między głązy, na których i drobna trawka nie rosła, ani mech nawet. Patrzy, stoi przed białym marmurowym pałacem starzec w białym, jak śnieg ubraniu, z brodą białą po kolana i z pod zwisających białych brwi czerwonymi oczyma patrzy na niego, jakby go wyglądał już od dawna:

— Służby szukasz? — powiada.

A Bartek na to:

— Będę wam służył. Każcie mi robić, co chcecie, tylko mi do matki wskażcie drogę.

A starzec znowu:

— Ani jej nie znam, anim nie widział. Służ mi trzy lata, a głos twój posłyszysz, chyba, że zmarła.

Nie była lekka służba, do której zgodził się Bartek. Dniem i nocą miał palić pod siednionoma kotłami, stojąc pośrodku. W każdym kotle gotowały się inne gady i zioła i kamienie, a war jadłowity kipiał i pryskał, a Bartkowi ciało do kości oparzał.

— Pryskaj, lichol! — mówił Bartek przez zęby i kładł kłody pod kotły i uwił się wśród płomieni, jak potępieniec w piekle.

A miała z tego waru być kąpiel dla starca, w której chciał się odmłodzić znów na sto lat.

Zawołał wreszcie biały człowiek na Bartka:

— Minał twój czas! Oto, com przyrzekł — i dał mu mały róg i powiada: — Gdziekolwiek jest, ktokolwiek jest, zawołaj przez róg, głos twój usłyszysz, chyba, że nieżywe.

Bartek przyskoczył, wyjął zwierciadełko i zawołał. Matka siedziała pod lipą na darni, otoczona dziećmi, które ciekawie a nieśmiało patrzyły na ślepą babę; koło niej leżały dwa kije. Wyjął skorupkę i usłyszał, jak wypytywała dzieci, czy Bartka nie widziały, czy nie słyszały o nim. Ręką drżącą podniósł do ust rózek, przyłożył — i jakby piorun go przeszył. Zawołał wreszcie:

— Mamo, to ja, to Bartek!

Nic więcej z gardła wydobyć nie mógł. Tylko jeszcze widział, jak chude ręce wyciągnęła w stronę, skąd usłyszała głos syna, jak uśmiech szczęśliwy opromienił jej twarz, jak zatoczyła się i upadła na murawę nieżywa.

* * *

Słońce zaszło, słońce wstało, a Bartek, jak usiadł bezwiednie na kamieniu przydrożnym, tak siedział. Wstał wreszcie, pozbiierał czarodziejskie dary, leżące u jego nóg i poszedł. Dokąd? — o to nie dbał. Spotkał dwoje dzieci na drodze, dzwigających spory koszyk malin do spółki. Siegnął w zanadrze, wyjął rózek, skorupkę i lusterko.

— Macie, dzieci, ławcie się!

Nie odpowiedział nic na ich „dziękuję“ i poszedł dalej.

I szedł tak, sam nie wiedział, ilu dni, czy tygodni, czy miesięcy, aż go coś tknęło. „Tu gdzieś kiedyś byłem! A to go w swoje strony zaniosło. „Niech i tak!“ — i poszedł znanymi ścieżkami do lasu za kuźnię. Znalazł stary buk i siadł pod nim, jak za lat dawnych. Nachodził się dość i naschyłał, był zmęczony. A w powietrzu taka była cisza, że i liść na drzewie nie zadrgnął. Z za gęstych koron żarzyło się parę płatków czerwonego nieba wieczornego. Tu i owdzie dzwonić się odzywał, dzieciół zasztukał. Zdała słychać było uderzenia młotów kowalskich. I sam nie wiedział, jak mu z piersi wydarły się słowa: „Wiedźmo przekłeta, matkę mi oddaj, ojca, lata dziecięce!“

Wtem zrobiło mu się mroczno. Tylko jeszcze widział przed sobą kobietę starą w szarem ubraniu; w lewej ręce trzymała kobiałkę z różnorakiem zieleń, w prawej kij i jakieś nimi znaki robiła nad jego głową. Wymawiała przytem wyrazy jakieś; zrozumiał tylko ostatnie:

— Czemuś nie przyszedł prędzej?

I przeciera oczy, patrzy, nad nim stoł nachylona matka. Jak się nie zerwie, jak się jej szyi nie czepli! Ledwie się podniosła i śmiejąc się, mówi:

— Puść, bo udusisz mamę!

A on wisi u jej szyi, nogi jego ziemi nie dostają szepce:

— Matusiu, ja nie chcę szybko rość, tylko całkiem powolutku.

— A któż ci, głuptasku, szybko każe rosnąć? Ale teraz śpieszmy do domu, bo ojciec, głodny po robocie, na wieczór czeka.

I poszedł do domu, a prędko.

ZDROWIE—TO SKARB NAJDROŻSZY!

Każdy, kto uznał prawdę tego zdania, nie powinien zapominać o zasadach dotyczących się utrzymania w zdrowiu swego ciała. Zdrowie jest ważną podstawą wszelkiego powodzenia, jest ono cenniejszym skarbem, niż bogactwo lub inne dobra! Zapamiętaj sobie, że zdrowy i bezbrak jest szczęśliwszy niż chory król. W krótkości podajemy 10 następujących ważnych przepisów:

1. *Wstawaj rycłto*; idź spać wcześniej! Otoż tu niech się rozpoczyna twa punktualność. — Nasi przodkowie pozostawili nam piękne przysłowie: „Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje.” Angielskie przysłowie zaś głosi: „Wczesne kładzenie się do snu a rycłto wstawanie czyni człowieka zdrowym, bogatym i mądrym.” A zatem: Idź spać conajmniej przed godziną 11-tą, a wstawaj przed 7-mą, ile nie jesteś chory. — W sypialni nie powinno być duszno, ciśnie i gorąco, nawet zimą.

2. *Praca*. Przyzwyczajaj się do pracy za młodu. Jeżeli na chleb zarabiasz pracą fizyczną, to za rozrywkę niech ci służy zajęcie umysłowe, i odwrotnie: jeżeli żyjesz z pracy umysłowej, to w wolnych chwilach popracuj na polu, w ogrodzie, u cieśli, stolarza, ślusarza lub t. p. — Rób wszystko z namysłem, celowo i dokładnie. Gdy zajęcie cię znuży, przerwij je, póki nowa ochota na nie nie przyjdzie.

3. *Posiłek*. Większą część pokarmów twych powinny stanowić potrawy roślinne, t. j. mączne, owoce i jarzyny, mniejszą zaś — pokarmy zwierzęce i tłuszcze; przytem odpowiednia ilość mleka, masła, sera, jaj, grochu, orzechów w zupełności może ci zastąpić mięso, jeżeli wyrzec go się chcesz. Nie jedz przed-

ko i nie łykaj gorącego! — Trzeźwość i wstrzemięźliwość są najlepszymi eliksyrami długiego życia. A zatym umiarkowanie we wszystkim! Unikaj wszelkich nieprawidłowości i nadużyć tak w pracy, w jak w jedzeniu, śnie i rozrywkach; unikaj n. p. długiego siedzenia na jednym miejscu, zwłaszcza w powietrzu zanieczyszczonym.

4. *Hygiena oddechu*: Chleb i woda utrzymują życie, czyście jednak powietrze i słońce niezbędne są dla zdrowia.

5. *Hygiena skóry i otworów ciała*: Czystość zapobiega rdzy; maszyny najporządniej utrzymane służą najdłużej. Wszelka czystość jest potrzebna dla utrzymania prawidłowej działalności, jak ciała tak i ducha. Każde zanieczyszczenie organizmu zewnątrz lub wewnątrz (przez wadliwe odżywianie się) przyszkadza zamianie materji.

Nieczystości wprowadzane do środka tamują bezpośrednio trawienie i przyswajanie pokarmów, ruch krwi oraz czynności odnośnych narzędzi naszej żywej maszyny, a brudy, osiadające i pozostawiane na powierzchni ciała, przyczyniają się pośrednio do takichże następstw, stojąc na zawadzie odziewności skóry, stanowiącej swego rodzaju oddychanie, chociaż narazie nie tak oczywiście, lecz wskutku tak samo potrzebne dla zdrowia, jak wdychanie i wydychanie płucne. — Mieszkanie czyste i wesołe czyni miłym ognisko domowe.

6. *Hygiena odzieży*: Dobrze się ubierać, to znaczy: przy całej swobodzie ruchów utrzymywać ciało w należytem cieple i ochraniać je od wpływów nagłych zmian ciepłoty. Znaczną szkodę mogą sprawiać zdrowiu: ciasne, ciężkie, nie dość przewiewne ubrania i kapelusze, zbyt miękka pościel, przykrywanie

się pierzynami, obcisłe, twarde nieprzewiewne obuwie, mocno mączkowana bielizna, ciepłe oszyjniki. Wszystko to powinno być takie, żeby nie krepowało ruchów ciała, nie utiskało krwi, nie tamowało przewodności skóry, nie więziło potu, słowem nie pozabawiało życiodajnego przystępu powietrza.

7. *Wzmocnianie*. Zdrowie utrwalaj nie tylko pracą i rozrywką, ale prócz tego: a) stosuj chłodną wodę do picia, obmywania ciała i płukania ust, b) chodź boso, a nawet nago, jeżeli masz gdzie, zwłaszcza na słońcu, c) ubieraj się cieplej tylko do jazdy zimą i przy zajęciu siedzącym, zaś do wszelkiego ruchu — lekko. Ubranie i obuwie zmieniaj częściej.

8. *Hygiena moralna*: Umysł odpoczywa i zaostrza się przez zabawę i rozrywkę; nadmiar zabaw jednak prowadzi do namietności a namietność do występków. Rozrywką może być każde zajęcie, któremu poświęcisz się z upodobaniem, nawet ciężka praca; poza tem: muzyka, śpiew, taniec, książka, stosunki towarzyskie, prace społeczne, gry, wycieczki, podróże, gimnastyka, szermierka, bieganie, jazda na kole, wioślarka, pływanie i t. p. Żadnej rozrywki nie doprowadzaj do przesytu i przesady!

9. *Hygiena umysłowa*: Wesołość przywiązuje do życia, stanowi połowę zdrowia. Smutek i zniechęcenie przyspiesza starość.

10. *Hygiena zawodowa*: Karmi się twój mózg — nie pozwalaj zanikać twym ręką i nogom. Zarabiasz na życie topatą — staraj się ożdziać umysł i rozwijać pamięć!

Nie zapominać, że:

Zdrowie — to szczęście i potega!

HENRYK SIENKIEWICZ

Zesła w zaświaty „Chłuba Narodu Polskiego!”

Jak grom z nieba, rozjaśnionego po wiekowej ciemni switem wolności, nadanej nam manifestem z dnia 5 listopada 1916 roku, spadła na całą Polskę — na świat cały wieść żałobna o śmierci Największego Obywatela Polaka.

Sienkiewicz umarł!

Umarł największy nasz mistrz słowa i pióra — umarł jeden z największych pisarzy wszechświatowych.

W pismach Jego i opowieściach uwielbialismy i potęgę twórczą Jego ducha i wspaniałe bogactwo muzyki słowa!

Żaden z pisarzy polskich nie doczekał się tak powszechnego uznania za życia, jak Sienkiewicz, wielki twórca trylogii narodowej: „Ogniem i mieczem” — „Potop”, — „Pan Wołodyjowski.”

Żaden z pisarzy naszych za życia nie odbierał takich prawdziwie królewskich hołdów, jakie złożył naród polski Temu, który „w trudzie niemalym — dla pokrzepienia serc”, pracował blisko pół wieku, rozłaczając przepyszne brylanty swego geniuszu przed całym narodem swoim.

Czemu przypisać to wyjątkowe powodzenie Sienkiewicza? Wszak wielkich pisarzy nie brakło w literaturze naszej i dawniej. Grunt jednak był inny, inny nastrój społeczeństwa.

Dzięki rozbudzonemu uświadomieniu, dzięki wyżej posuniętej oświecie ludowej, potężne słowo duszy twórczej szerzej przelewa się falą wśród umysłów, więcej ich ogarnia, silniejsze budzi echo, głębiej w serca wnika.

To, czego tak bardzo pragnął dla siebie Mickiewicz, w całym pełni ziściło się dla Sienkiewicza. Księgi Jego były i są pod strzechami i w pałacach, na poddaszach i w suterrenach, w głębiach kopalń, po hutach i na Tatr szczytach — księgi Jego rozchodzą się poprzez lądy i morza — od nizin Nilu do zimnej śnieżnej Północy; wszędzie, gdzie mowa polska rozbrzmiewa, znane jest zarówno nazwisko Sienkiewicza, jak i Jego dzieła.

Zaiste naród, który w wiekowej jęczał niewoli, który w bezsilnem szamotaniu się z losem, krwią serdeczną oblawał żyzne łany swej matki-ziemi i wycieńczony popadał w długotrwały stan omdlenia, — ten naród zaiste musiał mieć w sobie iskrę ducha nieśpożytego, niezwalczanego, zdolnego do życia, skoro zdolny jest do wydania takich synów jak Sienkiewicz, a przez nich do oddziaływania na ducha całej ludzkości, do otrzy-

mywania palm zwycięstwa w międzynarodowym turnieju geniuszów i talentów.

Cześć i chwała Sienkiewiczowi za to!

Ale nie tylko jako wielkiego twórcę, genialnego mistrza-artystę i estetę, rzeźbiącego dłutem swego pióra skończone postacie, czciliśmy i wielbili Sienkiewicza, ale jako *Polaka-obywatela*, który całym swym życiem wielkie i niespożyte oddał narodowi usługi.

On po za granicami Ojczyzny uzmysłowił całą Polskę, a w dobie zapomnienia o niej był żywym pomnikiem, świadczącym, że niespożyty naród polski żyje i żyć będzie.

Nie jako wielki artysta, który zyskuje oklaski krytyki i wzbudza podziw u publiczności, ale jako zasłużony obywatel narodu, zyskał Sienkiewicz wdzięczność polskiego narodu.

* * *

Henryk Sienkiewicz urodził się w roku 1846 w Woli Okrzejskiej, wsi powiatu łukowskiego, należącej do jego matki Stefanii z domu Cieciszowskiej.

Nauki średnie odebrał w realnem gimnazjum warszawskiem, w którego ukończeniu w Szkole Głównej stołecznej poświęcił się naukom filozoficznym.

Jako uczeń uniwersytetu próbował (1872) sił swoich na polu literackim.

Dzieła jego tłumaczono na wszystkie języki narodów kulturalnych.

W dowód uznania i wdzięczności społeczeństwo obdarzyło go Obiegorkiem, majątkiem wiejskim, uroczo położonym w Kleckiem. Sława Sienkiewicza zajaśniała po świecie całym, gdy mu szwedzka komisya fundacyi Nobla przyznała za prace literackie nagrodę Nobla.

Z Obiegorka Sienkiewicz wyjechałszy w pierwszych dniach wojny zdołał się przedostać przez granicę przy pomocy austriackich wojsk, które pozwoliły mu udać się do Wiednia, skąd niebawem wyruszył do Szwajcaryi. Tam z przyjacielem serdecznym, znanym z dobroczynności na cele naukowe mecenasem warszawskim Ant. Osuchowskim i Paderewskim, chlubą narodu i wielkim jego jałmużnikiem, stanął na czele komitetu pomocy dla wojną dotkniętych dzielnic polskich, rozwijając nader błogą działalność. Na tem stanowisku zabrała nam go śmierć.

Zgaśł Mistrz słowa dnia 17 listopada 1916 roku, przeżywszy lat 70.

Służył Ojczyźnie, tak bardzo ukochanej, do ostatniej chwili życia — w czasach najtrudniejszych.

LOS Y PIJAKA

Zadzwoniono na podwieczorek i mularze odłożyli narzędzia, aby nieco wypocząć. Dwóch młodych chłopców, mniej więcej szesnastoletnich, zbliżyło się do nich i po kilku cicho zamienionych słowach popieszyli obydwa z ukrytymi pod surdutami butelkami w kierunku do miasta.

Celem ich była naturalnie destylacja.

I nie trwało długo, a wracali z butelkami, napełnionymi wódką, owym trującym napojem, który zniszczył już tyle ludzi!

— Patrz, Tomku — rzekł starszy z chłopców — dziś mi dobrą dali miarę! Upiję zaraz trochę, nikt tego nie pozna!

— Czyś oszalał? — zawołał Tomek oburzony. — Toć to szatański trunek. Żebyś mi się nie ważył brać tego do ust!

— Czemu nie? — mruknął Jędrzek rozniewany, ale pomimo to nie śmiał wypić wódki.

— Wszyscy inni piją wódkę, czemu nie mielibyśmy też skosztować? Mój ojciec mówi że wódka należy do życia!

— Mój ojciec innego był zdania! Nie wziął on kropki wódki do ust i gdy umierał, musiałem mu przyrzec, że nigdy pić nie będę. Póki żyję, dotrzymam mego przyrzeczenia. W wódce tkwi szatan i marnuje ludzi!

— Ej, tak źle znowu nie jest — roześmiał się Jędrzek szyderczo. — Znam dużo porządnych ludzi, którzy codziennie dwa albo trzy kieliszki wódki piją. To tylko ty myślisz tak!

— Może, ale ja w uczciwość ludzi pijących wódkę nie bardzo wierzę. Czy rychlej czy później idą oni na marne.

— Później zmienisz pewnie zdanie! Gdy będziesz starszym, gdy będziesz miał jaki kłopot, to i ty weźmiesz się do kieliszka. Ojciec mówi: „dobry trunek na frasunek.”

— Nigdy! — zawołał Tomek. — Dosyć już źle, że muszę go nosić innym, ale ja pić nigdy nie będę i radzę ci szczerze, nie zaczynaj z tem! Wódka to nieszczęście!

— No, no, jeden mówi tak, drugi inaczej! Nie jestem takim wzorowym chłopakiem jak ty i nie chcę też nim być!

Tak rozmawiając, przyszli na plac budowlany. Mularze z chętnością schwycili

pełne butelki i zaczęli pić po kolei wódkę. Tomek usunął się nieco dalej, wyjął z kieszeni kawałek chleba i buteleczkę z zimną kawą i jadł swój podwieczorek z wielkim apetytem. Jędrzek zaś siedział pomiędzy mularzami i pił z nimi wódkę, a starzy cieszyli się, że taki młody chłopiec tak już pić potrafi!

—————
Dziesięć lat później.

Budowniczy Tomasz Wilski otrzymał polecenie zwiedzenia zakładu chorych w D. celem przebudowania kilku pokoi. Doktor Baliński, przełożony zakładu, oprowadzał go wszędzie sam, rozmawiając z nim o zamierzonych zmianach. Zaprowadził go nawet do ogrodu i tu ujrzał młodego budowniczego siedzącego na ławce człowieka, którego twarz dziwnie mu się znajomą wydawała. Był to mężczyzna młody jeszcze, lecz tak schorowany, tak wyniszczony i wynędzniały, że sam widok jego wzbudzał w każdym litość.

— Kto to jest? — zapytał budowniczny doktora.

— Nieszczęśliwy pijak — odrzekł lekarz — jedna z niezliczonych ofiar wódki. Ten człowiek ma lat dwadzieścia i sześć, jest wysoki i silnie zbudowany, lecz alkohol tak zmarnował jego siły, że dziś dziecko dziesięcioletnie mocniejsze jest od niego. Od młodości już pił on bez upamiętania — koniec jego bliski i okropny.

— Jak on się nazywa?

— Andrzej Sieczyński.

— Więc nie omyliłem się — szepnął Tomasz. — Jest to mój dawniejszy towarzysz. Zaczął pić, mając lat szesnaście. Staratem się go odwieść od tego, lecz da remnie. Później straciłem go z oczu i dziś dopiero spotykam go tutaj... Jest to okropne! Niema dla niego ratunku?

— Niel. Siły jego zupełnie wycieńczone i umysł nawet nie zupełnie jasny. Śmierć będzie mu dobrodziejstwem! Oby przykład tego nieszczęśliwego odstraszył innych od wódki!

Takie były drogi życia dwóch przyjaciół.

ŚWIADEK Z PO ZA GROBU.

Hrabina Rzewuska opowiada co następuje:

Miałam w rodzinie przykład bolesnego niedowiarstwa, po którym jednak nastąpiło cudowne nawrócenie.

Dziadek mój, książę Lubomirski, z przydomkiem „Salomona Polskiego” porzucił Boga i oddał się zabawom i ucztowaniu, a przytem piśmiennictwu, zapatrywania zaś niereligijne rozszerzał w osobnem piśmie, któremu poświęcał noce całe. Znużony i zmęczony po takiej nocy nieprzespanej, wybrał się raz konno, by odetchnąć wśród pięknych lasów olbrzymiej swej majątności. I spotkał w lesie kobietę, zbierającą gałęzie.

— Jakto, innego nie macie zajęcia? Na co zbieracie te suche gałęzie i liście?

— Wielmożny panie, — odpowiada kobieta — mąż mój umarł, zostawił mnie z dziećmi w takiej biedzie, że ani nie mam na to, aby dać na Mszę św. za spokój jego duszy.

— No, to tu macie! — i rzucił kobiecie kilka dukatów, — kaźcie, odprawić nabożeństw, ile chcecie!

Biedna niewiasta nie mogła pojąć co się stało. Znała pana z niedowiarstwa, więc dziwiła się temu datkowi. Co tchu pobiegła do proboszcza zamówić Mszę św.

Książę Lubomirski, tegoż wieczora znowu zabrał się do swego pisanja, chcąc koniecznie udowodnić, że Boga niema.

Naraz widzi przy swym biurku chłopca.

— Co ty tu robisz! kto ci kazał, czy pozwolił wejść.

Zerwał się książę z krzesła, pobiegł do drzwi, by zwołać służbę, lecz skoro wrócił, nikogo już nie było w komnacie.

Na drugi wieczór znowu zasiadł do swej pracy niegodziwej — i znów ten sam chłopiec stanął przy nim.

— Ktoś ty jest, nieszczesny, po co przychodzisz? woła książę.

— Jan jest mąż owej wdowy, której pan dopomógł dwa dni temu; proszę Boga o łaskę, bym panu mógł powiedzieć ludzka jest nie-

śmiertelna.“

Znikło widzenie. — Książę natychmiast zwołał cały dwór, w oczach służby podarł bezbożne dzieło i stał się człowiekiem wierzącym.

Jam jest mąż owej wdowy, której pan dopomógł...

Ratujcie dzieci!

Mroźno, strasznie mroźno i ciemno było tej nocy zimowej, gdy Urszulka znalazła się na ulicy sama jedna, jak palec. Śnieg, który niedawno spadł z nieba, teraz skrzypiał pod nogami i iskrzył się zdaleka, jak listki srebra lub kryształki szklanne. Spóźnieni przechodnie, skurczeni, zgarbieni, spieszyli do domu zacierając uszy, oddychając gęstymi kłębami pary.

Urszulka stała pod murem, drżąc całym ciałem, trzęsąc się, jak listek. Sama... Sama na świecie! tatus i matuchna ją opuścili, umarli, zakopano ich w ziemi, a sierota została na łasce obcych ludzi. Szturchnięciem ocierano jej lzy, gdy była głodna, a teraz wypędzono za to, że sflukała miskę z baraszkiem.

Wiatr ostry smagał po twarzy, a ona w cienkiej sukieneczynie tuliła się do zmarzniętej ściany, tęskne, zapłakane oczki wznosząc ku oświetlonym oknom i smutno wdychając:

— Ach, gdybym wiedziała, gdzie szukać dobrych ludzi, cohy mnie, biednemu dziecku, kąć w ciepłej izbie dali!

Zebrać nie umiała, nie wyciągała ręki do przechodniów, którzy ją mijali obojętnie.

Wtem naprzeciwno, w dużym domu, rozległy się dźwięki muzyki. We wszystkich oknach pierwszego piętra świeciło się, a przez szyby, zasłonięne deseniami mrozu, widać było, jak migają ludzkie postacie.

— Tu — pomyślała Urszulka — tu jest wesoło, nie tak, jak u opiekunów, gdzie ogarek płonie, gdzie tylko się biją, zamiast

grać i tańczyć. Tu muszą mieszkac dobrzy ludzie. Nie dadzą mi oni zmarznąć na ulicy, pozwolą się ogrzać w tych dużych pokojach...

I z tą myślą ruszyła naprzód, weszła na schody i zapukała do drzwi. Otworzono jej. Na progu ukazał się pan w czerwonym ubraniu, z tasiemkami złotymi. Na widok Urszulki zawołał głośno z gniewem:

— Czego chcesz, włóczęgo?

— Proszę pana bardzo — ledwo bełkotała skostniałymi ustami — chciałam prosić, żeby mi pan pozwolił ogrzać się trochę w tych ciepłych pokojach, tak strasznie zmurzałam!

Pójdziesz ty precz, gałganiarko jedna! Patrzcie, czego się to zachciało! Pańskich pokoi! Na bal się wybrała w lachmanach!

I pechnął ją, aż się zatoczyła, a potem zatrzasnął drzwi z przekleństwem. Uderzyła się o poręcz, ale nie tyle jej ten cios dał się we znaki, ile zabolęła ją serduszko, gorzko zapłakała: cóż ona winna, że miała podurła sukienkę? Wszak to jej jedna — jedyna.

Postała trochę, nie wiedząc, co robić. tłumiać w sobie łkania. Ulicy się bała, tam pusto i zimno, tu zaciszniej. Poszła więc wyżej po schodach...

Gdy się znalazła na drugim piętrze, usłyszała trzask płonącego drzewa, poczuła zapach jedzenia. Ten trzask głowien słodszym jej się wydał od najpiękniejszej muzyki, nęcił ją zziębniętą, wabił, a głód do dawał odwagi. Zapukała do drzwi. Na jej zapytanie wyjrzała z kuchni otyła kucharka.

— Z czem przysłaś, mała, co przynosisz?

— Nic nie przynoszę — drżącym głosem odparła Urszulka, — proszę tylko panią, ażeby mi pozwoliła przemocować u siebie w kuchni. Jestem biedna sierota, a na dworze tak zimno i straszno...

— Co? Przenocować?! — zawołała z gniewem kucharka. — Tu niema miejsca dla żebraczki! Do przytułku! Marsz!

I byłaby może w ten sam sposób nieludzki, co lokaj z I-go piętra, wypchnęła biedactwo za drzwi, ale na widok zapłakanych oczu zrozpaczonej dziewczyny, żal skruszył nieco to surowe serce, odezwała się więc trochę łagodniejszym tonem:

— Cóż ja ci poradzę? Na złodziejkę nie wyglądasz, ale nie mogę ci dać kąta, moja pani by mnie razem z tobą na cztery wiatry wygnała. Ale możesz głodna?... Masz tu kawałek chleba i idź sobie z Bogiem. Dobrych ludzi nie brak, znajdziesz nocleg, idź!

Znowu została Urszulka sama i znowu łyżę gorzkie połała się z jej oczu. Copoczniej? Gdzie się podzieje? Chciała usiąść na schodach i tak przenocować, wszak tu zawsze lepiej, niż na mroźnej ulicy. Ale myśl, że ją stąd spędzą, przerażała ją jeszcze bardziej. Ostatnie słowa kucharki utkwiły jej w głowie: „Dobrych ludzi nie brak, znajdziesz nocleg!”

Dodały jej one otuchy, poszła więc dalej po schodach na wyższe piętro.

Tu było zupełnie ciemno, szła omakaniem i długo musiałaby drzwi szukać, gdy

by nagle nie spostrzegła dziurki od klucza, rzucającej w ciemności tej światło, jak gwiazdka w czarnej nocy na niebie. Przyłożyła oko do dziurki i ujrzała młodego pana w okularach, pochylonego nad stołem, układającego stos książek i zapisane papiery. Wydał jej się bardzo rozniewanym, gorzej od poprzednich, tak gwałtownie zbierał swe książki.

Sama nie wiedziała, kiedy zapukała, kiedy weszła do pokoju i jakimi słowami powtórzyła nieśmiało prośbę o nocleg w kącie, przy piecu. Pan w okularach popatrzył na sierotkę, pokiwał głową i rzekł:

— Żle moje dziecko, trafiasz. Widzisz, wiatr powybił mi szyby z okna, zimno tu, jak na dworze, sam idę na noc do kolegi, jutro wprawiałyby... Nic ci nie pomogę... ale masz, oddaję ci cały mój majątek...

I z temi słowami włożył w skostniałą rączkę dziewczyny dwa grosze, wychodząc z nią razem do sieni i zamykając drzwi za sobą.

Co miała robić z pieniędzmi, nie zastanawiała się nad tem wcale, nie myślała nawet o tem, tylko gdy i ten pan ją opuścił i zbiegł przedko ze schodów, znów poszła dalej, na wyższe piętro szukać zmiłowania. Trwoga zwalczyła ją zupełnie, ledwo podnosiła nożki na strome stopnie, ucałując

Bądź pozdrowiona, Urszulko, witaj nam!

rączkam ścianę. Schody się skończyły, ale nie mogła znaleźć drzwi. Stała w ciemności na gładkiej podłodze, tylko przez okrągłe otwory w dachu świeciły gwiazdy, migocząc łaskawie. Było to poddasze.

Urszulka pomyślała sobie:

— Szukam kąta na nocleg, wszyscy mnie odepchnęli. Chociaż tu zimno i ciemno, ale wiatr tak nie chłłoszcze, jak na dworze. Zostanę!

Przytuliła się w kąciu do krokwi i chuchając w zmarznięte paluszki, zaczęła szeptać modlitwę:

— Boże Wielki, co masz opiekę nad biednymi dziećmi i sierotami, zlituj się nade mną. Ludzie, u których na posługach byłam, wypędzili mnie w mroźną noc na dwór, bo stłukłam im miskę, inni, których prosiłam, odepchnęli mnie. Boże Wielki, sam powiedzialesz: „Pukajcie, a będzie wam otworzono.“ Wskaż mi drzwi, które otworzą się na moje pukanie, abym nie zginęła z zimna! Ratuj mnie, wszak na tym szerokim świecie mam tylko Ciebie, Ciebie jednego, Panie!

Tak modliła się biedna Urszulka i z tą modlitwą na ustach usnęła, a gdy się obudziła, stała przed dużymi, wspaniałymi

drzwiami. I sama nie rozumiała, co to znaczyło, bo ani wiatr na nią nie wiał, ani zimna nie czuła, ogarniał ją tylko błogi, wonny przewiew, a na sobie miała nie starą, podartą sukienkę, ale nową, jak śnieg świeżo spadły, białą, jasną. Nie miała odwagi zapukać do tych złotem świecących drzwi, ale głos jakiś śpiewny wołał jej:

— Pukaj, a będzie ci otworzono!

Zapukała zlekka. I ledwie drobną rączką dotknęła się wspaniałych wrót, rozwarły się na oścież, a na progu stała świetlna postać, wołając do niej radośnie: — Bądź pozdrowiona, Urszulko, witaj nam!

Dziwnie znany był jej ten dzwiczny głos, a chociaż w olśniewającej jasności, która ją otaczała, nie poznawała postaci, w uściskach jej uczuła, że to matuchna.

Bóg Wielki wysłuchiwał jej prośby dziecięcej i wskazał drzwi do przybytku wiecznego ciepła, spokoju i szczęścia.

Rekruci z Województwa Krakowskiego

Jeszcze w miesiącu grudniu 1830 roku przysłano rekrutów z województwa Krakowskiego do Warszawy, aby stare pułki uzupełnić. Chłopicki, który był wówczas dyrektorem, postanowił ich obejrzeć. Udał się w tym celu na Saski plac, gdzie byli ustawieni. Komenderujący oficer starał się odziać ile możliwości uporządkować.

Gdy się dyrektor zbliżył, ludek warszawski i rekruci krzyknęli:

— Niech żyje nasz dyrektor!

Chłopicki obejrzał szeregi i po przeglądzie stanął przed frontem. Wtem jeden z rekrutów wystąpił, oddał ukłon Chłopickiemu i odezwał się:

— Czy nie mógłbym dowiedzieć się Ekscelencyo — ile Moskali na nas wyjdzie? Jużemy to podczas drogi obliczali, ale przecież nie możemy tego z pewnością określić.

Chłopicki, znany ze swej dobroduszości, odpowiedział:

— Mój bracie, będzie ich zapewne z pół miliona.

Chłop potarł dłonią czoło i po krótkiej chwili zapytał znowu:

— To nam niewiele pomoże, co nam Ekscelencya teraz powiedzialesz. Powiedz nam raczej wielu Moskali przypadnie na jednego Polaka?

— Czterech lub pięciu — odparł Chłopicki.

— To dobrze! Myśleliśmy, że będzie ich conajmniej 15 na jednego Polaka, ale jeżeli tylko tylu ich będzie, to damy sobie z nimi radę.

Sklonił się Chłopickiemu i poszedł na swoje miejsce. Ta rozmowa zachęciła także innych do rozmowy, tak, że jeszcze jeden wyszedł z szeregu, zasalutował Chłopickiemu i rzekł:

— Ekscelencyo! Zostawiłem w domu żonę z kilkorgiem dzieci bez środków do życia. Chciałbym jak najprędzej powrócić do domu, gdyż bezemnie źle im się pewnie dzieje. Gdyby Ekscelencya chciał w pierwszej bitwie przydzielić mi moich pięciu Moskali, to mógłbym ich zabić, a potem zaraz powrócić do domu.

Roześmiał się serdecznie Chłopicki na tę propozycję i odpowiedział:

— Dobrze, dobrze, przypomnij mi o tem!

ŚWIĘTY GALERNIKIEM

Był to gorący dzień roku 1622. Słońce rzuciło tak palące promienie na port Marsylii, że zdawało się, że ogień sieje z nieba na ziemię. Rybacy oraz całe ich otoczenie znuzeni skwarem, położywszy się w cieniu swych łódek odpoczywali i sądzić było można, iż port nagle opuszczonym został przez wszystkich, taka cisza tam panowała.

Na jednym tylko statku w porcie stojącym, widać było ruch i życie; znajdujący się na nim ludzie zajęci byli mimo skwaru południa mozolną robotą oczyszczania portu z błota. W pobliżu zatoki na jednej z wywróconych łódek, siedziała kobieta przyniesiona widocznie wielkiem cierpieniem; musiała liczyć najmniej lat 70, gdyż włosy jej były siwe supcnie, a twarz zmarszczkami pokryta. Już kilka chwil siedziała tak nieruchoma w zupełnem milczeniu, gdy nagle uczuła czyjąś rękę na swym ramieniu. Odwróciwszy się ujrzała za sobą średnich lat mężczyznę w ubraniu duchownego. Czoło miał szerokie i myślące, twarz bladą, spojrzenie rozumne i przenikliwe. Matka Le-Brun, takie było nazwisko starej kobiety, znała go widocznie, gdyż smutną jej twarz oświecił promień radości.

„Ach Ojcie Wincenty,“ rzekła, „jesteście w Marsylii, sądziłam, żeście wyjechali. O czemuż nie wiedziałam o tem pierwej. Biedny mój Jakób byłby może ocalony!“

„Jakób wasz syn, cóż mu się przytrafiło, czy chory?“ zapytał kapłan.

„Coś daleko gorszego Ojcie, wołałabym, żeby był umarł,“ odparła z rozpaczą kobieta, „został uwięziony.“

„Uwięziony, za co?“

Kobieta podniosła wzrok niemal błagalny na pytającego.

„O nie sądzicie go, Ojcie, za surowo,“ rzekła, „on mniej winien z pewnością, jak to się wydać może; był trochę za żywy, trochę za gwałtowny, przynajmniej, lecz zresztą najuczciwszy, najpracowitszy z całej wsi chłopiec. Kilka tygodni temu pokłócił się z nim niejaki Carlo Carallo, jeden ze sług hrabiego Biornii i przyszło do bójki. Jakób broniąc się, tak nieszczęśliwie uderzył Włocha, iż ten padł nieprzytomny. Carlo Carallo był faworytem hrabiego, niebezpieczeństwo życia groziło mu, uniesiony hrabia gniewem zaniósł skargę do samego króla i syn mój skazany został na lat dziesięć do galer.“

„Widzicie ten okręt, Ojcie,“ dodała kobieta, wskazując ręką statek, na którym ludzie pracowali, „tam okuty w kajdany, zalewa się łzami rozpacz. Widzicie z tej

drugiej strony tę kobietę otoczoną drobnymi dziećmi,“ tu zwróciła się twarzą ku wiosce, gdzie stała młoda kobieta przygnębiona widocznie smutkiem, a około niej pięcioro drobnych dzieci, niespokojnie śledzących twarz matki, „to jego żona, myśli pewno biedna, czy potrafi wyżywić sama swoje maleństwo.“

„Całem sercem ubolewam nad waszem nieszczęściem,“ odrzekł kapłan, lecz nie rozpaczajcie, matko Le-Brun, dziesięć lat nie wieczność.“

Stara wstrząsnęła głową.

„Mam lat siedemdziesiąt Ojcie,“ rzekła, „za lat dziesięć pewno już będę w grobie. Lecz mniejsza o mnie! Jeśli go tutaj na ziemi więcej nie zobaczę, to spotkamy się z czasem tam wysoko, gdzie wesele wieczne, lecz jego dzieci, kłóż nad nimi czuwać teraz będzie? Biedny mój Jakób, jakże musi cierpieć myśląc o nich.“

„Bądźcie spokojni matko,“ rzekł kapłan, „zrobię dla was wszystko, co tylko będzie w mej mocy, a teraz pójdę do waszego syna, aby mu też samo powtórzyć.“

Kobieta schwyciła rękę swego dobroczyńcy i do ust ją przycisnęła, on uśmiechnął się do niej łagodnie, poczem oddalił się w stronę, gdzie statek widać było.

Komendant galer był niejaki Perin. Kapłan udał się wprost do niego prosząc o pozwolenie odwiedzenia galernika Jakóba.

„Nie daję tego pozwolenia nikomu,“ rzekł pan komendant, „lecz jako duchownemu odmówić nie mogę.“

Kapłan ukloniwszy się uprzejmie panu Perin, pospieszył na galery. Stało tam kilku młodych ludzi w kajdany okutych, obcy przybyłszy zbliżył się do jednego z nich.

„Jakóbie Le-Brun, mój przyjacielu,“ rzekł łagodnie do niego, „mam do ciebie zlecenie.“

„Przyjacielu,“ odparł młody człowiek z goryczą, „czy Ojcie sztydzić chcesz ze mnie? Kłóż mnie dziś przyjacielem nazywa?“

„Ja, twój brat w Chrystusie.“

„Więc jesteście kapłanem i przyszlście nieść mi pociechę religijną?“

„Nie, przyszedłem was uwolnić i wrócić żonie i biednym sierotom.“

„Mnie uwolnić? A to jakim sposobem?“

„Bardzo łatwym,“ odrzekł kapłan. „Weźmijcie moje suknie a ja zostanę w waszym miejscu: bo tu nie tyle idzie o osoby, co o liczbę więzionych więźni.“

„To niepodobna!” zawołał więzień, „i nigdy nie pozwolę, aby ktoś za mnie cierpiał tak straszną karę.”

„Ale rozważ, tam pięcioro waszych dzieci umrze z głodu i nędzy...”

„Ojcie, nie wspominaj mi o tem,” przerwał z gwałtownością Jakób, „bo rozbije sobie głowę temi żelaznemi kajdanami.”

„I coż zrobisz tem dobrego? — Coś dostał bez swojej wiedzy od Tego, który dawcą jest wszystkiego, z tego nie możesz gwałtem się wyzuwać.”

„Coż mi innego pozostaje?” zapytał Jakób, zalewając się łzami.

„Korzystaj ze sposobności...”

„Ale Ojcie, niepodobna...”

„Bracie mój,” zawołał kapłan, „jam samotny na świecie, a tam rodzina twoja zginie trawiona powolną nędzą. Lat dzieś się wytrwam z łatwością i przyjdę prosto do ciebie, gdy ty wrócisz do domu zastaniesz sześć mogił zabitych głodem.”

Jakób nie chciał jednak przyjąć tak wielkiego poświęcenia, kapłan prosił, błagał i przy pomocy innych więźni wymógł wreszcie, że Jakób przyjął ofiarę.

W kilka tygodni potem pan Perin został wezwany od hrabiego de Joigny, wysokiego urzędnika na dworze króla Ludwika XIII z zapytaniem, co się stało z jego przyjaciele, księdzem Wincentym & Paulo?

„Poszedł zwiedzić wasz statek, pisał do mnie i od tego czasu przepadł jak kamień w wodzie.”

Perin odgadł natychmiast prawdę i odpowiedział, że musi się znajdować na galerach w miejscu Jakóba Le-Brun.

Pod palcami promieniami słońca z rekoma pokaleczonemi od kajdan, pracował tam Wincenty a Paulo. Wzruszony hrabia kazał go natychmiast rozkuć, poczem zabrał go z sobą do Paryża, głosząc wszystkim piękny czyn świętego męża. Do końca jednak życia ślady blizn pozostały na jego rękach.

BERNARDYN I JEZUICI

Braciszek bernardyński zaszedł na noc do karczmy wiejskiej, gdzie literalnie nie dostać nie było można; ale przeorny Bernardyn nosił wszystko ze sobą; a że to był dzień postny, wydobyl z zawiniątka ułowioną po drodze rybę i potrzebne do niej przyprawy, polecił gospodyni, aby mu to przyrządziła, a sam znużony położył się za piecem, aby wypocząć.

Tymczasem zajęchało do tej karczmy dwóch Jezuitów.

„Nie macie co jeść gospośiu” — zapytuje pierwszy na wstępie.

„Gdzie tam, rosze jegomości; bieda, nie się u nas nie znajduje.”

„A co się tam smaży na kominie?” — zapytuje drugi, zaglądając ciekawie do tygielka.

„A to proszę jegomości ryba, ale nie moja, ino tego zakonnika kwestarza, co śpi za piecem.”

Jezuici zbliżyli się obydwa do śpiącego niby, ale dobrze wszystko słyszącego braciszka.

„Laudetur Jezus Christus” — zagadnął jeden z nich.

„In saecula saeculorum” — odrzuka niby budzący się kwestarz, — „a kto wytacy” — pyta z kolei.

„Towarzysze Chrystusa,” brzmiał odpowiedź.

„Przy urodzeniu, czy przy śmierci?” — zapytuje dalej leżący ciągle braciszek.

„Przy urodzeniu” — odpowiada jeden z Jezuitów.

„A to wół i osioł” — mówi Bernardyn.

„Przy śmierci” — poprawia drugi Jezuita.

„No, to dwóch łotrów.”

„Ale frater nie żartuj, wstań i chodź pogadać z nami, jesteśmy Jezuici, zmuszeni tu nocować tak jak i ty, będzie nam razem weselej.”

„Gdzie mnie braciszcowi równać się z waszemi wielbnościami,” — tłumaczył się niby skonfundowany braciszek, podnosząc się powoli.

Jezuici tymczasem zaczynają rozmowę od pouczających pytań:

„Czy wiesz, co znaczą te litery J. N. R. J.” rzecze jeden pokazując krucyfiks.

„To znaczy,” odpowiedział znużony już braciszek: „Jezuici Niebędą Ryb Jedli.”

Na tem się skończyła rozmowa, która przekonała Jezuitów, że nie tylko z Bernardynem wieczry nie podziela, ale nawet nie dorównują mu w dowcipie.

SMUTNE SZCZĘŚCIE

Maciej, rezerwista, drzemie w szpitalu na swem białym zaslanem łożku, gdy naraz budzi go z tej drzemki głos dobrze znany:

— Czy to tu ranni? Kto mi też pokaże, gdzie leży brygadyer Hutard z 13 pułku kirasyerów?

Piotr podnosi się na wpół na swej pościeli i widzi w progu sali swą młodą żonę, świeżą, hołą wieśniaczkę, ubraną odświętnie w kapelusz z kwiatami, który chwycie się na jej złotych warkoczach.

— Tędy! — woła na nią. — Chodź tutaj, tu, koło okna.

— Patrzenie go. Jest! Tylem się naszukała. Mam szczęście, niema co mówić, prawdziwe szczęście.

Małżeństwo uściśkało się, obejmując się serdecznie i mocno; w końcu ranny wysunął się z objęć żony.

— Siadaj tu koło mnie na krześle. Dośtałaś list?

— A jakże. A wprawdzie przez siedm niedziel nic od ciebie nie było. Myślałam już, że cię na świecie niema, aż tu list przychodzi... tom się wnet zebrała do ciebie i przyszedłam. Do szpitala jakoś łatwo trafiłam, ale jakem tu weszła pod te schody, nie zmiarkować nie mogłam, gdzie i co? A tu jeszcze ani siostry niejakiej nie było, ani doktora, ledwo żem cię znalazła.

— To jest miejsce ozdrowieńców. Jak widzisz, jestem już ozdowieniem. Pielęgniarka poszła na śniadanie.

— To i lepiej, pogwarzymy sobie. To cię biedaka raniło?

— Dostyc ciężko nawet, ale teraz mi lepiej.

— Chwała Bogu dobrze nawet wyglądasz. Ja myślałam, żeś bardzo zbiedniał. Prawda, że już dwa miesiące leżysz w szpitalu. A wstajesz już?

— Jeszcze nie, potem ci opowiem, ale najpierw ty mi powiedz, co się tam u nas dzieje we wsi.

— A no, trochę ci ludziom marnotko, jak wszędzie, chociaż u nas, prawdę mówiąc, wojny nie było. Do miasta nosimy jak dawniej mleko, jaja, masło, a wszystko się teraz dwa razy drożej sprzedaje, przez tych gości, co z Paryża najechali, to i grosza trochę jest. Lepiej się nam można powiedzieć powodzi niż innym. A potem kilka niedziel temu umarł twój wuj Michał, a co po nim zostało, poszło na ciebie — stary bo już był

co prawda 98 lat, a wojna go jeszcze dokończyła. Wiesz, tobie zostawił całą winnicę. Godzinka to drogi od nas, to trochę nieskładnie chodzić na robotę, ale za to wina tam będzie dużo, będzie co zebrać, trzeba tylko wstawać trochę przed słońcem, by człowiek mógł w porę zająć na robotę.

Piotr westchnął.

— Co ci to? Rana ci może doskwiera?

— Nie, to tak sobie, rad ci jestem, żeś przyszła i od tego mi się jakoś tklivi. Potem ci powiem. Teraz ty mi jeszcze opowiadaj, co się dzieje u nas w okolicy.

— Nieboszczyk wuj Michał zostawił nam jeszcze wózek z koniem, wiesz ta jego klacz z uorzęzą, wszystko co potrzeba do stajni; a oprócz tego siodło. Co tydzień pojedziem sobie do kościoła albo na jarmark, ja na wózku a ty mozesz i na siodle.

Piotr poruszył się niespokojnie.

— Co ci to, stary? — powiedz. — Boli cię co? Czekał, poprawię ci poduszkę.

— Nie, nie, nic mi nie jest.

— A czegoś tak zmarnotniał? Powiedz, co masz na sercu, to ci iżej będzie.

— Naprawdę, nie nie jest, tylko opowiadaj co po wuju jeszcze zostało.

— A no, oprócz winnicy i klaczy, zostało po nim w kasie trochę grosza.

— Parę set franków?

— Żle zgodłeś. Cóż to czy taki dziad był z niego?

— Tysiąc franków.

— Jeszcze nie wpadł; dodaj do tego trzy.

— Co mówisz, cztery tysiące?

— Tak mój stary, tak; a jakim pokazała notaryuszowi tę plenipotencję, co mi zostawił, to mi zaraz dał czwartą część, a ja wydałam już z tego 200 franków.

— Dobrze zrobiłaś.

— A pewnie, że dobrze, bo to na upominek dla ciebie. Zgadnij, co kupiłam, zgadnij!

— Cielaka.

— A cóżes tak zgłupiał! Czy to za cielakiem tak uciekniesz? Kupiłam ci coś takiego, co chciałeś mieć a nie mogłeś, bo nie była za co.

— Strzelbę?

— A nie, tego nie chciałam mało ci tego, żeś na wojnie strzelał — nie to. Zgadnij! co innego.

— Chyba nie zgodnę.

— To ci już chyba sama powiem, bo mnie okrutnie język świerzb.

— To już nie będzie niespodzianki.

— To cóż robić. Kupiłam ci to na kole, co samo jeździ. Co, zgodłeś już?

— Bicykiel?

— Tak, bicykiel; będziesz sobie jeździł.

— Rad jesteś?

— No... tak.

— Nawet mi nie podziękujesz? Czy cię co odmieniło?

— Nie to, tylko pomyślałem sobie o chłopaku naszym. Cóż tam Jasiek? urosł?

— Pewnie że urosł. Odszedłeś go w powijkach, a teraz to on pędzi, w piasku się tarza, a drapie, mówię ci, isny kociak. Chodzi, to jeszcze niepewnie, za rączkę go biorę, a on drze się „tata“ i „tata.“ Że go ty niby nauczysz chodzić, widzisz go jak!

Z piersi Hutarda wydarł się tym razem cichy jęk.

— A to co, co cię boli? Byłeś co tylko tak rumiany, a teraz zbieleś jak poduszka, może ci siostry zawolać.

— Nie trzeba, już mi przeszło. Wiesz przecie, że jestem zdrow, mówię, odycham, mogę jeść.

— Małus co dotąd powiedział. Mnie tylko za język ciagniesz, a sam jakbyś onemiał. Ja widzę, że ty coś przedemną tajesz, coż to, nie wierzysz już żonie.

— Ale owszem, wierzę ci zawsze, tylko...

— Tylko co! To rzeknij już raz. Co się z ciebie zrobiło. Możesz ty się zrobić taki wrażliwy, że się o byle co gniewasz. Możem ci co powiedziała, co ci nie w smak poszło, choć są same dobre nowiny.

— Tak, ty same dobre, a ja sprawię ci smutek, ciężki smutek, a który trwać będzie zawsze.

— Boże ty mój, jęknęła kobieta, a to co znowu? Tom się po prożnicy cieszyła; co to być może? Ty prawie zdrow jesteś. Powiedz już chyba, Piotruś, powiedź!

Hutard nie panował już nad sobą i zakłął, a potem wyjąknął:

— Nie śmien ci sam powiedzieć, nie śmien. Ale patrz...

Odrzucił koldrę, a potem prześcierało, a zdumiona kobieta zobaczyła wtedy pod siatką ochronną z drutów dwa krotkie niekształtne pieńki, owinięte grubo wata i bandażami, a dalej nic, zupełnie nic, na materacu.

Krzyknęła przeraźliwie, złamała się potem, niejako zgięła we dwoje, i oparłszy łokcie na kolanach, szlochała rozpaczliwie. Ranny naciągnął tymczasem na siebie prześcierało i koldrę, i słuchał w milczeniu tego szlochania żony. Potem mówić zaczął półgłosem, jakby się usprawdliwiając:

Potem jakęś tu przyszyła, chciałem ci od razu powiedzieć i znowu nie mogłem. Dlatego to widzisz, nie ucieszyła mnie ta winnica, na której robić nie będę, ani koń z siodłem, ani bicykiel. A jakim sobie jeszcze pomyślał o naszym Jaśku, że go za rączkę nie powiodę i chodzić go uczyć nie będę, bo sam nóg nie mam...

Kobieta płakała wciąż, nie zdolna wyrzec słowa. Wtedy on zaczął jakby przepraszać ją głosem cichym i prawie pokornym.

— Może ty mnie już nie chcesz. Wiesz, zostały mi przecież obie ręce, będę mógł robić choć siedzący i będę obaczysz. Ale jeśli nie chcesz, jeśli ci wstyd mam robić, to zostanę w przytułku dla inwalidów.

Słyszając to, wyprostowała się nagle. Jakto, on, jej chłop, gospodarz, który ma prawo rozkazywać, prosi ją, przeprasza tonem błagalnym, taki pokorny. To ją ubodło w serce najpierw, a potem zadrasnęło jej ambicję kobiety i żony. Z mieszaniny tych uczuć wytrysnął nagle płomień współczucia, rosnący wciąż, który ogarnął całą jej istotę, podnosząc ją z otchłani boleści, w jakiej była pogrążona. Objęła męża za szyję i całować zaczęła jego pobladłe policzki i oczy, w których drżały niewypłakane łzy.

— Pietrek — mówiła — Pietrek, a to co znowu! Co ty mówisz? Czy ja cię zechcę? A cóż to? Czy ty nie chłop, nie gospodarz w chałupie i za co mnie przepraszasz? za co? Żeś lepszy od innych. Dom twój i wszystko twój! Gospodarzem będziesz, jakęś był, a może lepiej jeszcze. Wszystko będzie jak ty zechcesz. Zawsze, tak będzie u nas.

Próbowała się uśmiechnąć, choć na wargach czuła jeszcze gorycz świeżo wylanych łez. Twarz rannego rozjaśniła się, co widząc, pocieszała go dalej, wycierając dość słownie chustką wilgotną rośnię, wzbierającą jeszcze pod powiekami. Rzewna i bohaterka w tych wysiłkach chciała być wesołą, pragnęła go rozśmieszyć.

— A wiesz! To nawet szczęście, że ci nogi odjęto, a nie ręce. Umiesz pięknie pisać, będziesz papiery podpisywać. Jasiek i ja będziemy ci zawsze pod ręką. Cztery zdrowe nogi na troje to jeszcze nie tak źle w tych czasach. Nie mamy się co skarżyć. Każdy mi jeszcze przyzna, że miałam szczęście w tej biedzie. Każdy, zobaczysz!

O WYCHOWANIU DZIECI

POCHWAŁA I NAGRODA

W wychowaniu dzieci, a także młodzieży już nieco starszej, trudno obejść się bez tych dwu ważnych środków wychowania, którymi są nagrody i kary. Zwłaszcza gdy chodzi o wykorzenienie złych nałogów u dziatwy, konieczne uciekać się nieraz wypadnie do nagrody i kary.

Co do tych ostatnich, to zazwyczaj matki i ojcowie bardzo obficie niemi szafują, karząc i karząc byle za co, natomiast mniej są skory do udzielania nagród. A powinno być raczej odwrotnie. Jednych i drugich używać rzadko, jednakże raczej i pierwszej pochwalić, a dopiero gdy to nie pomoże, uciec się do nagany i kary. Przysłowie mówi, że więcej złapie się much na łyżkę miodu, niż na beczkę octu. Podobnie rzecz się ma z nagrodami i karami w wychowaniu.

Przedewszystkiem uwag kilka o pochwałach i nagrodach. I tu trzeba być ostrożnym i powściągliwym, nie szafować zbyt niemi, bo ich wnet — zabraknie. Należy ich używać w miarę, aby nie spowodowały i co gorsza nie obudziły u dzieci próżności i pychy. Pamiętać także trzeba, że pochwała dla niechwalonych jest naganą, gdy więc matka pochwali jedno dziecko, tem samem inne czują się pokrzywdzone, tem gorzej więc, gdyby ta pochwała była za częstą lub niezasłużoną. Wtedy między dziećmi wyradza się wzajemna niechęć, zazdrość, nienawiść.

Nie trzeba nigdy chwalić, a tem mniej wynagradzać u dziecka tego, co nie jest jego zasługą, a więc za jego urodziność, albo za to, że ma dobrą pamięć; nie obiecywać, ani dawać łakoci, cukierków, jeśli dziecko zrobi to, co powinno i co mu było kazanem. Matki w tym względzie grzeszą bardzo często, niedobrze robią rodzice, chwalać dzieci w ich obecności przed ludźmi obcymi, zwłaszcza, gdy te pochwały niebardzo są zasłużone, albo dotyczą ich darów przyrodzonych, a nie własnych zasług. Tak np. jak to często lubią matki wychwa-

lać swoje dzieci: jakie to mądre dziecko, a jak ono mądrze odpowiedziało, jak pięknie wygłasza wierszyki, jak się kłania, jakie umie stroić figle itd.

Takie pochwały wzniecają w duszy dziecka zarozumiałość, pychę, chęć pogardzenia innemi. Jednakże czasem należy dziecko pochwalić, a nawet wynagrodzić czemś, aby je do dobrego zachęcić, do wytrwania pobudzić. Jest to silny środek w wychowaniu, byle go w miarę używać.

Co zaś tyczy się nagany i kary, jak już wspomniano o nich, to są środki ostateczne. Pamiętajmy, że zawsze miłsza jest pochwała, jak nagana, a zatem raczej pochwalić, jak ganić. Jeżeli już konieczne wypadnie coś zganić w postępowaniu dziecka, a nawet zgromić, to nigdy ze złością, nigdy nie potępić w zupełności, ale karząc za złe, wyszukać co było dobrego w postępowaniu i to podnieść, to pochwalić.

Niech raczej nagana będzie życzeniem, nawet prośbą; np. matka mówi do dziecka, które coś złego zrobiło: „widzisz, gdybyś był tak zrobił byłabym się bardzo cieszyła, albo: o! widzisz toś dobrze zrobił, ale w tem źle postąpiłeś, na drugi raz zrób tak a tak.” Taka nagana nie zawstydza, nie przygnębia dziecka, ale owszem jest mu podniętą i zachętą, aby później lepiej zwracało uwagę na wszystko, co robi. Unikać ganienia przy wszystkich domownikach i nagan nie powtarzać, nie przypominać.

Najgorszy zaś sposób ganienia, gdy się wszystko i zawsze potępia. Tak zwykle matki postępują. Zrobi coś chłopiec raz złego — a już matka krzyczy: „ty zawsze tak robisz, tyś najgorszy, z ciebie nic nie będzie i t. p.” Takie nagany z pewnością dziecka nie poprawiają, przeciwnie, wyrabiają w niem rozgoryczenie, poczucie krzywdy, jaka mu się przez to stała, a co za tem idzie: złość i zaciętość.

Ostrożnie zatem z pochwałami, a jeszcze ostrożniej z udzielaniem nagany.

„Radajcie się ze mną, iżem znalazł owcę moją, która była zginęła”. (Por. Łuk. 15. 4-6).

BOŻE CIAŁO

Walenty był bardzo porządnym robotnikiem: nie upijał się nigdy, w karty nie grał, pracował uczciwie cały dzień, a gdy wieczorem wracał do domu, brał harmonikę, siadał przed domem i grał sobie rozmaite piosenki. Był tylko prawie zawsze smutny, od ludzi uciekał, pacierza nigdy nie mówił, a gdy w niedzielę rodzice szli do kościoła, brał także czapkę i szedł w stronę przeciwną, gdzieś daleko, czasem i na obiad nie wrócił. Matka martwiła się tem bardzo i nieraz mu mówiła:

— Walenty, bój się Boga, jak ty możesz tak żyć?

Ale Walenty machnął tylko ręką i nie odpowiedział.

Wreszcie doszli do przekonania, że chyba jakie zło w niego wlało i że trzeba go wyswatać, to mu się odmieni. Zyczenie to zdawało się spełniać, gdyż Stasia, córka sąsiadki, bardzo się Walentemu podobała, a on coraz częściej do niej zaglądał i z nią jedną tylko czasem żartował i śmiał się.

Razu jednego, w święto, rodzice niezwykle rano poszli do kościoła. Walenty siedział przed oknem na ławce i patrzył w okno. Staśki. Nie czekał długo, wyszła ubrana do kościoła, a taka była śliczna w białej sukience, że Walentemu serce gwałtowniej bić zaczęło.

— Jak się też Stasia dziś wystroiła, — zagadnął dziewczynę.

Zaczerwieniła się i odpowiedziała:

— Przecież to dziś Boże Ciało, a ja idę przy chorągwi na procesyi, muszę się bardzo spieszyć. Pan Walenty mogłby też iść dzisiaj do kościoła, takie wielkie święto, pan jak poganin żyje. Ludzie mówią, że zło w Walentego wlało, ale ja w to nie wierzę. Tylko — czemu to pan zawsze taki smutny?... Ale gadu, gadu — przerwała sama, nie czekając odpowiedzi — przecież procesya nieza długo wyjdzie. — No, panie Walenty, chodźmy razem, zobaczysz, jak to będzie ślicznie. No co, dobrze?

I spojrzała figlarnie na stojącego przed nią chłopaka.

Walenty tym razem nie machnął ręką, nie ofuknął się jak zwykle, popatrzał na nią smutno i rzekł:

— Dobrze, pójdę, a kiedy panna Staśka tak dobra i nie wierzy w to, co ludzie gadają, to też jej opowiem, jakim sposobem to zło we mnie wlało.

Idąc tak razem w stronę kościoła, opowiadał:

— Nie byłem ja ci dawniej takim poganinem, jak mnie panna Staśka nazwała. Będąc małym chłopcem chodziłem z rodzicami do kościoła i cieszyłem się, gdy matka mi dawała obrazki święte do oglądania. Potem na przygotowaniu do spowiedzi i Komunii św. umiałem zawsze najlepiej katechizm z wszystkich dzieci i ksiądz nieraz mnie pochwalił. Pamiętam, gdy po pierwszej Komunii św. proboszcz położył mi rękę na głowie, i mówił:

— Pamiętaj zawsze o Bogu i nigdy się Panna Jezusa nie zapieraj.

I obiecałem wtedy, że Bogu zawsze wiernie służyć będę. Ślicznie obietnicy dotrzymałem! A to wszystko kamraci narobili!

Umilkł na chwilę, głowę zwiesił i szł tak obok siebie, nie mówiąc. Wreszcie odetchnął ciężko, czapkę w tył odrzucił i mówił dalej prawie ze złością:

— Bo wie panna Stasia, że jak poszedłem do wojska, nie byłbym się położył bez pacierza, choć nieraz oddychać mi było trudno ze zmęczenia. Koledzy moi byli sami Niemcy, bo mnie wysłali aż gdzieś do Hanneru, śmiali się ze mnie, przedrzeźniali i nazywali głupim. Gniewało mnie to z początku, powiedziałem im, że sami są głupi — ale że ja byłem sam, a ich dużo, zakrakali mnie jak wrony i zacząłem się wstydzicie modlić, mówiłem ja, leżąc w łóżku, aż raz i drugi zapomniałem, a potem przestałem się modlić zupełnie. Zaprzyjaźniłem się z kolegami i śmiałem się z nimi, gdy wyśmiewali się z naszej wiary i mówili, że to wszystko jest: „bzdurstwo.“ Było mi jednak od tego czasu gorzej na świecie, do spowiedzi już wcale nie chodziłem, namawiali mnie do coraz gorszych rzeczy, a ja też wszędzie za nimi lałem, jak takiegłupicielec. Gdy wyszedł z wojska, było jeszcze gorzej. Po polsku już nie

bardzo umiałem, wstydziłem się, że jestem katolikiem i polakiem. Zostałem w tem samym mieście, dostałem robotę, dobrze mi płacili, więc siedziałem... Rodzice mi pisali, żeby wrócił, tęskno im było za mną. I mnie już czasem do głowy przychodziło, że lepiej do domu między Polaków wrócić, ale potem znowu o wszystkim zapomniałem i dalej żyłem z kolegami. Aż razu jedno go spoił mnie i zabrali mi w karty wszystkie pieniądze, a potem jeszcze wyśmiewali. Powiedziałem im wtedy swoje i za pierwsze zarobione pieniądze wróciłem do domu. Rodzice mi się nacieszyć nie mogli, matka płakała z radości, a mnie wstyd było, bo nie umiałem się z nimi z początku rozmówić. Obiecałem sobie, że będę dla nich dobry za to wszystko, co złego narobiłem

i pracuję uczciwie, pieniądze co do grosza oddaję, ale niech panna Staska sama powie, jak ja mam chodzić do kościoła, kiedy tak długo nie o Bogu nie myślałem. Ludzie mówią, że jestem opętany, a przecież teraz ciągle o Bogu myślę, tylko Go się boję. A co by ksiądz powiedział, że cztery lata nie byłem u Spowiedzi św.! Ale co tam, na procesję pójdę, kiedy mnie panna Staska namówiła; tam tyle ludzi idzie — nawet Niemców i żydów — mnie nikt nie zobaczy, a będę widział, jak panna Stasia chorągiew poniesie — dodał z uśmiechem.

Trochę ciężaru spadło mu z serca po tem wyznaniu. Staska słuchała z uwagą, wreszcie, gdy doszli do rynku, podała mu rękę na pożegnanie i rzekła z rozrzewaniem:

— Biedny pan Walenty, będę się za pana modliła, niechno pan tu stoi i na mnie zaczeka, to znowu razem wrócimy.

Walenty patrzył za nią, rad, że poszedł ze śliczną dziewczyną, posunął się jak mógł najbliżej do kamienicy przy której stał, gdyż tłum wzrastał z każdą chwilą, a że był wyższy od innych, więc i tak widział wszystko doskonale. Wszystkie kamienice ubrane były w białe, niebieskie, żółte, czerwone dekoracje, dywa-

ny wisiały na ścianach, do nich przymocowywano św. obrazy, we wszystkich oknach stały figury otoczone kwiatami i jarzyły się zapalone świece. Nagle w dzwony uderzono, procesja wychodziła z kościoła! Wkrótce ukazały się pierwsze chorągwie. Oczy wszystkich zwróciły się w ulicę, z której wychodziły, okna zapelnily się głowami, niektórzy nawet na dach powchoodzili. Tymczasem chorągwie miały jedno po drugim, białe, czerwone, niebieskie, niesione przez mężczyzn, mężatki lub panny. Między niemi przeznwały się ołtarzyki, niesione przez cztery równo ubrane kobiety i wszyscy z początku postępowali w milczeniu. Wtem odezwały się trąby, i z ust kilkutysięcznego tłumu popłynęła przed tron Najwyższego cudna pieśń:

Nagle w dzwony uderzono, procesja wychodziła z kościoła...

— Twoja cześć, chwała!

Walenty patrzył, i słuchał, i tracił powoli świadomość tego, co się wokół niego dzieje. Dostrzegł przy jednej chorągwi Staśkę, która uśmiechnęła się do niego, ale i na nią nie zwrócił uwagi i stał, jak przykuty. Chorągwie i ołtarzyki przesuwwały się przed nim, bractwa różańcowe i sodalicje towarzyszyły im po obu stronach z zapalonemi świecami — muzyka już przeszła — za nią

malutkie dziewczątka w białych sukienkach rzucały kwiatki i znowu po obu stronach szli księża i nareszcie chłopcy w komeszkach, i — baldachim! Nagle ksiądz, niosący Najświętszy Sakrament zatrzymał się, śpiew ustał, odezwał się bęben a potem trąby zagrały zwykłą pobudkę. Tłum padł na kolana, chorągwie się pochylily i kłaniały się Panu, a Chrystus pod postacią chleba błogosła-

wił znakiem krzyża zebranych wiernych!

Walenty uklęknął wraz z innymi, lecz nie powstał zaraz, gdyż coś go w gardle dławilo i byłby miał ochotę płacem wybuchnąć! Zdawało mu się, że słyszy samego Pana Jezusa, który do niego mówi: „Czemuś o Mnie zapomniał, cóż Ja ci

złego zrobiłem? Ja cię mimo wszystkiego tak samo kocham, jak tych innych, Ja cię błogosławię i kiedy ty do Mnie nie przychodzisz, Ja do ciebie przyszedłem i teraz Mnie już przecież nie opuścisz!”

Wstał nareszcie i wraz z tłumem szedł dalej nie już nie widząc i nie słysząc, powtarzając tylko:

— Boże bądź miłościw mnie grzesznemu!

Z największą trudnością dostał się do

kościół, wysłuchał Mszy św. i gdy nareszcie ludzie się porozchodzili, poszedł do zakrystyi, gdzie się jeszcze jeden z księży modlił. Gdy nareszcie wstał i zobaczył Walentego, spytał czego sobie życzy:

— Chciałbym iść do spowiedzi.

— Teraz? — zdziwił się ksiądz — przecież to już prawie druga.

— Księżu do brodzieju, ja już cztery lata nie byłem ani u spowiedzi, ani na-

wet w kościele, ja nie mogę już ani chwili dłużej tak żyć.

— Dobrze, dobrze, idź do kościoła, ja zaraz tam przyjdę...

Długo, długo, spowiadał się Walenty, Chrystus się cieszył, że znowu jedna zbłąkana owieczka wróciła do Owczarni.

„Jam jest Dobry pasterz...”

== CESARZ FRANCUSKI I RÓŻANIEC ==

Kiedy Napoleon I był u szczytu sławy, poszedł pewnego dnia z jednym ze swych paziów, Rohanem Chabotem, księciem Leony, do teatru. Cesarz mniej zajmował się przedstawieniem, głównie jego przyjemnością było przyglądanie się gościom. Potem dłuższy czas z zacięciem patrzył na swego towarzysza, — który żadnego udziału nie brał w przedstawieniu, tylko ręce na kolanach w fałdach swej sukni ukrywając, zdawał się czem innem być zajęty. Nagle uchwycił Napoleon pазia za rękę i znalazł w niej różaniec. Niespodziewane owo zajęcie przestraszyło księcia, a że znał usposobienie swego władcy, surowej spo- dziewał się nagany. Pomylił się jednak.

Napoleon uspokoił go, mówiąc: „Jesteś wyższy ponad to marne widowisko. Dobrego masz ducha; będziesz kiedyś znakomitym mężem!” Odmawiaj dalej różaniec; nie będę ci przeszkadzał.” — Zapowiedź ta rzeczywiście się spełniła. Paź wyrósł na „znakomitego człowieka.” W kilkanaście lat potem został biskupem w Besançon i pozostawił w swej dycezyi prawdziwie apostołską działalnością, pobożnością i uczynnością niewygasłą pamięć.

Nad tą historią powinni zastanowić się ci, którzy powiadają, że różaniec dobry jest tylko dla prostaków, a nie przystoi mę- żom poważnym.

MATKA BOSKA GROMNICZNA

Najwyższą cześć oddawali Polacy zdawna i oddają po dziś dzień Najświętszej Maryi Pannie. Szczególniejsze nabożeństwo mieli do Niej prawie wszyscy królowie polscy, z wyjątkiem chyba Sasów i Stanisława Augusta. Jak piątek Panu Jezusowi, tak sobotę poświęcają Polacy Matce Boskiej, a w dniu tym we wszystkich domach katolicko-polskich zapalają światło przed Jej obrazem. Wszystkie święta Bogarodzicy obchodził naród uroczyście, jak Jej *Oczyszczenie* (2 lutego), jak *Zwiastowanie* (25 marca), *Wniebowzięcie* (15 sierpnia), *Narodzenie* (8 września) i *Niepokalane Poczęcie* (8 grudnia). Święto Wniebowzięcia nosi nazwę Matki Boskiej *Zielnej*, Narodzenia ma miano *Siewnej*, zaś pierwsze święto w porządku kalendarzowym *Oczyszczenie*, najuroczyściej ze wszystkich obchodzone, nazywa się Matką Boską *Gromniczną*. W kościele bowiem, jak wiadomo, w dniu tym poświęcane bywają świece woskowe zwane gromnicami, które wierni trzymają zapalone w czasie nabożeństwa. Świece te zapalano w czasie burzy i *gromów*, jako ochronę od niebezpieczeństwa, a przede wszystkim jako znak gotowości na śmierć. Zwykle wiszą na ścianie, nad łóżem każdego pobożnego katolika, przypominając mu, aby każdej chwili był do konania przygotowanym. Dają je też konającym do rąk, aby skonanie mieli łatwiejsze i zły duch nie miał do nich przystępu. Komu w czasie procesji zgasa gromnica w rękę, bez wiatru, uważano to dla niego za złą wróżbę.

Około dnia Matki Boskiej Gromnicznej włóczyły się po lasach i polach wilki stadami, na które polowano wyjeżdżając sianiami z prosiakiem, nie bez wielkiego niebezpieczeństwa. Bywały wypadki, że zwabione kwikiem prosięcia, wilki gonili samie i myśliwców aż na podwórzec dworski.

Do dnia Matki Boskiej Gromnicznej odnoszą się następujące przysłowia i powiednie:

Gromnica — zimny połowica.
Na Gromnicę masz zimy połowice,
Na Gromnicę lataj bracie rękawicę.
Gdy na Gromnicę rozłaje,
Rzadkie będą urodzaje.
Gdy na Gromnicę z dachu ciecie,
Zima się jeszcze długo przewlecze.
Na Gromniczną Świętą Maryję
Niedźwiedź hude rozwali lub poprawi ją.
Gdy słońce świeci jasno na Gromnicę
To przyjdą większe mrozy i śnieżyce.
Jasny dzień podczas Gromnice —
Lnu przyczynia na prześlicie.

Na Matkę Boską Gromniczną, jak mawiano, lepiejby wilk wpadł do owczarni, niż gdyby słońce przez drągi zaświeciło, to znaczy, gdy na ruszcie żadnej już paszy nie było w połowie zimy.

W dzień Panny Gromnicznej
Bywaj zdrów mój śliczny!

Tak mawiano do kawalerów, którzy do tego dnia nie oświadczyli się i już w zapusty ożenić się nie mogli.

Jest jeszcze przysłowie, odnoszące się do wszystkich świąt Matki Boskiej, a mianowicie:

Kto kocha Maryję,
Nie pyta o wilią.

Przysłowie powyższe powstało stąd, że gdy Kościół ustanowił posty w wigilię Wniebowzięcia, Niepokalanego Poczęcia Najśw. Maryi Panny, to Polacy, przejęci szczególną czcią dla Bogarodzicy, zachowywali post surowy w wigilie wszystkich dni, poświęconych Najświętszej Maryi Pannie, nie pytając, które były lub nie były przez Kościół zalecone.

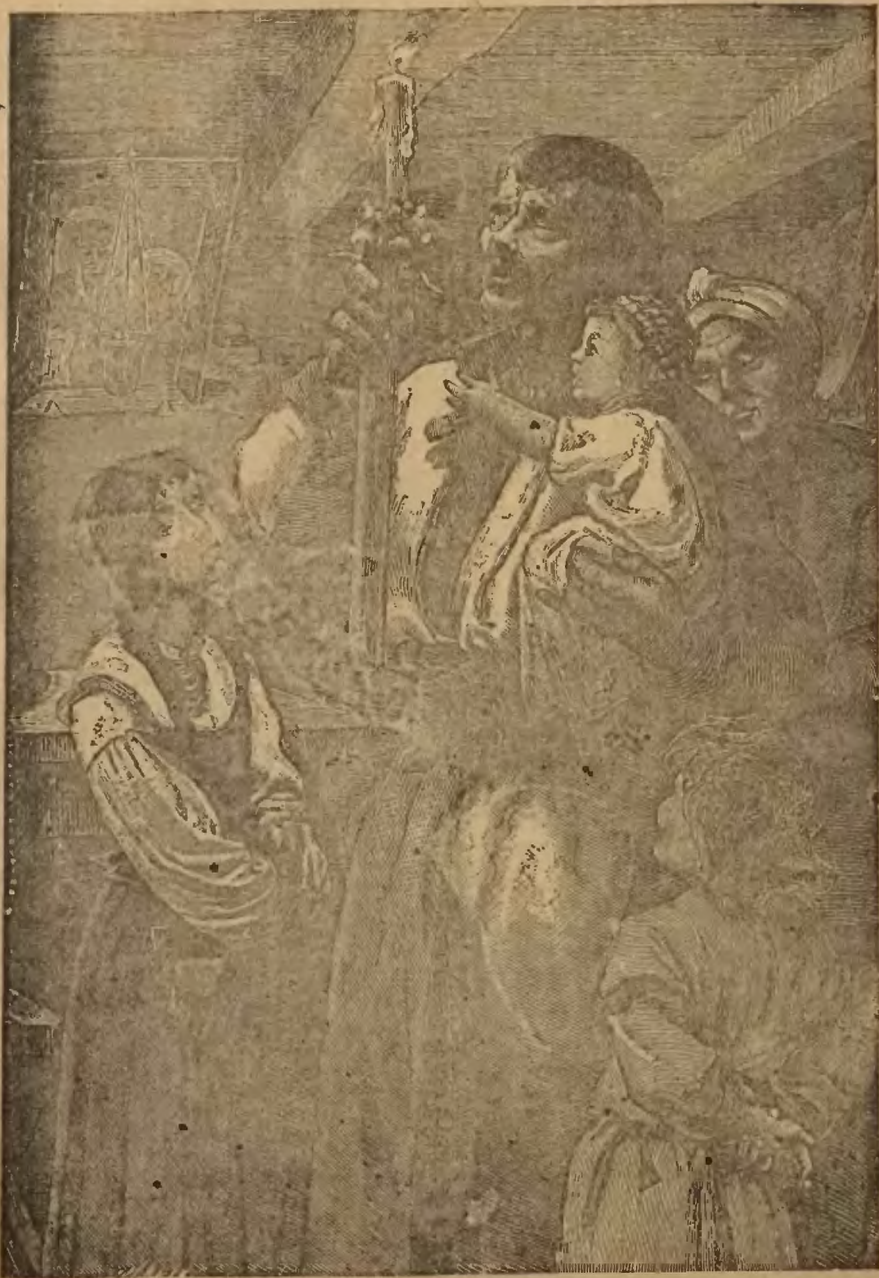

Z BOGIEM

Z Bogiem, z Bogiem każda sprawa,
Tak mawiali starzy;
Kiedy wezwiesz tej pomocy,
Wszystko ci się darzy.
Masz się uczyć, choć niewiele,
Wezwij łaski Bożej;
Ta oddali myśli płochę
I niłość pomnoży.

Idziesz w drogę, chociaż blisko,
Z Bogiem wychodzisz z progu,
A gdy wrociysz z niej szczęśliwie,
To podziękuj Bogu.
Szukasz pracy, szukasz szczęścia,
Wstęchnij przy robocie!
Bóg przećgnął, że pocziwie
Dokończysz i w enocie.

Matka Boska Gromniczna.

UBEZPIECZENIA

Kasy chorych

Przymusowemu zabezpieczeniu podlegają:

1. Robotnicy, pomocnicy, czeladnicy, uczniowie i służba bez względu na wysokość ich zarobku.

2. Urzędnicy techniczni, wernikstrze itp. pomocnicy i uczniowie handlowi, pomocnicy i uczniowie apteczni, członkowie teatrów i orkiestr, nauczyciele i wychowawcy, przemysłowcy domowi, o ile ich zarobek roczny nie przekracza 2,500 mk. Dobrowolnie ubezpieczyć może się każdy o ile nie zarabia ponad 4,000 mk. rocznie.

Kasy chorych udzielały w razie choroby swym członkom i to najmniej przez przeciąg 26 tygodni wsparcia pieniężnego, lekarza i lekarstw, pielęgniacy w zakładach dla chorych, wsparcia rodzinie członka, wsparcia dla położnic (najmniej przez 8 tygodni) i wsparcia pośmiertnego.

Członkom kas chorych wolno udawać się tylko do lekarzy i zakładów dla chorych, względnie aptek przez kasę ustanowionych. — Wyjątki dozwolone są jedynie za poprzednią zgodą odnośnej kasy.

W razie umieszczenia chorego w zakładzie otrzymuje rodzina chorego połowę wsparcia pieniężnego, jakoby pobierał chorego, gdyby leczył się w domu. — Dla położnic wynosi wsparcie tyle, co dla innych chorych, o ile odnośna położnica jest członkiem kasy. — Prócz tego może kasa przysłać akuszerkę lub lekarza.

Wsparcie pieniężne (Krankengeld) wynosi zazwyczaj połowę ustanowionego przez władzę przeciętnego miesięcznego zarobku; np. jeżeli odnośny przeciętny zarobek wynosi mk. 5 — natenczas pobiera chorey mk. 2,50 wsparcia. — Pośmiertnie wynosi natomiast przynajmniej 20X5 = 100 mk.

Kasy chorych rządzą się własnymi ustawami, a nadzór nad czynnościami ich wykonują państwowe urzędy ubezpieczeniowe, względnie urząd ubezpieczeniowy Rzeszy (Reichsversicherungsamt) w Berlinie.

Na żądanie winien każdy członek odebrać ustawy, które zawierają prawa i obowiązki członków, zarządu i przedstawicieli członków.

Składek do Kas chorych opłaca w dwóch trzecich częściach ubezpieczony, a w jednej trzeciej pracodawca jego.

PAŃSTWOWE

Ubezpieczenie na niemość i starość

(Invaliden- und Altersversicherung)

Ubezpieczeniu podlegają od roku 16 począwszy wszyscy, którzy zabezpieczeni być muszą w Kasie chorych, z wyjątkiem tych pod Nr. 2 podanych, których dochód przekracza 2,000 mk. Składki i renty rozgraniczne są na 5 klas zarobkowych.

Klasa I	do	350 mk.
" II	ponad	350 do 550 mk.
" III	"	550 " 850 "
" IV	"	850 " 1150 "
" V	"	1150 mk.

Dobrowolnie ubezpieczyć można się tylko przed ukończeniem 40 roku życia. — Przymusowo ubezpieczeni mogą natomiast, skoro dochód ich roczny przekroczy mk. 2,000, nadal pozostać dobrowolnie zabezpieczonymi, jeżeli do karty kwitowej wlepią w przeciągu dwóch lat co najmniej 20 znaczków, obolotnic, któreś klas.

Zabezpieczenie obejmuje renty inwalidowe lub na starość, jako też renty wdowie i wyposażenie sierot dla pozostałych.

Składki tygodniowe wynoszą: klasa I-sza 18 fen.; klasa II-go 26 fen.; klasa III-cia 34 fen.; klasa IV 42 fen.; klasa V-ta 50 fen.

Składki opłacają po połowie pracodawca i pracobiorca.

Przymusowo lub dobrowolnie ubezpieczeni mogą również wlepić znaczki dodatkowe, które uprawniają do większych świadczeń ze strony urzędu ubezpieczenia w razie inwalidztwa.

Od 16-go roku życia musi każdy pracownik posiadać kartę kwitową, w którą pracodawca wlepi tygodniowo odpowiednie znaczki ubezpieczeniowe. — Każdy znaczek winien być skasowany i to w ten sposób, że napisze się na nim odnośną datą np. 30. 7. 18. — Jako datę kasowania znaczków, należy zawsze niedzięć.

Wskutek podwyższenia składek przyznane zostały zabezpieczonym korzystniejsze prawa. I tak niższemu granicę wieku przy rencie na starość z lat 70 na 65. Dodatek, który inwalida otrzymuje na każde dziecko niżej lat 15, wynosi jedną dziesiątą część renty (dotyczyzas dodatek ten w ogólności nie mógł przekraczać połowy renty inwalidzkiej).

Tak samo podwyższoną została renta dla pozostałej wdowy.

W NIEMCZECH

Ubezpieczenie urzędników prywatnych

Wysokość składek miesięcznych u normowaną jest w stosunku do pobieranej pensji rocznej, a wynosi:

w klasie	przy rocz. zarob.	miesięcznie
A	do mk. 550	1,50
B	ponad mk. 550 "	2,20
C	" " 850 "	4,80
D	" " 1150 "	6,80
E	" " 1500 "	9,60
F	" " 2000 "	13,20
G	" " 2500 "	16,20
H	" " 3000 "	20,—
I	" " 4000 "	26,60

Zarobek oblicza się jako 4 raty kwartalne, 12 rat miesięcznych i 52 raty tygodniowe.

Płacenie składek winien skutecznie pracodawca i to najpóźniej do 15-go dnia następnego miesiąca za każdy miesiąc ubiegły. Przekazuje się odnośne kwoty na pocztowe konto czekowe urzędu ubezpieczenia w Berlinie, do czego służą osobne formularze. Jako kwit za zapłaconą składkę służy ubezpieczonemu poświadczenie pryncypała w karcie ubezpieczenia, w której pracobiorca winien się postarać. Po odbiorze składek przysyła na życzenie pracodawcy urząd ubezpieczenia znaczki, które także w miescie wymienionego poświadczenia w kartę wlepić może.

Jeżeli w przeciągu jednego miesiąca zatrudnia ubezpieczonego kilku pracodawców, natenczas każdy z nich obowiązany jest do uiszczenia się z składek w wartości 8% danego ubezpieczonemu zarobku. Przepsia ten odnosi się również do pracy krótszej niż miesiąc.

Ubezpieczonemu odciąża pracodawca przy każdorazowej wypłacie połowę przez się zapłaconej składki, a w razie wyższego ubezpieczenia się pracobiorcy, niż niniejsza ustawa tego wymaga również odnośną nadwyżkę.

Do renty ma się prawo po upływie lat 10; roczna renta wynosi stosunkowo do klasy i lat przynależenia od 48 — 2394 mk.

Roczna renta wdowy wynosi również stosunkowo do klasy i lat przynależenia od 19,20 mk. do 967,60 mk.

Roczna renta sierota wynosi od 3,84 mk. do 191,52 mk.

Dwanaście warunków powodzenia w życiu

1) Pierwszym jest zdrowie fizyczne. Jeśli siły nasze nie będą odpowiadały dążeniom, to wiele zabiegów będzie daremnych. Dbajmy więc o zdrowie. Przestrzegajmy w życiu codziennym zasadnicze wskazania higieny.

2) Wyrobień charakteru to podwalina powodzenia. Dbajmy o kształcenie charakteru własnego i swoich najbliższych.

3) W walce o byt zdrowy rozsądek ma pierwszeństwo przed talentem. Talent nie każdemu bywa dany, zdrowy sąd o rzeczach każdy sobie może wyrobić.

4) Poznaj samego siebie i obieraj zawód odpowiedni do swych zdolności, sił i upodobań. Posiadany talent winien być podstawą twego zawodu.

5) „Pracuj lub zgini” jest hasłem natury. Bez pracy niema powodzenia.

6) Skupiaj zawsze swoją energię na wykonywaniu jednej rzeczy; dwadzieścia rzeczy nawpół zrobionych nie uczynią jednej rzeczy wykonanej.

7) Pracuj z zapałem. W wielu rzeczach zapał stanowi o porażce lub zwycięstwie.

8) Każdą podjętą pracę staraj się wykonać na czas właściwy. Punktualność to warunek powodzenia.

9) Co robisz, rób dokładnie. Dokładność w pracy to dowód uczciwości. Bez uczciwości próżno marzyć o trwałym powodzeniu.

10) Nie zniechęcaj się przeciwnościami i niepowodzeniami. Staraj się poznać ich źródła i przyczyny — i pisać wytrwale.

11) Nie licz na protekcję, lecz ufaj w swe własne siły. Bez zaufania ludzkiego nie masz powodzenia, a jakże tobie mają ludzie zaufać, gdy nie wierzysz sam sobie.

12) Staraj się o pogodę i równowagę umysłu. Bez wesołości niema zdrowego działania fizycznego, umysłowego, moralnego, gdyż ona jest normalną atmosferą naszego istnienia.

Co przyczynia się do wyrobienia klienteli

(Uwaga! kupców, rzemieślników
przemysłowców polecamy.)

- 1) Dobry towar.
- 2) Dobra robota.
- 3) Rzetelna miara i waga.
- 4) Wykonywanie zamówień na termin.
- 5) Umiarkowana cena.
- 6) Uprzejma obsługa.

Obliczanie procentów

Kapitał	po 3% przynosi		po 3½% przynosi		po 4% przynosi		po 4½% przynosi		po 5% przynosi	
	na rok	na miesiąc	na rok	na miesiąc	na rok	na miesiąc	na rok	na miesiąc	na rok	na miesiąc
1	0,03	—	0,0375	—	0,04	—	0,045	—	0,05	—
2	0,06	—	0,075	—	0,08	—	0,09	—	0,10	—
3	0,09	—	0,1125	—	0,12	0,01	0,135	0,011	0,15	0,012
4	0,12	—	0,15	0,011	0,16	0,013	0,18	0,015	0,20	0,017
5	0,15	—	0,1875	0,014	0,20	0,016	0,225	0,018	0,25	0,020
6	0,18	—	0,225	0,017	0,24	0,02	0,27	0,022	0,30	0,025
7	0,21	—	0,2625	0,020	0,28	0,023	0,315	0,026	0,35	0,029
8	0,24	0,02	0,2800	0,23	0,32	0,026	0,36	0,030	0,40	0,033
9	0,27	0,02	0,315	0,026	0,36	0,03	0,405	0,033	0,45	0,037
10	0,30	0,02	0,3500	0,30	0,40	0,033	0,45	0,037	0,50	0,041
20	0,60	0,05	0,70	0,058	0,80	0,066	0,90	0,075	1,00	0,08
30	0,90	0,07	1,05	0,087	1,20	0,10	1,35	0,11	1,50	0,12
40	1,20	0,10	1,40	0,12	1,60	0,13	1,80	0,15	2,00	0,16
50	1,50	0,12	1,75	0,14	2,00	0,16	2,25	0,18	2,50	0,20
60	1,80	0,15	2,10	0,17	2,40	0,20	2,70	0,22	3,00	0,25
70	2,10	0,17	2,45	0,20	2,80	0,23	3,15	0,26	3,50	0,29
80	2,40	0,2	2,80	0,23	3,20	0,26	3,60	0,30	4,00	0,33
90	2,70	0,22	3,15	0,26	3,60	0,30	4,05	0,33	4,50	0,37
100	3,00	0,25	3,50	0,29	4,00	0,33	4,50	0,37	5,00	0,41
200	6,00	0,50	7,00	0,58	8,00	0,66	9,00	0,75	10,00	0,83
300	9,00	0,75	10,50	0,87	12,00	1,00	13,50	1,12	15,00	1,25
400	12,00	1,00	14,00	1,17	16,00	1,33	18,00	1,50	20,00	1,66
500	15,00	1,25	17,50	1,45	20,00	1,66	22,50	1,87	25,00	2,08
600	18,00	1,50	21,00	1,75	24,00	2,00	27,00	2,25	30,00	2,50
700	21,00	1,75	24,50	2,04	28,00	2,33	31,50	2,62	35,00	2,91
800	24,00	2,00	28,00	2,33	32,00	2,66	36,00	3,00	40,00	3,33
900	27,00	2,25	31,50	2,62	36,00	3,00	40,50	3,37	45,00	3,75
1000	30,00	2,50	35,00	2,92	40,00	3,33	45,00	3,75	50,00	4,17
1500	45,00	3,75	52,50	4,37	60,00	5,00	67,50	5,62	75,00	6,25
2000	60,00	5,00	70,00	5,83	80,00	6,67	90,00	7,50	100,00	8,33
2500	75,00	6,25	87,50	7,29	100,00	8,33	112,50	9,37	125,00	10,12
3000	90,00	7,50	105,00	8,75	120,00	10,00	135,00	11,25	150,00	12,50
3500	105,00	8,75	122,50	10,21	140,00	11,67	157,50	13,12	175,00	14,58
4000	120,00	10,00	140,00	11,67	160,00	13,33	180,00	15,00	200,00	16,67
4500	135,00	11,25	157,50	13,12	180,00	15,00	202,50	16,87	225,00	18,75
5000	150,00	12,50	175,00	14,58	200,00	16,67	225,00	18,75	250,00	20,83
5500	165,00	13,75	192,50	16,04	220,00	18,33	247,50	20,62	275,00	22,92
6000	180,00	15,00	210,00	17,50	240,00	20,00	270,00	22,50	300,00	25,00
6500	195,00	16,25	227,50	18,95	260,00	21,67	292,50	24,37	325,00	27,08
7000	210,00	17,50	245,00	20,42	280,00	23,33	315,00	26,25	350,00	29,17
7500	225,00	18,75	262,50	21,87	300,00	25,00	337,50	28,12	375,00	31,25
8000	240,00	20,00	280,00	23,33	320,00	26,67	360,00	30,00	400,00	33,33
8500	255,00	21,25	297,50	24,79	340,00	28,33	382,50	31,87	425,00	35,42
9000	270,00	22,50	315,00	26,25	360,00	30,00	405,00	33,75	450,00	37,50
9500	285,00	23,75	332,50	27,70	380,00	31,67	427,50	35,62	475,00	39,58
10000	300,00	25,00	350,00	29,16	400,00	33,33	450,00	37,50	500,00	41,67

Przysłowia polskie

- 1) Pańskie oko kienia tuczy.
- 2) Nie łów ryb przed niewodem.
- 3) Pamiętał rozchodzić życie z przychodem w rodzic.
- 4) Dukaciku, kto cię rodzi?
- 5) Lepsz wrobel w ręku, niż gołąb na sęku.
- 6) Jest to cnota nad cnotami, trzymać język za zębami.

7) Lepsza słomiana zgoda, niż złoty proces.

8) Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie.

9) Nie czyń tego drugiemu, co tobie nie miło.

10) Pilnuj szewcze kopyta.

11) Oszczędnością i pracą, narodzi się bogactwo.

12) Gdy rodzina żyje w zgodzie, to jej bieda nie dobdzie.

TABLICA PORÓWNAWCZA MONET

z uwzględnieniem waluty niemieckiej i aust. yackiej

MIARY I WAGI

MIARY DŁUGOŚCI

1 metr	= 10 decymetrów	= 100 centymetrów	= 1,000 milimetrów, 1 kilometr = 1,000 metrów.
1 mila geograficzna	...	...	7,420 m.
1 " niemiecka	...	...	7,500 "
1 " pruska i duńska	...	...	7,532 "
1 " morska (węzeł-niem. Knoten)	...	...	1,855 "
1 " angielska i amerykańska (1760 jardów)	...	...	1,609 "
1 " holenderska (3 morskie)	...	...	5,565 "
1 " austriacka	...	...	7,585 "
1 " francuska pocztowa	...	...	3,400 "
1 " belgijska pocztowa	...	...	7,800 "
1 " włoska pocztowa	...	...	1,850 "
1 " norweska	...	...	11,395 "
1 " szwedzka	...	...	10,688 "
1 wiorsta rosyjska	...	...	1,067 "
1 linia	...	...	0,0021 metra
1 cal	...	...	0,026 "
1 stopa pruska (12 cali)	...	...	0,314 "
1 łokieć pruski (25 1/2 cala)	...	...	0,667 "
1 przęt pruski (Rute)	...	...	3,675 "
1 sążeń pruski (Faden)	...	...	1,883 "
1 sążeń angielski	...	...	1,828 "
1 arszyn rosyjski	...	...	0,711 "
1 yard ang. i ameryk.	...	...	0,914 "

MIARY SZEROKOŚCI (OBSZARU)

1 ar	...	100 mtr. kw.
1 hektar	= 100 arów	10,000 "
1 kilometr kwadr.	= 100 hektarów	1,000,000 "
1 kwadr. mila niem.	...	56,250 "
1 kw. mila geograf.	...	55,062 "
1 morga pruska	...	0,2553 ha
(1 ha = 3,917 morgi pruskiej)		
1 kw. przęt pruski	...	14,19 m. kw.
1 dziesięcina rosyjska	...	1,025 ha.
1 akr angielski i amerykański	...	0,4046 "
1 metr kubiczny = 1000 decymetrów	...	...
kubicznych po 1000 etm. kub. po 1000 milimetrów kub.	...	...

1 litr = decymetr kubiczny

1 hektolitr = 100 litr.

10 hektolitr. = 1000 litr. = 1 mert kub.

1 kwarta pruska ... 1,15 litra

1 mecka ... 3,40 "

1 szcfeł (48 kwart) ... 54,901 "

1 okseft (180 kwart) ... 206,015 "

1 fuder ... 825, — "

1 korzec polski ... 128, — "

1 garniec polski ... 3,074 "

1 wiadro rosyjskie ... 12,240 "

1 galon angielski ... 4,543 "

1 galon amerykański ... 3,785 "

1 sążeń ... 8 1/2 metr. kub.

WAGI

1 kilogram (1 litr destylowanej wody przy +4° Celsjusza)	= 1000 gramów.
1 gram	= 1000 miligramów
1 funt	= 500 gramów
1 centnar	= 50 kilogramów
1 lut	= 16 2/3 grama
1 tona (20 centr.)	= 1000 kilogram.
1 pud rosyjski	= 16,380 kilogramów.

Europa

NIEMCY: 1 marka = 100 fenygom = 1,18 korony.
AUSTRO-WĘGRY. 1 korona = 100 halierzom = 85 fen.
ANGLIA: - funt szterlingów = 20 szylingów à 12 pentów = 20,4 mk. = 24,07 kor.
BELGIA: 1 frank = 100 centimom = 80 fen. = 94 hal.
BUEGARYA: 1 lew = 100 statunki = 80 fen. = 94 hal.
DANIA: 1 korona = 100 oerom = 1,125 markom = 1,32 koronom.
FINLANDYA: 1 marka = 100 penni = 80 fen. = 94 hal.
FRANCYA: 1 frank = 100 centimom = 80 fen. = 94 hal.
GRECYA: 1 nowa drachma = 100 lepta = 80 fen. = 94 hal.
HISZPANIA: 1 peseta = 100 centimosów = 80 fen. = 94 hal.
WŁOCHY: 1 lire = 100 centisimi = 80 fen. = 94 hal.
LUKSEMBURG: jak Francya.
HOLANDYA: 1 gulden = 100 cents = 1,70 markom = 2 koronom.
NORWEGIA: jak Dania.
PORTUGALIA: 1 milreis = 1000 reis = 4,53 markom = 5,33 koronom.
RUMUNIA: 1 lei (piaster) = 100 bani (para) = 80 fen. = 94 hal.
Rosya: 1 rubel = 100 kopiejkom = 3,20 markom (jeśli w złocie) = 2,16 mk. (jeśli w papierze) = 2,55 koronom.
SZWECYA: jak Dania.
SZWAJCARYA: jak Francya.
SIRBIA: 1 dinar = 100 para = 80 fen. = 94 hal.
TURCYA: 1 turecki funt (lira) = 100 piastrow w złocie à 40 para = 18,64 markom; 1 piastra w srebrze = 18 fenygom = 22 halierzom.

Ameryka

ARGENTYNA: 1 pezo w złocie = 100 centavos = 4,05 mk., = 4,75 koronom.
BOLIWIA: 1 peso = 100 centavosów = 4,05 mk. = 4,75 koronom.
BRAZYLIA: 1 milreis = 1,000 reis = 2,02 mk. = 2,38 kor.
CHILE: 1 pezo w srebrze = 100 centavos = 1,53 mk., = 1,80 kor.
DOMINIK: przeważnie monety Stanów Zjednoczonych.
KANADA: Monety jak w Stanach Zjednoczonych.

EKWADOR: 1 sucre = 100 centavosów = 2,04 mk. = 2,41 kor.
GWATEMALA: jak w Boliwii.
HAWAII: jak w Boliwii.
HAWAII: Monety Stanów Zjednoczonych.
KOLUMBIA: 1 peso = 100 centavosów = 4 mk. = 4,70 kor.
KOSTARIKA: 1 colon = 100 centów = 1,95 mk. = 2,30 kor.
KUBA: monety hiszpańskie i Stanów Zjednoczonych.
LIBERYA: monety Stanów Zjednoczonych.
MEKSYK: 1 pezo = 100 centavos = 2,10 mk. = 2,47 kor.
PANAMA: monety Stanów Zjednoczonych.
PARAGUAY: jak w Boliwii.
PERUWIA: 1 sol = 100 centavosów = 4,20 mk. = 4,95 kor.
SAN SALWADOR: 1 sucre = 100 centów = 4,05 = 4,75 kor.
STANY ZJEDNOCZONE: 1 dolar = 100 cent. = 4,20 mk. = 4,95 kor.
URUGUAY: 1 peso = 100 centimosów = 4,20 mk. = 4,95 kor.
WENEZUELA: 1 pezo (bolivar) = 100 centavosów = 4,05 mk. = 4,95 koron.

Afryka

ABISYNIA: Talar Maryi Teresy (moneta handlowa) = 4,20 mk. = 4,95 koron.
ALGER: jak Francya.
ANGIELSKA WSCHODNIA AFRYKA: 1 rupia = 16 annas = 1,36 mk. = 1,60 koron.
EGIPT: 1 funt egipski = 100 piastrow, a 10 millicimes = 20,40 mk. = 24,07 koron.
KAMRUN: jak Niemcy.
MAROKKO: 1 piaster = 100 unz = 4,70 mk. = 5,30 koron.
TRYPOLIS: 1 mahbub = 20 piastrow = 3,20 mk. = 3,78 kor.
TUNIS: monety francuskie.

Azja

JAPONIA: 1 Jen = 100 sen = 2,10 mk. = 2,47 koron.
CHINY: 1 Tael = 100 sahs = 2,80 mk. = 3,30 koron.
PERSYA: 1 Toman = 10 kian = 8,10 mk. = 9,50 kor.
SIAM: 1 tikal = 4 salnug = 1,60 mk. = 1,88 koron.

— 62 —

DLA KUCHNI I GOSPODARSTWA

Salata z jabłek i śledzia.

Cztery duże sztetyny obrać i pokrajać w kostkę drobną, skropić natychmiast octem, żeby nie zezelniały. Wziąć (6 serdeli) lub jednego śledzia, opłókać, wyjąć kostki, pokrajać drobno, wymieszać z jabłkami, wlać łyżkę kaparów, dwie łyżki oliwy, octu do smaku, popieprzyć, wymieszać razem i podać (zamiast oliwy można jajko użyć).

Świeża pietruszka na zime.

Świeża zielona pietruszka jest konieczna potrzebna w czasie zimy. Dla otrzymania świeżej pietruszczanej naci należy w skrzynki napelnione ziemią posadzać korzonki pietruszki, skrzynki te postawić w chłodnym pokoju i co dni kilka polewać je letnią wodą. Po pewnym czasie wyrastają świeże gałązki pietruszki, które się używa wedle potrzeby.

Rydzę solone.

Świeże, młode grzybki oczyścić z korzonków, wrzucić do wrzącej wody i trzymać w niej, aż się ukaże biała piana. Następnie wyjąć je, osuszyć na serwecie, a gdy już będą zupełnie chłodne, układać je do słoja, przesypując warstwy przetłuczonym solą, na wierzch przycisnąć denkiem i kamieniem. Skoro się ułożą, można przyłożyć świeżemi. Przy użyciu zaprawiają się octem i cebulką.

Wojenny placek.

Dodatki: $\frac{1}{2}$ funta syropu (Rübenkraut), $\frac{1}{4}$ funta cukru, 1 funt maki, 1 paczkę proszku Oetkera „Backin“, $\frac{1}{4}$ litra mleka (dobrze namierzone), 1–2 łyżeczki anyżu.

Sposób pieczenia: Makę zmieszać dobrze z proszkiem i przesiać; syrop rozczynić z częścią lub połową naznaczonego mleka, potem dodać wspomnianą ilość cukru, ową przesianą makę, anyż i resztę mleka. Gotowe ciasto włożyć do czystej jakiegobądź formy i piec 1 godzinę w dobrze ciepłym piecu.

Zupa perłowa z fasola.

$\frac{1}{4}$ szklanki fasoli namoczyć na noc, $\frac{1}{2}$ szklanki krup perłowych także. Nazajutrz gotować z tego zupę z dodaniem paru kartofli. Na wydaniu włożyć $\frac{1}{2}$ łyżki masła; ale można ją podać i bez masła. Można ją też zaprawić słoniną. Zamiast fasoli używa się także grochu.

Tanie makaroniki wojenne

Czteryście gramów „płatków owsianych“ (t. zw. Haferflocken), dwieście gramów masła, dwieście gramów cukru, dwa jaja, dwie łyżki maki pszennej, startie jednej cytryny, sok z jednej cytryny i jeden proszek Oetkera. Jajka, masło i cukier można kwadrans mleć w donicy, co nadaje ciastkom kruchości; potem wszystko wygnieść i formować małe makaroniki, wsadzić w piec niezbyt gorący, aż do lekkiego zarumienienia. Smak ciastka mają wyborny, nie ustępujący prawie drożym makaronikom z migdałów, o które obecnie bardzo trudno.

Placek owocowy

Dodatki: 200 gr. cukru, 3 jajka, 200 gr. maki, sok malinowy lub inny, utartą skórkę z pół cytryny, 1 proszek Oetkera i okrągle 2 funty owocu.

Sposób pieczenia: W donicy utrzeć na pianę cukier z jajami, sok i skórkę cytrynową. Potem dodawać po trochu maki która się już z proszkiem zmieszała i mleć dalej, zawsze w jedną stronę. W wysmarowaną jakimbaż tłuszczem formę wlewa się to gęsto płynące ciasto, syniac na wierzch *deixant* czereśnie, jabłka pokrojone w plasterki lub inny jaki surowy owoc, lecz przedtem starannie z nestek obrany. Piec godzinę lub półtorej, zależnie od pieca.

Tort orzechowy, do którego używa się tylko $\frac{1}{4}$ funta masła.

9 żółtek zemleć w donicy z $\frac{1}{4}$ funta cukru, $\frac{1}{4}$ funta tartych orzechów, $\frac{1}{4}$ funta maki kartoflanej, w końcu ubite białka od 9 jaj. Na drugi dzień po wystudzeniu przekroić na 2 lub 3 części i przekładać kremem. Do pieczenia używa się zwykle wysokiej pokrywki od miedzianych rondli, takąż miedzianej, wysmarowuje się ją masłem i wsadza na godzinę do pieca jak na baby. Kto dziś miedzianych pokryw nie ma, może użyć formy od legumin (średnica 33 cm.)

Jak konserwować marmeladę.

Aby marmelada się nie psuła, dodaje się po ugotowaniu takowej 4–5 kropli kwasu mrówczanego (Ameisensäure) kupionego w aptece lub drogerii i wymieszać dobrze; Ilość ta jest obliczoną na 1 funt marmelady. — Jest to sposób wyprobowany i prawdziwie polecenia godny dotąd prawie wcale w domach prywatnych nie używany.

Tort kartoflany.

Dodatki: Funt i $\frac{1}{4}$ kartofli, pół funta cukru, 6 jaj, 1 proszek Oetkera „Backin”, 10 gr. cynamonu, 3 gr. gwoździków, trochę soli.

Przyprawa: Kartofle ugotować i utrzeć. Cukier i jajka utrzeć na pianę; dodając potem do tego gotowe kartofle, wymienione korzenie, proszek i białka dobrze ubite na pianę na samym końcu. Gotowe ciasto wlać do dobrze wysmarowanej formy i piec okrągłą godzinę i kwadrans. Podług zasobów i woli można tort udekorować.

Dobre bułeczki.

Dodatki: 1 łyżkę stołową masła (50 gr.), 2 jajka, szczyptę soli, 500 gr. mąki, paczkę proszku Oetkera, $\frac{1}{4}$ litra mleka.

Sposób pieczenia: Masło utrzeć na śmietanę, dodając potem żółtka, sol i mleko. Zmieszaną mąkę z proszkiem wsypać do urobionego ciasta i gnieść. Wywałkować ciasto na palec grubo, formować kawałeczki 6—7 cm. długie i 2 cm. szerokie, które kładzie się na blachę wysmarowaną tłuszczem smarując u góry białkiem. Piecze się $\frac{1}{2}$ godziny. Z powyższej ilości powinno być 35 bułeczek. — Najlepsze jeszcze ciepłe, z marmeladą lub masłem.

Przechowywanie ziemniaków.

Przechowywanie ziemniaków posiada doniosłe znaczenie dla gospodyni, szczególnie w tych czasach gdy ziemniaki są stosunkowo najtańszą jarzyną. Na wsi przechowuje się ziemniaki zagrzebane w ziemi, albo w piwnicach. Nasze gospodynie może jedynie interesować przechowywanie w piwnicy. Piwnica jest tem lepsza, im więcej temperatura jej jest zbliżoną do 18 stopni Celsjusza, w tej temperaturze bowiem najlepiej przechowuje się ziemniaki. Piwnica powinna być suchą. W czasie mrozu być szczelnie zamkniętą, w dni słoneczne powinno się otwierać okienka, celem przewietrzenia ziemniaków. Należy jednak chronić ziemniaki przed światłem dziennem, ponieważ przy świetle łatwo kiełkują.

Przed umieszczeniem ziemniaków w piwnicy trzeba je przebrać i wszystkie uszkodzone i zgniłe oddzielić. Jeżeli ziemniaki są wilgotne, to należy je rozłożyć i wysuszyć. Zgniłe i chore ziemniaki bardzo łatwo zarażają inne, zdrowe.

Ziemniaki zamarzają dopiero przy 2 stopniach Celsjusza, jednak przy niskiej temperaturze nabierają słodkawego smaku, dlatego też temperatura w piwnicy nie powinna być niższa od 4 stopni Celsjusza.

Słodkawym ziemniakom można wrócić ich dawny smak, jeżeli się je na 1—2 dni przed użyciem przechowuje w ogrzewanym miejscu. Poleca się zapas ziemniaków w ciągu zimy raz, albo dwa razy przełożyć i wszystkie ziemniaki przesortować, tak jak na początku zimy po zakupie; przez przełożenie w końcu stycznia przeszkodzi się kiełkowaniu, co na wiosnę następuje. Kiełki należy jednak dopiero przed użyciem wyciąć, ponieważ inaczej ziemniaki wysychają, kurczą się, i tracą smak.

W bardzo wielkich ilościach przechowuje się ziemniaki w suchej piwnicy, wysypanej wilgotnym piaskiem. Ziemniaki układa się w kopce wysokości pół metra, przesypując piaskiem, na to wszystko sypie się warstwę piasku. Jeżeli zachodzi obawa że nastąpią mrozy, przykrywa się cały kopcik workami. Piasek skrapia się co jakiś czas wodą, żeby nie wysechł. Tak można przechowywać ziemniaki do czerwca. Nie należy też ziemniaków układać pod ścianą, ponieważ przy ścianie najłatwiej kiełkują. Nie należy też obijać ziemniaków, gdyż miejsca poranione bardzo łatwo gniją.

Zmarznięte ziemniaki można w następujący sposób uczynić zdatnymi do spożycia. Trzyma się je w niezbyt ogrzanej kuchni w słonej wodzie, tak długo, aż nie odmarzną. Poznaje się to jeżeli ustępują pod naciskiem palca, należy je też zaraz użyć. Wodę słoną przyrządza się w następujący sposób: na 2 litry wody bierze się 150 gramów soli. Wodę tę można kilkakrotnie używać.

Wypróbowany przepis na mydło.

5 funt. tłuszczu (z padliny), $\frac{2}{3}$ funt. ługu 40%, 1 litr wody (zimnej).

Tłuszcz rozpuszcza się na ogniu, poczem wylewa w drewniane naczynie (najlepiej małą beczkę). Do wystudzonego, letniego tłuszczu dolewa się ługu, mieszając ciągle drewnianą łopatką.

Po kwadransie mieszania dodaje się mniej więcej co 4 minuty wody. Po $\frac{1}{2}$ —2 godzin mieszania, masa staje się gęstą.

Pudełko drewniane wylepić zewnątrz ciastem, (szpary, aby masa nie przeciekła) wewnątrz wyłożyć mokrem płótnem.

Gdy masa mydlana gotowa, wylać ją w pudełko, które otulić szczelnie ciepłą dekoracją i zostawić w chłodnym miejscu.

Po 16-tu mniej więcej godzinach wyjmuje się mydło łatwo, odbiwszy poprzednio szerszą ścianą pudełka i kraje cienkim drutem.

W suchym przewiewnym miejscu stwardnie mydło po kilku dniach zupełnie — mydli się doskonale.

Kronika 1916/1917

Wrzesień 1916

1. Bułgaria wypowiada Rumunii wojnę. — Wojska rosyjskie przekroczyły Dunaj, idąc przez Rumunię przeciw Bułgarii. — Na Bukowinie i w Galicji wschodniej podjęli Rosyanie znów ofensywę. — Na południe od Dniestru, w odcinku Stanisławowa złamały pułki heskie gwałtowne ataki rosyjskie. — W pierwszym swym z wielkim rozmachem przeprowadzonym marszu na terytorium monarchii austro-węgierskiej, zajęły wojska rumuńskie miejscowości Kezdi Wasahely, Zaranica i Zisnadia.
2. Szef bułgarskiego sztabu generalnego, generał Szostow, zmarł wskutek ciężkiego zapalenia ślepej kiszki. — Niemieckie łodzie podwodne zatapiają w pobliżu wybrzeża fińskiego wielkie fińskie parowce Vellamo i Sten.
3. Między Dunajem a Morzem Czarnym przekroczyły wojska niemieckie i bułgarskie granicę Dobruży, odrzucając rumuńskie strażnice graniczne. — Kilka eskadr niemieckich statków napowietrznych obrzuciło bombami twierdzę Londynu, ufortyfikowane miasta Yarmouth i Harwich oraz zakłady fabryczne państwowe i nad rzeką Humber. Równocześnie odbył się atak statków napowietrznych na południową Anglię. Bombardowanie przypisało Anglików o wielkie szko-

- dy. — 60 wielkich statków wojennych francuskich i angielskich oraz 7 transportowców z wojakiem przybyło do greckiej zatoki Pireusu. — Rumuńskie okręty bombardują Warnę. — Niemieckie latawce wodne obrzucają bombami urządzenia portowe, śpiżnice i zbiorniki oleju w Konstancy oraz na rosyjski krążownik „Kagul“ i 4 konrtorpedowce.
4. Rumuni zajmują miejscowość Borsek i okoliczne wzgórza oraz całą okolicę Sekeli w Harom-szoku. — Niemieckie i austro-węgierskie wojska przekroczyły całą granicę Dobruży. — Koalicja zajmuje niemieckie i austriackie okręty stojące w greckich portach. — Zajęte zostało Dar es Salaam, siedziba dawnego rządu i stolica Kolonii niemieckiej w Afryce wschodniej.
  5. Wstrzymanie pochodu rumuńskiego pod Orsową przy Bramie Żelaznej przez wojska niemieckie, austro-węgierskie i bułgarskie. — Bułgarzy* zajęli rumuńskie miasta Dobrie, Akkandjar i miejscowość Kurthunar. — W okolicy Brzeżan zaczęły walki wojsk niemieckich i austro-węgierskich z armią rosyjską pod wodzą generała Brusilowa. — W Portugalii zniesiono zupełnie karę śmierci, a karę dożywotniego więzienia ograniczono na pewien ustalony czas.
  6. Wojska niemieckie i bułgarskie zdobywają sztur-

mem utwierdzenia Tutra-kanu i baterie opancerzone. — Na terenie francuskim toczyły się bardzo zacięte walki, wśród których Francuzi i Anglicy odnieśli małe tylko korzyści, ale okupione wielkimi ofiarami. — Powstanie w Indyach holenderskich.

7. Posłowie holenderski, hiszpański i szwajcarski w Berlinie potwierdzili ponownie z polecenia swych rządów oświadczenie ścisłej neutralności wobec państw prowadzących wojnę. — Wojska niemieckie i bułgarskie wzięły szturmem silnie utwierdzoną miejscowość Tutrakan. Straty Rumunów w poległych były bardzo ciężkie. Ujęto 20 tysięcy jeńców, w tem 2 generałów i przeszło 400 oficerów, zdobyto zaś przeszło 100 dział. — Rozruchy w całej Grecji skierowane przeciwko koalicji. — Władze niemieckie zatwierdziły ustawę Związku Weteranów Polaków z roku 1863. — Rumuni zajmują Gyergio Ditró i Orsowę.
8. Na północ od Dźwińska oddziały rosyjskie przeszły Dźwinę. — Halicz w ogniu Rosyanie zajęli linię kolejową Halicz Bószowce-Hodniki. — Na lewym brzegu Eufratu na zachód od Erzingianu oddział Rosyjanie ofensywnę turecką.
10. Wojska niemiecko-bułgarskie zajmują silnie utwierdzone miasto rumuńskie Silistrie. — Król Ferdynand bułgarski przybył w towarzystwie swego syna następcy tro-

nu do głównej kwatery niemieckiej na froncie wschodnim i odbył dłuższą rozmowę z cesarzem niemieckim. — Niemiecka łódź podwodna hombarduje miasto i fort Mangalia nad rumuńskim wybrzeżem Morza Czarnego. — W całej Dobrudży wybuchła rewolucja, wywołana wniesaniem się Rumunii do wojny. Powstanie objęło nie tylko nowsze dzielnice ale i Starą Dobrudżę, a rozpoczęło się w Silistryi. Rozruchy skierowały się przeciwko Rumunom.

12. Rumuńska królewska rodzina opuściła Bukareszt. — W więzieniu w Piotrkowie umarł skazany na dożywotnią kaźń więzieną były zakonnik Paulin na Jasnej Górze Damazy Macoch.

13. Królewski poseł norweski w Berlinie oświadczył po wtórnie z polecenia swego rządu neutralność Norwegii. — W Karpatach, na froncie Smotrea aż do Złotej Bystrzycy przedsięwzięli Rosjanie jednolity masowy atak, który przez wojska niemieckie i austriackie został zupełnie odparty. — W Siedmiogrodzie, wojska niemieckie w odcinku Nagy Szeben (Hermannstadt) zetknęły się z Rumunami w walce z bliska.

14. W Karpatach zacięte walki wojsk niemieckich i austro-węgierskich z Rosyanami. — Również na północ od Sommy (na terenie francuskim) zacięte walki wojsk niemieckich z francuskimi.

15. Na bałkańskim terenie wojny, na linii Cuzuncăra Omer zwycięskie walki wojsk mocarstw centralnych z nieprzyjacielem. Bohaterską śmiercią poległ książę heski Fryderyk Wilhelm. — Włosi rozpoczynają nową ofensywę, skierowaną

przeciw płaskowzgorzu Karstu. — W Dobrudży zacięte walki na całym froncie. — Ojciec św. Benedykt XV. mianował arcybiskupa z Vercelli, Teodora Valfre di Bonzo, nuncyuszem dla Austro-Węgier, udzielając mu tytułu arcybiskupa Trapezundu. — Sekretarz dla nadzwyczajnych spraw kościelnych, prałat Paçelli zamianowany został nuncyuszem papieskim w Monachium, w miejsce zmarłego kardynała Fruehwirtha. — Osierocona od 5 lat dyecezya łucko-żytomierska otrzymała nowego pasterza, w osobie ks. dr. Ignacego Dubowskiego, kanonika honorowego archidyecezyi mohylewskiej, proboszcza katedry żytomierskiej. Ks. biskup Dybowski urodził się 30 marca 1874 roku.

16. Armia rumuńska cofa się w popłochu na linię Czernawoda - Medzi-dia - Konstanca.

17. Między Seretem a Strypą na północ od Zborowa rozbite zostały najsilniejsze ataki Rosjan na linię niemieckie generała v. Eben. — W Dobrudży, pościg wojsk sprzymierzonych za uciekającymi Rumunami. — Szczególnie gwałtowna bitwa nad Sommą we Francji. 20 dywizyj angielsko-francuskich uderzało przeciwko frontowi niemieckiemu między Ancres a Sommą. Po gorącym zmaganiu się zostały pułki niemieckie porzuciły wioski Courcellette, Martinpuich i Fleurs odepchnięte wstecz. Dalej na południe, aż do Sommy, zostały wszystkie nieprzyjacielskie ataki w walce z bliską krwawo odparte. — Stanowcze zwycięstwo wojsk sprzymierzonych w Dobrudży. Pobite siły rosyjskie i rumuńskie ścigane, uchodzą

w popłochu. — Niemieckie sterowce napowietrzne obstrzucają bombami stolicę Rumunii, Bukareszt.

18. W Grecji tworzy się nowe ministerium pod przewodnictwem Calogeropulosa, który zarazem jest i ministrem wojny i skarbu. — Sprawozdanie niemieckiej admiralicji walki łodziami podwodnymi w miesiącu sierpniu, wykazuje, że w tym jednym tylko miesiącu zatopiły niemieckie łodzie podwodne aż 170779 ton nieprzyjacielskich statków. — Królewski szwedzki poseł w Berlinie oświadczył, iż dawniej złożona deklaracja neutralności Szwecji obowiązuje nadal. — Na froncie zachodnim, wre potężna bitwa z największą zaciętością na 45-kilometrowej linii, począwszy od Thiepval aż na południe od Vermandovillers. — Włosi zajmują za pomocą floty wojennej najważniejszy port handlowy Grecji, Patras.

19. Przerwała się zapora rzeki Weisse Desse w okolicy Izary w Czechach. W momencie prawie rozlały się wody po miejscowościach nadbrzeżnych. Dużo ludzi utraciło życie. — W Karpatach, od Smotrea aż do okolicy Kirlibaby ożywione walki. Wszelkie ataki rosyjskie odparto. Po obu stronach Dorna Watry, Rosjanie i Rumuni podczas daremnych ataków ponieśli ciężkie straty. — W Siedmiogrodzie, na południowy wschód od Hatzeg (Hötzing) wojska generała Staahsa zmusiły Rumunów do ucieczki. — Cesarz niemiecki wraz z swą żoną przybył do Żywca celem odwiedzin arcyksięcia Karola Stefana austriackiego.

21. Niemieckie eskadry balonów sterowych bombar-

lowały w nocy obficie Londyn oraz niektóre ważne punkty wojskowe nad Hunbren i w środkowych hrabstwach Anglii, mianowicie Nottingham i Sheffield, wzniciając liczne pożary. Dwie angielskie baterie obronne zmuszono celnemi pociskami do milczenia. Dwa sterowce padły ponad Londynem ofiarą pocisków angielskich.

22. Rewolucyoniści greccy zawładnęli nad całą wyspą Kreta, zajmując miasta Kanea, Heraklion i inne. — Niemiecka łódź podwodna zatopiła w pobliżu Mudros krążownik angielski i okręt przewoźny z wojskami angielskimi. — Sejmik Związku Spółek Zarobkowych i Gospodarczych w Poznaniu, trwający dwa dni. — Nagle zmarli w Piotrogradzie dwóch wybitnych i nadzwyczaj czynnych polityków i publicystów polskich śp. Władysław Żukowski i śp. Zygmunt Balicki.

23. Donoszą o wielkich powodziach spowodowanych wylewem rzek w Ameryce w pobliżu Nowego Yorku, w dzielnicach zamieszkałych przez Chińczyków. Również i z Chin donoszą o wielkich powodziach, zalewających całe prowincje. Przeszło milion ludzi pozbawionych zostało dachu nad głową, a plony na polach zupełnie zniszczone. — W Minden, w walce z licznymi siłami nieprzyjacielskimi poległ znany lotnik niemiecki Wiggins.

24. Rumuni zostali pobici pod Nagy-Szeben (Hermannstadt). — Na froncie zachodnim zginął głosny lotnik niemiecki, porucznik Mulzer. — Rewolucyoniści greccy rozdzielają się na dwa obozy; pierwszy obstaje wiernie

przy królu i rządzie, drugi za Wenizelosem i przyłączeniem się do wojny po stronie koalicji.

30. Wszystkie wyspy greckie przylączają się do powstańców i oświadczają się za nowym rządem prowizorycznym, który utworzył się pod wodzą Wenizelosa. — Roman Janta Polczyński był posłem z Kaszub i z okręgu gnieźnieńskiego - węgrowskiego, zmarł w Sopocie, gdzie od długich lat spędzał czas latowy. Zmarły urodził się w roku 1849 w Konorzy w Prusach Król. W roku 1890 wszedł jako przedstawiciel kaszubskiego okręgu do parlamentu, gdzie zasiadał aż do roku 1912; ostatnio jako posel z okręgu gnieźnieńskiego - węgrowskiego, w którym posiadał majątek Zabiczyn. W polskim Kole poselskim był długie lata sekretarzem, który to urząd niehoszycznie pojmował tak sumiennie i obowiązkowo, że jego protokoły dają nader ścisły obraz ówczesnej historii Koła. W kraju szczególnie żywy brał udział w Kółkach rolniczych, których był gorliwym wicepatronem na powiat węgrowski, gdzie cieszył się ogólnym poważaniem i życzliwością.

Październik 1916

1. Detronizacja cesarza Alesandrii. Lidi Jeassa. Tron powierzono córce zmarłego cesarza Menelika, która się zowie Uizeru Zedodiru. — Ponowny najazd niemieckich sterowców napowietrznych na Londyn. Jeden z statków z tej wyprawy nie wrócił.

2. Na zachód Łucka, przed stanowiskami armii generał-pułkownika Terszkańskiego ponieśli Rosyanie wielką klęskę.

5. Stolica Rumunii, Bukareszt bombardowana, w płomieniach. — Lądowanie wojsk włoskich w Grecji i zajęcie Agyrokastru. — Krwawe rozruchy w stolicy Portugalii, Lizbonie. — Koalicja przedkłada królowi greckiemu energiczne ultimatum, aby albo wystąpił natychmiast przeciwko wojskom bułgarskim, albo ustąpił.

8. Rumuni pobici pod Brasso (Kronsztatem), ustępują na całym froncie bułgarskim.

9. Uroczyste odsłonięcie Orła białego zawieszonego na szczycie bramy uniwersytetu warszawskiego. — Ogłoszony wynik 5-tej pożyczki wojennej wynosi 10 miliardów 590 milionów. — Cesarz Wilhelm w przejeździe na wschodni front stawa na kilka chwil we Lwowie.

11. Rząd rumuński przenosi się z Bukaresztu do Jassy. — Zmarł król bawarski Otto III, urodz. 27 kwietnia 1848 jako drugi syn króla Maksymiliana II. Z powodu choroby umysłowej znajdował się od r. 1872 pod opieką lekarską. Gdy po śmierci brata jego Ludwika II w roku 1886 tron bawarski przypadł jemu, objął za chorego rządy jako książę-regent ks. Luitpold.

12. Najazd lotników nieprzyjacielskich na południowe Niemcy. Bomby rzucono na Allmenschhofen, Huefingen, Eschweiler, Neustadt, Haslach w dolinie rzeki Kuenzig Tübingen i na Rotweil. Szkód wojskowych nie było żadnych, natomiast uszkodzono własność prywatną i zraniono kilka ludzi, a 2 dzieci zabito.

20. Niemieckie łodzie podwodne zatapiają 7 francuskich parowców przewożących z wojskiem i 1 angielski statek przewo-

zoww oraz krazownik po-
mocniczy, auno strazy
11 przeciwtorpedowcow.

21. Prezes ministrów austry-
ackich hr. Karol Stuerghk
zastrelony przez dr. Fry-
deryka Adlera, syna przy-
wodcy austriacko - nie-
mieckiej partji socyali-
stycznej dr. Wiktora A-
dlera.

22. Wojska niemieckie i bul-
garskie zajmują rumuń-
skie miasto portowe Kon-
stancję nad Morzem Czar-
nem.

23. W okolicy Sommy i Mo-
zy, w walce napowietrz-
nej, lotnicy niemieccy ze-
strzelili 22 latawce nie-
przyjacielskie. — Wojska
niemieckie i austro-wę-
gierskie zajmują miasto
rumuńskie Predeal. —
Niemieckie latawce bom-
bardują francuskie mia-
sto Luneville. — Lotnicy
francuscy obrzucają bom-
bami huty w Hegending-
en i Bussingen (na pół-
noc do Mecu), na dwor-
ce w Thionville, Mezieres
pod Mecom, Longville i
Mee-Sablons.

24. Wojska austro-węgierskie
odebrały Rumunom prze-
łęcz Wulka.

28. Król bawarski Ludwik
we Warszawie.

Listopad 1916

1. Zmarł były namiestnik
Czech, książę Fr. Thun.
— W Grecji pierwsze
starcie wojska wiernego
królowi Konstantemu z
korpusem należącym do
armji nowego rządu We-
nizelosu. — Łódź ułtvd-
na „U Deutschland“ przy-
bywa po raz drugi do
Ameryki i przybiła do
portu New London w
Stanie Connecticut.

2. Katastrofa na Wiśle pod
Kazimierzem. Tegoż dnia
wieczorem miało prze-
wieźć 14 osoby, przeważ-
nie kobiety i dzieci. Po-
drożni wsiadli na dwa
spięte z sobą promy, kto-
remi sterował brat wła-
ściciela i jeden pomoc-

nik. Prom połączony
gładko odbił od brzegu
i już był o 6 metrów od
brzegu, naraz prom za-
czął się kręcić. Podróżni
mysleli, że prom osiadł
na ławicy piaszczystej i
skupili się na jednym pro-
mie na przodzie, wskutek
czego prom zaczął nabie-
rać wody. Powstała pa-
nika i podróżni na dru-
gim promie poczęli także
tłoczyć ku przodowi, za-
miał skupić się na dru-
giej stronie. Lina, łączą-
ca promy, zerwała się i
oba promy przewróciły
się. Mimo energicznej
czynności ratunkowej o-
koło 500 ludzi, parowca
i łodzi motorowych, ura-
towano tylko 27 osób.
Reszta, 117 przeważnie
kobiety i dzieci zginęły
w nurtach Wisły.

5. Proklamacya samodzieln-
ego państwa polskiego
przez cesarzy niemieckie-
go Wilhelma II, i austro-
węgierskiego Franciszka
Józefa I. — W Warszawie
ogłosił proklamacyę nie-
miecki generał gubernator
v. Beseler, a w Lu-
blinie austro-węgierski
generał gubernator Kuck.
Poza usamodzielnieniem
austro-węgierskiej części
okupacyjnej Królestwa
Polskiego podlegającej do
niedawna Rosji, cesarz
Franciszek Józef nadaje
prawa zupełnego samo-
rządu Galicyi stano-
wiającej również część daw-
nego Królestwa Polskie-
go, a obecnie podlegają-
cej berlt austriackiemu.
— Król bawarski Ludwik
we Lwowie.

7. W nocy na 8-go zmarł
książę Henryk bawarski
wskutek rany odniesionej
podczas wywiadu na po-
lu walki.

8. Wilson obrany powtór-
nie prezydentem Stanów
Zjednoczonych Północnej
Ameryki.

9. W Bostonie, w Ameryce,
wpadł z mostu do rzeki
w pełnym biegu jadący

tramwaj. 54 osoby uto-
nęły.

12. Z Włoszech donoszą o
wielkich powodziach w
Toskanie i strasznych bu-
rzach. Żywiolowe te kłę-
ski wyrządziły wielkie
spustoszenie.

13. Straszne nieszczęście ko-
lejowe pod Berlinem, mię-
dzy Rahusdorffem a Wil-
helmshagen. 18 dziew-
czyń zginęło pod kołami
kuryera bałkańskiego, a
jedna została ciężko ra-
niona. Nieszczęścia spo-
wodowała mgła.

15. Henryk Sienkiewicz u-
marł w Vevey, w Szwaj-
caryi.

17. Pierwsze oddziały woj-
ska Wenizelowskiego wy-
ruszyły z pola Marsowe-
go na front przeciwko
Bulgarom.

20. Posłowie państw central-
nych opuszczają stolicę
Grecji, Ateny.

21. Na zamku w Schoenbrun-
nie pod Wiedniem, zmarł
cesarz Austro - Węgier
Franciszek Józef I, po kil-
kunastu chorobie. Zmar-
ły cesarz urodził się 18-go
sierpnia 1830. Po abdy-
kacyi cesarza Ferdynan-
da wstąpił na tron w ro-
ku 1848, panował więc 68
lat. Życie jego całe było
jednem pasmem trosk,
nieszczęść i niepowodzeń
w rodzinie. A i pierwsze
lata rządów aż do 1866
zapisaly się dla kraju
niejedną klęską i niepo-
wodeniem. — Po zmar-
łym Franciszku Józefie I
objął rządy monarchii
austro-węgierskiej arcy-
książę Karol Franciszek
Józef jako cesarz Karol I.
Nowy cesarz Karol Fran-
ciszek Józef urodził się
17 sierpnia 1887 roku.
W roku 1911 poślubił
księżniczkę Zytę z Parmy
i jest ojcem trojga dzieci,
z których najstarszy, ar-
cyksiążę Franciszek Jo-
zef Oton, obecnie następcą
tronu, liczy pięć lat. —
Armii niemieckiej pułki
zachodnio- i wschodnio-

pruskie wkraczają do Krajowy, głównego miasta Rumunii zachodniej. — Natomiast wojska serbskie z pomocą Francuzów odbyły z powrotem stolicę Serbii, Monastyr. — Nadzwyczaj silne trzęsienie ziemi jakie nawiedziło znowu Włochy, wyraziło szczególnie na Riwierze liguryjskiej bardzo wielkie szkody w portach. Kilkaset statków zatonoło, a linie kolejowe Genua-Spezia oraz Livorno-Vada, zostały skutkiem usunięcia się ziemi miejscami zburzone.

23. Prezes ministrów rosyjskich Stürmer ustępuje. Następcą jego zostaje Trepow.
24. Wojska niemieckie i austro-węgierskie odparły zwycięsko pułki rumuńskie i zajęły Orsovie i Turnu Severin. Kolumny wojska, przesuwające się poprzez Krajowę przebyły rzekę Alutę.
26. Przeniesienie siedziby komendy Legionów polskich do Warszawy.
26. Rząd Wenecji wypowiada wojnę Bułgarii i Niemcom. — Z zlecenia austro-węgierskiego naczelnego dowództwa, obejmuje hr. Stanisław Szeptycki główne dowództwo nad Legionami polskimi.
27. Wyspę włoską, Sycylię nawiedza orkan wyrządzający ogromne spustoszenia, przyczem i kilkanaście ludzi utraciło życie.

Grudzień 1916.

1. Uroczysty wjazd Legionów polskich do Warszawy pod wodzą komendanta hrabiego Szeptyckiego na czele. — Na stacji Herzog Halom na Węgrzech, najechał kurier wiedeński na pociąg osobowy z Gracu. Kilka wagonów obu pociągów zostało strzaskanymi, 66 osób, przeważ-

nie żołnierzy poniosło śmierć a 150 zostało rannych, pomiędzy nimi 60 osób ciężko. W pociągu pędzącym znajdowali się podróżni, którzy brali w Wiedniu udział w pogrzebie zmarłego cesarza Franciszka Józefa. Katastrofa wynikała z powodu spóźnienia sygnału mającego zatrzymać kurier wiedeński. — W Atenach, stolicy Grecji, krwawe starcia wojsk greckich z oddziałem marynarzy francuskich, z czego wynikły rozruchy i walki uliczne. Wojsko koalicyjne straciło około 100 ludzi w poległych i rannych. Greków padło 40.

2. Zwycięstwo 9-tej armii niemieckiej w walce nad Argaeulem, na północy od Bukaresztu. — W parlamencie niemieckim przyjęto ustawę o pomocniczej służbie cywilnej podczas wojny.
6. Prezes angielskich ministrów Asquith ustępuje, miejsce jego zajmuje Lloyd George. — Stolica Rumunii Bukareszt, oraz miasto Ploesti zostały przez wojska mocarstw centralnych zajęte.
7. Publiczny konsystorz w Rzymie, na którym prócz rozdzielania kapeluszy kardynalskich nowo mianowanym kardynałem, Ojciec św. Benedykt XV Wielebny Ks. Jana Bosco, założyciela Kongregacji salezyjańskiej ogłosił błogosławionym.
8. Blokada Grecji przez okręty mocarstw koalicyjnych.
9. Śmierć japońskiego marszałka polnego księcia Oyamy, dowódcy wojsk japońskich w wojnie rosyjsko-japońskiej.
12. Rządy czwórprzymierza czyli Niemiec, Austro-Węgier, Bułgarii oraz Turcji proponują koalicję pokoju.

13. Cesarz niemiecki przybywa do Monachium, przyjmowany na dworcu przez króla Ludwika bawarskiego. — We Francji tworzy się nowe ministerstwo pod prezesurą Brianda. — Ministerstwo austriackie Koerbera podaje się do dymisji. Nowe ministerstwo tworzy dr. Spitzmueller. — Jeden z niemieckich nurkowców (łodzi podwodnych) który wrócił do portu, był przez 53 dni w drodze i w tym czasie ani razu nie zawiął do przystani ani też nie przyjął żadnego zaopatrzenia. Statek i personel osiągnęli przez to rekord, jaki dotąd uważano za niemożliwy, a przeto nurkowiec nieraz musiał walczyć z burzą.

15. W Bernie szwajcarskiem, zjednoczone zebrańie przedstawicieli kantonów wybrało prezydentem na rok 1917 radcę Edmunda Schultthesa, kierownika departamentu ekonomicznego. Nowy prezydent liczy 48 lat; w roku 1905 wybrany został do Rady stanów, w roku 1914 do Rady związkowej. Wiceprezydentem wybrany został radca Calonder, kierownik departamentu spraw wewnętrznych. Jest on od roku 1913 członkiem Rady związkowej.
17. W Portugalii wybuchły zaburzenia rewolucyjne, w których także wojsko brało udział. Zaburzenia zwrócone były przeciwko wysłaniu wojska na europejskie pole walki. — Arcyksiążę Karol Stefan austriacki we Lwowie; odwiedził zakład ociemniałych w wojnie inwalidów oraz złożył wizytę arcybiskupom Bilczewskiemu i Teodorowiczowi.
18. Wielki parowiec niemiecki „Prinz Friedrich“, który od wybuchu wojny znajdował się przed Odde pod Bergen, przybył do

Statenger, przerwawszy wpięć blokadę angielską pod Bergen. — Rosyjanie cofają się w całej Rumunii przed wciąż naprzód posuwającymi się wojskami czwórprzymierza. — Francuski generał Joffre, zdaje naczelné dowództwo nad armiami północną i północno-wschodnią w ręce generała Nivelle.

21. Ambasadorowie amerykańscy na dworach mocarstw wojujących przedkładają rządowi tychże notę prezydenta Stanów Zjednoczonych, Wilsona. W nocy owej, prezydent podaje myśl, ażeby wojujące państwa wzajemnie się oświadczyły i umożliwiły neutralnym oraz przeciwnikom wycieczkę czy możliwym jest pokój, tak bardzo upragniony przez całą ludzkość.

22. Szwajcarska Rada Związkowa wystosowała do rządów państw toczących wojnę notę, która, w poczuciu moralnego obowiązku pragnie poprzeć notę Wilsonową. Zabiegi dr. Spitzmuellera około utworzenia gabinetu austriackiego się nie powiodły. Dr. Spitzmueller zrzekł się wobec tego powierzonej sobie misji. Utworzeniem nowego gabinetu zajął się hr. Clam-Martinitz a dr. Spitzmueller wstąpił do gabinetu tego jako minister finansów.

24. Były poseł czeński dr. Krainarz, skazany przez austro-węgierski sąd wojenny na śmierć za zdradę stanu, przez cesarza austriackiego Karola ułaskawiony z zamianną kary na 15 lat ciężkiego więzienia. Wspólnikom jego również zmniejszono kary więzienne. — Na wschodnim i bałkańskim polu walki dalsze postępy wśród zwycięskich bitew wojsk państw centralnych. I na za-

chodzie bitwy z pomyślnym wynikiem dla armii niemieckiej.

27. Rząd hiszpański doręcza rządowi wojującym notę, co do treści odpowiadającą nocie amerykańskiej i szwajcarskiej. — Armia dziewcząt (grupa armii marszałka polnego Makkensena) po pięciodniowych zapasach przełamała w kilku miejscach silne pozycje rosyjskie, złożone z kilku linii oszańcowanych zasiekami i broniomich uparcie; wzięło je zupełnie na szerokości 17 kilometrów na południowy zachód od Rimmicul-Sarat. Izaccen i Tulcea zostały zajęte. — Niemiecki porucznik lotniczy, Leffers, który zaliczał się do najdzielniejszych lotników wojennych, padł w walce napowietrznej.

29. Szwecya, Dania i Norwegia wysyłają do rządów mocarstw wojujących wspólną notę o brzmieniu podobnem jak nota Wilsona, odnosząca się do propozycji pokoiowych. Urzędowe sprawozdanie z walk łodzi podwodnych w listopadzie podaje następujące dane: Zginęło z ręki mocarstw centralnych 138 nieprzyjacielskich statków handlowych o pojemności ogółem 314.500 ton bruto. Z tych 244 tys. 500 ton należało do Anglii. Poza tem zatopiono 53 neutralne statki handlowe o pojemności ogółnej 94.000 ton, ponieważ trudniły się kontrabandą.

Rezultat z miesiąca wynosi zatem 408.500 ton.

Od początku wojny zginęło statków nieprzyjacielskich o pojemności ogółem 3.636.500 ton. Z tego przepada na Anglię 2.794.500 ton. — Konlicya odrzuca propozycję pokojową mocarstw centralnych. — Koronacja cesarza austriackiego

Karola na króla Węgier oraz jego małżonki Zyty w Budapeszcie.

31. W Saint Ferdynand w hrabstwie Megantia w Kanadzie, powstał pożar w domu obłąkanich. 46 kobiet znalazło śmierć w płomieniach. — W północnem Queensland w Australii nastąpiły wielkie powodzie. W Clermont utonęło 100 ludzi.

Styczeń 1917

1. Znany mnich Rasputin, wywierający wielki wpływ na cara, został zamordowany.

3. Król bułgarski Ferdynand przybywa do głównej niemieckiej kwatery na kilkogodzinną konferencję z cesarzem niemieckim.

4. Do portu niemieckiego wróciła pewna łódź podwodna, której się powiodło w 11 dniach zatopić 11 nieprzyjacielskich statków. — Prezydent parlamentu austriackiego dr. Sylvester ustępuje z swego stanowiska.

5. W Wielkiej Wotoszczyźnie, wojska niemieckie i bułgarskie zajęły rumuńskie główne miasto handlowe Braile. Dobrudża zupełnie oczyszczona z nieprzyjaciela.

6. Niemieckie łodzie podwodne zatapiają znowu 11 francuskich i 9 angielskich okrętów.

7. Niemiecka armia 9. odzruca Rumunów i Rosyan z silnie utwierdzonych gór Odohesti na Putnę i przełamując zajęły Foksani-Jaresna, zajmuje miasto Foksani.

8. Rosyjski generał Brusilow obejmuje naczelné dowództwo nad armią rumuńską.

8. Wielkie zwycięstwo wojsk mocarstw centralnych odniesione nad Rosyanami i Rumunami nad Putną.

11. Ogłoszono listę członków Rady Stanu Królestwa Polskiego. Obejmuje on

- przedstawicieli konserwatywnych, centrowych i lewicowych. Zastępcami rządowymi mianowano z strony niemieckiej: hr. Lerchenfelda, hr. Hutten-Czapskiego i radcę Zychlińskiego. Ze strony austriackiej: barona Kainopkę, radcę Rosenera i Stefana Iszkowskiego. Członkami Rady Stanu są z okupacji niemieckiej (15): Zygmunt Przezdziecki, Stanisław Janicki, Ludwik Górski, Stanisław Dzierżbicki, ks. Franciszek Radziwiłł, Wacław Niemojewski, Stanisław Bukowiecki, Kazimierz Natanson, Stefan Dziewulski, Artur Śliwiński, Antoni Koczorowski, Włodzimierz Kunowski, Grondyszyński, Władysław Studnicki i Błażej Stolarski. Z okupacji austro-węgierskiej (10): Hr. Wojciech Roztworowski, Antoni Luniowski, Józef Mokułowski - Pomorski, Michał Łempicki, Wiktor Sokołowski, Józef Kozłowski, Józef Piłsudski, dr. Paweł Jankowski, ks. Bolesław Sztolcryn i Andrzej May. — 13 kilometrów od Edynburga, na linii kolejowej Edynburg-Glasgow, w Szkocji, zderzyły się dwa pociągi — pociąg szybki wypełniony urlopnikami z zwykłym wiozącym przeważnie kobiety i dzieci. Zabitych zostało 59 osób, a rannych 114.
14. Uroczyste otwarcie Rady Stanu Królestwa Polskiego na Zamku Królewskim w Warszawie.
15. Pierwsze posiedzenie Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego we Warszawie. Na posiedzeniu tem wydaje tymczasowa Rada Stanu pierwszą swą odczwę do Narodu.
19. W Warszawie zmarł śp. Józef Holewiński, artysta malarz i rysownik, dla gołętni artystyczny k

- ownik „Tygodnika Ilustrowanego.
20. W Meksyku walki konstytucjonistów z wojskami generała Villi, które zostały wyparte z pod Jimenez. — Wedle urzędowego sprawozdania, w miesiącu grudniu 1916 r. zginęły wskutek zarządzeń wojennych mocarstw centralnych 152 nieprzyjacielskie statki handlowe o pojemności ogólnej 329 tys. ton. Z tego przypada na samą Anglię 240 tys. ton. Poza tem zatopiono 85 neutralnych statków handlowych o pojemności 86.500 ton z powodu uprawiania kontrabandy na rzecz nieprzyjaciela.
31. Parlament turecki uchwala zmianę kalendarza. Zaprowadzono urzędowo kalendarz zachodni czyli gregoriański od 1 marca 1917. Wedle starego kalendarza muzułmańskiego, na dzień ten przypadał u Turków 16-ty lutego 1332 r., bowiem lata liczono dotąd u muzułmanów od ucieczki Mahometa z Mekki do Medyny. Odtąd kalendarz muzułmański pozostaje w użyciu jedynie dla spraw religijnych. — Rząd niemiecki przedkłada Stanom Zjednoczonym Ameryki notę, w której zapowiada z dniem 1-go lutego ostrą walkę nurkowcami przy użyciu wszelkich środków wobec tego, że koalicja odrzuciła propozycję pokojową.
- Luty 1917
3. Król szwedzki Gustaw odwiedza króla duńskiego. — W Mezopotanii nadzwyczaj krwawe i zacięte walki wojsk angielskich z tureckimi pod Kut-el-Amara. — Rząd Stanów Zjednoczonych Północnej Ameryki zrywa stosunki dyplomatyczne z Niemcami.
5. W Ameryce konfiskują wszystkie niemieckie o-

- kręty stojące w zatokach i na wodach amerykańskich.
6. Prezydent Ameryki, Wilson wydaje notę do rady związkowej szwajcarskiej, w której wzywa Szwajcarę, aby zerwała stosunki z Niemcami.
7. Zatarg między Stanami Zjednoczonymi a Meksykiem załagodzony, wobec czego wojsko amerykańskie wraca z powrotem do kraju.
8. Niemieckie łodzie podwodne zatapiają dnia tego 19 okrętów francuskich i angielskich. — Między prezydentem Stanów Zjednoczonych Północnej Ameryki, Wilsonem a prezydentem południowych państw amerykańskich następuje zupełna zgoda w sprawie przeprowadzenia jednolitej akcji przeciwko Niemcom. — Senat amerykański zatwierdza zerwanie stosunków dyplomatycznych z Niemcami. — Brazylia protestuje przeciw obustronnyemu zarządzeniom niemieckim na morzu.
9. Zmarł na zapalenie płuc komendant floty austro-węgierskiej, wielki admirał Antoni Haus. — Konsulat amerykański w Warszawie zawiesił swoje urządowanie. Z balkonu konsulatu zdjęto chorągiew gwiazdzistą amerykańską, a biura konsulatu opieczkowano. — Niemieckie łodzie podwodne zatapiają znowu 24 okrętów i statków nieprzyjacielskich, przeważnie angielskich.
10. Koalicja konfiskuje, częścią zadzierżawia wszystkie okręty greckie. — Ambasador amerykański Gerard, konsul generalny oraz cały zespół urzędników ambasady amerykańskiej opuszczają Berlin.
12. W przeciągu ostatnich trzech dni zatopili nie-

mieckie łodzie podwodne 36 okrętów 23 parowce i 13 żaglowców nieprzyjacielskich, francuskich i angielskich.

11. Zmarł w Radłowie pod Ostrowem śp. profesor dr. Franciszek Schroeder w 86 roku życia. Zmarły strawił długi swój żywot na usługach społeczeństwa. Jako długoletni poseł do pruskiej izby sejmowej z okręgu wejherowsko-puckiego należał do najwybitniejszych i najbardziej zasłużonych obrońców naszej sprawy narodowej.

14. Ambasador niemiecki w Ameryce hr. Bernstorff, opuszcza Nowy-York. — Chiny protestują przeciwko walce łodziami podwodnymi Niemiec. — Rumuński sąd wojenny skazuje generała Sococu za niespełnienie obowiązków swych podczas bitwy pod Agres na degradację i 5 lat ciężkiego więzienia.

21. Rząd Stanów Zjednoczonych Północnej Ameryki zakupuje od Danii wyspy Antyle w zachodnich Indiach za 25 milionów dolarów. — Cesarz austriacki mianuje Bazyliańczyka Józefa Koryłowskiego grecko-katolickim biskupem w Przemyślu. — W Anglii, zmarł w 70 tym roku życia Henryk Fitz Alan-Howard książę Norfolk. Kościół katolicki w Anglii stracił w zmarłym najwybitniejszego syna. Niezmiernie bogaty, ks. Norfolk hojnie zasilał Stolicę Apostolską. Ofiary jego doszły do 416 tys. funtów szterlingów (8 mil. 320 tys. marek rocznie).

24. Parlament niemiecki uchwala szóstą pożyczkę wojenną w wysokości 15 miliardów marek. — Wielka eksplozja rozległych składów amunicji w Rennes, we Francji. Z pod gruzów obozu nra-

cujących w zakładach amunicyjnych, wydobyto przeszło 200 zabitych i przeszło 700 rannych.

26. W ostatnich tylko paru dniach zatopiły niemieckie łodzie podwodne 38 okrętów nieprzyjacielskich. Zaś w ciągu miesiąca stycznia 228 statków o pojemności 439 tys. 500 ton.

Marzec 1917.

1. Wojska angielskie zajęły Kut el Amara w Mezopotamii. — Cesarz austriacki Karol I mianuje namiestnikiem Galicji w miejsce barona Dillera, generała Karola hr. Hynna. — Rosyjskie naczelne dowództwo wysłało ponownie do Azji większe zastępy wojsk ekspedycyjnych. — W miejsce Konrada v. Hotzendorffa, szefem sztabu generalnego mianował cesarz Karol generała piechoty v. Arza. — Na zachodnim i włoskim terenie wojny, ogień armatni przybiera znowu na sile, po którym wywiązują się coraz to zaciętsze walki piechoty.

8. Konstruktor sterowców napowietrznych, hr. Zepelin zmarł w jednej z lecznic w Charlottenburgu na zapalenie płuc. — Chiny, niezadowolone z odpowiedzi niemieckiej na swą pierwszą notę, wysłały drugą notę, zapowiadającą zerwanie stosunków, o ile Niemcy nie zastosują się do stawianych żądań.

10. Zjazd biskupów z Królestwa, Galicji i Księstwa Poznańskiego we Warszawie. Program zjazdu obejmował sprawy bieżące, związane z administracją kościelną władz duchownych oraz sprawę obchodu 100-lecia archidiecezyi warszawskiej i wreszcie odbudowę zniszczonych w kraju świątyń. Do Warszawy przybył na uroczysty obchód

100-lecia archidiecezyi warszawskiej arcybiskup gnieźnieński - poznański Najprzew. Ks. dr. Edmund Dalbor.

13. Rozruchy w Petersburgu przybierają coraz groźniejszą postawę przeciwko rządowi i carowi. — Anglicy zajmują Bagdad w Mezopotamii. — Parlament chiński oświadcza się większością 300 głosów za zerwaniem stosunków dyplomatycznych z Niemcami. — W Warszawie uroczysty obchód stulecia metropolii warszawskiej rozpoczynający się w kościele św. Jana uroczystą sumą celebrowaną przez arcybiskupa warszawskiego Ks. dr. Kakowskiego. W uroczystości brali udział prymas gnieźnieński i gnieźnieńsko-poznański arcybiskup Ks. dr. Dalbor oraz 10 biskupów. — Rewolucja w Petersburgu, stolicy Rosji. Wydział egzekutywny złożony z 12 członków Dumy wziął władzę w swe ręce. Wszystkich ministrów uwięziono. Zalogą stolicy, złożoną z 30 tys. żołnierza połączyła się z rewolucjonistami. — Carranza ponownie wybrany prezydentem Meksyku.

15. Miasta rosyjskie Moskwa, Kazań, Charkow, Odessa i Niżnyj Nowogrod przyłączyły się do rewolucji.

16. Car, pod przymusem zrzekł się tronu. Ambasadorowie angielski i francuski nawiązują rokowania z wydziałem wykonawczym Dumy. — Chiny zrywają stosunki dyplomatyczne z Niemcami.

17. Wydział wykonawczy Dumy, ogłasza nowy zespół ministerialny narodowy: Książę Lwow, marszałek związku ziemstw, został zamianowany prezesem ministrów oraz ministrem spraw wewnętrznych, po-

seł piotrogrodzki Miliu-
ków ministrem spraw z-
granicznych, poseł sara-
towski Kerensky mini-
strem sprawiedliwości, wi-
cenarszałek Dumy Uz-
krasow ministrem komu-
nikacji, poseł kostrom-
ski Konowałow ministrem
handlu i przemysłu, pro-
fesor uniwersytetu mo-
skiewskiego Manuilow mi-
nistrem szkolnictwa, czło-
nek Rady Państwa, były
marszałek trzeciej Dumy
oraz prezydent zjedno-
czonych działów zmołbi-
lizowanego przemysłu,
Guczów, ministrem woj-
ny i tymczasowym mini-
strem marynarki, poseł
piotrogrodzki Czingarew
ministrem rolnictwa, po-
seł kijowski Tereszen-
ko ministrem finansów,
a poseł kazański Godnew
kontrolerem państwa.

19. Prezes ministrów fran-
cuskich doręczył prezy-
dentaowi Poincaremu dy-
misję gabinetu ministe-
ryalnego. — Wojska chiń-
skie zajmują niemieckie
terytorya koncesyjne Han-
kau i Tientsin. — Ogło-
szenie projektu ordynacji
wyborczej do sejmiku pol-
skiego w Warszawie.

20. Książę Mikołaj Mikołaje-
wicz usunięty przez re-
wolucyjny rząd tymcza-
sowy z naczelnego do-
wództwa nad wojskami
rosyjskimi. — Nowemu mi-
nisterstwu francuskie ukon-
stytuowało się pod prezy-
dium Ribota, który obej-
muje razem sprawy ze-
wnętrzne. — Rząd rewo-
lucyjny rosyjski wydaje
rozkaz aresztowania i o-
sądzenia pod strażą by-
łego cara i jego żony. —
Rządy mocarstw koali-
cyjnych oraz Stanów
Zjednoczonych uznają no-
wy, rewolucyjny rząd ro-
syjski.

21. Komendant Legionów,
pułkownik hr. Szeptycki
mianowany generał-majo-
rem. — Rząd tymczaso-
wy rosyjski publikuje

manifest, którym po-
twierdza konstytucję fin-
landzką i przyzwala na
zupełne jej używanie.
Manifest udziela również
daleko sięgającej amne-
styii politycznej. — Krą-
żownik pomocniczy „Moe-
we“ pod komendą hr. zu
Dohna-Schuldien, powró-
cił do jednego z krajo-
wych portów wojennych
ze swojej drugiej kilka-
miesięcznej wyprawy na
Oceanie Atlantyckim. Krą-
żownik zajął 22 parowce
i 5 żaglowców, między
tymi 21 parowców nie-
przyjacielskich. Krążo-
wnik „Mocwe“ przywiezł
593 jeńców. — Cała Ro-
sya poddaje się rządowi
rewolucyjnemu. — Pałac
zimowy cara ogłoszony
własnością narodową i
przeznaczony na siede-
lę rady konstytucyjnej.
— Minister sprawiedli-
wości zarządza wypusz-
czenie na wolność Kata-
riny Boroszkowskiej,
która uchodzi za matkę
rewolucyi rosyjskiej. Spe-
dziła ona na Syberyi 35
lat jako skazana wy-
gnanka. — Car i carowa
uwięzieni w Carskiem
Siole pod silną strażą. —
Carskiemu Siołu dano
nazwę „Zolnierskie Sio-
ło.“ — Sprawozdanie nie-
mieckiej admiralicyi na-
rynarki donosi, że od 1-go
do 15-go marca stracili
Anglicy 110 okrętów, kto-
re zatopiły niemieckie lo-
dzie podwodne.

26. Władze rewolucyjne ro-
syjskie uwięziły byłego
prezesa ministrów hr.
Kokowcewa. — Na za-
chodniem polu walki, od
kanalu La Bassée aż
do południowego brzegu
Scarpe, gwałtowna wal-
ka artyleryjska. — W o-
kolicy górzystej na połu-
dnie od St. Quentin ude-
rzyły wojska niemieckie
na siły francuskie i zada-
ły im w zaciętej walce
wielkie straty.

27. Armia rosyjska zaprzy-
sięga wierność nowemu
rządowi rewolucyjnemu.
— Minister sprawiedli-
wości Kerenski podpisał
dekret znoszący w Rosyi
karę śmierci, oraz naka-
zujący natychmiastowe
zniesienie kary chłosty i
różgi przeciwko przestęp-
com politycznym i kry-
minalnym.

30. W Szwecyi obejmuje rzą-
dy nowe ministerstwo
pod przewodnictwem
Swartza.

31. Nowy rząd rosyjski po-
zwala na powrót ks. me-
tropolity Szeptyckiego do
Galicyi.

Kwiecień 1917.

2. Przeciwko wczorzym gra-
nicznym po obu stronach
doliny Uz rozpoczęli Ro-
syanie, po silnem przygo-
towaniu artyleryjskiem,
atak na szerokości 7 kilo-
metrów. Fale ich sztur-
mowe załamały się w nie-
mieckim ogniu. — Wszys-
tkie neutralne państwa
europejskie uznają rosyj-
ski rząd tymczasowy, o-
czem tenże zapowiadają
przez swych posłów w Pe-
tersburgu.

3. Ameryka wypowiada
Niemcom wojnę. — Na
północ od Arras gwał-
towna walka armatnia.
— Na północ od Dniestru
wzmrożona rosyjska czyn-
ność bojowa.

4. Rewolucyjny rząd rosyj-
ski wydaje manifest do
Polaków. — Po niespeł-
na dwudniowych lecz-
ciężkich cierpieniach
zmarł w Poznaniu śp. dr.
Franciszek Schroeeder, w
sile wieku, licząc lat za-
ledwie 50 i kilka. Nie-
boszczyk od r. 1909 był
kierownikiem Biura Stra-
żw, następnie — od chwili
powstania Rady Naro-
dowej kierownikiem tak-
że jej biura, a w ostat-
nich czasach równocześ-
nie i biura komitetu dla
bezdomnych.

5. Gwałtowna walka artyleryjska między Lens a Arras. — Na północ od drogi z Peronne do Combrai, wyprowadzili Anglicy silne, gwałtowne ataki, którym wojska niemieckie zadały wielkie straty. — Baterie niemieckie wzniciły pożar w składzie amunicji pod Vendresse. Wstrząśnienie i huk dały się odczuwać w odległości 40 kilometrów poza frontem. Na północ od Reims, poniosły wojska francusko-angielskie krwawą porażkę. — Na froncie w Artois wzmożła się znowu walka artyleryjska, zwłaszcza od Angres aż do południowego brzegu Scarpe. — Na wschodnim terenie wojny, na południe od Rygi pod Illuxt, pod Sobotami, nad Złotą Lipą i Narajówką oraz na południe od Stanisławowa ziała artyleria rosyjska ogromną masą ognia, by oddziaływać na pozycje niemieckie. Ataki rosyjskie się rozbiły. Przy zdobyciu rosyjskiego przyczółka mostowego Toboły nad Stochodem wzięli Niemcy do niewoli 130 rosyjskich oficerów i przeszło 9.500 szeregowców, zdobyli zaś 15 armat i 150 karabinów maszynowych i miotaczy min.
6. Prezydent Stanów Zjednoczonych Połnocnej Ameryki, Wilson, ogłasza urzędowo manifest o stanie wojennym z Niemcami.
7. Austriya zrywa stosunki dyplomatyczne ze Stanami Zjednoczonymi. — Nowy rząd rosyjski rozporządził, aby 500 zakładników poddanych państw wrogich, którzy na terenie nieprzyjacielskim podczas różnych ofensyw rosyjskich zostali ujęci, było wypuszczonych na wolność, ponieważ ich jedynym przestępstwem by-

ła wierność dla ojczyzny, co uwięzienia ich nie usprawiedliwia. — W pierwszym tygodniu kwietnia, zatopiły niemieckie łodzie podwodne 134 tysięcy ton statków nieprzyjacielskich. — Biskupi francuscy wysyłają na ręce Papieża memoriał zaopatrzony podpisanymi najwybitniejszych obywateli francuskich, zawierający skargi na obecny system prowadzenia wojny.

9. Władze Stanów Zjednoczonych obłożyły aresztem około 100 okrętów niemieckich stojących w różnych portach amerykańskich. — Republika kubańska ogłasza stan wojenny z Niemcami.
10. Cesarz niemiecki i król pruski Wilhelm II wydał manifest o zmianie prawa wyborczego do sejmiku pruskiego. Wybory mają odąd odbywać się na sposób parlamentarny, tajnie i bezpośrednio oraz ogółem a nie klasowo. — Między Lens i Neuville-Vitasse ogromnie wzmożona walka artyleryjska; po kilkugodzinym najsilniejszym ogniu armatnim, bitwa pod Arras. — Niemiec lotnicy zestrzelili w dniu tym 17 samolotów i 2 balony nieprzyjacielskie. — Na froncie macedońskim wzrasta walka artyleryjska. — Pod Arras wre w dalszym toku wielka bitwa. — Bułgaria zrywa formalnie stosunki dyplomatyczne z Ameryką.
11. Brazylia zrywa stosunki dyplomatyczne z Niemcami.
12. W Monachium, stolicy Bawarii, zmarł ks. kardynał Franciszek Bettinger, arcybiskup diecezji Monachium - Freising. Zmarły, urodził się 17-go września 1850 roku jako syn kowala, a wyświęcony na kapłana został 17

sierpnia 1875. W r. 1895 mianowany kanonikiem w Spirze, został tamże r. 1909 dziekanem tureckim, a zaraz nazajutrz nadeszło zapytanie czy gotów objąć tron arcybiskupi w Monachium. 25 maja 1914 roku mianował go papież Pius X. kardynałem. — W miesiącu marcu, zatopiły łodzie podwodne państw centralnych 435 okrętów handlowych nieprzyjacielskich o ogólnej pojemności 861 tysięcy ton.

13. W Monachium zmarł kardynał Aversa, nuncjusz papieski, od niedawna dopiero ten urząd sprawujący po odwołaniu kardynała Fruchwirtha. Umarł więc w tym samym mieście, w przeciągu 2 dni drugi kardynał. Nuncjusz Aversa urodził się w roku 1862, od lat kilkunastu był tytularnym biskupem Sardeski a od roku 1906 przebywał w Brazylii, gdzie często zapadał na zdrowiu. — W Warszawie zmarł dr. Ludwik Zamenhof, okulista i znany twórca języka międzynarodowego Esperanto, ur. 1859 w Białymstoku. Zamenhof był żydem - Polakiem. Swoją podręcznik esperancki ogłosił w r. 1887 w językach polskim, francuskim, niemieckim, i rosyjskim. Ze wszystkich międzynarodowych języków, jego esperanto zyskał w całym świecie rozpowszechnienie i uznanie.
15. Watykan uznaje nowy tymczasowy rząd rosyjski.
16. Republika Boliwii zrywa stosunki dyplomatyczne z Niemcami. — W Buenos Aires, stolicy Argentyny rozruchy przeciwnieckie. Jednego Niemca zastrzelono; zaatakowano i podpalone gmach ambasady niemieckiej i konsulat. — W Berlinie strejk

- robotników, w którym wzięło udział 125 tys. robotników. — Na front zachodni (francusko-belgijski) przybywają wojska portugalskie, aby walczyć po stronie koalicji. — Początek olbrzymiej bitwy nad Aisną, na zachodnim terenie wojny.
18. Nowy rząd rosyjski także uwięzić generała Rennekampa, byłego szefa departamentu policyi Wasiljewa, pozostających w służbie Protopopowa pułkownika Tinflewa i Gorlenkę, byłego generał-gubernatora fińskiego Seyna i byłego prezesa ministrów Golicyna. — Austriacy ministrowie dr. Baernreither i dr. Urban podają się do dymisji. — Rząd amerykański konfiskuje wszystkie austriackie okręty stojące w portach amerykańskich. — W Brukseli, zmarł generał-gubernator Belgii v. Bissing, w 73 roku życia. — Niemiecka Rada związkowa zgadza się na zniesienie prawa o Jezuitach i paragrafu językowego ustawy o stowarzyszeniach. — W czasie od 13 do 18 kwietnia zatopiły łodzie podwodne statków nieprzyjacielskich i neutralnych ogółem o pojemności 93 tysięcy ton.
20. W stolicy Portugalii, Lizbonie wybuchły znowu krwawe rozruchy, które wojsko musiało uśmierzać. — W Hiszpanii tworzy się nowe ministerstwo pod przewodnictwem Garcia Prieto. — Następca tronu bułgarskiego wielki książę Borys, przybywa do niemieckiej głównej kwatery celem odwiedzin cesarza niemieckiego. — W nocy z 20-go na 21-go, lekkie niemieckie siły morskie wyruszyły do wschodniego kanału i ku ujściu Tamizy. Twierdze Dover i Calais wzięto z

- bliska pod ogień. Przyszło do ostrych potyczek z okrętami angielskimi, z których dwa zostały zatopione, a kilka mocno uszkodzone. Z niemieckich łodzi torpedowych, dwie z potyczek nie wróciły. W miejsce zmarłego generał-gubernatora Belgii Bissinga, mianowany zostaje generał-pułkownik v. Falkenhäusen. — Papież Benedykt XV mianuje prałata Paceliego nuncyuszem apostolskim dla Bawarii.
24. Do Berlina przybywa wielki wezyr turecki Talaat Basza. — Na polu walki pod Arras, angielska potęga militarna na ziemi francuskiej wykonała drugi wielki atak, aby przełamać linie niemieckie. Zachodnie przedmieście Lens, Avion, Oppy, Gavrelle, Roeux i Guemappe były środowiskami zaciętych walk. Tylko przy drodze Arras-Cambrai, zyskał nieprzyjacieli kilkadziesiąt metrów ziemi; pozostały w jego rękach rumowiska Guemappe. Podobnie jak nad Aisną i w Szampanii, nie powiodło się i pod Arras potężne angielskie przełamanie linii niemieckiej.
25. Torpedowce niemieckie atakują fortecę i port Dunkierkę. Rzucono 350 granatów. Przyszło do ułamek z dwoma francuskimi torpedowcami, z których jeden został zatopiony.
26. Komendant Legionów polskich hr. Szeptycki, powołany na stanowisko generał-gubernatora lubelskiego na miejsce generała Kuka. — Do Warszawy przybywa na stały pobyt trzeci pułk piechoty Legionów pod dowództwem pułkownika Galicy.
28. Niemiecka 6 pożyczka wojenna przyniosła przeszło 13 miliardów marek.

- Komendantem Legionów polskich w miejsce hr. Szeptyckiego, który został generał-gubernatorem lubelskim, mianowany został pułkownik Zygmunt Zielinski.
29. Amerykańska izba posłów i senat przyjmują prawo o przymusowym poborze wojskowym.
30. Republika Guatemala zrywa stosunki dyplomatyczne z Niemcami. — Posłowie polscy do Dumy rosyjskiej, oraz polscy członkowie Rady Państwa składają swoje mandaty. Z uznania niepodległości Polski przez Rosję, wyciągnęli posłowie polscy słuszne odpowiednie wnioski i uważają się już jako stojący poza obrębem państwa, z Dumy i Rady państwa wystąpili. — Generał Petain mianowany szefem francuskiego sztabu generalnego. — W Grecji tworzy się nowe ministerstwo pod prezydentem Zaimisem. — Na zachodnim terenie wojennym, pod Arras, po obu brzegach Scarpy toczy się gwałtowna walka artylerijska. Szczególnie wzmożony ogień między Soissons a Reims. Wszelkie francuskie ataki zhamowały się w niemieckim ogniu.
- Maj 1917.
1. W miesiącu kwietniu, zatopiły niemieckie łodzie podwodne przeszło 1 milion ton statków nieprzyjacielskich.
3. Cesarz austriacki Karol przybywa do Lwowa.
8. Cesarz Karol w Krakowie. — Amerykańskie republiki Boliwia i Haiti zrywają stosunki dyplomatyczne z Niemcami.
9. Papież Benedykt XV ogłasza orędzie pokojowe do mocarstw wojujących.
11. Rosyjski rząd tymczasowy składa generała Raskiego ze stanowiska dowódcy na froncie północnym.

13. Zmarł w Poznaniu śp. profesor dr. Stanisław Karwowski, prezes Kola polskiego w poznańskiej Radzie miejskiej, niesłuszny badacz historii Wielkopolski, prezes wydziału literacko-historycznego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. — Rosyjski minister wojny, Guczkow, ustępuje z zajmowanego stanowiska. — Rosyjska Rada robotników i żołnierzy oświadcza się przeciw odrębnemu pokojowi.
17. Rosyjskie ministerstwo z Miliukowem na czele ustępuje. — Prezes galicyjskiego Kola poselskiego dr. Biliński, oraz jego zastępca dr. Głabiński ustępują z swych stanowisk.
18. W Nicei zmarł były główny dowódca armii serbskiej, generał Putnik. — Na włoskim terenie wojny, nad Isonzem, rozgorzały na nowo walki z wielką siłą i zaciętością. — Generałowie rosyjscy Brusilow i Hurko składają swe urzędy.
19. W procesie przeciwko dr. Adlerowi, mordercy austriackiego preza ministrów hr. Stuergha, zapadł wyrok, skazujący oskarżonego na śmierć.
20. Olbrzymia hitwa w Szampanii. — Środkowo-amerykańskie republiki Nikaragua i Honduras zrywają stosunki dyplomatyczne z Niemcami.
21. Anglicy zajmują Archangielsk, ważny rosyjski port nad ujściem rzeki Dźwiny do Morza Łodowatego. Japończycy zaś zajęli Chalin, ważny punkt węzłowy kolei mandżurskiej i sybirskiej.
23. Rząd szwedzki protestuje u rządu niemieckiego przeciwko zatopianiu przez łódzie podwodne statków szwedzkich. — W Sztokholmie rozpoczynają się obrady konferencji socjalistów.
24. Ministerstwo węgierskie z swym prezesem hr. Tiszą na czele podaje się do dymisji. — W stolicy Portugalii, Lizbonie wybuchły nowe rozruchy, spowodowane brakiem żywności. — Brazylia odwołuje swe oświadczenie neutralności. — Na zachodnim terenie wojennym, nad Aisne i w Szampanii silny ogień armatni i gwałtowne ataki francuskie przeciwko niemieckim liniom. W zaciętych walkach na bagnety i przez przeciwności, pułki bawarskie, hanowerskie, dolnośląskie i poznańskie odrzuciły nieprzyjaciela. — Jedna z niemieckich eskadr sterowców napowietrznych zaatakowała w nocy skutecznie ufortyfikowane miasto południowe Anglii: Londyn, Sheernes, Harwich i Norwich. Wszystkie sterowce wróciły cało i bez straty w ludziach.
28. Rozkazem cesarza niemieckiego Wilhelma do armii, dotychczas praktykowany ostry areszt w formie przywiązania do słupa, zostaje zniesiony.
29. Finlandya, podlegająca dotąd Rosji, ogłasza swą samodzielną. — Biskup Faulhaber ze Spiru mianowany arcybiskupem monachijskim. Arcybiskup Faulhaber ma lat 45, pochodzi z małomieszczańskiej rodziny w Klosterheidenfeld w Dolnej Frankonii. — Hrabia Andrassy, z polecenia cesarza Karola tworzy nowe ministerium węgierskie. — Na posiedzeniu polskiego Kola poselskiego w Wiedniu wybrano prezesem dr. Stanisława Łazarskiego, wiceprezesa natomiast wybrano posłów: Daszyńskiego, Głabińskiego, Goetza, Kędziora i Lea. — W gubernii piotrogrodzkiej wybuchły po-
- nowne zaburzenia chłopskie.
31. Brazylijski prezydent Braz podpisuje ukaz, zarządzający użycie statków niemieckich będących w portach brazylijskich.
- Czerwiec 1917.**
4. W Sunderlandzie, w Anglii, podczas wielkiego zgromadzenia mieszkańców miejscowych pod gołym niebem unosił się nad zebraniem tłumem lotnik angielski. Nagle wskutek zepsucia się motoru, samolot runął na ziemię, zabijając kilka osób, a raniąc ciężko przeszło 20. — Główny niemiecki dowódca na Wschodzie, zezwala na utworzenie litewskiej rady zaufania, złożonej z najbardziej zaufanych i poważanych mężów Litwy. — Brusilow obejmuje główne dowództwo nad armią rosyjską. Dowództwo na południowo-zachodnim froncie obejmuje po Brusilowie generał Hurko. — Kierownik wydziału skarbu, Dzierżbiński, składa swój mandat członka Rady Stanu Królestwa Polskiego. Również i dyrektor wydziału pracy, Wł. Kunowski złożył swój mandat członka Rady Stanu. — Poseł niemiecki w Brazylii v. Pauli, wraca do Niemiec. — W Piotrogradzie wykrywa się sprzysiężenie, zniierzające do wywołania przeciwwrewolucyjnego zamordowania kilku członków obecnego rządu, szczególnie zaś Kereńskiego.
6. Na włoskim terenie wojny, na południe od Jamiano, między Monfalcone a Hennada zdobyty wojska austro-węgierskie w przeciwnym kierunku część utraconych rowów i ujęli w niewolę 133 włoskich oficerów i 22 tys. żołnierzy. — W Walonie,

ogłasza generał Ferrero niepodległość Albanii pod protektorem Włoch. Ster rządów objął Essad-Basza. — Na włoskim terenie wojny, podjęta przez austro-węgierskie wojska przeciwofensywa rozwija się z świetnymi sukcesami. W trzech ubiegłych dniach bitwy, ujęto do niewoli 250 włoskich oficerów i 10 tys. szeregowców.

9. Początek wielkiej ofensywy angielskiej pod Wytsaete we Flandryi. — Do portów francuskich przybywają pierwsze amerykańskie statki wojenne. — Hr. Esterhazy tworzy nowe ministerstwo węgierskie.
10. Wojska włoskie zajmują greckie miasto Janinę. — Rosya wycofuje swe wojska z frontu salonickiego.
11. Ministerstwo hiszpańskie Prietiego podaje się do dymisji. — Amerykańska republika St. Domingo zrywa stosunki dyplomatyczne z Niemcami.
12. Na froncie tyrolskim rozpoczyna się włoska ofensywa. — W Hiszpanii tworzy się nowe ministerium, którego prezydentem obejmuje Dato. — Król grecki Konstantyn składa pod presją koalicji koronę na rzecz syna swego, księcia Aleksandra. Książę Aleksander jest drugim synem ustępującego króla, a urodził się 2-go sierpnia 1893 r. — W Grodzisku, w Wielkiem Księstwie Poznańskiem wybory uzupełniające w okręgu kosciańsko-śmigielsko-grodziskonołomyskim. Wybrany został kandydat Polaków ks. prob. Arkadyusz Lisiecki z Buina.
13. Niemiecki atak lotniczy na Londyn. Celem ataku były położone w środku miasta doki, zakłady budowy okrętów, urządzenia kolejowe oraz maga-

zyny państwowe i śpichrze położone wzdłuż obu brzegów Tamizy. Wszystkie niemieckie latawce wróciły cało; jeden z nieprzyjacielskich aparatów spadł w płomieniach na dół. Wedle angielskiego sprawozdania zabitych zostało 25 mężczyzn, 16 kobiet i 26 dzieci, zranionych 223 mężczyzn, 122 kobiety i 94 dzieci.

16. W nocy na 17-go oddział niemieckich statków napowietrznych pod dowództwem kapitana Schuetzgo zaatakował ważne fortece w południowej Anglii z dobrym skutkiem. Statki staczały zacięte walki z angielskimi statkami morskimi, ładowcami i lotnikami. Zestrzelony został niemiecki statek „L. 48,” przyczem wraz z całą załogą poniósł śmierć wyżej wymieniony komendant. Wszystkie inne statki wróciły cało. — Zniesienie koalicyjnej blokady Grecyi. — W miesiącu maju zatopły łodzie podwodne 869 tys. ton pojemności statków handlowych nieprzyjacielskich.
19. Nowy król grecki Aleksander, po złożeniu przysięgi na konstytucję wydał do narodu manifest, w którym ubolewa nad rozstaniem się z ojcem i prosi naród o pomoc przy zaprowadzeniu ładu i porządku w kraju. — Zdetronizowany król grecki Konstantyn przybywa do Lugano w Szwajcaryi. Wkrótce po jego przyjeździe, przyszło do wrogich temu demonstracji, podczas których przechodzącego ulicą króla czynnie znieważono. — Powstańcy w Chinach zajmują stolicę Peking. Pertraktacje przedstawicieli rządu z powstańcami nie doprowadziły do żadnego rezultatu. Powstańcy zażądali stanow-

czo ustąpienia całego rządu dotychczasowego.

21. Angielska Izba gmin przyjmuje projekt prawa wyborczego dla kobiet.
22. Ministerstwo austriackie hr. Clam-Martinića składa urzędy.
24. Na kongresie socjalnej demokracji w Helsingforsie powzięto uchwałę, żądającą oderwania się Finlandyi od Rosyi i uznania niepodległej republiki fińskiej.
25. Prezydent Stanów Zjednoczonych, Wilson, wydaje rozporządzenie, na mocy którego wywóz żywności z Ameryki do państw neutralnych został zabroniony.
26. W Austrii, obejmuje rządu znowu nowe ministerstwo pod przewodnictwem Seidlera. Ministrem dla Galicji mianowany został radca dworu Twardowski, ministrem oświaty i szkolnictwa austriackiego został Cwikliński.
29. Brazylia zaosi wszystkie swoje dekrety, dotyczące neutralności, jaka obowiązywała na podstawie układów między Niemcami a Brazylią. — Angielska eskadra napowietrzna obrzuca bombami Jerozolimę i Górę Oliwną.

Lipiec 1917.

1. Grecya zrywa stosunki dyplomatyczne z mocarstwami centralnymi: Niemcami, Austro-Węgrami, Bułgarią i Turcyą. — Wojska koalicyjne opuszczają stolicę Grecyi, Ateny. — Rozpoczyna się wielka ofensywa rosyjska, po długotrwałym nad wyraz obfitym ogniu armatnim.
2. Przy sposobności posłuchania u cesarza austriackiego Karola, na którego Wł. Jaworski złożył podziękowanie za nadaną mu godność tajnego radcy, cesarz wyraził najwyższe podzięko-

wanie i uznanie Legionom polskim, jako też Naczelnemu Komitetowi Narodowemu, jako ich twórcy i opiekunowi. W toku posłuchania cesarz poruszył dalej szczególności co do rozwoju i przyszłości Legionów.

— We Finlandyi doszło do krwawych starć pomiędzy wojskami rosyjskimi a cywilną ludnością finlandzką, która nie chciała dostarczać armii rosyjskiej koniecznych środków żywnościowych. Podczas walk na ulicach poszczególnych miejscowości Finlandyi, większą liczbę Finlandczyków, nie mających wogóle broni, zabito lub rannono. —

Flandryi i w Artois, zacięta walka ogniowa. — zachodniej Szampanii wznowiona walka artyleryjska. — W licznych potyczkach napowietrznych, lotnicy niemieccy zestrzelili 19 nieprzyjacielskich latawców. — I na wschodnim terenie wojennym, nad Dźwiną, pod Smorgoniemi i nad Szczarą panował ożywiony ruch bojowy. — Rosyjanie zajmują Halić.

3. Cesarz austriacki Karol wydaje ogólną amnestję dla skazanych przez sąd cywilny albo wojskowy za najcięższe przestępstwa polityczne.

5. Z tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego wystąpili byli hrzga-dver Piłsudski, dr. Jan-kowski, Stolarski i Artur Śliwiński. — Król grecki, Aleksander wydaje amnestję dla wszystkich przestępców politycznych, skazanych za obrazę majestatu oraz ulaskawia dezertów.

6. Niemiecka para cesarska przybywa do Wiednia. — W Chinach wre wojna domowa. — Mocą amnestyi cesarza Karola,

opuszczają więzienie byli posłowie czescy, dr. Kramarz, dr. Rasin i Kio-facz. — W nocy na 7, lotnicy nieprzyjacielscy obrzucają bombami Trewir i okolice oraz Mannheim, Ludwigshaven i Rodal-ben, wznecając pożary.

7. Niemiecka eskadra lotnicza obrzuca bombami Londyn i zakłady portowe oraz śpichrze nad Tamizą.

8. Wenizelos przybywa do stolicy Grecyi, Aten, podejmowany z honorami królewskimi. Na posłuchaniu u króla Aleksandra, przedłożył jemu Wenizelos swój program, który król przyjął jako też i nowe ministerstwo Wenizelowskie.

9. Wielka bitwa pod Stanisławowem wojsk austro-węgierskich i niemieckich z Rosyanami.

10. We Warszawie, odbyło się uroczyste zaprzysiężenie oficerów i szeregowców mających przynależność państwową polską. Zaprzysiężenie odbyło się w obecności marszałka koronnego i jego zastępcy, oraz innych członków tymczasowej Rady Stanu. W uroczystości brały udział pułk piechoty nr. 3 i oddziały należące do dowództwa Legionów, jakoteż deputacye stojących w prowincyi załoga, oddziałów. — Ukraińska Rada centralna w Kijowie, proklamuje republikę ukraińską i ogłosiła się jako rząd ukraiński. — Chiny ogłaszają się znowu republiką. Nowym prezydentem jest Kong-Ku-Czang.

11. Niemieckie eskadry lotnicze, obrzucają nad wybrzeżem Kurlandyi bombami nieprzyjacielskie baterie, koszary i przystanie pod Jerel i Arensburg na wyspie Oesel, wznecając pożary. — Cesarz niemiecki i król pruski Wilhelm II wystosowuje

do prezesa ministerstwa pruskiego ukaz, zapowiadający zaprowadzenie równego prawa wyborczego w Prusach.

13. Ministrowie pruscy podają się do dymisyi. — W Osaka, w Japonii, w fabryce nitratu nastąpił wybuch, skutkiem którego 200 osób utraciło życie, a fabryka zamieniła się w kupę rumowisk i gruzów.

14. Kanclerz rzeszy niemieckiej i prezes ministrów pruskich dr. Bethmann-Hollweg ustępuje z swych stanowisk. Następcą jego zostaje mianowany rzeczywisty radaa tajny dr. Michaelis, dotychczasowy podsekretarz stanu. Dr. Michaelis objął zarazem tę sprawę zagranicznych.

15. Na froncie północno-wschodnim zacięte walki wojsk niemieckich i austro-węgierskich z Rosyanami. Pińsk w płonieniach.

16. W Piotrogradzie krwawe rozruchy, które trwały dwa dni. Między oddziałami wojska a ludnością cywilną przyszło do walki. Ludność cywilna zaprotestowała demonstracyjnie przeciwko rozwiązaniu pułków zbuntowanych, nie chcących uczestniczyć w ofensywie.

19. Bunt wojskowy w Piotrogradzie. — Metropolita lwowski hr. Szeptycki, któremu rosyjski rząd tymczasowy pozwolił powrócić do kraju, przybył w swej podróży powrotnej do Berlina. Metropolita udał się przez Szwajcaryę do Rzymu. — Ofensywa rosyjska w Galicyi wschodniej słabnie. Niemiecka i austro-węgierska armia przechodzi do przeciwofensywy. Korpusy niemieckie przełamują na szerokim froncie pozycje rosyjskie na wschód od Złoczowa. Rosyjanie opuszczają już Kałusz i o-

koliczne siola. — Walki na liniach na wschod od Zborowa i nad gornym Seretem kończą się kleską Rosjan, którzy na całej linii pierzchną w popiołu.

20. Rozruchy w Piotrogradzie przechodzą w otwartą walkę zbuntowanego wojska i ludności cywilnej z oddziałami wojska wiernego jeszcze rządowi. Procz setek zabitych po obu stronach, setkami rannych zwożą do lazaretów i cyrkulów policyjnych.

21. Wojsko rosyjskie rozpędza posłów do Dumy, którzy chcieli się zebrać na obrady w pałacu taurydzkim. — Nienieckie władze okupacyjne we Warszawie aresztują byłego brygadiera Legionów Józefa i Sudzkiego, byłego szefa sztabu pierwszej brygady Legionów, pułkownika Sosnkowskiego oraz szeregu innych osobistości.

23. Tarnopol w Galicyi wschodniej się pali. Rosyjanie w dalszej panicznej ucieczce z pola walki, ścigani przez armie austro-węgierską i niemiecką. — Prezes ministrów rosyjskich książę Lwów ustępuje, a miejsce jego zajmuje minister Kerenski, zostający przytem nadal ministrem wojny. — Od Stochodu aż do Bałtyku wre wzmożona czynność bojowa. Do szczególnej siły doszły walki między Krewem a Smorgoniami i Dźwińskiem.

24. W zwycięskim pochodzie, docierają wojska mocarstw centralnych pod Tarnopolem do Seretu i przekraczają linię kolejową Kozowa-Ostrów po obydwu stronach Strypy na szerokim froncie. Rosyjanie cofają się także nad Narajówką. Oddziaływanie zwycięstwa przenosi się także na polu-

dniowy brzeg Dniestru aż do Karpat. Wszędzie Rosyjanie opuszczają swe stanowiska. — Syam zrywa stosunki dyplomatyczne z Niemcami i Austro-Węgrami.

W Baden-Baden umarł poseł do parlamentu niemieckiego i główny przywódca partii narodowo-liberalnej, Ernest Bassermann w wieku lat 62. — Rosyjscy ministrowie socjalistyczni przedkładają swym kolegom w urzędzie ultimatum, w którym żądają ogłoszenia republiki, zarządzeń dla stłumienia przeciwwolucyi i usunięcia z armii niełojalnych generałów.

— Wojska niemieckie zajmują prócz Tarnopola, Stanisławów i Nadwornę w Galicyi wschodniej.

25. Kereński degradowuje 9 generałów rosyjskich frontu południowego i zarządza oddanie ich pod sąd wojenny.

26. Rosyjanie cofają się z Bukowiny. Armie sprzymierzone zajmują Buczacz, Tlumacz, Ottynię i Delatyn.

26. Robotnicy amerykańskich kopalni naftowych w Tampico strejkują. 15 tysięcy robotników złożyło pracę.

— Izba poselska w Kanadzie przyjmuje ustawę o powszechnej przymusowej służbie wojskowej.

28. Wojska niemieckie i austro-węgierskie zajmują Kołomyję, Trembowłę i Czortków. — Cesarstwo Syam wypowiada Niemcom wojnę.

30. Rosyjanie cofają się z Galicyi na Podole. — Zmarł we Warszawie sp. Włodzimierz Kunowski, członek Rady Stanu, kierownik wydziału pracy, w 42 roku życia.

31. Na Bukowinie, armie niemiecka i austro-węgierska posuwają się zwy-

cięsko dalej naprzód, łamiąc zacięty opór Rosyan i przekroczyły zachodnią granicę Bukowiny. Austriacy honwedzi zajęli Zaleszczyki. Między Skalą a Husiatynem oczyszczono galicyjski brzeg Zbruczy, a w kilku miejscach wywalczyły sobie armie sprzymierzone przejście na teren rosyjski. — Początek wielkiej ofensywy angielskiej we Flandryi. Pierwszy atak armii angielskiej na froncie 25-kilometrowym po obydwu stronach Ypern, został przez wojska niemieckie odparty.

Sierpień 1917.

2. Generał Brusilow, główny wódz armii rosyjskiej składa dowództwo. Następcą jego zostaje generał Kornilow.

3. Austro-węgierskie wojska zajmują stolicę Bukowiny, Czerniowce.

4. Rada ministrów chińskich pod przewodnictwem nowego prezydenta wypowiada się jednogłośnie za wypowiedzeniem Niemcom wojny.

6. Urzędowa „Nordd. Allgemeine Ztg.” ogłasza skład nowego sekretaryatu Stanu oraz nowe o ministerstwa pruskiego. Sekretarzem stanu spraw wewnętrznych Walraff, sekret. spraw zagranicznych Kuehlmann, sekret. urzędu pocztowego Ruedlin, urzędu sprawiedliwości Krause. Urząd żywnościowy wojenny obejmuje nadprezydent Walldow, któremu dodani jako podsekretarze Braun i dr. Mueller. Następcą podsekretarza Wahn-schaffego zostaje Graevenitz. Ministrami pruskiemi zostają: dr. Spahn, sprawiedliwości, Drews, spraw wewnętrznych, Schmidt, oświaty, Eisenhart - Rothe, rolnictwa, Hergt, skarbu, Dymisy-

onowani zostali: v. Tratt zu Solz, Beseler, Schorlemer, Lentze, Loebel, Kraetke, Lisco, Zimmermann, Batocki i Richter.

7. W Rosyi, tworzy się nowe ministerstwo; przydyum i zarazem sprawy wojenne i marynarki obejmie Kereńskij.

8. Republika murzyńska Liberya, która już 10 lipca zerwała stosunki dyplomatyczne z Niemcami, wypowiada tymże woje.

10. Początek nowej wielkiej ofensywy angielskiej pod Ypres. — Z końcem trzeciego roku wojny, stwierdzono po stronie niemieckiej jako zdobycz wojenną (do 26-go lipca 1917 roku): 12.153 dział, 4.931.056 ostrych naboju wzgl. pocisków, 10.640 wozów amunicyjnych i innych, 3.216 proc., 1.655.805 karabinów, 155.829 pistoletów i rewolwerów, 8.352 karabinów maszynowych, 2.298 latawców, 186 balonów na uwięzi, 3 statki napowietrzne. Liczy te zawierają tylko zdobycz sprowadzoną do Niemiec, gdy prócz tego wielka ilość dział karabinów maszynowych i t. d., które nawet w przybliżeniu nie da się określić, oraz w polu więzio w używaniu.

11. Z ministerjum angielskiego ustępują ministrowie Henderson i Chamberlain, sekretarz stanu dla Indyi, Chamberlaina miejsce zajął Carson, zaś Hendersona, Barnes.

13. Flota japońska wypływa na wody europejskie i łączy się z flotą koalicji. — Na terenie wojennym w Mołdawii, palki niemieckie zdobyły szturmem umoczenia bronią Pančin, na północny zachód od Foksani. — Rząd rumuński opuszcza Jassy, udając się na Ruś.

15. Na linii kolejowej Piotrogrod-Moskwa zderzyły się dwa pociągi, skutkiem czego 67 osób utraciło ży-

cie, a 150 zostało ciężko rannych.

16. Anglicy wyrowadzają we Flandrii atak na szerokości 30 kilometrów, który jednakowoż się rozbił wśród wielkich strat. Od St. Julien, na północny wschód od Ypera, aż do Warneton nad Lysą został nieprzejściel wzgórze odparty. W Artois i pod Verdunem ataki walka artylerji.

17. Ojciec św. Benedykt XV. wydał urzędową notę do rządców państw narodów prowadzących wojnę, nawołując w niej do zakończenia okropnej w swych skutkach wojny.

19. Nad Isonzem, Włosi rozpoczynają ponownie ofensywę przeciw krajom nadbrzeżnym, należącym od wiołów do Austrii. Po półtoradniowej najsilniejszej kanonadzie artylerji, stanęła piechota włoska do walki między Mirzi Urci a morzem. Walki toczą się z największą zaciętością na 60 kilometrowym froncie: mianowicie pod Tolmein na północny wschód od Capale między Descla a górą San Gabriele, na południe od Gorycy i płaskowyżyny Karfu. — Powołanie do ofensywy włoską, rozkazującą Francuzi wielką swą ofensywę pod Verdunem. — Republikański rząd rosyjski przewozi byłego cara Mikołaja z jego całą rodziną z Czarnego Świątka do Kostromy nad Wołgą. Flota ta miejscowość leży 50 mil na północny wschód od Moskwy.

12 W Ełbie toczą się walki z powstaniem. — Cesarz austriacki i król węgierski Karol mianuje Aleksandra Waterbana nowym ministrem wojny. — Statkiem Salsbi, Monastyr, doszczętnie zniszczony pożarem przeszło 2 tysiącami grana-

tów jakie na miasto wyrzucone zostały. — W noc na 22-go, niemiecka eskadra sterowców morskich atakuje z dobrym skutkiem angielskie ufortyfikowane miejsca i uprzedzenia wojskowe przy Zatoce Humber i w hrabstwie Lincoln oraz siły strażnicze nad wybrzeżem angielskim. Wszystkie statki wróciły do portu, mimo ostrzeliwania nieprzyjacielskiego. — Salobiki (Solun) w dwóch tygodniach uiszczony pożar. 100 tys. ludzi pozostaje bez dachu nad głową.

20. Ponowny pożar w Solun, który niszczy znowu 100 domów.

27. W Moskwie obraduje wielka konferencja narodowa z całej Rosyi. — Na wschodnim terenie wojennym, toczą się w dalszym ciągu zacięte walki z Rosyanami, którzy stawiają teraz silniejszy opór. — Na bałkańskim terenie walk, akcja bojowa toczy się również z niezmienną siłą między wojskami mocarstw centralnych a koalicyjnymi. — Na włoskiej wojnie wojennej, szczególnie nad Isonzem, walki Włoch z armią austro-węgierską w nieprzerwanym toku z zmiennym powodzeniem. — Na Zachodzie, we Francji i Belgii oraz w Flandrii wia walki z niezmniejszoną siłą, w których jednakowoż od czasu do czasu strasze walki niemieckich. — Zaprowadzenie sądów królewskich-niektórych we Włoszech. Podwójnictwo polskie obejmujące swa władze z dniem 1-go września.

29. Tymczasowy Rząd Stanu Królestwa Polskiego składa swe urzędy z powodu wysłania przez niemiecką władzę okupacyjną legionu polskiego na wojenny front wschodnio-południowy.

JARMARKI NA ROK 1918

Objaśnienie skrótów: b. bydło; ch. chmiel; g. garnki; goł. gołębie; k. konie; kr. kramny; l. len; ow. owce; op. opasy; pł. płótno; sk. skóry; św. świnię; t. tabaka; zb. zboże; żr. żrebacki; w. wlna; liczby w nawiasach (1), (2) i t. d. oznaczają dni. Nazwy miesięcy odpowiednio skrócone.

.1W WKa. Poznańskiem.

W ówodzie referentj Poznańskiej.

Babimost (Bomst) 21 marca, 16 maja, 17 paźdz., 12 grudn. kr, b, k, św.
 Bledzewo (1 sen) 5 marca, 26 czerw., 19 listop. kr, b, k, św.
 Bnin 19 lut., 7 maja, 27 sierp., 5 list. kr, b, k.
 Bojanowo 9 kwiet., 9 lipca, 8 paźdz., 10 grud. kr, b, k, św.
 Borek 20 marca, 3 lipca, 4 wrześ., 13 listop. kr, b, k.
 Bróice (Brätz) 12 lutego, 9 kwiet., 18 czerw., 5 listop. kr, b, k, św.
 Buk 16 kwiet., 9 lipca, 10 wrześ., 12 listop. kr, b, k, św. kozy.
 Czempin 9 kwiet., 9 lipca, 1 paźdz., 3 gru. kr, b, k, św.
 Dobrzyca (Dobberschütz) 6 lutego kr, b, k, 17 kwiet., b, k, 19 czerw., 28 sierp., 16 paźdz. kr, b, k, 11 grudnia b, k.
 Dolsk 14 marca, 25 czerwca, 12 wrześ., 26 listop. kr, b, k, św.
 Dubin 13 marca, 24 maja, 17 paźdz., 12 grud. kr, b, k, św.
 Górka Miejska (Görchen) 19 marca, 14 maja, 24 wrześ., 12 listop. kr, b, k, św.
 Gostyń 21 marca, 18 lipca, 26 wrześ., 19 grud. kr, b, k, św, ow.
 Grabów 13 marca, 25 czerwca, 27 sierp., 3 grud. kr, b.
 Grodzisk (Gütz) 12 marca, 14 maja, 27 sierp., 22 paźdz. kr, b, k, św, zboże, wiktualy.
 Jaraczewo 16 kwiet., 20 czerwca, 3 wrześ., 28 listop. kr, b, k.
 Jarocin 9 stycz., 15 maja, 21 sierp., 27 listop. kr, b, k, św.
 Jutrosin 20 marca, 15 maja, 7 sierp., 6 listop. kr, b, k, św.
 Kamionna (Kähme) 5 marca, 10 kwiet., 29 maja, 11 wrześ. kr, b, k, św.
 Kargowa (Unruhstadt) 20 marca, 19 czerwca, 9 paźdz., 4 grud. kr, b, k.
 Kaszcew (Alt-kloster) 26 marca, 11 czerwca, 15 paźdz. b, k, św.
 Kębłowa (Kiebel) 19 marca, 6 czerw., 23 sierp., 19 paźdz. kr, b, k, św.
 Kępno (Kempen) 11 stycz. b, k, św, 6 lut. kr, b, k, 15 lut., 15 marca b, k, św, 17 kwiet. kr, b, k, 26 kwiet. 17 maja b, k, św, 14 czerwca kr, b, św, 19 lipca b, k, św, 7 sierp. kr, b, k, 16 sierp., 20 wrześ., 18 paźdz. b, k, św, 6 listop. kr, b, k, 15 list., 20 grud. kr, b, k, św.
 Kobylakóra (Haideberg) 6 marca, 5 czerwca, 2 paźdz., 18 grud. kr, b, k.
 Kobylin 12 marca, 25 czerwca, 3 wrześ., 17 grud. kr, b, k.

Kopania (Kopnitz) 21 lut., 30 kwiet., 8 sierp., 31 paźdz. kr, b, k, św.
 Kostrzyn 8 stycz., 9 kwiet., 2 lipca, 29 paźdz. kr, b, k.
 Kościan (Kosten) 7 marca, 6 czerw., 12 wrześ., 12 grud. kr, b, k, św.
 Koźmin 24 stycz. kr, b, k, 13 marca, 16 maja b, k, 28 sierp. kr, b, k, 24 paźdz., 14 listop. b, k.
 Kornik 4 kwiet., 4 lipca, 3 paźdz., 19 grud. kr, b.
 Krobia 5 lut., kr, b, k, św, 30 kwiet., 27 sierp., 29 paźdz. kr, b, k, św, owce.
 Krotoszyn 9 kwiet., 8 lipca, 8 paźdz. 10 grud. kr, b, k.
 Krzywiń 23 stycz., 24 kwiet., 10 lipca, 23 paźdz. kr, b, k, św.
 Książ 12 marca, 14 maja, 17 wrześ., 10 grud. kr, b, k, św.
 Leszno (Lissa) 10 kwietn., 10 lipca, 9 paźdz., 11 grud. kr, b, k.
 Lwówek (Neustadt b. Pinne) 13 marca, 28 maja, 22 sierp., 28 listop. kr, b, k.
 Międzychód (Birbaum) 19 lut., 26 marca b, k, 25 czerw. kr, b, k, 24 wrześ., 29 paźdz. b, k, 3 grud. kr, b, k.
 Międzyrzecz (Meseritz) 19 marca, 2 lipca, 15 paźdz., 26 listop. kr, b, k, św.
 Mieszków 21 marca, 25 czerwca, 24 wrześ., 19 grud. kr, b, k.
 Miłostaw 11 kwiet., 13 czerwca, 19 wrześ., 14 listop. kr, b, k, św.
 Mixtał 8 stycz., 19 marca, 4 czerw., 20 sierp., 22 paźdz., 10 grud. kr, b.
 Mosina 21 lut., 16 maja, 8 sierp., 14 listop. kr, b, k.
 Murowana Goślina 12 lut., 7 maja, 22 paźdz., 10 grud. kr, b, k.
 Nowe miasto (Neustadt a. d. W.) 14 marca, 27 czerwca, 10 paźdz., 12 grud. kr, b, k, św.
 Nowy Tomyśl (Neutomischel) 14 marca, 2 maja kr, b, k, św, 25 wrześ. ch., 26 wrześ., 5 grud. kr, b, k, św.
 Oborniki 19 marca, 14 maja, 20 sierp., 5 listop. kr, b, k.
 Obrzycko 6 marca 7^{1/2} rano, 28 sierp. 6^{1/2} rano, 23 paźdz., 7^{1/2} rano, 11 grud. 8 rano kr, św, k, b.
 Odolanów (Adelnau) 21 lut., 20 czerw., 29 sierp., 5 grud. kr, b, k.
 Opalenica 19 marca kr, b, k, 30 kwiet., 8 paźdz. b, k, 17 grud. kr, b, k.
 Osieczno (Storchnest) 5 marca kr, b, k, św, 11 czerwca kr, k, św, 10 wrześ., 17 grud. kr, b, k, św.
 Ostroń (Scharfenort) 6 lut., 15 maja, 21 sierp., 13 listop. kr, b, k.
 Ostrowo 15 stycz. b, 5 marca kr, b, k, 2 kwiet. b, 7 maja kr, b, k, 4 czerwca, 16 lipca b, 2 wrześ. kr,

b, k, 17 wrześ., 29 paźdz. b, 26 listop. kr, b, k, 16 grud., 19 grud. i 23 grudnia targi gwiazdkowe.
 Ostrzeszów (Schildeberg) 14 marca, 13 czerwca, 19 wrześ., 12 grudnia kr, b, k.
 Piasek (Sandberg) 27 lut., 12 czerwca, 21 sierp., 6 listop. kr, b, k.
 Pleszew 10 stycz. kr, b, 14 marca, 2 maja, 5 wrześ., 3 paźdz. b, 12 grud. kr, b.
 Pniewy (Pinne) 21 marca, 14 maja, 13 sierp., 10 grud. kr, b, k, św.
 Pobiedziska (Pudewitz) 13 marca, 19 czerw., 4 wrześ., 27 listop. kr, b, k.
 Podzamcze (Wilhelmsbrück) 5 marca, 4 czerwca, 3 wrześ., 17 grud. kr, b, k.
 Pokorzela 26 lut., 7 maja, 8 sierp., 3 grud. kr, b, k.
 Poniec (Punitz) 19 lut. kr, b, k, św, 28 maja kr, b, k, 11 lipca, 19 wrześ., 28 listop. kr, b, k, św.
 Poznań 8 marca b, św, owce, 14 czerw. b, k, 21 czerw., 6 wrześ., 15 listop. b, św, owce, 14 grud. (11) targ gwiazdkowy. Targi na bydło dnia 2, 4, 7, 9, 11, 14, 16, 18, 21, 23, 25, 28, 30 stycz.; 1, 4, 6, 8, 11, 13, 15, 18, 20, 22, 25, 27 lutego; 1, 4, 6, 8, 11, 13, 15, 18, 20, 22, 25, 27 marca; 3, 5, 8, 10, 12, 15, 17, 19, 22, 24, 26, 29 kwiet.; 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15, 17, 22, 24, 27, 29, 31 maja; 3, 5, 7, 10, 12, 14, 17, 19, 21, 24, 26, 28 czerwca; 1, 3, 5, 8, 10, 12, 15, 17, 19, 22, 24, 26, 29, 31 lipca; 2, 5, 7, 9, 12, 14, 16, 19, 21, 23, 26, 28, 30 sierp.; 2, 4, 6, 9, 11, 13, 16, 18, 20, 23, 25, 27, 30 wrześ.; 2, 4, 7, 9, 11, 14, 16, 18, 21, 23, 25, 28, 30 paźdz.; 1, 4, 6, 8, 11, 13, 15, 18, 22, 25, 27, 29 listop.; 4, 6, 9, 11, 13, 16, 18, 20, 23, 27, 30 grudnia.
 Pszczew (Betsche) 7 lut., 16 maja, 8 sierp., 7 listop. kr, b, św.
 Rakoniewice (Rakwitz) 26 lut., 28 maja, 3 wrześ., 3 grud. kr, b, k.
 Raszków 21 marca, 27 czerwca, 12 wrześ., 24 paźdz. kr, b, k.
 Rawicz 14 lut. b, k, św, 4 kwiet., 4 lipca, 3 paźdz. kr, b, k, św, 7 listop. b, k, św, 5 grud. kr, b, k, św.
 Rogoźno (Rogasen) 26 lut. kr, b, k, św, 26 kwiet. b, k, św, 11 czerwca, 3 wrześ. kr, b, k, św, 8 listop. b, k, św, 17 grud. kr, b, k, św.
 Rostarzewo (Rothenburg) 30 stycz., 4 lipca, 19 wrześ., 14 listop. kr, b, k.
 Ryczywół (Ritschenwalde) 13 marca, 26 czerwca, 2 paźdz., 4 grud. kr, b, k.
 Sarnowa 12 lut., 7 maja, 20 sierp., 19 listop. kr, b, k, św.

Sieraków (Zirke) 7 marca, 13 czerw., 12 wrześ., 21 listop. kr, b, k.
 Skwierzyńska (Schwerin a. W.) 7 mar., 6 czerwca, 22 sier., 14 listop. kr, b, k, kozy, drob.
 Śmigiel 6 lut., 5 czerw., 18 wrześ., 27 listop. kr, b, k.
 Śrem 19 marca, 18 czerw., 24 wrześ., 17 grud. kr, b.
 Środa 7 marca, 6 czerwca, 5 wrześ., 5 grud. kr, b, k.
 Staszewo 12 lut., 28 maja, 13 sier., 26 listop. kr, b, k, św.
 Sulmierzyce 5 lut., 6 czerwca, 22 sier., 7 listop. b, k, kr.
 Swarzędz (Schwersenz) 11 kwiet., 11 lipca, 10 paźdz., 5 grud. kr, b, k, św.
 Święciców (Schwetzkan) 21 maja, 12 listop. kr, b, k, św.
 Szamotyły (Samter) 20 marca, 17 lip., 2 paźdz., 27 listop. kr, b, k.
 Szlichtyngowa (Schlichtingsheim) 6 lutego, 1 maja, 28 sier., 27 listop. kr, b, k, św.
 Tizel (Tirschtiel) 26 lut., 7 maja, 17 wrześ., 12 listop. kr, b, k, św.
 Wielichowo 7 lut., 7 maja kr, b, k, św, 20 sier., 5 listop. kr, b, k, św, kozy.
 Wobytyn 5 lut. b, 5 marca kr, b, k, zboże, 9 kwiet., 4 czerwca b, 6 sier., 1 paźdz. kr, b, k, zboże, 19 listop. kr, b, k, 10 grud. b.
 Wronki 14 marca, 11 lipca, 24 paźdz., 19 grudnia kr, b, k.
 Września 26 marca, 9 lipca, 1 paźdz., 3 grud. kr, b, k, św.
 Wychowa (Fraustadt) 14 marca (2), 2 maja (2) 26 wrześ. (2) 14 listop. (2) kr, b, k, św.
 Zawienyśł (Santomischel) 15 stycz., 23 kwiet., 20 sier., 22 paźdz. kr, b, k, św.
 Zbąszyń (Zentschen) 10 kwiet. (2) konie luksusowe i zaprzęgowe, 11 kwiet., 20 czerw. kr, b, k, św, 4 wrześ. (2) konie luksusowe i zaprzęgowe, 5 wrześ. kr, b, k, św, 30 paźdz. (2) konie luks., i zaprzęg., 31 paźdz. kr, b, k, św.
 Zduny 7 marca, 15 maja, 12 wrześ., 3 grud. kr, b, k.
 Żerków 19 marca, 18 czerw., 10 wrześ., 17 grud. kr, b, k, św.

W obwodzie rejencyj Bydgoskiej.

Barcin 21 lut. b, k, św, kozy, 24 kwiet., 9 lipca, 28 sier., 30 paźdz. kr, b, k, 27 listop. b, k, św, kozy.
 Białosławe (Weissenhöhe) 13 marca, 29 maja, 16 paźdz., 18 grud. kr, b, k.
 Budzyń 9 kwiet., 3 lipca, 8 paźdz., 3 grud. kr, b, k.
 Bydgoszcz (Brombeig) 16 kwiet., 9 lipca, 10 wrześ., 12 listop. (5) kr, (2) k. Co środę i sobotę każdego tygodnia targ bydłowy na miejskim targowisku. W razie święta w dniu poprzednim.

Chodzież (Kolmar i. P.) 22 lut. b, k, 20 marca, 12 czerw. kr, b, k, 13 wrześ. b, k, 9 paźdz., 4 grud. kr, b, k.
 Czarnków 5 lut. b, k, św, 5 marca kr, b, k, 23 kwiet. b, k, św, 18 czerw. kr, b, k, 6 sierp. b, k, św, 10 wrześ. kr, b, k, 29 paźdz. b, k, św, 10 grud. kr, b, k.
 Czarniejewo (Schwarzenan) 19 lut., 14 maja, 27 sier., 19 list. kr, b, k, św.
 Fordon 5 marca, 4 czerw., 5 list. kr.
 Gąsawa 18 kwiet., 19 grud. kr, b, k.
 Gembice 5 marca, 28 maja, 27 sier., 5 listop. kr, b, k.
 Gniewkowo (Argentan) 5 marca, 4 czerw., 3 wrześ., 26 listop. kr, b, k.
 Gniezno (Gnesen) 6 lut. (2) kr, b, k, 20 marca b, owce, kozy, 17 kwiet. (7) kr, b, k, 12 czerw. b, ow. koz., 7 sierp. (2) kr, b, k, 11 wrześ. b, ow. koz., 6 listop. (2) kr, b, k, 4 grud. b, owce, kozy.
 Gross-Neudorf 3 marca, 12 czerw., 11 wrześ., 13 listop. kr, b, k.
 Grünkirch 10 kwiet., 14 sier., 16 paźdz. ziemnika kr, b, k.
 Inowrocław (Hohensalza) 13 marca, kr, b, k, 1 maja b, k, 3 lipca kr, b, k, 21 sierp. b, k, 9 paźdz., 11 grud. kr, b, k.
 Janówiec 11 kwiet., 27 czerwca, 17 paźdz., 5 grud. kr, b, k.
 Kępnia (Exin) 7 lut. b, k, św, 7 marca, 11 lipca, 29 sier., 31 paźdz. kr, b, k, 28 listop. b, k, św.
 Kiszewo (Welnau) 21 marca, 13 czer., 5 wrześ., 28 listop. kr, b, k.
 Kłocko 26 marca, 18 czerw., 24 wrześ., 3 grud. kr, b, k.
 Koronowo (Krone a. d. Br.) 14 marca b, k, 11 kwiet., 4 lipca, 8 sierp. kr, b, k, 19 wrześ. b, k, 17 paźdz. kr, b, k.
 Kreutz-Kukatz 6 lut., 10 kwiet., 2 paźdz. ziemnika, 4 grud. b, k.
 Kruszwica 14 marca, 11 czerwca, 5 wrześ., 7 listop. kr, b, k.
 Łabiszyn 5 marca, 4 czerwca, 12 wrześ., 5 listop. kr, b, k.
 Łekno 21 czerwca, 16 lipca, 5 listop. kr.
 Łobżenica (Lobsenz) 5 lut. b, k, 5 kwiet., 5 lipca kr, b, k, 10 wrześ. b, k, 8 paźdz., 3 grud. kr, b, k.
 Łopienno 14 marca, 6 czerwca, 8 sierp., 28 listop. kr, b.
 Margonin 13 marca, 26 czerw., 23 paźdz., 11 grud. kr, b, k.
 Miasteczko (Friedheim) 1 maja, 13 listopada kr, b, k.
 Mielżyn 12 marca, 11 czerwca, 17 wrześ., 12 listop. kr, b, k.
 Mieścisko (Marktstädt) 12 marca, 25 czerwca, 3 paźdz., 17 grud. kr, b, k.
 Mogilno 12 marca, 11 czerwca, 17 wrześ., 19 listop. kr, b, k.
 Mroczka 19 marca, 14 maja, 27 sierp. 5 listop. kr, b, k.

Nakło 4 stycz., 8 lut. b, k, 12 marca, 30 kwiet., 30 lipca, 22 paźdz. kr, b, k, 15 listop., 13 grud. b, k.
 Pakość 20 marca, 26 czerw., 16 paźdz., 18 grud. kr, b, k.
 Pila (Schneidemühl) 8 stycz., 19 lut. b, k, 20 lut. kr, 26 marca, 14 maja b, k, 15 maja kr, 25 czerw., b, k, 10 wrześ. (2) konie luks., 15 paźdz. b, k, 16 paźdz. kr, 12 listop., 17 grud., wrześ., 12 grud. kr, b, k, 18 grud. kr.
 Powidz 14 marca, 13 czerwca, 12 wrześ., 12 grud. kr.
 Rogowo 16 kwiet., 25 czerwca, 15 paźdz., 12 grud. kr, b, k.
 Rynarzewo (Netzwalde) 9 kwiet., 11 czerwca, 3 wrześ., 29 paźdz. kr, b, k.
 Skoki (Schokken) 19 lut., 14 maja, 27 sierp., 26 listop. kr, b, k.
 Solec (Schulitz) 10 kwiet. b, k, 12 czerwca kr, b, k, 7 sierp. b, k, 6 list. kr, b, k.
 Strzelno 19 marca, 25 czerwca, 10 wrześ., 12 listop. kr, b, k.
 Szamocin 14 stycz. b, 21 lut. kr, b, k, 18 marca, 22 kwiet. b, 16 maja kr, b, k, 15 lipca b, 5 wrześ. kr, b, k, 14 paźdz. b, 14 listop. kr, b, k, 16 grudnia b.
 Szubin 15 lut. b, k, św, 25 kwiet., 25 czerwca, 24 wrześ., 19 listop. kr, b, k, 4 grud. b, k, św.
 Trzcianka (Schönlanke) 10 kwiet., 10 lipca, 19 wrześ., 12 grud. kr, b, k.
 Trzemeszno (Tremessen) 9 kwiet., 18 czerwca, 8 paźdz., 17 grud. kr, b, k.
 Uście (Utsch) 14 marca, 13 czerwca, 12 wrześ., 12 grud. kr, b, k.
 Wągrowiec 17 stycz., 14 lut., 18 kwiet., 23 maja, 25 lipca, 22 sier., 10 paźdz., 12 grud. b, k.
 Wieleń (Fielene) 15 lut., 15 marca, 14 czerwca, 19 wrześ. b, k, 20 wrześ., kr, 25 paźdz., 12 grud. b, k, 13 grud. kr.
 Witkowo 20 marca, 26 czerwca, 25 wrześ., 27 listop. kr, b, k, św.
 Wyrzysk (Wirsitz) 14 lutego b, k, 18 kwiet., 9 lipca kr, b, k, 22 sierp. b, k, 3 paźdz., 12 grud. kr, b, k.
 Wysoka (Wissick) 7 marca, 3 maja, 22 sierp., 7 listop. kr, b, k.
 Żerniki 5 lipca, 18 grud. kr, b, k.
 Żnin 28 lut. b, k, 21 marca, 28 maja kr, b, k, 4 lipca b, k, 24 paźdz. kr, b, k, 10 grud. b, k, kr.

II. Na Śląsku.

W obwodzie rejencyj Opolskiej.

Alt-Popelau 21 marca, 15 paźdz. b, k.
 Baborów (Bauerwitz) 5 marca b, k, 14 maja, 8 paźdz., 3 grud. kr, b.
 Beneszwó (Beneschau) 1 maja, 11 wrześ., 19 listop. kr, b.
 Biała (Zülz) 14 marca kr, b, 11 kwiet. b, k, 16 maja kr, b, 10 paźdz. b, k, 14 listop. kr, b.

Biernut (Alt Birn) 6 lut., 22 maja b, k, 23 maja kr, 19 czerw., 21 sierp. b, k, 22 sierp. kr, 11 wrześ., 6 list. b, k, 7 listop. kr.

Borzesławice (Borislawitz) 13 marca, 12 czerwca, 11 wrześ., 13 listopada kr, b.

Byczyna (Pitschen) 12 lut., 7 maja kr, b, 13 czerwca b, k, 20 sierp., 19 listop. kr, b.

Bytom (Beuthen O.-S.) 13 lut., 10 kwiet. kr, b, 3 lipca b, k, 9 październ. 11 grud. kr, b. Oprócz tego ustanowiony jest na wtorek i piątek każdego tygodnia targ bydła na rzeź.

Cerekwia (Deutsch Neukirch) 20 marca, 29 październ., 11 grud. kr.

Dobrodzień (Gutentag) 26 marca kr, b, 23 kwiet., 4 czerwca b, k, 27 sierp. b, kr, 1 październ. k, b, 3 grud. b, kr.

Friedrichsdratz 8 lut., 7 czerw., 30 sierp., 15 listop. b, k.

Frydland (Friculand) 21 lut., 25 kwiet. b, kr, 11 lipca b, k, 12 wrześ., 31 październ. kr, b, 5 grud. b, k.

Głiwice (Gleiwitz) 30 stycz., 27 lut. (2) b, k, 19 marca kr, 27 marca, 24 kwiet., 29 maja, 26 czerwca, 24 lipca, (2) b, k, 20 sierp. kr, 28 sierp., 25 wrześ., 30 październ. (2) b, k, 19 listop. kr, 27 listop. (2) b, k. Oprócz tego co wtorek targ na produkty. Jeżeli w dniu tym przypadnie święto, odbędzie się targ w dniu następnym.

Głogówek (Ober-Glogau) 19 lut. b, k, 7 maja kr, b, 27 sierpnia b, k, 1 październ., 19 listop. kr, b.

Głupecze (Loboschnitz) 26 marca b, k, 23 kwiet. kr, b, 18 czerwca b, k, 3 wrześ., 26 listop. kr, b.

Gozów (Landsberg O.-Schl.) 24 stycz., 21 marca, 16 maja, 22 sierp., 10 październ., 19 grud. kr, b.

Grotków (Grottkau) 26 lut. b, k, 9 kwiet. kr, b, 4 czerw. 6 sierp. b, k, 24 wrześ. kr, b, 5 listop. b, k.

Hulczyn (Hultschin) 20 marca, 18 wrześ., 18 grud. kr.

Katowice (Kattowitz) 10 stycz., 14 marca, 16 maja, 4 lipca, 5 wrześ., 14 listop. b, k.

Kietrz (Katscher) 12 marca, 22 październ., 17 grud. kr.

Kluczbork (Kreuzburg) 26 lut. kr, b, 16 kwiet., 8 maja, 18 czerwca b, k, 10 wrześ., 5 listop. kr, b.

Koziaszyja (Jegenhals) 1 maja, 28 sierp., 6 listop. kr, b.

Koźle (Kosel) 12 lut. b, k, 9 kwiet. kr, b, 4 czerwca b, k, 13 sierp., 12 listop. kr, b.

Krapkowice (Krappitz) 27 lut. kr, b, 2 kwiet. b, k, 26 czerw. kr, b, 6 sierp. b, k, 25 wrześ. kr, b, 29 październ. 10 grud. b, k.

Królewska Huta (Königshütte) 7 marca, 13 czerwca kr, b, 12 wrześ. b, k, 12 grud. kr, b.

Kranowice (Kranowitz) 16 kwiet., 9 lipca, 1 październ., 5 listop. kr, b.

Kupp 15 maja, 16 październ. b, k.

Lesnica (Leschnitz) 21 marca, b, k, 1 maja, 7 sierp., 23 październ. kr, b, 4 grud. b, k.

Lubliniec (Lublinitz) 12 marca kr, b, 14 maja, 11 czerwca b, k, 17 wrześ., 12 listop. kr, b.

Miasteczko (Kiefernstadt) 20 lut. b, k, 17 kwiet., 31 lipca kr, b, 18 wrześ. b, k, 23 październ. kr, b.

Mikolów (Nikolai) 9 stycz., 13 marca b, k, 14 marca kr, 3 kwiet., 15 maja, 5 czerwca, 31 lipca b, k, 1 sierp. kr, 16 październ., 19 listop. b, k, 21 listop. kr.

Mysłowice (Myslowitz) 6 marca kr, b, 23 kwiet., 25 czerwca, 27 sierp., 8 październ., b, k, 13 listop. b, kr.

Niemodlin (Falkenberg O.-S.) 7 marca, 20 czerwca, 29 sierp., 24 październ. kr, b.

Nysa (Neisse) 16 stycz. (2) kr, 19 stycz., 23 marca b, k, 17 kwiet. (2) kr, 20 kwiet., 13 lipca b, k, 16 październ. (2) kr, 19 październ. b, k.

Odmuchów (Ottmachau) 7 maja, 3 wrz. 3 grud. kr.

Oleśno (Rosenberg) 9 stycz., 21 lut., 14 marca, 23 maja b, k, 12 czerwca kr, 7 sierp. b, k, 14 sierp. kr, 11 wrześ., 23 październ. b, k, 27 list. kr.

Opawa (Iropelowitz) 19 marca, 4 czerwca, 1 październ. kr.

Opole (Oppeln) 5 lut. b, k, 12 marca kr, b, 7 maja b, k, 25 czerwca kr, b, 23 lipca, 20 sierp. k, b, 24 wrześ. k, b, 26 listop. b, k.

Paszków (Patschkan) 30 kwiet., 27 sierp., 19 listop. kr.

Pilchowice (Pilschowitz) 14 lut. b, k, 18 kwiet., 22 sierp., 7 listop. kr, b.

Pokój (Karlsruhe) 19 marca b, k, 28 maja, 27 sierp. kr, b, 29 październ. b, k.

Proszków (Proskau) 7 marca, 6 czerwca, 22 sierpnia, 21 listop. kr, b.

Prudnik (Neustadt O.-S.) 19 marca, 10 wrześ., 5 listop. kr.

Pszczyna (Pless) 20 lut., 10 kwiet. b, k, 11 kwiet. kr, 10 lipca b, k, 11 lipca kr, 23 październ. b, k, 24 październ. kr, 18 grud. b, k.

Pyskowice (Peiskretscham) 5 marca kr, b, 28 maja b, k, 27 sierp., 22 październ. kr, b, 17 grud. b, k.

Racibórz (Ratibor) 14 lut. nasiona, 26 lut. b, k, 28 maja kr, b, 7 czerw. w. 6 sierp. b, k, 12 wrześ. nasiona, 17 wrześ. 10 grud. kr, b.

Rybnik 26 marca b, k, 16 kwiet. kr, b, 11 czerwca b, k, 30 lipca kr, b, 24 wrześ. b, k, 5 listop. kr, b.

Ścinawa (Steinau O.-S.) 10 stycz. b, k, 7 lut. kr, b, 21 marca, 2 maja, 4 lipca b, k, 5 wrześ., 7 listop. kr, b.

Stare Budkowice (Alt Budkowitz) 14 maja, 12 listop. b, k.

Strzelce Małe (Klein Strchlitz) 16 kwiet. kr, b, 11 czerwca b, k, 20 sierp., 22 październ. kr, b.

Strzelce Wielkie (Gr. Strchlitz) 10 stycz. kr, b, 7 marca, 16 maja b, k, 4 lipca kr, b, 29 sierp. b, k, 17 październ. kr, b, 19 grud. b, k.

Sudzice (Zauditz) 7 maja, 24 wrześ., 12 listop. kr, b.

Święta Anna (Aunaberg) 21 maja, 17 wrześ. kr, b.

Szurgoszcz (Schurgast) 28 lut., 23 maja, 8 sierp., 7 listop. kr, b.

Tarnowski Góry (Tarnowitz) 16 stycz. b, k, 12 lut. kr, 13 lut., 22 maja, 17 lipca b, k, 3 wrześ. kr, 4 wrześ. b, k, 29 październ. kr, 13 listop. b, k.

Toszek (Tost) 12 marca kr, b, 7 maja b, k, 14 sierp., 15 październ. kr, b, 10 grud. b, k.

Ujazd (Ujest) 23 stycz. 20 marca b, k, 8 maja kr, b, 10 lipca b, k, 2 październ., 18 grud. kr, b.

Wielowieś (Langendorf) 13 marca kr, b, 5 czerwca b, k, 11 wrześ., 6 listop. kr, b.

Władzin (Wladzin) 21 marca, 5 czerw., 25 wrześ., 13 listop. kr.

Wodzisław (Loslau) 5 marca b, k, 6 marca kr, 30 kwiet., 2 lipca, 10 wrześ. b, k, 11 wrześ. kr, 10 grud. b, k, 11 grud. kr.

Wolczyn (Konstadt) 20 lut. b, k, 9 kwiet. kr, b, 22 maja b, k, 2 lipca kr, b, 6 sierp. b, k, 8 październ. kr, b, 13 listop. b, k, 7 grud. l.

Ważniki (Weischnik) 5 marca, 18 czerwca, 22 październ., 17 grud. kr, b.

Żory (Sohrau O.-S.) 6 lut., 6 marca b, k, 7 marca kr, 17 kwiet., 12 czerwca, 7 sierp. b, k, 8 sierp. kr, 9 październ., 4 grud. b, k, 5 grud. kr.

W obwodzie rejencji Wrocławskiej.

U w a g a: Ponieważ targi na bydło w obwodzie rejencji Wrocławskiej są nieograniczone, dlatego dozwolonym jest wszędzie spędzać konie, bydło i świnie.

Biernatów (Bernstadt) 5 marca b, 28 maja kr, b, 25 czerwca, 13 sierp. b, 17 wrześ., 26 listop. kr, b.

Borowo (Bohrau) 8 kwiet., 7 październ. kr, b.

Bralin 20 marca, 7 sierp., 30 październ. kr, b.

Brzeg (Brieg) 19 lut., 26 marca, 14 maja b, 15 maja kr, 16 lipca, 3 wrześ. b, 4 wrześ. kr, 22 październ., 3 grud. b, 4 grud. kr.

Czenia (Tschirnau) 7 maja, 20 sierp., 5 listopada kr, b.

Duszniki (Charlottenbrunn) 18 marca, 29 kwiet., 21 październ., 2 grud. kr.

Dyhernfurt 23 kwiet., 20 sierp., 22 październ. kr.

Frankenstein 20 marca, 10 październ. b, g, (z wyjątkiem porcelany).

- Friedland 12 marca (4) g, 13 marca (2) kr, 4 czerwca (4) g, 5 czerwca (2) kr, 20 sierpn. (4) g, 21 sierpn. (2) kr, 22 paźdz. (4) g, 23 paźdz. (2) kr.
Fürstenau 29 wrześ. kr.
Góra (Guhrau) 20 marca kr, b, 12 czerwca b, 21 sierpn., 16 paźdz. kr, b, Góschütz 9 kwiet., 1 paźdz. b.
Hradek (Wünschelburg) 6 maja, 16 wrześ., 9 gruđ. kr.
Habschwerdt 8 kwiet. kr, 18 maja b, 7 paźdz. kr.
Jullusburg 8 stycz., 16 kwiet. kr, b, 4 czerwca b, 20 sierpn., 22 paźdz. kr, b.
Katy (Kanth) 9 kwiet., 3 wrześ (2) kr.
Karłowice (Karlsmarkt) 1 maja, 11 wrzesnia kr, b.
Kluzko (Glatz) 7 marca, 7 listop. b.
Kohen 19 marca, 7 maja, 3 wrześ., 3 gruđ. kr.
Koselubut 19 marca, 17 wrześ. kr, g.
Landek 6 maja, 21 paźdz. (2) kr.
Lewin 2 kwiet., 15 lipca, 14 paźdz. kr.
Leszno (Lissa) 2 maja, 3 paźdz. kr.
Löwen 5 marca kr, b, 30 kwiet. b, 11 czerwca kr, b, 13 sierpn. b, 15 paźdz., 12 listop. kr, b.
Miedzybör (Neu Mittelwalde) 12 lut., 23 kwiet. kr, b, 18 czerwca b, 15 paźdz. kr, b, 10 grudnia b.
Milcz (Militsch) 7 lut., 11 kwiet. kr, b, 23 maja, 1 sierpn. b, 10 paźdz. kr, b.
Mittelwalde 29 kwiet., 14 paźdz. kr.
Namysłów (Namslau) 13 marca, 24 kwiet. b, 25 kwiet. kr, 26 czerwca, 28 sierpn. b, 29 sierpn. kr, 23 paźdz. b, 24 paźdz. kr.
Neumarkt 17 kwiet., 2 paźdz. (2) kr.
Neurode 8 kwiet. (2) kr, 9 kwiet., 9 lipca b, 7 paźdz. (2) kr, 8 paźdz. b. W każdy czwartek targ na pŁtino.
Niemcz (Nimptsch) 15 kwiet. kr, 17 kwiet. b, 24 czerwca kr, 26 czerw., b, 14 paźdz. kr, 16 paźdz. b.
Ober-Frauenwaldau 23 marca, 17 sierpn. kr, b.
Olawa (Ohlau) 14 lut., 4 kwiet., 13 czerwca b, 26 sierpn. (2) kr, 27 sierpn. b, 9 gruđ. (2) kr, 10 gruđ. b. Targ na łwinie w pierwszą łrode każdego miesiŁcia, w którym nie przypadnie targ na bydŁo. W razie łwicta w dniu poprzednim.
Oleřnica (Oels) 5 lut. b, 7 maja kr, b, 9 lipca b, 10 wrześ., 12 list. kr, b.
Pruřwica (Prausnitz) 21 lut. b, 25 kwiet. kr, b, 6 czerwca b, 25 lipca, 26 wrześ., 28 listop. kr, b.
Přiepole (Hundsfield) 21 maja kr.
Reichsbach 9 stycz. b, 8 kwiet. (2) kr, 17 kwiet. b, 1 lipca (2) kr, 10 lipca b, 7 paźdz. (2) kr, 16 paźdz. b.
Reichensteln łarmarki zniesione.
Reinerz 6 maja, 2 wrześ. kr.
Rudy (Raudten) 10 stycz. b, 14 marca, 6 czerwca., 5 wrześ., 14 listop. kr, b.
Rychtal (Reichtal) 14 lut., 2 maja kr, b, 20 czerwca b, 5 wrześ., 17 paźdz. kr, b.
řcinawa (Steinaw) 9 kwiet. 24 wrześ., 26 listop. (2) kr, (1) b.
Sobótki (Zobten) 6 maja, 26 sierpn., 28 paźdz. kr.
Stramburek (Trachenberg) 6 lut., 8 maja kr, b, 3 lipca b, 9 paźdz. kr, b, 27 listop. b.
Strořa (Stroppen) 24 stycz., 2 maja kr, b, 11 lipca b, 29 sierpn., 24 paźdz. kr, b.
Strzelu (Strehlen) 16 kwiet. b, 14 maja kr, 15 maja b, 28 czerwca w., 24 lipca b, 20 wrześ. w., 8 paźdz. kr, 9 paźdz. b.
Strzygów (Striegau) 5 marca, 7 maja, 20 sierpn., 5 listop. b.
řwidnica (Schweidnitz) 27 lut., 29 maja, 23 paźdz. b.
Syców (Gross Wartenberg) 22 stycz. b, 12 marca kr, b, 9 kwiet. b, 14 maja kr, b, 11 czerwca, 6 sierpn. b, 24 wrześ., 5 listop. kr, b.
Trzebnica (Trebnitz) 20 marca, 19 czerwca, 21 sierpn., 16 paźdz. kr, b, 4 gruđ. b.
Twardagóra (Festenberg) 17 stycz. kr, b, 14 marca b, 16 maja kr, b, 13 czerwca, 18 lipca b, 12 wrześ., 14 listop. kr, b.
Uras (Auras) 25 lut., 13 maja, 26 sierpn., 18 listop. kr.
WŁsocz (Herrnstadt) 26 marca, 2 lipca, 1 paźdz., 3 gruđ. kr, b.
Wiegów (Wansen) 12 marca kr, b, 23 kwiet. b, 18 czerwca, 20 sierpn. kr, b, 8 paźdz. b, 19 listop. kr, b.
Winzig 5 marca, 4 czerwca kr, b, 6 sierpn. b, 10 wrześ., 10 gruđ. kr, b.
Wolów (Wohlau) 15 stycz. b, 7 maja, 13 sierpn., 5 listop. kr, b.
WrocŁaw (Breslau) 11 marca (4) g, (1) sk, 14 czerwca (2) w, 17 czerwca sk, 9 wrześ. (4) g, 26 wrześ. sk, 18 listop. sk, 9 gruđ. (2) len. Główny targ na bydŁo co łrode, zwyczajny targ co poniedŁialek. W pierwszy piŁtek każdego miesiŁcia targ na bydŁo 1 konie. Przypada w pierwszy piŁtek miesiŁcia łwiŁto, odbywa się targ w piŁtek nastŁpujŁcy.
Ziębice (Münsterberg) 16 marca, 11 maja b, 13 maja (2) kr, g, 24 sierpn. b, 9 listop. b, 11 listop. (2) kr, g.
Łulawa (Sulan) 19 lut., 30 kwiet. 18 czerwca, 27 sierpn., 15 paźdz., 26 listopada kr, b.
W obwodzie rejencyj Łignickiej
Bolesławów (Bunzlau) 12 marca kr, 13 marca b, k, 14 maja kr, 15 maja b, k, 13 sierpn. kr, 14 sierpn. b, k, 29 paźdz. kr, 30 paźdz. b, k.
Bolkenhain 7 stycz., 8 kwiet. kr, 9 kwiet. b, k, łw, 27 maja, 8 lipca, 14 paźdz. kr, 15 paźdz. b, k, łw.
Bukowa (Lüben) 13 marca, 10 lipca, 11 wrześ., 13 listop. kr.
Bytom (Beuthen a. O.) 13 marca, 26 czerwca, 21 sierpn., 13 listop. kr, b, k.
Cybelia (Nieder-Zibelle) 21 maja, 15 paźdz. kr, b, łw.
Dębnice (Daubitz) 19 marca, 2 lipca, 1 paźdz. kr, b.
Dzierřawa (Dielisa) 3 kwiet., 9 lipca, 3 wrześ., 3 gruđ. kr, b, k.
Freiwalddau 11 marca, 12 sierpn. kr.
Friedeberg 18 marca, kr, 19 marca kr, b, k, łw, 15 lipca kr, 16 lipca kr, b, k, łw, 2 wrześ. kr, 3 wrześ. kr, b, k, łw, 28 paźdz. kr, 29 paźdz. kr, b, k, łw.
Głogów (Glogau) 7 maja, 13 sierpnia, 26 listop. (2) kr.
Goldberg 7 stycz., 8 kwiet., 8 lipca, 14 paźdz. kr.
Greiffenberg 11 lutego kr, 12 lut. kr, b, k, łw, 10 maja kr, 11 maja kr, b, k, łw, 9 wrześ. kr, 10 wrześ. kr, b, k, łw, 11 listop. kr, 12 listop. kr, b, k, łw.
Halbau 22 marca, 21 czerwca kr, b, 16 sierpn. b, 27 wrześ. kr, b, 18 gruđ. kr.
Haynan 24 stycz., 2 maja, 15 sierpn., 21 paźdz. kr, b, k.
Hohenbocka 5 marca, 23 lipca b, k, łw.
Jaworze (Jauer) 19 marca kr, 20 marca kr, b, k, 18 czerwca kr, 19 czerw. kr, o, k, 17 wrześ. kr, 18 wrześ. kr, b, k, 26 listop. kr, 27 listop. kr, b, k.
Jeleniogóra (Hirschberg) 7 marca b, k, łw, 13 maja kr, 14 maja kr, b, k, łw, 20 czerwca b, k, łw, 26 sierpn. kr, 27 sierpn. kr, b, k, łw, 3 paźdz. b, k, łw, 4 listop. kr, 5 listop. kr, b, k, łw.
Kontopp 2 maja, 12 wrześ., 21 listop. kr, b, k.
Kotzenau 18 marca, 12 sierpn., 18 listop. kr, b, k, dróŁ, łwinie.
Kozuchów (Freystadt) 19 lut. kr, 20 lut. kr, b, k, 28 maja kr, 29 maja kr, b, k, 1 paźdz. kr, 2 paźdz. kr, b, k.
Kuttlau 5 kwiet., 5 lipca, 18 paźdz. kr, b, k, łw.
Łandcut (Landeshut) 15 kwiet. kr, 16 kwiet. kr, b, k, 25 czerwca, 3 wrzeřnia, b, k, 28 paźdz. kr, 29 paźdz. kr, b, k.
Leippsaer Haidelhaus 13 maja, 21 paźdz. dzielnika kr.
Libawa (Liebau) 13 maja, (2) 19 sierpn., (2) 11 listop. (2) kr.
Liebenthal 7 stycz. (2) goŁ, 15 kwiet., 22 lipca, 21 paźdz. (2) kr.
Łignica (Liegnitz) 4 lut. (3) kr, 5 lut. b, k, łw, łr, 6 maja (3) kr, 7 maja b, k, łr, łw, 5 sierpn. (3) kr, 6 sierpn. b, k, łr, łw, 4 listop. (3) kr, 5 listop. b, k, łr, łw.
Łohsa 13 marca, 7 sierpn., 6 listop. kr, b, łw.
Lorenzdorf-Schöndorf 19 marca, 20 sierpn., 15 listop. kr.

Skarszewy (Schöneck) 5 lut. b, k, 6 lut. kr, 12 marca, 9 kwiet., 14 maja św, 28 maja b, k, 29 maja kr, 9 lipca b, k, 10 lipca kr, 10 wrześ. św, 15 paźdz. b, k, 16 paźdz. kr, 5 listop., 19 listop., 3 grud., 17 grud. św.

Skurcz 7 lut. b, k, św, 3 kwiet. kr, b, k, św, 2 maja byki do chowu, 8 sierp. b, k, św, 7 listop. byki do chowu, 13 listop. kr, b, k, św.

Starogard (Pr. Stargard) 5 lut., 19 marca b, k, św, 2 maja byki do chowu, 18 czerwca b, k, św, 25 czerw. (2) kr, 17 wrześ., 22 paźdz. b, k, św, 29 paźdz. (2) kr, 7 listop. byki do chowu, 10 grud. b, k, św.

Stangenwalde 27 marca, 18 grudnia b, k.

Stężyca 2 maja, 26 listop. kr, b, k.

Starycin 5 listop. b, k, św, owce, kozy.

Strępcz 4 kwiet., 26 listopada kr, b.

Sulęcín 25 kwiet., 27 czerwca, 26 września kr, b, k.

Szarnobork (Schönberg) 29 maja, 30 paźdz. kr, b, k.

Szarnobald 24 wrześ., 10 grud. kr, b.

Terew (Dirschau) 8 marca b, k, św, 11 marca kr, 31 maja b, k, św, 3 czerwca kr, 20 wrześ. b, k, św, 23 wrześ. kr, 8 listop. b, k, św, 11 listop. kr. Oprócz tego w każdą środę i sobotę targ na św.

Tłuchów 8 stycz. kr, 8 maja b, k, 16 lipca kr, 11 wrześ. b, k, 1 paźdz. kr. Oprócz tego targi w każdą środę i sobotę przynajmniej na dzień poprzedni.

Turze 25 czerwca, 30 listop. św.

Tychów (Tschelch) 7 czerwca b, k, 11 czerwca kr, 9 sierp. op, 6 wrześ. b, k, 10 wrześ. kr, 11 paźdz. op.

Wejherowo (Neustadt i WP.) 7 lut., 23 kwiet., 6 czerwca, 15 paźdz., 19 listop., 19 grud. kr, b, k.

Zblewo (Hoch-Stübblau) 27 marca kr, b, k, św, 12 czerwca, 12 wrześ. b, k, 17 wrześ. kr, 18 lipca św.

Zuckow (Zuckau) 5 czerwca, 25 listop. kr, b, k.

W ohwodzie radcy i Kwidziński

Bałybork (Baldsburg) 2 kwiet., 4 czerwca, 10 wrześ., 12 listop. kr, b, k, 20 grud. kr.

Biskupice (Bischofswerder) 13 marca, b, k, 19 marca kr, 1 maja b, k, 7 maja kr, 12 czerwca, 14 sierp., 9 paźdz. b, k, 15 paźdz. kr, 6 listop. b, k, 12 listop. kr.

Brodzica (Stralsburg) 7 lut. b, św, 7 marca b, k, 20 marca kr, 2 maja b, św, 6 czerwca b, k, 19 czerwca kr, 5 wrześ. b, k, 18 wrześ. kr, 3 paźdz. b, św, 7 listop. b, k, 13 listop. kr, 5 gud. b, św.

Brusy (Bruss) 9 kwiet. kr, b, k, 25 czerwca, 13 sierp. b, k, 8 paźdz. kr, b, k.

Brzeźno (Briesen Adlig) 19 marca, 14 maja, 16 lipca, 3 wrześ., 26 listop. kr, b, k.

Brzozie (Poln. Brzozie) 17 kwiet., 12 czerwca, 14 sierpnia b, k, 16 paźdz. kr, b, k.

Bukowice 19 marca, 7 maja, 2 lipca, 10 wrześ., 29 paźdz., 10 grud. kr, b, k.

Chełmno (Culm) 9 stycz. kr, b, k, 6 marca b, k, 10 kwiet. kr, b, k, 8 maja, 3 lipca, 28 sierp. b, k, 9 paźdz. kr, b, k, 23 paźdz. b, k, 13 listop. kr, b, k, 27 listop. b, k.

Chełmża (Culmsee) 6 lut., 6 marca, 5 czerwca, 3 lipca, 4 września, 2 paźdz., 6 listopada b, k.

Choinice (Könitz) 14 marca, 20 czerw., 12 wrześ., 14 listop. kr, b, k.

Cekcin (Poln. Czekzin) 15 maja, 11 wrześ. kr, b, k.

Czarowa wieś (Scharnau) w pow. Toruńskim 12 listop. kr.

Czersk 12 marca, 11 czerwca, 3 wrześ., 5 listop. kr, b, k.

Człopa (Schloppe) 16 stycz., 20 lut., 20 marca b, k, św, 21 marca kr, 17 kwiet., 22 maja b, k, św, 23 maja kr, 19 czerwca, 17 lipca, 21 sierp., 18 wrześ., 16 paźdz. b, k, św, 17 paźdz. kr, 21 listop., 18 grud. b, k, św, 19 grud. kr.

Człuchów (Schlochau) 5 kwiet., 29 maja, 3 paźdz., 21 listop. kr, b, k, 12 grud. kr.

Flötenstein 9 kwiet., 17 sierp., 12 paźdz. kr, b, k.

Friedland (Märkisch Friedland) powiat Wałecki 6 marca b, k, św, 7 marca kr, 12 czerwca b, k, św, 13 czerwca kr, 2 paźdz. b, k, św, 3 paźdz., 11 grud. kr.

Friedland Pr. 12 lut. op, 19 marca, 7 maja, 2 lipca, 1 paźdz. kr, b, k, 12 listop. op., 17 grud. kr, b, k.

Gardsee (Garnsee) 13 marca b, k, 14 marca kr, 27 czerwca, 19 wrześ., 6 listop. b, k, 7 listop. kr.

Gewin (Mewe) 18 kwiet. b, k, 27 maja kr, 13 czerwca, 29 sierp., 10 paźdz., 25 listop. b, k.

Gólnb 2 kwiet., 2 lipca, 8 paźdz., 17 grud. kr, b, k.

Gosslershausen 12 lut., 9 kwiet., 10 wrześ., 10 grud. kr, b, k.

Górzno 5 marca kr, b, k, 9 kwiet. b, k, św, 7 maja kr, b, k, 2 lipca b, k, św, 3 wrześ., 5 listop. kr, b, k.

Grabia (Neu-Grabia) 26 marca, 27 listopada kr, b, k.

Gross Bisław 8 maja, 9 paźdz. kr, b, k.

Gruczno 10 maja, 11 paźdz. kr, b, k.

Grudziądz (Grandenz) 4 stycz., 8 lut., 8 marca b, k, 5 kwiet. kr, b, k, 10 maja b, k, 28 czerwca, 30 sierp. kr, b, 4 paźdz. b, k, 15 listop. kr, b, k, 6 grud. b, k.

Hamersztyn 10 kwiet., 25 czerwca, 27 sierp., 22 paźdz. kr, b, k.

Hawa (Dentsch-Eylau) 8 lut., 12 kwiet. b, k, 16 kwiet. kr, 14 czerwca, 23 sierp., 8 listop. b, k, 12 listop. kr.

Jabłonowo 19 marca, 21 maja kr, b, k, 18 czerwca, 16 lipca b, k, 20 sierp. kr, b, k, 17 wrześ. b, k, 19 listop. kr, b, k.

Jastrów 26 marca kr, b, k, 7 maja kr, 18 czerwca, 20 sierp. kr, b, k, 7 paźdz. k, 8 paźdz. kr, 12 listop. kr, b, k, 17 grud. kr.

Kamiń (Kamin) 30 marca, 3 maja, 27 czerwca, 29 sierp. kr, b, k, 31 paźdz. dzielnika kr.

Kiszborg (Christburg) 14 lut., 14 marca, 2 maja b, k, 13 maja kr, 4 lipca, 5 wrześ. b, k, 12 wrześ. żr, 11 listop. kr, 14 listop. b, k.

Kielhasin 13 sierp., 12 grud. kr.

Kiellice (Freystadt) 12 marca b, k, 14 marca kr, 2 lipca b, k, 4 lipca kr, 3 wrześ. b, k, 5 wrześ. kr, 5 listop. b, k, 7 listop. kr.

Kocielna Janna 14 marca, 14 listop. kr, b, k.

Kowalewo (Schönsee) 14 marca kr, b, k, 12 kwiet., 10 maja, 6 wrześ., 11 paźdz. b, k, 14 listop. kr, b, k.

Krojanka 27 marca, 29 maja, 27 sierp., 30 paźdz. kr, b, k.

Kurzętnik (Kauernik) 27 marca, 24 kwiet., 26 czerwca, 21 sierp., 23 paźdz. kr, b, k, 11 grud. b, k.

Kwidzyna (Marienwerder) 22 stycz. op, 9 kwiet. b, k, 10 kwiet. kr, 14 maja op., 9 lipca b, k, 21 sierp. żr, 27 sierp. op, 10 wrześ. b, k, 22 paźdz. op, 12 listop. b, k, 13 listop. kr.

Landeck 21 marca, 13 czerwca, 19 wrześ., 14 listop. kr, b, k, 20 grud. kr.

Lesno 30 kwiet., 28 maja, 29 paźdz. kr, b, k.

Lidzbark (Lautenburg) 18 stycz., 15 marca b, k, 18 marca kr, 14 czerw., 13 wrześ., 11 paźdz. b, k, 14 paźdz. kr, 8 listop., 6 grud. b, k, 9 grudnia kr.

Lipienice 16 maja, 27 sierp. kr, b, k.

Lisewo 25 czerwca, 19 listop. kr, b, k.

Long 21 marca, 21 listopada kr, b, k.

Lubawa (Löbau) 6 marca, 10 kwiet., 8 maja, 5 czerwca, 3 lipca, 28 sierp., 25 wrześ., 30 paźdz. b, k, 13 listopada kr.

Lubisz (Leibitsch) 17 kwiet., 2 paźdz. kr, b, k.

Lubiewo 1 maja, 6 listop. kr, b, k.

Łasin (Lessen) 21 marca, 20 czerwca, 26 wrześ., 14 listop. kr, b, k.

Młyniec 2 maja, 5 wrześ. kr.

Münstertal 2 maja, 5 wrześ. kr, b, k.

Nieżywiec 16 kwiet., 2 lipca, 13 sierp., 15 paźdz. b, k.

Nowe (Neuenburg) 15 marca b, k, 19 marca kr, 17 maja b, k, 21 maja kr, 12 lipca, 16 sierp. b, k, 20 sierp. kr,

11 paźdz., 15 listop. b, k, 19 listo-
pada kr.
Nowemiasło (Neumark) 16 stycz., 20
lut., 20 marca, 22 maja, 19 czerw.,
4 wrześ., 2 paźdz., 6 listop. b, k,
18 listop. kr.
Osie 25 kwiet., 31 paźdz. kr, b, k.
Papowo biskupie pow. Tor. 16 kwiet.,
17 wrześ. kr.
Piaszczno (Pelsken) 9 wrześ. kr, b, k.
Podstolin (Pestlin) 14 maja, 10 wrześ.
kr, b, k.
Prabuty (Riesenburg) 11 kwiet., 13
czerwca, 19 wrześ. b, k, 11 listop.
kr, 21 listop. b, k.
Pruszy 24 kwiet., 29 paźdz. kr, b, k.
Radziń (Rehden) 28 lut. b, k, 26 mar-
ca kr, b, k, 25 kwiet. b, k, 11 czerw.
kr, b, k, 29 sierp. b, k, 24 wrześ.
kr, b, k, 24 paźdz. b, k, 19 listop.
kr, b, k.
Rybno 13 marca, 12 czerwca, 11 wrześ.,
27 listop. kr, b, k.
Ryjewo (Rehlef) 25 kwiet., 22 sierp.,
24 paźdz. b, k.
Scharnowo 7 maja, 5 listop. kr, b, k.
Sepolno (Zempelburg) 21 marca, 7 ma-
ja, 24 wrześ., 12 listop. kr, b, k,
17 grud. kr.
Ślwie W. wieś w pow. Tucholskim
4 czerwca, 13 sierp., 22 paźdz. kr.
b, k.
Starytarg (Altmark) 21 marca, 14 li-
stopada kr, b, k.
Stęgers 2 maja, 31 paźdz. kr, b, k.
Suaz (Rosenberg) 27 lut. kr, b, k, 21
kwiet. b, k, 29 maja kr, b, k, 26
czerwca b, k, 7 sierp. zr, 28 sierp.,
30 paźdz. kr, b, k.
Świecie (Schwetz) 8 stycz. b, k, 12
lut., 13 marca, 23 kwiet., kr, b, k,
18 czerwca b, k, 16 lipca, 20 sierp.
kr, b, k, 17 wrześ. b, k, 1 paźdz.,
5 listop., 17 grud. kr, b, k.
Sypanowo (Sappow) 21 maja, 16 paź-
dziernika, 19 grudnia kr, b, k.
Szum 13 marca b, k, 20 marca kr, 12
czerwca b, k, 19 czerwca kr, 11
wrześ. b, k, 18 wrześ. kr, 6 listop.
b, k, 13 listop. kr.
Topolno wieś w powiecie Świeckim
10 stycz., 14 lut., 14 marca, 11
kwiet., 16 maja, 13 czerwca, 11
lipca, 8 sierp., 12 wrześ., 10 paźdz.,
14 listop., 12 grud. kr, b, k.
Toruń (Toru) 6 stycz. (2), 30 maja
(2), 1 listop. (2) kr, 21 grud. (4)
kr. Jarm. od 21–24 grudnia tylko
dla miejscowych handlarzy. Co
czwartek po 1-szym każdego miesią-
ca targ na bydło, konie, świnie, cie-
lęta, owce, kozy. Prócz tego co
czwartek z wyjątkiem 28 marca, 9,
30 maja i 26 grud. targ na bydło
i świnie.
Tuchola (Tuchel) 5 marca, 14 maja,
9 lipca, 27 sierp., 15 paźdz., 19
listop. kr, b, k.
Tuczno (Tütz) 14 marca, 27 czerwca,
21 paźdz., 12 grud. kr, b, k, św,
owce.

Tychrowo (Tiefenau) 28 lutego, 3 paź-
dziernika kr, b, k.
Waletz (Dt. Krone) 8 stycz. św, 6
lut., 13 marca kr, b, k, św, 2 kwiet.
św, 1 maja, 5 czerwca, 10 lipca kr,
b, k, św, 13 sierp. św, 11 wrześ.
kr, b, k, św, 8 paźdz. św, 6 listop.,
18 grud. kr, b, k, św.
Waldowo (Neuwaldau) wieś w p. Złot.
6 maja, 4 listop. kr.
Warlubien 4 kwiet. b, k, 7 listop.
kr, b, k.
Wąbrzeźno (Briesen) 8 stycz., 5 lut.,
5 marca b, k, 20 marca kr, b, k, 9
kwiet., 7 maja, 4 czerwca b, k, 19
czerwca kr, b, k, 3 wrześ. b, k, 18
wrześ. kr, b, k, 1 paźdz., 5 listop.
b, k, 13 listop. kr, b, k, 3 grud.
b, k.
Więcbork (Vandsburg) 12 lut. b, k, 19
marca kr, b, k, 9 kwiet., 21 maja
b, k, 18 czerwca, 13 sierp. kr, b, k,
1 paźdz. b, k, 5 listop., 10 grud.
kr, b, k.
Wisz 25 kwiet., 31 paźdz. kr, b, k.
Złotów (Piatow) 20 marca, 8 maja, 28
sierp., 6 listop., 11 grud. kr, b, k.
Złotów (Złottowo) w pow. Lubawsk.
6 sierp. (3) kr, pl, wikt.

IV. W Prusach Wschod.

W obwodzie rejencji Królewieckiej.

Alberga (Allenberg) 8 lut. b, k, 12
lut. kr, 3 maja b, k, 7 maja kr,
30 sierp. b, k, 3 wrześ. kr, 18 paźdz.
b, k, 22 paźdz. kr.
Barclany (Barten) 13 marca b, k, 19
marca (L) kr, 3 lipca b, k, 9 paźdz.
b, k, 15 paźdz. (2) kr, 11 grud. b, k.
Bartanowce (Bartenstein) 15 lut., 5
kwiet. b, k, 14 maja (2) kr, 7
czerwca, 9 sierp. b, k, 16 sierp. zr,
15 paźdz. b, k, 12 listop. (2) kr, zr,
13 grud. b, k.
Bladian 25 kwiet. 19 wrześ. b, k.
Bransberg (Braunsberg) 15 stycz. b, k,
22 stycz. kr, 19 lut. kr, b, k, 1 ma-
ja b, k, 23 maja kr, 28 maja pl,
21 czerwca b, k, 6 sierp. b, k, woły,
24 wrześ. b, k, 1 paźdz. kr.
Dawilla 15 marca, 13 wrześ. b, k.
Dobren 8 stycz. b, k, 9 stycz. kr, 4
czerwca b, k, 5 czerwca kr, 17
wrześ. b, k, 18 wrześ. kr.
Dobremiasło (Guttstadt) 31 stycz. 13
marca, 23 maja b, k, 27 maja kr,
18 czerwca b, k, 15 sierp. b, k,
woły, 19 wrześ. b, k, 7 listop. b, k,
11 listop. kr, 10 grud. b, k.
Domnowo (Domnan) 25 stycz., 8 mar-
ca b, k, 12 marca (2) kr, 17 maja,
5 lipca, 13 wrześ. b, k, 17 wrześ.
(2) kr, 22 listop. b, k.
Drengfurth 1 lut. b, k, 5 lut. kr, 5
kwiet. b, k, 9 kwiet. kr, 19 lipca
b, k, 23 lipca kr, 25 paźdz. b, k, 29
paźdz. kr.
Fromjork (Frauenburg) 29 stycz. b, k,
5 lut. kr, 23 kwiet. b, k, 30 kwiet.

kr, 30 lipca b, k, 6 sierp. kr, 24
paźdz. b, k, 31 paźdz. kr.
Frydland 1 lut., 12 kwiet., 24 maja
b, k, 28 maja kr, 26 lipca, 20 wrześ.
b, k, 24 wrześ. kr, 8 listop. b, k.
Gerdawy 24 stycz., 21 lut., 2 maja b,
k, 11 lipca b, k, woły, 21 sierp. kr,
26 sierp. zr, 12 wrześ., 24 paźdz. b,
k, 30 paźdz. kr.
Germau 10 kwiet., 11 wrześ. kr, b, k.
Gross Schwansfeld 2 kwiet., 29 paźdz.
kr.
Gross Wolfslorff 5 marca b, k, 7 mar-
ca kr, 29 paźdz. b, k, 31 paźdz. kr.
Hawa n. P. (Wehlau) 24 stycz. b, k,
25 stycz. kr, 21 marca b, 22 marca
k, 2 lipca (3) k, (1) sk, (5) pl, 5
lipca (2), b, k, woły, 9 lipca (2) kr,
3 paźdz. b, 4 paźdz. k, 8 paźdz.
(2) kr.
Kajmy (Kaymen) 5 kwiet., 13 wrześ.
kr, b, k.
Klaipeda (Memel) 10 kwiet. b, k, 27
maja (7) kr, 19 czerwca, 18 wrześ.,
b, k.
Korschen 24 kwiet., 26 czerwca, 4
wrześ., 18 grud. b, k.
Kranz 22 maja, 2 paźdz. kr.
Królewiec (Königsberg) 10 kwiet. sk,
3 czerwca (7) pl, 10 czerwca (5)
kr, 10 paźdz. sk, 18 grud. (10) kr.
W każda środę targ na opasy i by-
dło w miejskiej rzeźni, jeśli w tym
tygodniu nie przypada aukcyja lub
wystawa stowarzysz. wschodniopru-
skiego handlu.
Krotynka niemiecka, (Deutsch Krotin-
gen) 11 stycz., 5 kwiet., 11 paźdz.
b, k. Co pierwszy i trzeci piątek
każdego miesiąca targ na świnie.
Krzyżbór (Kreuzburg) 8 stycz., 26 lut.,
9 kwiet. b, k, 10 kwiet. kr, 4 czerw.,
23 lipca, 3 wrześ., 29 paźdz. b, k,
30 paźdz. kr.
Landsberg 31 stycz., 21 marca, 2 ma-
ja b, k, 7 maja kr, 18 lipca, 26
wrześ. b, k, 1 paźdz. kr, 21 listop.
b, k.
Lantheim 29 maja, 30 paźdz. kr.
Lankau 9 kwiet., 17 wrześ. kr, b,
k, 17 grud. b, k.
Liebark (Halsberg) 29 stycz., 5 mar-
ca, 16 kwiet., 15 maja, 3 lipca,
8 sierp., 9 paźdz. b, k, 16 paźdz.
(2) kr, 5 grud. b, k.
Liebstadt 7 lut., 7 marca, 2 maja
b, k, 4 czerwca kr, 4 lipca, 5 sierp.
15 sierp., 12 wrześ., 24 paźdz. 19
grud. b, k, 24 grud. kr.
Łubawa (Labiau) 1 lut., 8 marca, 31
maja, 16 sierp., 11 paźdz. b, k.
Melanki (Mehlauken) 8 lut. b, k, 12
kwiet. kr, b, k, 14 czerwca b, k, 4
paźdz. kr, b, k.
Melzak 24 stycz. b, k, 29 stycz. kr, 14
marca, 7 maja b, k, 14 maja kr, 20
czerwca, 25 lipca, 20 sierp., 22 paź-
dziernika b, k, 29 paźdz. kr.
Młynary (Mühlhausen) 13 marca b, k,
19 marca kr, 15 maja, 12 czerwca
b, k, 18 czerwca kr, 21 sierp., 2

paźdz. b, k, 8 paźdz. kr, 11 grud.
b, k, 11 grud.

Mohringen 6 lut., 11 czerw.
b, k, 6 sierp. b, k, 21, 10 wrześ.
15 paźdz. b, k, 17 paźdz. kr, 17
grud. b, k.

Muldeyn (Muldeyn) 15 paźdz. kr.
Nordenburg 11 stycz. b, k, 15 stycz.
kr, 3 maja b, k, 7 maja kr, 28 czerw.
b, k, 2 lipca kr, 8 lipca b, k, 12
listop. kr.

Nowe Zelande (Brandenburg) 26
kwiet. b, k, 30 kwiet. (2) kr, 6
wrześ. b, k, 10 wrześ. (2) kr.

Orteta (Wormditt) 16 czerw., 20 marca,
16 maja b, k, 20 maja kr, 6
czerwca, 30 lipca, 3 paźdz. b, k,
15 paźdz. kr, 23 listop. b, k.

Paslek (Pr. Holland) 29 stycz., 26 lut.,
30 kwiet., 2 lipca b, k, 16 sierp. żr,
27 sierp. b, k, 4 wrześ. (2) kr, 1
paźdz., 3 listop. b, k, 4 listop.
(2) kr.

Pipera (Pipera) 12 marca, 8 paźdz.
(2) kr.

Pipery (Pipery) 5 kwiet. kr, św. 11
paźdz. kr, b, k.

Pipery 4 kwiet., 26 wrześ. kr, b, k.
Powersley 1 maja b, k.

Prekols 8 lut., 12 kwiet. b, k, 15
kwiet. kr, 7 czerwca b, k, 5 wrześ.
żr, 6 wrześ. b, k, 9 wrześ. kr, 22
listop. k.

Ravensmark 8 stycz., 16 kwiet. b, k,
16 kwiet. kr, 9 lipca, 1 paźdz. b,
k, 3 wrześ. kr.

Rehali (Rehali) 5 marca, 4
czerwca, 15 paźdz. (2) kr.

Schmalwitz 15 lut., 12 lipca, 18 paź-
dzienika kr.

Schmalbruch 29 stycz., 14 maja, 29
paźdz. kr.

Schmalp (Schmalp) 1 marca b, k,
6 marca (2) kr, 21 czerwca b, k,
26 czerwca (2) b, k, 24 sierp. b, k,
28 sierp. (2) kr, 25 paźdz. b, k, 30
paźdz. (2) kr.

Szeta (Szeta) 22 maja
kr, 1.

Sw. Siekierka (Heiligenbeil) 8 lut. b,
k, 12 lut. (2) kr, 22 maja pl. 24 maja
b, k, 23 maja (2) kr, 26 lipca b,
k, 31 sierp. żr, 18 paźdz. b, k, 22
paźdz. (2) kr.

Tharso 13 marca b, k, 14 marca kr,
11 wrześ. b, k, 13 wrześ. kr.

Tupaly 22 stycz., 19 marca b, k, 20
marca, 15 maja kr, 4 czerwca, 1
paźdz. b, k, 2 paźdz., 18 grud. kr.

Ustrowen 5 marca, 11 czerwca, 6
paźdz. b, k.

Walda 2 maja, 10 paźdz. kr, b, k.

Zelwatt (Zelwatt) 7 marca, 25 kwiet.,
6 czerwca, 18 lipca, 5 wrześ., 17
paźdz. b, k, 22 paźdz. (2) kr.

Zinten 27 lut., 5 kwiet. b, k, 9 kwiet.
kr, 31 maja, 12 lipca b, k, 16 lipca
kr, 11 paźdz. b, k, 15 paźdz. kr.
W obwodzie rejencyj Gąbińskiej.

Berkowin 22 lut., 23 maja, 13 wrześ.,
12 grudnia b, k.

Budwetten 6 lut., 1 maj, 4 wrz. 4.
b, k.

Darkimy (Darkimy) 27 lut. b, k,
28 lut. kr, 1 maja, 1 lipca b, k,
4 lipca kr, 28 sierp. żr, 18 wrześ.
b, k, 19 wrześ. kr, 11 grud. b, k, 12
grud. kr.

Gabin (Gabin) 7 lut. b, 8 lut. k,
12 marca woty, 2 maja b, 3 maja
k, 7 maja kr, 11 lipca b, 12 lipca
k, 13 sierp. woty, 26 sierp. (2) żr,
3 paźdz. b, 4 paźdz. k, 8 paźdz. kr,
5 grud. b, 6 grud. k.

Gabin (Gabin) 18 lut. b, k, 19 lut.
(2) kr, 22 kwiet., 24 czerwca b, k,
28 czerwca (2) kr, 23 sierp. żr, 26
sierp. b, k, 27 sierp. (2) kr, 28
paźdz. 16 grud. b, k, 17 grud. (2) kr,
Jędrzychowo (Jędrzychowo) 7 lut.,
14 czerwca b, k.

Jodgallen 26 czerwca b, do ponaszu.
Jurgalschen 9 kwiet., 5 sierp. b, k.
Kankieny (Kankieny) 11 stycz. kr,
8 marca, 30 maja b, k, 31 maja kr,
13 wrześ. 20 lipca b, k.

Kawon 6 marca, 16 paźdz. b, k.
Kaschaly 23 stycz. b, k, 31 stycz. kr,
20 stycz. b, k, 23 sierp. kr.

Kosalen 11 stycz., 13 kwiet., 12 czerw-
ca, 25 paźdz. b, k.

Konkieny (Konkieny) 9 stycz., 10
kwiet., 26 czerwca, 25 wrześ. kr,
b, k.

Lasienhen 19 marca, 14 maja, 17
wrześ., 17 grud. kr, b, k.

Moskwa 15 stycz. b, k, 16 stycz.
kr, 12 marca b, k, 13 marca kr, 18
czerwca b, k, 19 czerwca kr, 10
wrześ. b, k, 11 wrześ. kr, 5 listop.
b, k.

Mehlhen 10 kwiet. b, k, 11 wrześ.,
11 grud. kr, b, k.

Mierniszki 7 lut., 11 kwiet., 4 lipca,
24 paźdz. kr, b, k.

Nakarch 28 maja, 3 wrześ. b, k, 4
wrześ. kr.

Pasle 11 lut. b, k, 20 marca, 5 czerw-
ca, 21 sierp. kr, b, k, 11 wrześ. żr,
2 paźdz. b, k, 3 paźdz. kr, 4 grud.
b, k.

Pasienhen 15 maja, 14 sierpnia kr,
b, k.

Ragena 21 lut., 16 maja, 25 lipca,
10 paźdz., 12 grud. kr, b, k.

Reutberg 15 kwiet., 17 paźdz. b, k.
Res w pow. Szamotyński 25 stycz.,
3 maja, 11 paźdz. (2) kr.

Szakenberg 8 czerw. b, k, 4 czerwca,
24 wrześ. kr, b, k.

Szakiery 5 lut. b, k, 16 kwiet. kr, b,
k, 4 czerwca, 6 sierp. b, k, 31
sierpnia żr, 8 paźdz. kr, b, k, 3
grud. b, k.

Smolaki (Schmalteningen) 29 stycz.,
11 czerwca, 22 paźdz. (2) kr.

Stolupany 22 stycz., 5 marca, 7 ma-
ja b, k, 8 maja kr, 23 lipca b, k,
17 wrześ. b, k, żr, 22 paźdz. b, k,
23 paźdz. kr, 3 grud. b, k.

Świątynia 7 marca b, k, 5 września
kr, b, k.

Szylo (Szylo) 6 marca, 29 maja, 16
wrześ. kr, b, k, 4 grud. b, k.

Szykarszka (Hadowag) 4 stycz. b,
2, 10 stycz. (2) kr, 19 kwiet. b,
k, 24 kwiet. (1) kr, 12 lipca b, k,
o 24 wrześ. żr, 4 paźdz. b, k, 10 paźdz.
(1) kr.

Szykiet 6 lut. b, k, 7 lut. kr, 1
maja b, k, 2 maja kr, 26 czerwca
b, k, 27 czerwca kr, 9 paźdz. b, k,
10 paźdz. kr.

Szittkelmen 30 stycz., 17 kwiet. kr,
b, k, 24 lipca b, k, 10 paźdz. kr,
b, k.

Tropen 20 lut. b, k, 21 lut. kr, 24
kwiet. b, k, 26 kwiet. kr, 7 sierp.,
2 paźdz. b, k, 3 paźdz. kr.

Tylna (Tylna) 15 stycz., 5 marca, 7
maja b, k, 1 czerwca (2) w., 25 czerw-
ca b, k, 10 wrześ. (2) żr, (8) kr, (6)
w., 17 wrześ. b, k, 18 wrześ. (3) woty
żr, na koniec, 22 wrześ. b, k. Opocz-
tego 12 mianowicie targów na ko-
nie co pięćdziesiąt dni. Listy nie-
słucha. Targi na (wzrost) do naboto.

Wenoberek (Wenoberek) 3 stycz. b, k,
26 marca b, k, 21 maja kr, 1 maja b,
k, 2 maja kr, 26 czerwca b, k, 4 wrześ.
b, k, 4 wrześ. kr, 27 listop. b, k,
28 listop. kr.

Wystol (Wystol) 4 lut. k, 5 lut.
b, 6 lut. kr, 19 marca b, 20 kwiet.
k, 20 kwiet. b, 1 maja kr, 18 sierp.
b, 20 lipca k, 23 lipca b, 27 sierp.
b, 10 wrześ. (2) żr, 7 paźdz. b, 8
paźdz. b, 9 paźdz. kr, 4 listop. k,
5 listop. b.

Wyawil 24 maja, 4 paźdz. b, k.

W obwodzie rejencyj Olsztynskiej.

Biala 13 lut., 1 maja, 19 czerwca b,
k, 20 czerwca kr, 11 wrześ. b, k,
12 wrześ. kr, 11 grud. b, k.

Bispien (Bispien) 10 stycz., 27
lut., 16 kwiet. b, k, 22 kwiet. kr,
5 czerwca, 10 lipca, 14 sierp., 18
wrześ., 23 paźdz. b, k, 24 paźdz.
kr, 4 grud. b, k.

Buzynock (Buzynock) 14 marca, 14
maja, 12 czerwca b, k, 18 czerwca
kr, 4 lipca b, k, 20 sierp. b, k, żr,
10 paźdz. b, k, 13 paźdz. (2) kr, 12
grud. b, k.

Dobrowa (Dobrowa) 5 lut. b, k, 7
lut. kr, 9 kwiet. 11 czerwca, 3
wrześ. b, k, 5 wrześ. kr, 22 paźdz.
b, k, 24 paźdz. kr, 3 grud. b, k, 5
grud. kr.

Dziadowa (Dziadowa) 29 stycz., 12 mar-
ca b, k, 24 kwiet. b, k, ow. 24 kwiet.
kr, 25 maja, 2 lipca b, k, 27 sierp.
b, k, ow. 27 sierp. b, k, 29 paź-
dzienika, 17 grudnia b, k.

Dziedzieln 24 kwiet., 9 paźdz. kr,
b, k.

Ek (Ek) 19 marca b, k, 20 marca
kr, 29 maja b, k, 13 wrześ. żr, 24
wrześ. b, k, 25 wrześ. kr, 3 grud.
b, k. Ogr. jarmarki na woty w mar-
cu i wrześ. są oznaczone jako b, k,
paździerze sprzedawane innych gatun-

ków bydła podczas tychże jest dozwolone. (3)

Friedrichshof 6 lut. b, k, 20 marca kr, b, k, 15 maja b, k, 3 lipca kr, b, k, 21 sierp., 6 listop. b, k.

Jańsborg (Johannsburg) 15 stycz., 5 marca, 7 maja, 11 czerwca b, k, 12 czerwca kr, 3 wrześ. b, k, 4 wrześ. kr, 22 paźdz. b, k.

Jedwabno 4 kwiet., 10 paźdz. b, k.

Jeziorzany (Seeburg) 11 stycz., 6 lut., 21 marca, 25 kwiet. 27 czerwca, 23 sierp., 25 wrześ., 31 paźdz. b, k, 5 listop. kr.

Kahnów 5 marca, 18 czerwca, 15 paźdz. b, k.

Lece (Löten) 12 lut., 19 marca, 7 maja b, k, 8 maja kr, 16 lipca, 27 sierp., 8 paźdz. b, k, 9 paźdz. kr, 10 grud. b, k.

Luka (Locken) 12 marca, 14 maja b, k, 16 maja kr, 29 paźdz. b, k, 31 paźdz. kr.

Mensgüt 25 kwiet., 13 czerwca 7 listopada b, k, kr.

Mikołajki 12 marca, 30 kwiet., 4 czerwca, 13 sierp., 17 wrześ. b, k, 18 wrześ. kr, 17 grud. b, k, 18 grud. kr.

Milenau (Liebenthal) 8 lut., 5 kwiet. b, k, 9 kwiet., 4 czerwca kr, 5 lipca, 16 sierp. b, k, 20 sierp. kr, 20 wrześ., 25 paźdz. b, k, 29 paźdz. kr.

Nidborg (Neidenburg) 15 stycz., 19 luty, 11 czerwca b, k, św, 13 czerwca kr, 13 sierp., 1 paźdz. b, k, św, 3 paźdz. kr, 26 listop. b, k, św.

Niewiadów (Aweyden) 19 marca b, k, 20 marca kr.

Olštyn (Allenstein) 29 stycz., 19 marca, 23 kwiet., 23 maja, 23 lipca, 20 sierp., 24 wrześ., 30 wrześ. ch, 22 paźdz., 17 grud. b, k, św, owce, kozy, 18 grud. kr.

Olštynok (Hohenstein) 20 marca b, k, 21 marca kr, 1 maja, 12 czerwca b, k, 13 czerwca kr, 17 lipca, 23 sierp. b, k, 29 sierp. kr, 6 listop. b, k, 7 listop. kr.

Opalowiec (Flamberg) 7 maja, 22 paźdz. kr, b, k.

Orys (Arys) 5 lut. b, k, 6 lut. kr, 14 maja, 25 lipca, 29 sierp., 31 października b, k, 1 listop. kr.

Ostręda (Ostrowo) 28 lut., 2 maja b, k, 3 maja kr, 11 lipca b, k, 13 lipca żr, 12 wrześ., 31 paźdz. b, k, 1 listop. kr.

Paszyn (Passenheim) 22 stycz., 5 marca, 16 kwiet., 4 czerwca b, k, 6 czerwca kr, 9 lipca, 5 wrześ., 3 paźdz., 3 grud. b, k, 5 grud. kr.

Puppen 20 sierpnia kr, b, k.

Reszel 3 stycz., 14 lut., 18 kwiet. b, k, 25 kwiet. kr, 23 maja, 20 czerwca,

25 lipca, 12 wrześ., 5 grud. b, k, 10 grud. kr.

Roggen 5 czerwca, 15 sierp. b, k.

Ryn (Rhein) 22 stycz., 19 lut., 23 kwiet. b, k, św, 24 kwiet. kr, 25 czerwca, 20 sierp., 12 listop. b, k, św, 12 listop. kr.

Sensburg 22 stycz., 26 lut. b, k, 27 lut. kr, 9 kwiet. b, k, 10 kwiet. kr, 23 maja, 23 lipca b, k, 24 lipca kr, 27 sierp., 24 wrześ., 26 listop. b, k, 27 listop. kr.

Szczytło (Ortelsburg) 5 lut., 9 kwiet. b, k, 11 kwiet. kr, 25 czerwca b, k, 7 sierp. miod, 13 sierp. b, k, 15 sierp. kr, 10 wrześ. b, k, 11 wrześ. miod, 29 paźdz. b, k, 31 paźdz. kr.

Turoscheln 21 marca, 8 sierp. kr, b, k.

Ukta (Alt-Ukta) 11 wrześ. kr, b, k.

Wartenburg 17 stycz., 7 marca b, k, 12 marca kr, 17 kwiet. b, k, 7 maja kr, 19 czerwca, 18 lipca, 26 wrześ., 17 paźdz. b, k, 4 listop., 16 grud. kr, 19 grud. b, k.

Wielburg (Willenberg) 12 lut., 12 marca b, k, 15 marca kr, 18 czerwca b, k, 20 czerwca kr, 17 wrześ. b, k, 19 wrześ. kr, 5 listop., 10 grud. b, k, 13 grud. kr.

Wydmiany 20 stycz., 20 marca, 1 maja b, k, św, 2 maja kr, 7 sierp., 30 paźdz. b, k, św, 31 paźdz. kr, 4 grud. k, b, św.

V. Na Pomorzu.

W obwodzie rejencyj Koczańskiej.

Bärwalde 12 lut., 16 kwiet. b, 17 kwiet. kr, 11 czerwca b, 10 wrześ. b, żr, 6 listop. b, 7 listop., 11 grudnia kr.

Belgard 20 lut. nasiona, olej, 21 marca b, k, 22 marca kr, 20 czerwca b, k, 21 czerwca kr, 25 lipca b, k, 5 wrześ. b, k, podchówek bydłocy, 4 paźdz. gęsi, 24 paźdz. b, k, ow, 25 paźdz. kr, 5 grud. b, k.

Białobrzegi 8 marca, 14 czerwca, 6 wrześ. kr, b, 11 paźdz. b, żr, 8 listop. kr, b.

Białobrzegi 5 marca, 22 listop. kr.

Bytów 13 marca, 19 czerwca, 18 wrześ. kr, b, k, podchówek bydłocy, 13 listop., 11 grud. b, k, podch. bydłocy.

Dranburg 8 marca, 2 maja b, 3 maja kr, 17 lipca b, k, 17 wrześ., 13 listop., 14 listop. kr.

Falkenburg 12 lut., 19 marca b, 20 marca kr, 9 lipca, 15 paźdz., 12 listop. b, 13 listop. kr.

Głowitza 15 marca, 12 listop. kr, b.

Gross Jestin 21 marca, 17 paźdz. b.

Gross Tychow 9 kwiet., 29 paźdz. b, k.

Kallies 20 marca b, 21 marca kr, 14 czerwca b, 15 czerwca kr, 7 sierp. b, 8 sierp. kr, 4 grud. b, 5 grud. kr.

Koczalin (Köslin) 6 lut. kr, b, olej, nasiona, 6 listop. op.

Kolobrzeg (Kolberg) 19 marca, 11 czerwca b, k, 5 lipca b, k, pl, 16 lipca (5) kr, 20 wrześ. b, k, 25 paźdz. kr, b, k, ow, jarzyna.

Korlin 20 lut. olej, nasiona, 14 marca b, k, 15 marca kr, 2 maja b, k, 3 maja kr, 10 paźdz. b, k, 11 paźdz. kr.

Lebark (Laubenburg) 14 marca kr, b, k, podchówek bydłocy, nasiona, 16 maja b, k, podch. bydł., 25 lipca, 17 paźdz., 10 grud. kr, b, k, podchówek bydłocy.

Łeba 11 kwiet., 10 paźdz. kr.

Łupowo (Lupow) 23 kwiet., 8 listopada kr.

Miasteczko (Rummelsburg) 12 marca, 8 paźdz., 12 listop., 10 grud. kr, b.

Polnów 21 marca, 27 czerwca, 26 wrześ., 12 grud. kr, b.

Polaryn (Polzin) 6 marca olej, 13 marca b, k, 14 marca kr, 19 czerwca, 21 sierp., 30 paźdz. b, k, 31 października kr.

Ratzeburg 14 marca, 12 wrześ., 12 grudnia kr.

Rügenwalde 21 marca b, nasiona, pl, 20 czerwca kr, b, 10 paźdz. b, nasiona, pl, 14 listop. kr, b.

Schivelbein 13 lut. nasiona, 12 marca, 14 maja b, k, 10 lipca b, k, ow, 19 wrześ., 5 listop. b, k, 6 listop. kr.

Schmolsin 19 kwiet., 25 paźdz. kr, b.

Sławno (Schlawe) 7 marca b, nasiona, 5 czerwca kr, b, pl, 12 wrześ. kr, b, 17 paźdz. op, 5 grud. kr, b.

Stupsk (Stolp) 6 marca kr, op, b, chude i do chowu, pl, l, przędza, 20 marca op, b, chude i do chowu, nasiona, 10 lipca kr, op, b, chude i do chowu, pl, l, przędza, 14 sierp. op, b, chude i do chowu, nasiona, 23 paźdz. kr, op, b, chude i do chowu, pl, l, przędza, 4 grud. op, b, chude i do chowu, nasiona.

Szczecinek (Neustettin) 30 stycz. b, 6 marca, 12 czerwca, 11 wrześ. kr, b, k, 25 wrześ. k, żr, 26 listop. kr, b, k.

Tempelburg 7 marca b, k, 8 marca kr, 16 maja, 4 lipca b, k, 5 lipca kr, 1 sierp., 12 wrześ. b, k, 13 wrześ. kr, 7 listop. b, k, 8 listop. kr.

Treblin 25 kwiet., 7 listop. kr, b.

Zanów 22 marca, 7 sierp., 2 paźdz., 27 listop. kr, o.

Wykaz targów tygodniowych w W. Ks. Poznańskim, na Śląsku, w Prusach Zachodnich i Wschodnich.

W W. Ks. Poznańskim.

W obwodzie rejencyj Poznańskiej.

W PONIEDZIAŁEK. Bojanowo, Buk, Jarocin, Jutrosin, Kępno, Kozmin, Kościan, Leszno, Lwówek, Ostrowo, Pleszew, Poznań, Pochodźska, Ponicie, Rawicz, Siem, Skwierzyńska, Sieraków, Wschowa, Wielichowo, Wronki, Września.

WE WTÓREK. Babimost, Górka Miejska, Grodzisk, Krobia, Krotoszyn, Międzychód, Mixtat, Mosina, Swarzędz, Zbaszyn, Żerków.

W ŚRODĘ. Bledzewo, Grabów, Krzywiń, Kargowa, Leszno, Miłosław, Obrzycko, Pogorzela, Poznań, Rawicz, Ryczywół, Sarnowa, Śmigiel, Sulinie-rzyce.

W CZWARTEK. Brójce, Dolsk, Jaraczewo, Kobylin, Koźmin, Kościan, Kostrzyn, Kurnik, Mosina, Murwana Gosłina, Nowemiasto, Nowy Tomyśl, Odolanów, Oborniki, Opalenica, Ostrowo, Ostrzeszów, Pleszew, Pleszew, Rakoniewice, Raszków, Skwierzyńska, Sieraków, Wschowa, Września.

W PIĄTEK. Bojanowo, Babimost, Borek, Czempin, Gostyń, Grodzisk, Jarocin, Kępno, Krotoszyn, Leszno, Międzychód, Międzyrzecz, Pniewy, Poznań, Pleszew, Rawicz, Rychtal, Sarnowa, Szamotuły, Śmigiel, Siem, Środa, Swarzędz, Trzebień, Wolsztyn, Wronki, Zbaszyn, Zaniemyśl, Żerków.

W SOBOTE. Sarnowa, Zduny.

W obwodzie rejencyj Bydgoskiej.

W PONIEDZIAŁEK. Bydgoszcz, Budzisz, Gąsawa, Gnieńkovo, Gniezno, Inowrocław, Koronowo, Łabiszyn, Międzybóże, Nowy, Pleszew, Trzemeszno, Wągrowiec.

WE WTÓREK. Barcin, Czarnie-czów, Fordon, Janówce, Keynia, Kruszwica, Łobżenica, Margonin, Mielżyn, Moduł, Nakło, Pakość, Pila, Solec, Trzcianka, Wieleń, Żnin.

W ŚRODĘ. Bydgoszcz, Gembice, Golańcz, Gąsawa, Inowrocław, Kłec-ko, Schlenau, Szubin, Szwedrowo, Wilczek, Wyrzysk, Witkowo.

W CZWARTEK. Barcin, Bydgoszcz, Friedland, Gnieńkovo, Koronowo, Miasteczko, Mielżyn, Mroza, Roko-wo, Słoki, Strzelin, Trzemeszno, Uł-ścic, Wysoka, Wągrowiec.

W PIĄTEK. Czarnków, Chodzież, Fordon, Gniezno, Inowrocław, Keynia, Kruszwica, Łabiszyn, Łobżenica, Mar-gonin, Mogilno, Nakło, Pakość, Pila, Szubin, Solec, Trzcianka, Wieleń, Wit-kowo, Żnin.

W SOBOTE. Bydgoszcz, Schlenau, Szwedrowo, Wilczek.

Na Śląsku.

W obwodzie rejencyj Opolskiej.

W PONIEDZIAŁEK. Goduli Huta, Katowice, Kluczborek, Łabędy, Miko-lów, Opole, Toszek, Wodzisław, Za-brze Stare.

WE WTÓREK. Bobrek, Bogucice, Biskupice, Bytom, Gliwice, Kietrz, Krapkowie, Laurahuta, Leśnica, Li-piny, Mysłowice, Oleśno, Prudnik, Pszczyna, Rozdzień, Strzelce Wielkie, Szopienice, Żory.

W ŚRODĘ. Bieruń, Dąbrowka, Ge-orgenberg, Krolewska Huta, Kupp, Lu-bliniec, Miasteczko, Nysa, Pyskowiec, Rybnik, Stary Bieruń, Tychy, Wol-czyn, Zabrze.

W CZWARTEK. Bieczyna, Dobro-dzień, Gogolin, Gorzów, Grotków, Ka-towice, Koziaszyna, Koźle, Krapkowie, Orzegów, Orzesze, Paczków, Pokół, Racibórz, Ścinawa, Świętochłowice, Tarnowskie Góry, Wirek, Zabrze Małe.

W PIĄTEK. Baborów, Bobrek, By-tom, Gliwice, Głogówek, Huczyń, Kietzoborek, Laurahuta, Lipiny, Miko-lów, Mysłowice, Niemodlin, Opole, Pszczyna, Strzelce Wielkie, Ujazd.

W SOBOTE. Biała, Bielszowice, Frydland, Głupecze, Górne Łaziska, Krapkowie, Kochłowice, Krolewska Hu-ta, Nysa, Prudnik, Radzionka, Ruda.

W obwodzie rejencyj Wrocławskiej.

W PONIEDZIAŁEK. Köben, Mit-telwalde, Neurode, Reichthal, Strzelin, Wrocław.

WE WTÓREK. Guhrań, Kłodzko, Namysłów, Reichenbach, Świdnica, Trzbiatka, Wołów.

W ŚRODĘ. Altwasser, Franken-stadt, Gottesberg, Landeck, Löwen, Mielez, Neumarkt, Oleśnica, Olawa, Prudnik, Syców, Twardogóra, Wal-brzych, Wiewów.

W CZWARTEK. Drzwniki, Dyhern-furth, Kały, Neumittelwalde, Świdni-ca, Ścinawa, Stróża, Sobótka, Strzy-głów, Wąsosz.

W PIĄTEK. Strzelin, Strzygów, Strambrek, Świdnica, Uras, Winzig.

W SOBOTE. Altwasser, Bierutów, Brzez, Friedland, Gottesberg, Guhrań, Habelschwerdt, Landeck, Mielez, Na-myśłów, Neumarkt, Niemcz, Oleśnica, Olawa, Rudy, Reichenbach, Syców, Twardogóra, Trzebnica, Wrocław, Wal-brzych, Ziębice, Żulawa.

W obwodzie rejencyj Łignickiej.

W PONIEDZIAŁEK. Bolkenhain, Grünberg, Libawa, Löwenberg, Szpro-tawa, Wittichenau.

WE WTÓREK. Freiburg, Freistadt, Friedeberg, Głogów, Lignica, Naumburg n. Kw., Reichenbach, Zgorzelice.

W ŚRODĘ. Bukowa, Jaworz, Ko-tzenau, Łańcut, Luban, Libawa, Mu-saków, Neusalz n. O., Niesky, Polk-wice, Reichenbach, Schömberg, Schö-nau, Szprotawa, Warmbrunn, Wittichenau, Żegan.

W CZWARTEK. Bytom n. O., Greiffenberg, Grünberg, Heinau, Jele-nia Góra, Libawa, Parchwice, Szpro-tawa, Zgorzelice.

W PIĄTEK. Freistadt, Głogów, Łańcut, Lignica, Ruhland.

W SOBOTE. Bolesławów, Buko-wa, Goldberg, Grünberg, Jaworz, Kotzenau, Luban, Maiklissa, Musaków, Neusalz n. O., Niesky, Polkwice, Schmiedeberg, Schömberg, Wolczec, Wleń, Warmbrunn, Zgorzelice, Żegan.

W Prusach Zachodnich.

W obwodzie rejencyj Kwidzyńskiej.

W PONIEDZIAŁEK. Biskupice, Brodnica, Człopa, Hamersztyn, Kro-janka, Lubawa, Podgór, Tuczo.

WE WTÓREK. Brzeźno, Chelmża, Czersk, Człuchowo, Friedland powiat Wałecki, Friedland Pr., Gardeje, Go-lub, Górzno, Jastrów, Kisielice, Ka-mień, Landeck, Łasin, Leśno, Nowe-miasto, Sztum, Toruń, Tuchola, Wałcz, Złotów.

W ŚRODĘ. Chelmno, Chojnice, Gniew, Grudziądz, Ilawa, Kiszbork, Kościerzyna, Kowalewo, Kwidzyna, Mewe, Nowe, Prabuty, Susz, Strębaczo, Świecie, Toruń.

W CZWARTEK. Grudziądz, Ha-mersztyn, Kojanka, Lidzbark, Pod-górz, Rąbno, Węgorz.

W PIĄTEK. Białobok, Biskupice, Brzeźno, Brodnica, Chelmża, Czersk, Człuchowo, Człopa, Friedland pow. Wałecki, Friedland Pr., Gardeje, Go-lub, Jastrów, Kisielice, Kamień, Lan-deck, Łasin, Leśno, Lubawa, Nowe-miasto, Sztum, Szepułko, Toruń, Tu-chola, Tuczo, Wałcz, Złotów.

W SOBOTE. Chelmno, Chojnice, Gniew, Grudziądz, Ilawa, Kiszbork, Kwidzyna, Kościerzyna, Mewe, Nowe, Prabuty, Susz, Świecie, Toruń.

W obwodzie rejencyj Gdańskiej.

W PONIEDZIAŁEK. Nitych, Pod-górz.

WE WTÓREK. Copoty, Kościerzyna, Puck, Skarszewy, Starogard, Tychnów.

W ŚRODĘ. Elbląg, Kartuz, Mal-bork, Starogard, Tczew, Tolmicko, Wejherowo.

W CZWARTEK. Nytych, Oliwa, Radzyn.

W PIĄTEK. Copoty, Kościerzyna, Puck, Skarszewy, Starogard, Tychów.

W SOBOTĘ. Elbląg, Gdańsk, Kartuzy, Malbork, Tczew, Tolmicko, Wejherowo.

W Prusach Wschodnich.

W obwodzie rejencyj Królewieckiej.

W PONIEDZIAŁEK. Drenfurth.

WE WTÓREK. Dobremiasto, Frombork, Liebark.

W ŚRODĘ. Alberga, Barciany, Bartoszyce, Biskupiec, Brunsberg, Frydland, Gerdawy, Hawa n. Pr., Królewiec, Klajpeda, Liebstadt, Łubawa, Mohrunge, Melanki, Nordenburg, Orneta, Pasiek, Piława, Prekuls, Rastembork, Rybaki, Św. Lipka, Św. Siewierka, Topały, Zelwadd, Zinten.

W CZWARTEK. Landsberg.

W PIĄTEK. Dobremiasto, Frombork, Landsberg, Liebark.

W SOBOTĘ. Alberga, Barciany, Bartoszyce, Biskupiec, Brunsberg, Domnowo, Drenfurth, Frydland, Gerdawy, Hawa, Hawa n. Pr., Klajpeda, Królewiec, Liebstadt, Łubawa, Mohrunge, Nordenburg, Orneta, Pasiek, Piława, Rastembork, Rybaki, Św. Lipka, Św. Siewierka, Sępopol, Topały, Zelwadd, Zinten.

W obwodzie rejencyj Gąbińskiej.

W PONIEDZIAŁEK. Gołab, Stółpiany.

WE WTÓREK. Gąbin, Margrabowa, Szyłokarczma.

W ŚRODĘ. Darkiemy, Jędrzychowo, Kankiemy, Piłkaly, Węgoborek, Wystruć.

W CZWARTEK. Gołab, Ruś, Skaisgiry, Stółpiany, Szyrwiet.

W PIĄTEK. Gąbiń.

W SOBOTĘ. Darkiemy, Margrabowa, Piłkaly, Ragucta, Tylża, Węgoborek, Wystruć.

W obwodzie rejencyj Olsztyńskiej

W PONIEDZIAŁEK. Biała.

WE WTÓREK. Bisztynek, Bydłużen, Jansbork, Lecc, Olsztyn, Sensburg.

W ŚRODĘ. Elk, Jeziorany, Mikołajki, Miłomłyn, Nidbork, Ors, Osterode, Reszel, Ryn Szczytno, Wartenberg, Wielbork.

W PIĄTEK. Bisztynek, Działdowo, Bydłużen, Jansbork, Lecc, Olsztyn, Sensburg.

W SOBOTĘ. Dąbrowno, Elk, Jeziorany, Miłomłyn, Nidbork, Olsztyn, Osterode, Paszym, Mikołajki, Reszel, Ryn, Szczytno, Wartenburg, Wielbork.

Obowiązki dobrej gospodyni

Dobra gospodyni nie powinna nigdy szukać kluczy.

Przy zajęciach domowych nie ma nosić drogich, nowych sukien a chociaż na najskromniejszą, codzienną suknię, powinna zapasać fartuch.

Zakupna żywności nie polcać wyłącznie służącej, nie dlatego, aby jej nie ufała, lecz dlatego, że jako więcej doświadczona i znająca lepiej gust męża i dzieci, może kupić taniej i w ostatniej chwili wybrać coś innego.

Wszystko kupić zczasu i płacić gotówką. Branie na kredyt podkopuje dobrobyt rodziny. Lepiej zjeść kawałek chleba na obiad kupiony za gotówkę, niż pieczeń, wziętą na „książkę.”

Nie trzeba kupować za wiele zapasów żywności naraz — wiadomem bowiem, że im więcej czego jest, tem więcej się tego potrzebuje.

Zapisywać dokładnie codziennie wydatki — rozchody z dochodami powinny się zawsze stosować na fenig.

Nie stawiać butelek z truciznami tak, aby ich ktoś niepowołany, mianowicie dzieci — dostać mogły. Trzeba mieć do tego wysoko postawioną szafkę, zamkniętą zawsze na klucz.

Nie stawiać gorących półmisek albo garnków na stole — należy mieć do tego filcowe lub drewniane podstawki.

Nie otwierać pudeł nożyczkami lub nożem i nie wbijać gwoździ żelazem do prasowania — kilka narzędzi, np. młotek, obcegi i świder powinno być w każdym domu. Tak samo nie trzeba rozłupywać drzewa w kuchni nożem stołowym.

Potrawy nie powinny być ani za zimne, ani za gorące — jedno bowiem i drugie jest zdrowiu szkodliwem — wszystko musi być tak ciepłe, że można jeść bez męczącego dmuchania.

Co tydzień — w sobotę na wieczór, układać czystą bieliznę, która zaraz po praniu i maglowaniu musi być sporządzana. Podartej bielizny nie układać do szafy.

Nie mówić nigdy do męża lub dzieci: „nie mam czasu” — dla rodziny zawsze się czas wolny znaleźć musi.

Jednym zaś z najwznioślejszych przymiotów gospodyni domu jest: myśleć najpierw o innych, a na samym dopiero końcu o sobie — w tym jednym przymiocie mieszczą się wszystkie inne. Szczęśliwy małż, szczęśliwe dzieci i błogosławiony dom, w którym taka znajduje się kobieta!

Jubileusze w kościołach warszawskich

W r. b. minęło lat 300 od czasu gdy król Zygmunt III. fundował własnym kosztem w roku 1617 organy w kościele św. Jana, który następnie był kolegiatą, a od 11-go marca 1817 roku, katedra, jest arcybiskupim i metropolitalnym kościołem.

Sto lat mija w tym roku od chwili zawiązania bractwa Przemienienia Pańskiego przy kościele parafialnym Panny Maryi na Nowym Mieście. Pierwszym starszym bratem był Baltazar Kuczkowski, który w imieniu parafian rzeczonyj świątyni wystosował prośbę do papieża Piusa VII. o pozwolenie zawiązania bractwa. Papież nadał odpust na lat 10, papież Grzegorz XVI. odpuste te na wieczne czasy zatwierdził.

W r. 1817, do kościoła Wniebowzięcia Najśw. Panny księży Karmelitów Bosych, przy Krakowskim Przedmieściu, przeniesiono z klasztoru Karmelitek (po zaunknięciu przez rząd rosyjski) relikwiarze, które złożono na ołtarzu św. Teresy.

Minęło 200 lat, gdy do kościoła Przemienienia Pańskiego OO. Kapucynów przy ul. Miodowej tajemniczo przywieziono trumnę ze zwłokami Maryi Kazimiery zmarłej w Blois 1716 roku. Gwardyan klasztoru zawiadomił o tem biskupa Jana Tarło, na którego zlecenie otworzono trumnę wierzchnią, a następnie drugą obłą jedwabiem. W trumnie tej leżała królowa z żelaznem berłem i koroną żelazną połączaną. Trumnę wówczas umieszczono obok męża, króla Jana Sobieskiego. Król August gwoli uczczeniu zwłok małżonków polecił odprawić na swój koszt wspaniałe erzekwie w dniu 17 marca 1717 roku. Króliewicz Jakób Sobieski w roku 1733 kazał trumny rodziców

przenieść z górnego oratorium do chóru wspaniałe na ten cel urządzonego, podług planu komisarza swego Eperyesza, starosty skirsztymońskiego. Tam między trumnami obojga królestwa ustawiono na kata falku małą trumienkę wnuka ich, a przy trumnie puszka srebrną z sercem Jana III. U zwłok ciągle się odbywały solenne nabożeństwa, które gromadziły liczne rzesze ludu. Nadzór nad porządkiem spełniał Potocki, wojewoda bełzki. Nabożeństwa odprawiano codziennie do 9 sierpnia 1733 roku, w którym to dniu zwłoki Sobieskiego przeprowadzono na dziedziniec zamkowy, a nazajutrz w wielkiej paradzie wraz z ciałem Augusta II. orszak żałobny przeciągnął przez ulice miasta, kierując się w stronę Krakowa. Sześciu kapucynów warszawskich pośpieszyło do Krakowa odprowadzając zwłoki swoich dobroczyńców.

W roku 1617, papież Paweł V. zatwierdził regułę Jana Bożego. W Polsce zakonników tych nazywano Bonifratellami. Z początku mieli swoją siedzibę w roku 1650 na Lesznie. Następnie na Krakowskim w gmachach Morstynowskich, po nabyciu zaś tych przez Augusta II., przenieśli się w roku 1728 do nowowzniesionych zabudowań przy ul. Bonifraterskiej gdzie do dziś szpital istnieje, lecz bez opieki swoich założycieli „bonifratellów.“

W roku 1817 namiestnik Zajęczek podpisał rozporządzenie w dniu 5 sierpnia, dotyczące urządzenia kościółka dla Panien Kanoniczek, podług planu i kosztorysu sporządzonego przez budowniczego Piotra Aignera.

KORONA POLSKA

Podczas swego pobytu w Gnieźnie roku 1000 włożył cesarz niemiecki Otto III koronę swoją na głowę Bolesława Chrobrego, nazywając go królem (dotychczas był tylko księciem), a wróciwszy do Niemiec, przysłał mu stamtąd koronę, aby się koronował. Atoli Bolesław użył do koronacji swojej, która nastąpiła dopiero w roku 1025, innej korony, mianowicie tę, którą przysłał mu Papież, nie chciał bowiem uchodzić za lennika cesarza. Odtąd korona z Rzymu przysłana stała się symbolem tej władzy, która broniła Polski, równocześnie bronić ma chrześcijaństwa. Korona ta razem z insygniami królewskimi, do których należy miecz-szczerbiec Bolesława Chrobrego, zginęły w sposób tajemniczy podczas oblężenia Krakowa w roku 1792. Podobno wywieźć mieli koronę i królewskie insygnia trzej

polscy patryoci, aby je uchronić przed grabieżą. O miejscu przechowania wiedzieli tylko ci trzej. Gdy jeden z nich umarł, wybrano następcę i tak trwało to zawsze aż po dzisiejsze dni, że tajemnica strzeżona zostaje przez trzech zaufanych mężów, a odkryta zostanie w momencie dziwowym, kiedy trzeba będzie przystąpić do koronacji nowego króla odrodzonej Polski.

Lecz co ciekawsze, że z wszystkich mocarstw Europy jedynie Turcyja nie uznała w swoim czasie rozbioru Polski i urzędownie faktu tego do wiadomości nie przyjęła. Pałacyk ambasady polskiej w Konstantynopolu stoi tam po dziś dzień w takim stanie, jak go zostawił ówczesny ambasador polski przy opuszczeniu stolicy państwa otomańskiego. Bramę pałacyku zapieczetowano wtedy i oto wiek cały czekał ten milczący symbol na zmarłychychwstanie Królestwa Polskiego.

PIENIĄDZ — OSZCZĘDNOŚĆ

Kto składa, nie biada,
Kto trwoni, lzy roni.

Ach! gdybym miał pieniądze! — Ileż razy na dzień odbija nam się o uszy to pochojne życzenie — a jednak jak mało ludzi zna rzeczywistą wartość pieniędzy! Po części bywa pieniądz przecenionym lub też niedocenionym. Czekaj rzeczywiście ubogi, głodny, przecenia zawsze pieniądza, dla niego grosz jest nieraz majątkiem, rozpieszczony zaś birbant, lekkomyślny „złoty młodzieniec,” który nigdy jeszcze grosza nie zarobił, nie docenia go naturalnie — dla niego siac jest drobnostką.

Powodzenie w życiu zawisło w pierwszym rzędzie od naszej pracy i energii, w drugim zaś rzędzie od umiejętnego obchodzenia się z pieniędzmi, od oszczędności i przeczernego operowania kapitałem. Im bardziej zaostreza się walka o byt, im wyższą jest kultura danego narodu, tym żywiej krąży pieniądz, ten *nervus rerum*, tym większej umiejętności wymaga zdobywanie grosza, skupianie i wzrost tak małych jak i znacznych kapitałów. Polacy, jako naród rycerski, nie mają w sobie żyłki kramarskiej, tak jak żydzi, w części Anglii i Niemcy; Polak przy swej żywości wiele chętniej wydaie grosz niż go gromadzi — w ostatnich dopiero czasach, szczególnie w zaborze pruskim, groza położenia wyrabia powoli cnotę oszczędności i poszanowania pieniędzy. Statystyka wykazuje, że lud nasz wychodzący z kraju na robotę w głąb Niemiec i Danii, odsyła do domu dość znaczne kwoty zaoszczędzone, wogóle jednakże społeczeństwo polskie na liczbę biorąc, jest bardzo biedne w porównaniu n. p. z Francją lub Anglią. Brak zmysłu oszczędzania dowodzi n. p. i ta okoliczność, że nader bogaty nasz język ma mało przysłów i sentencji, odnoszących się do oszczędzania i do pieniędzy w ogóle. Najwięcej z nich znane są: „Pamiętaj rozchodzić, żyć z dochodem w zgodzie.” Kto na przyszłość dziś się zbroi, ten przyszłości się nie boi.” „Od ziarnka do ziarnka, uzbiera się miarka.” „Lepiej głodno iść spać, niż z długami wstać!” Anglik zaś mówi: „*Times is money*” (czas to pieniądz). Prawda — kto czasu wyzyskać nie umie, nigdy w życiu powodzenia a tym mniej majątku nie osiągnie. Ale czas jest nawet czemś większem: to życie! — Zgubione pieniądze można znowu odzyskać, zarobić, ale zgubione godziny i minuty stracone t. zn. bezrozumnie stracone chwile nigdy nie powroca. —

Całe biblioteki można by zapłacić dziełami na temat zdobywania pieniędzy, oszczędzania itp.; każdy z nas wie dobrze, że pieniądz ułatwia i uprzyjemnia życie — lecz biada temu, dla którego pieniądz jest celem a nie środkiem do osiągnięcia wyższych, szlachetniejszych celów. Powiedz mi, w jaki sposób pieniądze zdobywasz, jak nimi rządysz, na co wydajesz, ile oszczędzasz lub ile masz długów — a ja ci powiem, kim jesteś, coś wart moralnie i materialnie. Tak jak mowa, chód, głos, ruchy charakteryzują człowieka, wykazują jego temperament i stopień wykształcenia, tak samo obchodzenie się z pieniędzmi pozwala wnioskować o rozumie, charakterze i skłonnościach danej jednostki.

W dzisiejszych czasach postępu, nowych wymagań pod każdym względem, nie dość jest pracować usilnie, ażeby osiągnąć w życiu powodzenie, wybić się na wierzch, zdobyć niezależność i dobrobyt, trzeba jeszcze oszczędzać i to umiejętnie oszczędzać a oszczędności swe mądrze umieszczać, ażeby nie leżały odłogiem lecz procentowały się, wzrastały, pracowały wraz z nami. Praca i oszczędność wzbudza zaufanie, wyrabia niezależność, daje swobodę. Oszczędność jest córką mądrości, siostrą umiarkowania, matką wolności. Czem wzbili się elektorowie brandenburscy do takiej potęgi, jeśli nie oszczędnością w czasach, gdy żaden z sąsiadów o oszczędności nie myślał. Czemu Rosyi finanse są tak oplakane? — temu że ogólna panuje bieda, lud nie umie pracować a tym mniej oszczędzać i wszystkie bogactwa w ziemi ukryte leżą niewyzyskane lub też przedsiębiorstwa są w ręku obokrajowców. Największe bogactwo narodu stanowią nie miliony pojedynczych bogaczy, lecz właśnie drobne oszczędności szerokich warstw ludu, klas pracujących. Te klasy są owymi pszczołkami, co młód znoszą do ula — ich zmysł oszczędności, ich drobne wkładki są rękomią dobrobytu i finansowego podźwignięcia się narodu.

Prosty robotnik, rzemieślnik, jeśli z dnia na dzień odłoży chociaż drobną kwotę na „czarną godzinę,” śmiało może spoglądać w przyszłość; choć bieda, choroba zapuka do drzwi jego, nie przerazi go, nie wydrze mu ostatka, gdyż na jej przybycie dawno się już przygotował. Najtrudniej zaoszczędzić pierwsze sto marek; jeśli umieścimy je w kasie oszczędności na 5 od sta i nie

bierzemy odsetków, po 15-tu latach ze stu marek mamy drugie tyle a więc: dwieście. Łatwo więc z tego można wywnioskować, ile człowiek oszczędny jest w stanie przy dłuższem życiu zaoszczędzić.

Już Salomon w swej księdze mądrości powiedział: Czegoś za młodu nie zgromadził, jakóż w starości znajdziesz? — Wielu ludzi ubożeje przez to, że kupują dużo za bezcen. Przestrzega nas przed tym przysłowie: Nie kupuj czego nie trzeba, bo zabraknie w chacie chleba.

Niestety, niejednokrotnie, zarzucano słuszenie klasom ciężko na grosz pracującym, że stosunkowo za wiele wydają na upiększenie domu, na cygara, piwo a kobiety na stroje, że nie unieją grosza uszanować i żyć, jak to mówią, z ręki do ręki, co zarobią to i tracą. Ludzie tacy są i pozostaną zawsze niewolnikami swych chlebobawców, niewolnikami kapitałów. Rzemieślnik lub robotnik bez zapasowego grosza nie przetrzyma bezrobocia, obniża i psuje ceny innym, podejmując się każdej pracy, nawet takiej, której nie zna, partaczy byle cośkolwiek zarobić, żyje w wiecznej obawie nędzy.

Człowiek oszczędny, jakiegobądź stanu, potrafi być wspaniałomyślnym — wstrzemięźliwym — dokona dzieł wielkich, nie posiadając ani grosza majątku. Dowodem tego Karol Marcinkowski i wickopomne jego dzieła: Pomoc Naukowa i Bazar w Poznaniu, również dowodem Stan, Staszyc. Znany jest z życia Staszycy szczegół, że nigdy nie szedł do teatru na inne miejsce jak na paradyż, modnie się wyrażając na Olimp (jaskółkę, ostatnie miejsce).

Szlachetne, mądre obchodzenie się z pieniędzmi jest wielką sztuką, ułatwiającą życie i obcowanie z ludźmi. Ogólną wadą dzisiaj jest bławogowanie, t. j. wprowadzanie w błąd swych interesantów, nawet rodziny, co do rzeczywistego stanu swych finansów, rzekomo dla podtrzymania kredytu. Za daleko zaprowadziłoby nas, gdybyśmy się chcieli nad tą ogólną wadą społeczną bliżej zastanawiać, przechodzi to zakres naszej rozprawy, trzeba nam jednakże nadmienić, że kredyt, niezbędny zresztą w przemyśle i handlu, oparty na bławadzie — to zamek z lotnego piasku, runie za łada wiatru podmuchem i zasypie bez śladu wierzycieli i dłużnika. Błaga jest okłamywaniem samego siebie — kto dziesięć razy jedno i to samo kłamstwo powtórzy, sugeruje sam siebie i ostatecznie sam w to kłamstwo uwierzy — czyż z takiego postępowania mogą kiedykolwiek dobre wyniknąć skutki? — A więc w interesach pieniężnych jak zawsze i wszędzie w życiu

tylko prawdą zdobyć można zaufanie a za tym powodzenie.

Wspomniłyśmy jeszcze po krótko o zadłużaniu się. Kredyt jest w gruncie rzeczy dla przemysłu i handlu dobrodziejstwem, kredyt na silnych zdrowych podstawach jest dźwignią i podstawą większych przedsiębiorstw, w naszych stosunkach społecznych bez kredytu obejść się nie można, lecz biada temu, kto go nadużywa lub też pieniądze pożyczone zużytkuje dla swych osobistych niskich celów (zamiast je włożyć w przedsiębiorstwo), jak to niestety czynią tak często lekkomyślni młodzi ludzie. „Długi robią z człowieka wolnego niewolnika“ — mawiał Wellington. Od tego czasu dużo się rzeczy zmieniło; patrząc jednakże na wyzyskiwanie kredytu, na tysiączne oszustwa szczególnie w wielkich miastach — życzyliby prawie należało, ażeby tak jak ongi za dawnych lepszych czasów lekkomyślnie zaciągających długi pakowano do kozy. Lecz ileżby to jeszcze gmachów wieżiennych pobudować trzeba, ażeby wszystkich niewypłacających się dłużników w nich osadzić? — Ileżto trzeba by zebrać jeszcze podatków od uczciwych obywateli, ażeby dozorców i t. p. utrzymać — są to kwestie społeczne, nigdy może nierozwiązalne, lecz lekkomyślne wyzyskiwanie kredytu jest prawdziwą plagą społeczną i zgubą dla wielu młodych ludzi.

Kto chce uniknąć długów, niech nie wydaje nigdy a conto prefensy, które ma ściągnąć w przyszłości, niech te pieniądze uważa dopiero za swe własne, które już ma w kieszeni. Również trzeba się od dziecka przyzwyczaić do skrupulatnego zapisywania codziennie swych dochodów i rozchodów a unikniemy niepotrzebnych wydatków.

Na zakończenie tego rozdziału nadmieniamy jeszcze, że tylko uczciwie zdobyty pieniądź, majątek może poniekać uszczęśliwić, „male parta“ *) zaś do czarta, jak nabyte, tak pozbyte.

A zatem postanów sobie i dotrzymaj:

- 1) Wydać mniej niż zarobiłeś!
- 2) Nie wydawać pieniędzy na rzeczy zbyteczne!
- 3) Nie robić żadnych wydatków na rachunek dochodów spodziewanych!
- 4) Przestrzegać punktualności oraz skrupulatnego porządku w domu i w interesie!
- 5) Starać się poznać prawdziwą wartość czasu; każdą chwilę rozumnie wyzyskać!

*) Wyraz łaciński oznacza: źle nabyte; majątek nabyty nieuczciwie.

SKARBY ZIEMI POLSKIEJ

Profesor wszechnicy Jagiellońskiej, p. Józef Morozewicz, opisując bogate pokłady cynku i ołowiu, w Krakowsko-Wieluńskim i w przypierających do niego z południowo-zachodu warstwach tryasowych, kryjących w swej środkowej części pokłady kruszcowe, między innymi rudy ołowiu i cynku, stwierdził, jak już zaznaczyliśmy, że rudy ołowiane zawierają od 0.01 do 0.03 proc. srebra. Dodać należy, że najważniejszym centrum przemysłu cynkowego jest w Królestwie Olkusz, w Galicyi — Chrzanowski. Produkcya Królestwa wynosi około 7 mil. koron. Cynk polski pokrywał ogólny popyt Rzeszy niemieckiej w dwóch trzecich, a Rosyi (przed wojną) w 90 proc.

Rudy żelazne są koło Starachowic, Skarżyska, Nieklania oraz na zachodzie koło Będzina, Siewierza, w zachodniej części Częstochowskiego i Wieluńskiego. Prócz tego Polska posiada niezliczoną ilość rudy darniowej. Zapas tych wszystkich terenów w przybliżeniu obliczyć można na 600 milionów ton rudy 30-procentowej.

Produkcya żelaza w roku 1911 wynosiła około 30 mil. rubli, tj. wartość żelaza, wytopionego z rud polskich i rudy, importowanej z Krzywego Rogu. Ponieważ ilość rud polskich można szacować na jedną czwartą, stąd wynika, że wartość żelaza w roku 1911 wynosi około 7 mil. rubli.

Miedź polską znajdujemy na Miedzianej Górze w Kieleckim, na Miedziance, Jaworzni, produkcya jednak tego metalu jest u nas niewielka, wobec napływu miedzi amerykańskiej. Pomimo to przekonano się, że nawet tak nieznaczne pokłady mają doniosłe znaczenie. Zamek królewski na Wawelu pokryty był miedzią polską; za czasów Stanisława Augusta bito zdawkową monetę z miedzi polskiej.

Górnictwo w 15, 16 i aż do połowy 17-go wieku kwitło w Olkuszu. Rząd polski czerpał z niego dochody w postaci podatku, zwanego „olhorą“, który wynosił jedną jedenastą część wyprodukowanego ołowiu i srebra. Na podstawie zachowanych do-

kumentów podatkowych można wnioskować, że produkcya ołowiu za najświetniejszych czasów sięgała 2 milionów złotych polskich. Półroczny produkt, giejta, był wywożony przez Gdańsk do Holandyi i tam używany do fabryk mosiądzu.

W epoce upadku Rzeczypospolitej produkcya górnictwa polskiego spadła do minimum i nie uratowały jej wysiłki Stanisława Augusta. Rząd Królestwa Kongresowego powołał do życia na nowo przemysł górniczy, zakładając liczne kopalnie, wnosząc wielkie piece i huty. W szczególności przemysł cynkowy doznał poparcia ze strony rządu i niebawem osiągnął wysoki stopień rozwoju. Królestwo Polskie w latach 1824—1830 produkowało cynku metalicznego około 80.000 centnarów polskich. Wywołało to nawet pewną nadprodukcję i spadek cen i tylko dzięki pomysłowi tranzakcyi rządu polskiego udało się w roku 1829 wywieźć przez Gdańsk do Indyi Wschodnich 100.000 centnarów polskich cynku i sprzedać za 1.800.000 złotych polskich. Przecho-
dząc do ogólnych wniosków, prof. Morozewicz, zaznaczył jeszcze, że zasoby węglowe Polski ocenić się dadzą na 112,6 miliarda ton, w czem pokłady dąbrowskie wynoszą 6,8 miliarda ton, krakowskie — 29,5, ostrawsko-karwińskie — 19,7 miliarda ton. Roczna produkcya węgla w Królestwie Polskiem (1914) wynosiła 60 milionów koron, a w Galicyi (1913) — 15 milionów koron.

Co się tyczy produkcji rocznej (przed wojną) soli, nafty i wosku ziemnego, to wynosiła ona dla soli 2 miliony centnarów metrycznych (18 mil. koron), dla nafty — 17 i pół mil. c. m. (60 mil. koron) i dla wosku ziemnego — 225 tysięcy c. m. (3 mil. koron).

Prof. Morozewicz w ostatnich swych wnioskach z naciskiem podniósł konieczność unarodowienia terenów węglowych i naftowych. Naród polski musi tereny te stopniowo wykupić, ażeby mieć możność prowadzenia planowej gospodarki spo-
łecznej.

ZŁOTE MYŚLI.

Nie wstydź się, gdy zdybiesz krewnego lub bliźniego w nędzy, ale wstydź się, że go nie ratujesz.

* * *

Oszczędność jest dzieckiem rozumu. siostrą wstrzemięźliwości i matką wolności.

Poświęcenie ma wartość, dopóki nikt o niem nie wie; traci ją z chwilą, gdy zyskuje poklask świata.

* * *

Starość jest szczególną chorobą: pielegnujmy ją, by trwała jak najdłużej.

Rozwój lotnictwa w czasie wojny

Lotnictwo w czasie wojny obecnej posunęło się w swym rozwoju do tego stopnia, do jakiego doszłoby dopiero w ciągu wielu lat. Potężny ten rozwój jest widoczny dla każdego, aczkolwiek szczegóły nowych wynalazków, umożliwiających tak szerokie zastosowanie samolotów do celów wojennych, przejdą może dopiero za lat kilka do wiadomości szerokiego ogółu. Jeżeli kiedy, to właśnie w tej wojnie i specjalnie co do lotnictwa sprawdziło się przysłowie, że potrzeba jest matką wynalazków. Zarówno dotyczy się to tej jak i tamtej strony wojującej. Zwiększono przedewszystkiem szybkość samolotów, ich zdolność utrzymania się przez dłuższy przeciąg czasu w powietrzu oraz ich odporność wobec zmian atmosferycznych tak, że to, co kiedyś nazywano rekordem, nie przekracza dzisiaj zwykłej miary.

Kiedyś rekord szybkości, osiągnięty na dwupłatowcu wynosił 120 klm. na godzinę, dzisiaj szybkość tę już nieomal zdwojono. Oczywiście na dwupłatowcu, gdyż jednopłaszczyznowce, a mianowicie t. zw. gołębie, które kiedyś miały taki rozgłos, zaliczają się dzisiaj już do starych rupieci, jako mało użyteczne. Nad polami walk panują obecnie wyłącznie tylko dwupłatowce. Budują je dzisiaj znacznie mniejsze, aniżeli dawniej, ale za to są one zaopatrzone w silniejsze motory, a przytym są tak celowo skonstruowane, że podlegają jaknajmniejszemu naporowi powietrza. Odpowiadają do celów, jakim służą, samoloty dzielą się na poszczególne grupy; są tam mianowicie statki bojowe, statki wywiadowe i wielkie statki burzące.

Najważniejsze, i tych jest najwięcej, są samoloty wywiadowcze, które stale śledzą poruszenia wojsk nieprzyjacielskich. Każdy taki samolot jest wyposażony w aparaty fotograficzne i telegraf iskrowy, wskutek czego spostrzeżenia swe w najkrótszym czasie może podać dalej do kwalery wojkowej. Zabiera on dwu ludzi, pilota i obserwatora i jest zaopatrzony w jeden lub dwa karabiny maszynowe oraz w przyrząd do spuszczenia bomb, ażeby w danym razie sam mógł pomyśleć o obronie. Zazwyczaj

bowiem opiekę nad nim rozłącza inny samolot, specjalny bojowy i to jest właśnie drugi typ samolotów wojennych.

Jest on nieco mniejszy, a silne motory nadają mu szybkość jaknajwiększą. Karabiny maszynowe są wbudowane w aparat. Słowem samolot ten jest stworzony do stawiania walk i zadaniem jego jest też obrona tamtego i powstrzymywanie nieprzyjacielskich statków wywiadowczych zdala od własnych linii bojowych.

Wielkie samoloty burzące posiadają zazwyczaj więcej motorów, ażeby mogły unieść większy ciężar. Za pomocą tych statków wykonuje się wyprawy na pozycje i miejscowości nieprzyjacielskie, które mają być zbombardowane. Samolot taki jest zaopatrzony w przyrząd do celnego spuszczenia bomb, który wskazuje moment, w jakim bomba ma być spuszczone, ażeby osiągnąć swój cel, zważywszy wysokość, szybkość biegu i napór powietrza. Bomba spada z szybkością 100 metrów na sekundę; mniejsze pociski atoli spadają wolniej i mniejsze samoloty mogą ich uniknąć, jeżeli pilot jest przytomny i obrotny.

Walka w powietrzu jest oczywiście więcej zajmująca i działająca na nerwy, aniżeli walka na lądzie lub morzu. Ogień armatni szkodzi lotnikowi zazwyczaj niewiele, a już rzadko kiedy ogień z broni ręcznej lub karabinów maszynowych z powodu zbyt wielkiej wysokości, największe napięcie powstaje dopiero w potyczce naprzeciwnej, gdy jeden lotnik stara się zająć drugiego z góry, zasypując go celnym ogniem z karabinu maszynowego lub spuszczać nań bomby. Takie potyczki odbywają się nieraz na wysokości 5000 metrów i zwycięża zazwyczaj ten, kto jest sprawniejszy i lepiej potrafi panować nad sobą.

Wojna obecna pełnęła więc lotnictwo o olbrzymi krok naprzód. Dzięki wynalazkom, poczynionym w tym czasie, lotnictwo po wojnie bezwątpienia odrazu zajmie inne stanowisko jako środek komunikacyjny i wtenczas zacznie spełniać swe zadanie dla dobra ludzkości, dla której dzisiaj jest jednym z najstraszliwszych środków niszczących.

NURKOWCE I ICH WROGOWIE

Liczba i pojemność statków podwodnych jest oczywiście tajemnicą, której poza nielicznym gronem najwyższego kierownictwa armii i państwa nikt nie zna; należy jednak przypuszczać, że ilość ich jest już obecnie wystarczająca, jeżeli cesarz i rząd niemiecki waży się na krok tak stanowczy, jak obostrzenie blokady i co za tem idzie, na zerwanie stosunków z Ameryką. Co do rozmiarów, budowano dotychczas łodzie od 50 do 1000 ton (Deutschland), typ przeciętny ma od 400 do 700 ton i takie „nurkowce” mogą przez kilka tygodni poruszać się swobodnie po przestrzeniach oceanów. W każdym razie czas trwania kampanii podwodnej jest ściśle ograniczony ilością paliwa, tudzież zapasami żywności i amunicji. Główną i właściwie jedyną bronią łodzi podwodnych są torpedy, które jednak zajmują dużo miejsca, tak, że te małe statki mogą ich zabrać niewiele; po wystrzeleniu torpedów, łódź podwodna traci swoje bojowe znaczenie, gdyż jedyna armatka umieszczona w górnej części łodzi, może wprowadzić uszkodzić drewniane statki w niewielkiej odległości, ale ich nie zatopi.

Po wystrzeleniu torpedów łódź musi powracać do swego portu, gdyż zadanie jej jest skończone. Tak samo wyczerpanie paliwa i zapasu wody słodkiej zmusza do powrotu, a w końcu każde uszkodzenie mechanizmu, które kępuje swobodę ruchu łodzi, odbiera jej możność skutecznego działania. A mechanizm ten jest bardzo delikatny i potrzebuje bardzo ostrożnego obchodzenia się z nim, jeżeli ma trwać dłużej.

Wyczerpawszy swoje zapasy, wraca łódź do rodzinnego portu, gdzie zostaje poddana gruntownej naprawie, poczem uzbrojona i zaopatrzona na nowo powraca na ocean. Można przyjąć jako zasadę, że na każdą łódź, odrywającą kampanię, przypada druga, znajdująca się w dokach portowych. Tylko w ten sposób można utrzymać ciągłość blokady.

Niebezpieczeństwa, grożące łodziom podwodnym, są rozliczne i rozmaite. Przede wszystkim każdy nawet drobny wypadek, jak spotkanie się z pływającymi na powierzchni morza częściami zatopionych okrętów, silniejsze uderzenie o dno morza podczas nurkowania, zaczepienie o podwodną rafę lub skałę, naraza łódź na uszkodzenie, które w pewnych okolicznościach może ją nawet przyprowadzić o zgubę. Trzeba doskonałej znajomości głębin i prądów morskich, warunków atmosferycznych i hydrografii, aby, prowadząc łódź podwodną

uniknąć elementarnej katastrofy. To też dowódcy i marynarze łodzi muszą być jak najstaranniej dobrani i odpowiednio wyćwiczeni, a przytem tak fizycznie zahartowani, aby znieśli bez szwanku olbrzymie trudy kilkutygodniowej kampanii.

Państwa zachodnie bronią się przed łodziami podwodnymi różnemi sposobami. Najgroźniejszymi ich przeciwnikami są kontrtorpedowce, szybkie i silne choć niewielkie statki, które krążą nieustannie po morzu i urządzają stałe polowania na wynurzające się łodzie. Chcąc przed wynurzeniem zbadać okolicę, musi załoga łodzi podwodnej wychylić ponad powierzchnię peryskop. Nie łatwo jest wprawdzie dojrzeć to charakterystyczne narzędzie, będące niejako okiem nurkowca, ale oficerowie kontrtorpedowców uzbrojeni w doskonałe lunety mogą często dostrzedz wynurzający się z wody peryskop, a wtedy jeden celnie wymierzony granat zniszczy łódź od razu; jeżeli zaś odległość jest niewielka, torpedowiec całą siłą pary najeżdża na kadłub łodzi, który tego uderzenia wytrzymać nie może.

Inną, równie groźną bronią są stalowe sieci, rozwieszone w pewnej odległości od brzegów i zaopatrzone w miny, zawieszane w tej głębokości, w jakiej łodzie podwodne zwykle płyną. Zetknięcie z miną powoduje natychmiastowe zniszczenie łodzi, jeżeli zaś uniknie tego niebezpieczeństwa i tylko zahaczy o sieć, odpowiedni aparat alarmowy zawiadomia statki strażnicze, które bezwzględnie otaczają miejsce, gdzie łódź się zaczepiła.

Równie niebezpiecznymi przeciwnikami nurkowców są t. zw. „trawlerzy”, ciężkie, szerokie i niskie stalowe statki, rodzaj wielkich tratw, które płyną całym szeregiem z rozwieszonymi sieciami i na pewnej przestrzeni mogą każdą łódź podwodną wyłowić. „Trawlery” są uzbrojone w działa niewielkiego kalibru, a oprócz tego próbują podobnie jak torpedowce każdą wynurzającą się łódź podwodną najeżdżać. Walka z trawlerami jest dla łodzi podwodnych beznadziejna i dlatego unikają starannie spotkań z nimi, a gdy je wcześniej dojrzą, szukają ratunku na dnie morza.

Wszystkie te jednak środki zabezpieczające nie patrzyły dotychczas sparaliżować akcyi łodzi podwodnych, które mają tę ogromną wyższość, że mogą pływać bardzo długo, przez nikogo nie spostrzeżone i wynurzają się w chwili, kiedy są najmniej

oczekiwane. Można by wprawdzie każdemu okrętowi handlowemu, przepływającemu przez sferę blokady dodać do opieki obrony kontrtorpedowców, ale najpierw floty wszystkich mocarstw entente razem połączone nie dostaną potrzebnej liczby kontrtorpedowców, a następnie towarzystwo takiego strażnika nie zawsze ochroni okręt handlowy od storpedowania. Jakkolwiek zatem łodziom podwodnym grożą zewsząd przeróżne niebezpieczeństwa, ich obrotność

i sprawność pozwalają im niezawodnie zwyciężyć komunikację morską, pomiędzy Ameryką i Anglią. Nawet przystąpienie Stanów Zjednoczonych do wojny, nie zmieni tego stanu rzeczy. Wojenna flota Stanów nie wchodzi w rachubę tak samo jak angielska, a liczba kontrtorpedowców amerykańskich jest nieznacząca. Natomiast ustają obecnie dla niemieckich łodzi podwodnych wszystkie dotychczasowe względy wobec flagi amerykańskiej.

SOBOWTÓR MIKOŁAJA II.

Były car Mikołaj II posiadał kilku sobowtorów, między innymi króla angielskiego Jerzego V, który jak wiadomo bardzo był podobny do kuzyna swego na tronie rosyjskim. Podobieństwo to dawniej, gdy dzisiejszy król angielski był jeszcze księciem Walii i jako taki zwiedzał Piotrograd, było powodem różnych komicznych pomyłek. Książę of Wales podług zwyczaju angielskiego spacerował po ulicach stolicy rosyjskiej jak zwykły śmiertelnik. Zdarzyło się kilkakrotnie, że tajni policyjanci, których obowiązek polegał na specjalnem pilnowaniu osoby carskiej, wzięli księcia za cara i mocno zdziwieni byli odwagą „ojczulka,” ryzykującego samotną przechadzkę po niebezpiecznych ulicach pietrogradzkich. Księciu więc ku wielkiemu jego oburzeniu towarzyszyli cały sztab defektywów, skoro tylko wyruszył na miasto. Również w sklepach pietrogradzkich brano często księcia za cara. Natomiast gazeta helsingforska „Huvudstadsbladet” opisuje następujące zabawne zdarzenie innego sobowtóra Mikołaja II. Przypadła ta zdarzyła się niedawno temu we Finlandyi. Pewnego dnia końcem marca zajeżdżał pociąg na stację małego fińskiego miasteczka Mammaslathi. Jedyńy urzędnik zatrudniony przy telegrafie na dworcu wyglądał właśnie rozłargnionem okiem przez okno na peron. Nagle otwierają się drzwi i wchodzi człowiek niskiego wzrostu o czarnej brodzie. Wita się grzecznie i zapytuje po rosyjsku w skromnym sposób, czyby nie mógł otrzymać od towarzystwa kolejowego kilka wagonów dla transportu drzewa. Urzędnikowi przy telegrafie zabito serce pospiesznie. Co za niezwykłe podobieństwo! To może być tylko „on.” Niema wątpliwości! Przypomina mu się nagle depesza, odebrana przed kilku minutami a donosząca, że Mikołaj Romanow uciekł z Carskiego Sioła i że wydano rozkaz uwięzienia go. Lecz urzędnik zwycięża niebawem wzruszenie i choć drżącym głó

sem odpowiada, że nie ma wagonów do dyspozycji. „Ale ja muszę następnym pociągiem jechać do Licksy,” mowi nieznajomy łagodnie. „Jedź pan, jedź w imię Boże, najjaśniejszy panie...” wyrwa się z ust urzędnika, a nieznajomy znikła. Teraz kiedy urzędnik przychodzi do przytomności. Rzuci się do aparatu i telegrafuje do stacyi Joensuu: „Pewien człowiek jest tutaj o nadzwyczajnym podobieństwie do Mikołaja II, mówi po rosyjsku, chce wagonów do transportu drzewa, jedzie do Licksy. Co robić?” W Joensuu czytają telegram z wielkiem zainteresowaniem. Tymczasem pociąg opuścił już stację. W największym pośpiechu depeszują do Licksy: „Zbiegły Mikołaj Romanow przyjeżdża pociągiem nr. 11 do Licksy. Aresztować.” Na szczęście depesza nadchodzi przed pociągiem do Licksy, gdzie zdają sobie zaraz sprawę co czynić należy. Tworzy się korpus ochotniczy, który ustawia się na dworcu. Niezadługo rozbrzmiewa sygnał. Pociąg zajeżdża. Wysiada mały czarnowłosy człowiek z torebką podróżną w ciemnem ubraniu, jedyny przyjezdny do Licksy. Bez zbytecznego pośpiechu idzie przez peron. W tem otaczają go ze wszystkich stron. Dłoń ciężka kładzie mu się na ramieniu i słyszy słowa: „W imieniu prawa aresztuję cię, Mikołaju Romanowie!” Zdumiony mały człowiek podnosi oczy: „Najświętsza Panno, czego wy chcecie? Nie nazywam się Mikołaj Romanow. Jestem Iwan Petrowicz, kupiec drzewa z Piotrogradu.” Oczywiście słowa jego wywołują śmiechy niedowierzania. Dopiero po dokładnem zbadaniu paszportu i innych papierów legitymacyjnych korpus ochotniczy spostrzegł, że padł ofiarą zbyt wielkiej gorliwości urzędniczej, i że mają przed sobą chyba sobowtóra byłego cara. Zawstydzeni i gniewni rozchodzą się do domów. Z Licksy wysłano depeszę do Mammaslathi o wielce lakonicznej treści: „Idiota.”

W GOSPODZIE.

A ja wam mówię, — przekonywał nauczyciel Lempel, „że wojna zdziałała także dużo dobrego. Nauczyliśmy się oszczędzać i gospodarzyć tem, co mamy. I tak, miejmy nadzieję, pozostanie i w przyszłości.“

„Tak, oszczędzać,“ — zaśmiał się przewodniczący biura adwokata Müllera w A., który wskutał niedostatków obecnych czasów i nadmiernej pracy szukał na wsi wytchnienia. „Dobrze wam prawić o oszczędności i gospodarzeniu. Macie tu na wsi wszystko, czego potrzebujecie, ale u nas, w mieście, nieraz przyszło głodu zaznać, aby udaremnnić usiłowania anglików.“

„A czy Pan sądzisz, że i my nie musieliśmy się dostosować do stosunków i ograniczeń?“ odparł gospodarz Witt. „Oczywiście, najęść do syta można się było prawie zawsze, ale jeżeli naprzykład pomyśle, jak to trzeba się było zimową porą obywać bez światła, to sądzą, że i my odczuliśmy ogólne położenie. Obecnie coprawda —“

„Poczekajcie,“ przerwał mu nauczyciel. „Rację macie bezwątpienia obydwaj, ale z tego widzicie, jak już przedtem mówiłem, że i dobre skutki przyniosła wojna. „Wy,“ zwrócił się do mieszczucha, „narzekacie na ograniczenia żywnościowe. Oczywiście, że były one niejednokrotnie trudne do zniesienia, ale czyż nie nauczylimy się przytem ograniczać się tem, co mamy? I czyż nie zużytkowaliśmy skarbów, na któreśmy dawniej z lekceważeniem spoglądali?“

Tak samo ma się sprawa z oświetleniem wnszem,“ zwrócił się do gospodarza Witta. „Z pewnością była to sprawa nieprzyjemna, kiedy o naftę coraz to trudniej było...“

„A jakże,“ wtrącił Witt.

„— ale kiedyście się potem jeden po drugim z konieczności zwrócili do oświetlenia elektrycznego, wówczas z pewnością byliście z zama-

ny zadowoleni, czy nie tak?“

„To się rozumie,“ odparł Witt, pociągając z kufła, i nie chciałbym się dzisiaj już obywać bez mojej lampy osramowej. Mogę teraz spokojnie wyjść z domu; zapalki — nawiasem mówiąc, bezwstydnie drogie — spowodować nie mogą nieszczęścia żadnego i żadna lampa naftowa rozbić się nie może. Stara moja zadowolona, że skończyło się codzienne czyszczenie lamp; bo musiała to, chcąc niechcąc, sama robić, gdyż dziewczki nie umiały tego porządnie wykonać. A mimo to niejednokrotnie kopciło, że wszystko aż zczerniało. Pozbyła się troski ciąglej, skąd nafty dostać. A przytem cała ta rzecz tak wygodna — jeden chwyt, — a po za tem nigdy przyjść nie można w kłopotliwe położenie wskutek zapodziałania się zapalek.“

„Tak, tak,“ wtrącił się gościnny do rozmowy, „i droższa rzecz ta także nie jest. Załączenie kosztuje coprawda kilka marek, ale prąd sam jest prawie że nieprawdopodobnie tani. Mamy obecnie za połowę pieniędzy światło znacznie lepsze. Lampy osramowe nie są drogie i mimo niezbyt ostrożnego obchodzenia się z nimi, świecą lata całe.“

„Dla mnie wynikł z sprawy całej szczególniejszy jeszcze pożytek,“ mówił dalej Witt. Wobec braku czasu i ludzi, zaprowadziłem także pracę nocną. Można to uczynić spokojnie, ponieważ lampa osram-azowa jest bezpieczna i przy świetle jej tak samo jak we dnie pracować można.“

„A więc,“ zakończył nauczyciel Lempel, „czy nie mam racji? Macie za mniejsze pieniądze coś lepszego, a przytem coś, co nie przychodzi z zagranicy. Niezliczone miliony, wywołane przed wojną za naftę za granicę, pozostają obecnie w Niemczech. To także owoc wielkiej wojny — dzięki lampie osramowej“

Wypróbowana
lampa drutowa

Osram

Zasadnicze artykuły, krótkie a treściwe wiadomości o wszelkich sprawach, najciekawsze powieści — oto zasady, któremi kieruje się redakcja „Narodowca“, wychodzącego w Herne w Westfalii.

Kto pragnie, aby mu jedna gazeta wystarczyła — kto ponadto pragnie poznać życie Polaków na wychodźstwie, kto zajmuje się sprawami społecznymi, ten niech zapisze na najbliższej poczcie nowocześnie redagowane pismo codzienne „

„NARODOWIEC” Z HERNE,

[gazetę codzienną kosztującą tylko 86 fen. na miesiąc na każdej poczcie.

„Narodowiec“ jest najpoczytniejszym organem towarzystw i organizacji na obczyźnie westfalsko-nadrenskiej i nad Morzem Niemieckiem i stąd dla banków, kupców i interesów wysyłkowych najlepszym organem do ogłoszeń.

Dla Nadrenii wychodzi w Oberhausen jako odbitka „Narodowca“ w tym samym nakł. gazeta „Naród“.

Prosimy żądać ofert i numerów okazowych.

Wydawnictwo „Narodowca” i „Narodu” M. Kwiatkowski i S-ka, Herne.

Redakcja, drukarnia i ekspedycja w Westfalii

Herne, ul. Dworcowa 78, Telefon 860.

Ekspedycja w Nadrenii

Oberhausen, Streekmannstr. 72, Tel. 660.

Herne jest miastem liczącym 75.000 mieszkańców, Oberhausen 100.000. Herne i Oberhausen z okolicą są najgęściej zamieszkałe przez Polaków na wychodźstwie.

Drukarnia rotacyjna i akcydensowa, stereotypna, zecernia ręczna i maszynowa.

W każdym domu polskim powinien znajdować się jedyny polski tygodnik

„Pochodnia” z Herne.

Zapisywać można na każdej poczcie za 44 fen. na miesiąc z odnośnictwem do domu.

— — — obrazkowo-powieściowy. — — —

W TYGRYSICH SZPONACH

W tych czasach w Indyi pewien kadet marynarki angielskiej miał niezwykłą przygodę.

Przed paru tygodniami grono oficerów marynarki z kilkoma kadetami, urządziło wycieczkę w okolice Madrasu. Gdy się znajdowali w szalasie pośród otwartego pola, wdarli się tam nagle olbrzymi tygrys, którego obecności nie w tej okolicy nie zdradzało. Tygrys w okamgnieniu porwał jednego kadeta i przetrzczył go sobie przez grzbiet niby wilk owcę.

Najwidoczniej drapieżnik nie chciał przestać na tej jednej ofierze, bo porywając żywego człowieka, mijałby mu tygrys zazwyczaj czaszkę uderzeniem łapy i szybko znika. Tymczasem ten ze swą zdobyczą pozostał w pobliżu szalasu i po krótkiej chwili, ku największemu przerażeniu, ujrzeni go oficerowie z powrotem u wejścia do schroniska. Zwierz mruczając; skradął się do ludzi i gotował się do nowego zamachu na życie któregoś z obecnych. Pewien porucznik, który zachował zimną krew, zmierzzył do tygrysa z karabinu. Tygrys z głuchym pomrukiem śledził każde poruszenie uzbrojonej przeciwko niemu ręki. Nim

jednak padł strzał, napastnik obrócił się w ten sposób, że kadet, leżący na jego grzbiecie, spostrzegł zamiar porucznika.

W tym strasznym położeniu nie mógł kadet przemówić, by nie rozdrażnić zwierzęcia, lecz miał na tyle przytomności, by ruchem ręki nakazać porucznikowi bezwzględny spokój. Dostrzeżono wówczas, że kadet trzyma w ręku sztylet.

Porucznik opuścił karabin, a wszyscy zebrani z zapartym tchem wyczekiwali teraz ostatniego kroku ratunku ze strony zagrożonego. Było to dziełem jednej chwili. Kadet wbił sztylet po rękojęść w bok tygrysa i — trafił w serce. Trysnęła z rany czarna krew, zwierzę się potknęło, a kadet gwałtownie zagłębiał jeszcze ostrze i rozszerzał ranę. Tygrys ryknął już tylko przeraźliwie i zwałił się, odrzucając na stronę swą ofiarę.

Oficerowie rzucili się do bohaterskiego młodzieńca, który wyszedł cało z takiego niebezpieczeństwa, dzięki swej odwadze i przytomności umysłu.

Skórę zabitego tygrysa otrzymał kadet jako trofeum.

 Nowa
niezmiernie zajmująca książka wojenna!

WSCHODZĄCYM ZORZOM

Poezja polska w latach wojny

zebrał

Roman Hernicz.

Cena w pięknej oprawie z orłem
polskim tylko 3 mk.

Do nabycia w wszystkich księgarniach lub wprost
w Wydawnictwie Dziel Ludowych

K. Miarka Sp., Mikołów-Nikolai Oberschlesien.

MILIARD LUDZI

na przestrzeni 81.434.764
kilometrów kwadratowych
zawikłanych jest obecnie

W wojnie światowej

Niezmiernie ciekawe pod
tym względem szczegóły
podaje wydana co dopiero
:: książka pod tytułem ::

„PAŃSTWA WOJUJĄCE”

z słownikiem wyrazów
:: obcych i politycznych ::

= Cena tylko 2.00 mk. =

Do nabycia w wszystkich księgarniach lub wprost
w Wydawnictwie Dziel Ludowych

K. Miarka Sp., Mikołów-Nikolai Oberschlesien

WPLYW MUZYKI NA ZWIERZĘTA

Niedawno temu robiono w Anglii doświadczenia, aby się przekonać, jak oddziaływują dźwięki muzyki na dzikie zwierzęta. Do urządzanych doświadczeń używano skrzypce, piszczałkę i flet. Dźwięk skrzypiec podobał się wszystkim zwierzętom bez wyjątku. Zwracały one głowy w kierunku, skąd dochodziły tony; lew wymachiwał ogonem, lwica krążyła po klatce, biały niedźwiedź siadał na tylnych łapach i mruzczał z widocznym zadowoleniem, nawet węże poruszały w takt głowami i ryczały radośnie; tygrys przysłuchiwał się z podniesioną w górę łapą.

Natomiast dźwięk piszczałki doprowadził wszystkie zwierzęta do wściekłości. Słoń stulił uszy i odszedł jak mógł najdalej,

struś trzepotał skrzydłami i chciał uciekać; tygrys chłostał ziemię ogonem; węże wily się jak w bólach. Lecz tony fletu uspokoiły odrazu to ogólne wzburzenie.

Pełną obojętność na muzykę objawiły tylko sarantule, żółwie i okularniki. Wszystkie inne zwierzęta okazywały niesłychaną wrażliwość na dźwięki fałszywe. Gdy struna u skrzypiec pękła, wilk położył ogon pod siebie, skulił się i ukrył w najdalszym kącie klatki.

Jak widać z powyższego, zwierzęta są obdarzone wybornym słuchem muzycznym. Sprawdza się aforyzm pewnego pisarza, który powiedział, że muzyka uszlachetnia.

Najciekawsze książki wojenne!

NASZYM ŻOŁNIERZOM POBOJOWISKO POD NAHAJKĄ

Trzy niezmiernie zajmujące
zbiory utworów wojennych

Romana Hernicza.

Cena każdego tomu tylko 1.00 mk.

HUMOR WOJENNY

zebrał Roman Hernicz.

Obfity zbiór żartów wojennych wy-
szedł już w nakładzie drugim.

== Cena tylko 30 fen. ==

Do nabycia w wszystkich księgarniach lub wprost
w Wydawnictwie Dziel Ludowych

K. Miarka Sp., Mikołów-Nikolai Ohereschlesien.

Wet za wet.

Przewodnik przeprowadził doktora przez
rzekę i żąda talara.

Doktor: Czy ty się nie wstydzisz żądać
talara od przeprowadzenia jednej osoby?

A ten: Dyć pan doktor jak moją matu-
się wyprawił na tamten świat, wziął 5 tala-
rów i nie wstydydził się.

Skarb najdroższy.

Jeden miał rozrzutną żonę i ciągle jej
mówił: Moja najdroższa! bo go drogo ko-
sztowała.

Licytacya.

Kiedy to było, nie wiadomo, ale że było,
to nie może ulegać wątpliwości. A było to
tak: Przypadkowo dostał się do nieba je-
den żyd z Wielkopolski, Szlojma Ganzge-
brochen, rodem ze Swarzędza, a zamieszka-
ły za życia w Poznaniu. Pojawienie się
Szlojmy wywołało w sferach niebieskich
całkiem naturalne zaniepokojenie, zgorsze-
nie, a częściowo i oburzenie. Klucznik fur-
ty niebieskiej, św. Piotr, który przez roz-
targnienie wpuścił żyda do królestwa nie-
bieskiego, stał się przedmiotem ataków
z różnych stron, a zdecydowani antysenicy
zwołali wiec, na którym uchwalono jedno-
myślnie wysłać do Pana Boga deputację ze
skargą na św. Piotra. Deputacja została
zyczliwie wysłuchana, a św. Piotr otrzymał
połeczenie, ażeby swą fatalną omyłkę jak
najprędzej naprawił.

Zadanie było niełatwe, bo wiadomo, że
jak się żyd w dobrym miejscu ulokuje, to
go i kijem nie wypędzi. Cóż dopiero mówić
o wylaniu żyda z nieba. Przemysliwał więc
furtyan niebieski długo, aż znalazł sposób.
Oto właśnie przed kilku dniami o godzinie
8-mej rano zobaczył, jak Szlojma Ganzge-
brochen przechadzał się w słodkiej bez-
czynności wśród alei rajskiego parku, mo-
że myśląc, jakiby można zrobić „geszeft“,
a może obliczając z góry procenta od tego
geszeftu.

Św. Piotr zbliżył się do spacerującego
i rzekł bardzo smutno:

— Oj Szloma, Szloma, co się z tobą
dzieje? Jak ty się zaniedbujesz! To skandal.

— Nu? Co jest? Dla czego mam się
zaniedbować?

— Jakto? — odrzeczł św. Piotr — ty
sobie tu spacerujesz jakby nigdy nie, a tam
na dole w Poznaniu jest dziś o 9-tej rano
w lombardzie miejskim publiczna licy-
tacya...

Zaledwie Szlojma to usłyszał, podsko-
czył jak oparzony i zawołał:

— Ni może biec! Licytacye? bezemnie
— to ni może bycz. Proszę mi zaraz wi-
puszczać, bo rima ani chwylki do stracenia.
Proszę mi nuszcząć.

Oczywiście św. Piotr spełnił życzenie
pana Szlojmy, wypuścił go z nieba i w ta-
ki oto sposób pozbył się niesympatycznego
lokatora.

Kiepska pociecha.

Chory: Doktorze! czy pewnie wyzdro-
wieję?

Doktor: Możesz pan mieć nadzieję, bo na
tę chorobę już 99 osób leczył: wszyst-
kie mi pomarły, to myślę, że choć pana wy-
leczyc mi się uda.

Tocząca się wojna, powodując rozmaite braki w aprowizacji sprawiła to, że ludzie, którzy się dotychczas wcale nie troszczyli o przyrządzanie potraw i ich pochodzenie, zajmować się poczęli z konieczności tą kwestią. Brak masła i tłuszczów naturalnych, dający się odczuwać coraz to dotkliwiej, zwrócił ogólną baczniejszą uwagę na tłuszcz spożywcze sztuczne i na surrogaty (zastępcze materiały) masła. Sztuczne masło, czyli t. zw. margaryna jest wynalazkiem francuskim. Masło naturalne tj. tłuszcz wyrabiany z mleka krowiego, do tego stopnia zdrożał we Francji w szóstym dziesiątku zeszłego wieku, że nie stało uboższych sfer ludności, a nawet zamożniejszego stanu na nabycie tej koniecznej omy. Z tego powodu rząd francuski z inicjatywy cesarza Napoleona III. rozpisał nagrodę za wynalezienie zastępczego masła, co pobudziła chemików do gorącego współzawodnictwa. Nagrodę otrzymał Mege Moures, któremu dało się uzyskać z łatwo topliwych w niższej cieplotie (45 stopni Cel.) części składowych łoju wołowego tłuszcz, podobny do masła, co stało się podwaliną do późniejszej procedury wyrobu margaryny. Pierwsza fabryka sztucznego masła, czyli margaryny, powstała w Paryżu, lecz wkrótce prześcignęły Francję w tym względzie inne kraje, a w pierwszym rzędzie Ameryka Północna, następnie Holandia i Niemcy.

Do wyrobu margaryny używa się najlepszego, najczystszej łoju wołowego, który się topi w niskiej cieplotie, klaruje płynny tłuszcz solą, ochładza do 24—30 stopni Cel. i rozkłada za pomocą pras hydraulicznych na stałe i płynne składniki. Pozostałości stałej używa się do wyrobu świec, a uzyskany płynny tłuszcz zwany okamargaryną, miesza się z równą ilością mleka krowiego na wagę, wybijając z tej mieszaniny masło, do którego celem nadania mu zbitości naturalnego masła, dodają trochę olejów roślinnych, jak oleju z orzechów ziemnych i sezamu. Prócz rozlicznych rodzajów margaryny, wyrabianych z tłuszczów zwierzęcych, masło roślinne zajmuje też niepoślednie miejsce w szeregu tłuszczów spożywczych. Pojawiło się ono najpierw na targu światowym w 80 latach zeszłego stulecia, jak tylko udało się niektórym chemikom odnaleźć praktyczny sposób oczyszczania tłuszczu wyciśniętego z łupin owoc palmy kokosowej, zwanych kopra. Czystość tego tłuszczu przewyższa wszystkie masła naturalne. W braku dowozu tłuszczu kokosowego w obecnej wojnie, zmuszeni są che-

micy, zajmujący się środkami spożywczymi, myśleć nad tem, aby tłuszcz ten, zwany kurnolem, zastąpić innemi substancjami. Zamienianie płynnych tłuszczów w stałe, twarde, co już nie sprawia trudności technologii chemicznej, doprowadziło do tego, że olej sezamu, lniany i inne zdadne na pokarm można dziś przerabiać na bardzo dobre tłuszcze spożywcze.

„ISKRA”

Najpoczytniejsze pismo codzienne
w Zagłębiu Dąbrowskiem
i dlatego najodpowiedniejsze do ogłaszania się.

Adres: _____
Sosnowiec, Krzywa 1, Kr. Polskie.

Pojedynek.

— Oficer pewien wyzwał żyda Lewka na pojedynek, ale Lewek nie chce pojedynku przyjąć.

— Jeżeli pan się nie stawisz! — woła oficer oburzony — natenczas jesteś psem!

— Ny! — odpowiada Lewek — wolę ja być żywym psem, niż zabitym Lewkiem.

Filozof.

Pewien człowiek kupował dzień po dniu sześć chlebów. Razu pewnego zapytał się jeden z jego przyjaciół:

— Powiedz, mój przyjacielu, co robisz z sześcioma chlebami?

Zapytany odpowiedział: — Jeden chleb zachowuję, jeden wyrzucam, dwa chleby oddaję z powrotem, a dwa ostatnie pożydam.

Na te słowa przyjaciel jego odparł, potrząsając głową: — Nie mogę twoich słów zrozumieć. Wyrażaj się jaśniej.

— Dobrze — odparł kupujący chleby — chcę ci zatem powiedzieć wyraźnie: Chleb, który zachowuję, zjadam. Ten chleb, który wyrzucam, daję mojemu zięciowi. Dwa chleby, które oddaję, otrzymują moi rodzice, a dwa chleby, które pożydam, otrzymują moje dzieci.

SUSZENIE OWOCÓW

Racjonalne suszenie owoców mało dotąd jest rozpowszechnione, dlatego uważamy za pożyteczne przytoczyć tutaj wskazówki p. W. Dąbrowskiego, instruktora ogrodniczego ziemi lubelskiej.

Jabłka do suszenia, aby prędzej wyschły, kładzie się na połówki, a jeszcze lepiej na ćwierć calowej grubości plasterki, rozkłada się cienką warstwą na specjalnych z blarego drutu siatach lub brytwanach, słomą wystanych i wstawia się do suszarni dobrze nagrzałej (byłoby się nie przydało) pieca czy piekarnika, albo też rozkłada się na strychu pod dachem blaszanym, gdzie silnie przez słońce nagrzaną blachą oddaje swoje ciepło na wysuszenie owocu, albo też nadziewa się krajanki owocu na szpagat i rozwiesza na słońcu, najlepiej pod ścianą słoneczną. Ody plasterki wyschną dostatecznie, tj. gdy plasterki łamią się, a przy zgarnianiu wydają odcgiłos jakby zgarnianych orzechów, zbiera się je, nakładając na to miejscową partję. Owoc zebrany, po przeleżeniu przez noc bez sztucznego suszenia, odwilgnie o tyle, że drugiego dnia z łatwością daje się pakować, nie łamiąc się, a więc wtedy niezwłocznie należy owoce sporsować, tj. utłoczyć kubikami odpowiednio do wielkości pudełek w które mają być zapakowane. Pudełka wykłada się jasnym czystym papierem i w nie zapakowujemy suszony owoc, poczem szczególnie przykrywką zabiła i przechowuje się w suchym miejscu.

Jabłka do suszenia bieli się następującym sposobem: po obraniu, wydrążeniu środka i pokrajanu rozkłada się na siatach, z któremi wstawia się do odpowiedniej szafki, lub przewróconego pudła. W szafce czy pudle przybite są dwoma rzędami pręty, na których umieszcza się owe siata. Pod siatami ustawia się zapaloną na rozżarzonych węglach siarkę, którą się trzyma nie dłużej 2 minut, poczem siata z owocem wymiata się i wstawia do suszarni w jakikolwiek z wymienionych wyżej sposobów.

Gruszkę suszy się tym samym sposobem, co i jabłka, tylko do suszenia inaczej się przyrządza. Suszy się bądź całemi i obieranemi, gdy idzie o cenniejszy produkt lub nie, gdy o to nie chodzi, przyczem środków się nie wdraża, gdyż te tak samo spożywalne, jak i pozostała część gruszek; suszy się czasami gruszkę przekrojone na połówki, białe przedtem za pomocą szporki w ten sam sposób, jak jabłka. Przed wstawieniem do suszarki zaparza się. A zaparzenie robi się w ten sposób, że na dno kotła czy innego nie rdzewiejącego naczynia, na odle-

głości od dna mniej więcej 2-4 cale na odpowiednich podstawkach kładzie się druciany siatkowy, bądź drewniany z gęsto powierconemi dziurami krążek, do którego wysokości nalewa się wody, poczem nakłada się w kocioł do pełna przed chwilą przygotowanych gruszek, nakrywa szczelnie pokrywą i silnie pali pod kotłem. Wkrótce wytworzy się para, która przeniknie między gruszkę i je zaparzy. Zaparzenie gruszek trwa 15-30 minut zależnie od ilości, wielkości i jakości owocu. Dostateczność zaparzenia poznaje się po tem, że patyczek, grubości drewnianka zapalki, łatwo wchodzi w owoc, baczny jednak należy, by owoc nie rozgotował się. Zaparzenie robi się w tym celu, aby kłateczki, z których składa się owoc, rozerwały się, jak i powłoka jego, co przyspieszy późniejsze wysuszenie owocu, który przytem wychodzi piękniejszy.

Jako przyrządy do zaparzenia gruszek mogą się nadać i zwykłe parniki, jakich gospodarze używają do gotowania ziemniaków dla trzody, tylko należy umieścić owoce w kłatkach parników w taki sposób, aby one nie dotykały do żelaznych ścian parnika, od których mogłyby czernieć. A uniknąć dotykania owocu do ścian można, jeśli przygotowany owoc włożymy do odpowiednio wielkiego kotła w koszu plecionym z oskrobanej łozy, lub też z cynkowego drutu. Po odpowiednim zaparzeniu gruszek, rozsypuje się je na siata i przenosi stosownie do posiadanego urządzenia — do suszarni, do pieca, piekarnika, pod dach na strychu, czy nadziewa się je na szpagat, by suszyć na słońcu. Pod suszone gruszkę wyrzuca się na stół czy stolnicę i za pomocą kawałka deseczki mocno przygina tak, aby się spłaszczyły, co czyni je bardziej pakowniejszemi i formą piękniejszemi. Gruszkę suszy się dłużej, niż jabłko i czasu na zupełne wysuszenie ich potrzebuje prawie drugie tyle.

Pakuje się gruszkę tak samo, jak jabłko i w suchym miejscu przechowuje.

Owoce pestkowe, jak śliwki, morele, wiśnie i t. p. suszą się nalcześnie w skórce i z pestkami, bez pestek i bez skórki. Pierwszym sposobem susząc owoce od razu na siata prosto i wstawia do suszarni, dale się najpierw słabe ciepło, w którym trzyma się dopóty, dopóki nie zaczyna się marszczyć, poczem temperaturę się zwiększa. Postępując przeciwnie, śliwki przyprawia się o peknie przyczem wycieka masa cennego soku. W celu ułatwienia wyparowania wody ze śliwek, należy usunąć z nich

pokrywając ją woskową powłoką, t. zw. nalot; usuwa się on w ten sposób, że śliwki zanurza się na parę sekund we wrzącej wodzie, w której rozpuszcza się nieco soli i kapna. Przyspiesza także suszenie, zaparzenie na 7-10 minut sposobem, jak było powiedziane o gruszkach. Śliwki suszą się około jednej doby. Śliwek przesuszać nadmierale, jak to u nas zwykle się praktykuje, nie potrzeba; wystarczy wysuszyć o tyle tylko, aby dobrze się zmarszczyły i przy ciśnieniu palcami ale wypuszczają sok. Najlepszy produkt dała śliwki francuskie i wogóle wszystkie węglarki. Na produkt pierwszorzędny wybiera się największe i najbardziej dojrzałe śliwki, które suszy się starannie, przyczem nie trzeszcząc się zbyt długo o pościech. Dłuższe przetrzymanie śliwek w temperaturze 40-45 stopni C. czyni je dostatecznie wysuszonymi, a jednak soczystymi. Pożądane jest w pewnych okolicach czasu, podczas suszenia, parokrotne wymowywanie i ostudzenie śliwek, co wpływa dodatnio na podniesienie smaku śliwek. Ody śliwki zostały dostatecznie, tj. jak wskazano wyżej, ususzone, pakuje się jeszcze gorące w wyłożone czystym, najlepiej pergaminowym papierem pudełka lub beczki, mocno utlacając, starając się możliwie najściślej utłoczyć, co jest rekonią dobrego przechowania się towaru. Ususzone śliwki przechowuje się w suchym miejscu.

Pragnąc mieć śliwki suszone bez skórki i pestki, zanurza się je na parę minut we wrzątek, poczem skórka bardzo łatwo ze śliwek daje się odejmować. Obrane ze skórki śliwki rozkłada się na siata i z tem wstawia do suszarni, o niezbyt gorącej nie wyżej 30 stopni C. temperaturze, w której je się trzyma dopóty, dopóki nie zaczyna się marszczyć, co gdy nastąpi, wyciska się z owocu pestkę, a sam owoc za pomocą deseczki spłaszcza i dosusza już w mocniejszej 40-45 C. temperaturze. Aby uniknąć czernienia mięsa śliwek i aby miały po wysuszeniu piękny jasny wygląd, wrzuca się je zaraz po obraniu w zimną wodę, a odmiany śliwek, którym i to nie wystarcza, podkurza się siarką (jak to było mówione o jabłkach i gruszkach), co im naturalny kolor przywraca. Wysuszone do tego stopnia, jak było mówione o śliwkach w skórce, pakuje się je również tak samo, jakoteż i tak samo przechowuje je. Śliwki tak wysuszone idą w handel pod nazwą prunelek, a te cenią się wysoko.

Wiśnie i morele suszą się prawie tak samo, jak śliwki.

Kto czyta gazetę fachową, kształci się i dorabia!

Kolonialista i Drogerzysta

wychodzi co sobotę.

Przedpłata kwartalna z przynoszeniem w dom 1,62 mk.

Piekarz i Cukiernik

wychodzi co sobotę.

Przedpłata kwartalna z przynoszeniem w dom 1,62 mk.

Skóra i Obuwie

wychodzi co sobotę.

Przedpłata kwartalna z przynoszeniem w dom 1,62 mk.

Gazeta Rzeźnicka

wychodzi co sobotę.

Przedpłata kwartalna z przynoszeniem w dom 1,62 mk.

Zamówienia przyjmują wszystkie pocztę.

----- Ogłoszenia w pismach zawodowych są skuteczne i tanie. -----

Numery okazowe wysyła darmo i franko wydawca.

A. Klóskowski, Poznań-Posen W. 6

Wielka Berlińska 76.
Gr. Berlinerstrasse 76.

Bezsilny.

Dziecko: Tato, czy mogę sobie wziąć ciastko? — Ojciec: Mamy się zapytać. — Dziecko: to tato nie może pozwolić?

Nie ma sposobu.

Chłop przychodzi na skargę do księdza, że go żona chce opuścić. — A nie próbowałeś środków pojednania? pyta go ksiądz. — Proszę jegomości, próbowałem wszystkiego; nie dałem jej jeść. biłem ją, ale to nic nie pomogło; ciągle mówi, że sobie pójdzie.

Poclecha.

Ojciec (do dzieci przy stole): Gdy ja byłem dzieckiem, to zaledwie suchy kawałek chleba miałem, a nigdy tak dobrych potraw.

— Widzisz tatko, przy nas masz lepiej — odrzekł jeden z maleców.

W sądzie.

— Podaśny! Jesteś człowiekiem zupełnie zepsutym. Musiałeś chyba obracać się w złym towarzystwie?

— Panie sędzio, od 18 lat tylko z sędziami mam do czynienia.

Wartość pieniądzy.

Cyrulik: Cóż u stu piorunów, cały kwadrans męcę się nad tym przeklętym zębem i nie mogę go wyciągnąć...

Chłop: Ba, lekkiej pracy byśta chcieli!... Chciałoby się za minutę 30 kopiejek zarobić, nie... pomordujta się jeszcze z pół godziny!

Kiepski interes.

Złodziej wszedł raz w nocy do mieszkania ubogiego człowieka oknem i zaczął po ścianach szukać. Ubogi, który nie spał, to tylko rzekł do niego:

— Złeś się wybrał, przyjacielu — przyszedłeś tam szukać czego w nocy, gdzie ja w dzień nic znaleźć nie mogę!

Kto chce

zapoznać się z codziennem pismem narodowym, niechaj zapisze sobie na poczcie

„POSTĘP”

z bezpłatnym tygodniowym dodatkiem „Biesiada“ za tylko

**1.65 mk. na kwartał lub
55 fen. na miesiąc.**

Postęp wychodzi od lat 28 w Poznaniu, Wodna ul. 7, jako pismo o kierunku katolicko-ludowym, niezależne pod każdym względem.

== Ogłoszenia ==

przyjmuje „Postęp“, popierając handel i przemysł swojski, jedynie od firm chrześcijańskich.

„GŁOS LUBAWSKI”

polsko-katolickie pismo ludowe, poświęcone sprawom oświatowym, społecznym i politycznym, wychodzi trzy razy tygodniowo:
we wtorek, czwartek i sobotę w Lubawie Pr. Zach. — Löbau Wpr.
z wielkim dodatkiem niedzielnym.

Przedpłata na poczte wynosi na kwartał tylko 1,55 mk., z odnośnieniem do domu przez listowego 1,89 mk.

„GŁOS LUBAWSKI”

jest pismem szczerze katolickiem, narodowem i ludowem, broniącym lud polski. Dla tego powinien pismo to pilnie czytać każdy, kto bierze udział w życiu politycznym i pracuje nad podniesieniem ludu polskiego. Można „Głos lubawski” zapisać na każdej poczcie. **Prosimy wyraźnie żądać: „Głos Lubawski” aus Löbau Wpr. Numery okazowe wysyłamy na żądanie bezpłatnie.** Kto raz pismo nasze zaabonuje, zostaje mu wiernym, gdyż „Głos Lubawski” porusza wszystkie ważniejsze sprawy krótko i zwięźlowato, tak iż każdy go może rozumieć.

Drukarnia „Głosu Lubawskiego” poleca się do wykonywania wszelkich druków po cenach umiarkowanych.

Księgarnia „Głosu Lubawskiego” poleca we wielkim wyborze książki do nabożeństwa, różańce, szkaplerze, medaliki itd. Książki ludowe. Książki obrazkowe. Powinśzowania. Listowniki. Słowniki itd.

Cenniki wysyłamy na żądanie darmo. — Adres: „Głos Lubawski” Lubawa—Löbau Wpr.

Przyjaciół w potrzebie.

Nie dawno temu, siedzieli sobie w Paryżu dwaj panowie, Francuz i Anglik przy śniadaniu, polykając ostrygi. Anglik przechwalał się, że jest to dla niego drobiazgiem, spożyć na jedno śniadanie 60 ostryg.

— Założę się z panem — odpowiada Francuz — że ja i mój przyjaciel na jedno śniadanie zjemy 600 ostryg.

— To niemożliwe! Założmy się. O wie-le?

— O co pan chce.

— O pięć tysięcy franków.

— Zgoda, jutro na śniadanie tu w tym hotelu (gospodzie) ja i mój przyjaciel zjemy 600 ostryg.

Gruchnęła wieść po Paryżu o dziwnym zakładzie, a nazajutrz w oberży zgromadziło się mnóstwo ciekawych, którzy także chcieli iść w zakład z Francuzem, sądząc, że to niemożliwe, aby dwoje ludzi zjadło 600 ostryg.

Złożono u gospodarza hotelu 20.000 franków, a zakładający się z wszystkimi gośćmi Francuz złożył także równą sumę i zasiał do śniadania.

Kazał sobie dać pół kopy ostryg, zjada smacznie i zapija butelkę wina.

— Smakowało wybornie — mówi sam do siebie z zadowoleniem — resztę zosta-

wiam mojemu współnikowi. Panie gospodarzu każcie przynieść w wielkim naczyniu 570 ostryg dla mego towarzysza.

Śludzy przynoszą ostrygi w wielkim cebrze i stawiają na ziemi, a Francuz otwierając poboczną komórkę woła:

— Wychodź mój współniku uj, uj, uj!

Krzakając, zbliża się do cebra ogromny wieprz, głodny od poszczenia długiego, który jak zaczął gryźć ostrygi, to nie przestał, aż do ostatniej.

— A to co? Przecież pan obowiązałeś się, że ty i twój przyjaciel zjecie razem 600 ostryg; o wieprzu nie było mowy. Czyliż wieprz jest twym przyjacielem?

— Owszem, bardzo dobrym przyjacielem, bo mi pomógł do wygrania 20.000 franków, gdy tymczasem z innych przyjaciół nie mam żadnej korzyści.

Powstał ogromny śmiech a chytry Francuz zgarnął 20.000 franków oraz 20.000 wygranych do kieszeni i poszedł sobie dalej.

Jak moje prosiaczki.

Liberał mówi do chłopca: Człowiek nie potrzebuje żadnej religii; na to żyje, aby jadał, spał, bawił się swobodnie. — A chłop: Wie pan, to i moje dwa prosiaki tak samo żyją.

Książka na czasie!

Nie ma dziś prawie rodziny, któraby nie miała kogoś z swych blizkich na polu walki. Państwo wzywa niedługo każdego do obrony kraju. Mąż zostawia żonę i dzieci, syn rodziców, by zadość uczynić temu wezwaniu, niosąc zdrowie i życie w ofierze.

To też słusznem i sprawiedliwem jest, że państwo, żądając od swych obywateli krwi i życia w ofierze, daje im w zamian za to w razie kalectwa odszkodowanie, a na przypadek śmierci zabezpiecza rodzinę, w postaci stałej renty.

Nie jest to jałmużna, lecz prawem przyznana pretensya i nikt się przysługującego mu prawa wstydzić nie potrzebuje.

Celem pouczenia, które renty się komu przynależą i gdzie i jak się o nie starać należy, wydałmy książkę p. tyt.:

Renty wojenne

Dziełko to zawiera wszystko, co w tym względzie wiedzieć potrzeba.

Cena tylko 1 mk.

Do nabycia w wszystkich księgarniach lub wprost w Wydawnictwie Dziel Ludowych

K. Miarka Sp., Mikołów-Nikolai Ohereschlesien.

Z DYMEM POŻARÓW

— i —

KRWAWYM ŚLADEM

Dwa najnowsze zbiory nowel wojennych

Romana Hernicza.

Każdy tom tylko 1.50 mk.

—>*<—

Niebywałe powodzenie dotychczasowych zbiorów powieści wojennych słynnego literata, dają pewność zupełną, że i najnowsze to wydawnictwo znajdzie również wielką liczbę chętnych nabywców.

—>*<—

Do nabycia w wszystkich księgarniach lub wprost w Wydawnictwie Dziel Ludowych

K. Miarka Sp., Mikołów-Nikolai Ohereschlesien.

Nowość!

ŚPIEWNIK NARODOWY

— zawierający —

= zakazane dotąd pieśni, =

szczególnie 5 pieśni narodowych:

Boże, coś Polskę; Jeszcze Polska nie zginęła; Z dymem pożarów; Boże, Ojczy; Trzeci maj.

Cena tylko 1.00 mk.

Do nabycia w wszystkich księgarniach lub wprost w Wydawnictwie Dziel Ludowych

K. Miarka Sp., Mikołów-Nikolai Ohereschlesien.

Opieka nad dzieckiem

przed urodzeniem i nad nowonarod-
zionem według wymagań przyrody.

Zbiór wskazówek i przepisów

opracowany

przez redakcyę „Przewodnika Zdrowia“ w Berlinie
(A. Czarnowski w Berlinie).

Wydanie III

dopełnione i nowemi rycinami wzbogacone.

== **Cena tylko 1.00 mk.** ==

Do nabycia w wszystkich księgarniach lub wprost
w Wydawnictwie Dziel Ludowych

K. Miarka Sp., Mikołów-Nikolai Ohereschlesien.

Bardzo obszerny i niezmiernie zajmujący
— — zbiór nowel wojennych! — —

SZLAKIEM WOJNY

NOWELE I SZKICE

zebrał

Roman Hernicz.

== **Cena 2.00 mk.** ==

Do nabycia w wszystkich księgarniach lub wprost
w Wydawnictwie Dziel Ludowych

K. Miarka Sp., Mikołów-Nikolai Ohereschlesien.

Pamiętaj o losach swej rodziny!

Nakładem naszym wyszło dziełko napisane przez Dr. Jur. P. Hylę pod tytułem:

TESTAMENT

zawierające

praktyczne i bardzo zrozumiałe napisane rady, dotyczące testamentów.

Formularze i wzory zamieszczone w dziełku tem, ułatwiają bardzo spisanie testamentu.

== **Cena tylko 75 fen.** ==

Do nabycia w wszystkich księgarniach lub
wprost w Wydawnictwie Dziel Ludowych **K. Miarka Sp., Mikołów-Nikolai O.-S.**

CIEKAWA HISTORIA O PIJAKU LEŚNYM

Pewien pan miał leśnego. Dobry to był człowiek, tylko na nieszczęście się upijał.

Razu jednego zawołał go pan do siebie i powiada:

— Jesteś mi dobrym, więc należy ci się nagroda: oto masz tu 3 złote, jedź na misję i zostań tam dopóki ci się spodoba.

Ale leśny słyszał, że tam na misji księża dużo przycinają o gorzałkę, a tu jak się obejść bez niej dwa albo trzy dni. Więc co robić? Wziął sobie w butelkę gorzałki i poszedł na misję. Było właśnie kazanie o gorzałce. Ksiądz wyciągnął rękę, jakby ku temu leśnemu i mówił:

— Nie dość tobie, człowiecze grzeszny, że w karczmie i w domu czynisz obrazę Bogu gorzałką, że odpusty zamieniasz w rozpustę, ale gotowyś się wybrać nawet na misję z gorzałką.

Te słowa obruszyły leśnego i pomyślał sobie:

— Ktoby onemu księdzu powiedział, że w jego kieszeni znajduje się gorzałka.

Ale ciekawy był słuchać kazania dalej. Obszedł dokoła kłociół, bo ambona była pod gołem niebem i słucha dalej kazania. Za ledwie ksiądz powiedział kilka słów, zwraca się znowu w tę stronę, po której stał

leśny, i jakby na niego spoglądając i palcem wskazując, mówi o Kainie, co się błękał po świecie, a nigdzie nie znalazł spokoju sumienia. Tak czyni — mówił misjonarz — i pijanica grzesznik. Choćby się z miejsca na miejsce przenosił, choćby na koniec świata poszedł, zawsze będzie niepokojny.

Aż gorąco przeszło po owym leśnym i już sobie pomyślał, co to za ksiądz, co wie, jak tu przyszedłem.

Ale wziął się jeszcze na inny sposób. Stało na cmentarzu drzewo; za to drzewo się schował i słucha dalej kazania.

— Teraz — pomyślał sobie — już mnie przecie nie zobaczy.

Ale za ledwie tak pomyślał, aż tu ksiądz zaczyna o Adamie, jak to Adam za marne jabłuszko utracił raj.

— Tak samo — powiada — i pijak: za kieliszek gorzałki traci niebo, a jak Adam, gdy zgrzeszył, począł się bać i kryć się za krzaki i drzewa, tak i pijak wstydzi się sam siebie, ale daremna rzecz: choć się od oka ludzkiego zakryje, Bóg i za drzewem widzi.

Złakł się leśny na takie słowa, wyszedł na drogę i butelkę z gorzałką roztrząsał.

„GAZETA GDAŃSKA“

wychodzi

-:- od lat 27 w Gdańsku 3 razy tygodniowo -:-

i zamieszcza

w każdym numerze piękne obrazki

z najświeższych wydarzeń na świecie.

Prosimy zamówić natychmiast „Gazetę Gdańską“, aby się przekonać jak piękne są nasze obrazki.

Na liście wystarczy napisać jako adres zupełnie krótko:

GAZETA GDAŃSKA — DANZIG.

- Na żądanie wysyłamy darmo warunki przedpłaty i katalog -
pięknych książek powiastkowych i do nabożeństwa.

„GAZETA LUDOWA”

jest jednym z najpoczytniejszych pism ludowych w całej Polsce i idzie w lud z hasłem **Niepodległej i Zjednoczonej Polski.**

GAZETA LUDOWA żeby lepiej zadawałać swoich Czytelników i podawać Im wiadomości z całego Królestwa Polskiego posiada na czas istnienia linii okupacyjnej **dwie redakcje:** w LUBLINIE i w WARSZAWIE.

GAZETA LUDOWA wychodzi raz na tydzień i zawiera wiadomości z całego świata, ogo! wiejski obchodzące. GAZETA LUDOWA podaje w każdym numerze obrazki ze wszystkich frontów bojowych.

GAZETA LUDOWA dlatego że jest najbardziej rozpowszechnionem pismem ludowem — jest przez to samo najtańszem, bo kosztuje za ledwie:

W Okupacyi Austriackiej:

Rocznie	koron	12
Półrocznie	„	6
Kwartalnie	„	3
— Numer pojedynczy kosztuje 30 hal. —		

W Okupacyi Niemieckiej:

Rocznie	marek polskich	8
Półrocznie	„	4
Kwartalnie	„	2
— Numer pojedynczy kosztuje 20 fen. —		

Adres Administracji: **LUBLIN, ulica Gubernatorska 8. Skrzynka pocztowa 54.**

Żądajcie numerów okazowych, które wysyłamy bezpłatnie.

PSY MELDUNKOWE

Szczególniejszą osobliwością nowoczesnej techniki w tej wojnie są psy, służące do przenoszenia meldunków.

Psy te — pisze „Germania” — obok psów patrolujących, biorą czynny udział w bitwach i dzielą wszelkie niebezpieczeństwa, a zakres ich działania jest bardzo poważny i odpowiedzialny.

W urzędowych komunikatach czyta się bardzo często:

„Atak nieprzyjacielski złamał się w naszym ogniu działowym” — a wynik ten częściej, niż byśmy mogli przypuszczać, jest zawisły od roli psów meldunkowych.

Swojego czasu skasowano w armiach psy tak zw. wojenne, ze względu, że stały się zbyt czynnymi wobec rozwoju techniki sygnałowej. Pozostały tylko w „czynnej służbie” psy sanitarne, oraz patrolowe, — te ostatnie głównie dla służby zabezpieczającej.

Doświadczenia obecnej wojny wykazały potrzebę reaktywowania psa meldunkowego.

Pies taki, po wstępnej tresurze, przechodzi właściwe wyszkolenie już na terenie wojny. Polega ono na tem, aby nauczył się przebieść natychmiast na rozkaz drogę

określonej placówki do najbliższego posterunku służbowego. Wyćwiczenie następuje zwykle już po sześciu lekcjach i teraz pies zaczyna służyć.

Nieprzyjacieli długi czas zasypuje pozycję ogniem huraganowym, zasiłki są zniszczone, połączenia telefoniczne z tyłami poprzerywane, nieprzyjacieli uważa rów za zdemolowany i rusza piechotą do ataku.

Pierwszą nadchodzącą falę rozbija nasza piechota ogniem, albo też w starciu wręcz. Wtedy nadchodzi chwila rzucenia do szturmie przygotowanych mas rezerw. O tym momencie trzeba pośpiesznie przesłać meldunki i tu przychodzi kolej na psa. Jego niewielki wzrost i kolor szary, umożliwiają mu przemknąć się dosyć niepostrzeżenie, a pędząc w najszybszym tempie przynosi on na czas zawiadomienie o zaczynającym się szturmie masowym. I na podstawie przyniesionych przez niego relacji nasza artylerja zaczyna ostrzeliwać ruszającego nieprzyjaciela, jego atak miesza się i łamie w ogniu działowym.

Z tego można poznać poważne następstwa, jeśli ten jedynie możliwy a tak ważny posłaniec padnie po drodze.

Wynik Miarki nagrody kalendarzowej na rok 1917

Nagroda nasza wywołuje u Czytelników coraz większe zainteresowanie, to też w roku ubiegłym napływ pocztówek był ogromny. Zebrało się ogółem 61.700 głosów, w tem 465 głosów nieważnych, zawierających poćania nie kompletne i nie odpowiadające rozpisany warunkom. Ważnych głosów pozostało 61.235 z tej liczby uznano następujące opowieści jako najwięcej Czytelnikom się podobające:

1. Miłujcie się	2210 głosami
2. Wyrok śmierci	1875 „
3. Powrót do mnie	1540 „
4. W stuletnią rocznicę zgonu Tadeusza Kościuszki .	1130 „
5. Marya ucieczka nasza	530 „
Razem	7285 głosami

Reszta głosów podają w większej lub mniejszej ilości inne powieści i artykuły.

Nagrody otrzymało 758 osób.

Z tego otrzymali:

- I nagrodę p. Paweł Nowakowski w Maryanowie w pow. Średzkim, w W. Ks. Poznańskim 50 mk. w gotówce
- II nagrodę pp.: Antoni Lose w Małych Kończycach, na Śląsku austriackim, Stanisław Kanicki w Działoszynie pod Noworadomskiem, w Polsce . . . . . po 20 mk. „
- III nagrodę pp.: Michalina Cygańska w Borku w W. Ks. Pozn., Józef Janus w Smolnikach w w. Ks. Pozn., Antoni Kanicki w Działoszynie pod Noworadomskiem, w Polsce, Marya Walczak w Niechanowie, w W. Ks. Poznańskim . . . . . po 15 mk. „
- IV nagrodę pp.: Anna Kordek, Wiejewo, W. Ks. Pozn.; Marya Wojciezyk, Wiejewo, W. Ks. Pozn.; Arna Kojda, Brody, W. Ks. P. Maryanna Gołombek, Pawłowice na Górnym Śląsku; R Kordek, Wiejewo, W. Ks. Pozn.; Jun Talaga, Bestwin p. Baszków, W. Ks. Pozn. . . . . po 10 mk. w książkach

Reszta 745 osób otrzymało nagrody książkowe w wartości od 50 fen, do 5 mk

Największy ciężar.

Gdy podczas burzy kazano wyrzucać z okrętu ciężary, jeden porwał żonę i rzucił do morza, a łajany odrzekł: To mój największy ciężar!

Zbajał się.

Aron do służącej godząc ją: Dlaczegoś w ciągu dwóch miesięcy aż cztery służby miała? Ona: Bo com przysła do służby, zaraz moje panie umierały. Aron do żony: Wiesz, Sura, my ją zgodzimy.

Ma słusznosc.

Powiedz mi, dlaczego, ile razy spotkasz tego złodzieja Fliegenthala, to mu tak ściszasz rękę?

— Bo kiedy trzymam go za rękę, to wiem, że mi nic z kieszeni nie wyciągnie.

Tak źle i tak niedobrze.

Wdowcowi przynoszą za pogrzeb żony rachunek, wynoszący 200 talarów. On woła: Tak dużo? tobym wołał, żeby nie była umarła.

Zamiana.

Moškowi umarła żona i płacze za nią, a Icek mu mówi: Ja ci co powiem, odstąp mnie twoją umarłą żonę, a ja ci odstąpię moją żywą!

W tramwaju.

Facet: — Ach! jakże ta arka Noego napelniona!

Jeden z jadących: Brakuje tylko osła.

Konduktor: — Siadaj pan prędko.

Stempel wekslowy w Niemczech

Do opłaty stempla wekslowego od weksli krajowych jest zobowiązany wystawca, natomiast od weksli zagranicznych jest pierwszy, który go w kraju otrzymał i wreszcie każdy, który weksel odbiera, jeżeli stempel na wekslu nie jest zużyty. Nieostemplowanie weksłu pociąga za sobą karę, która wynosić może 50 razy tyle, co sam stempel. Stempel wekslowy spłaca się zapomocą znaczków wekslowych (Wechselstempelmarken), które nalepia się na odwrotnej stronie weksła z góry po lewym brzegu. — Znaczkę należy skasować t. j. umieścić na nim datę zużycia i to dzień i rok w liczbach arabskich, a miesiąc w słowach. Niewolno znaczka stemplowego przekreślić lub czynić na nim poprawek.

Ostemplowanie weksła należy uakutecznić zanim wystawiciel wyda go z rąk.

Nabyć można znaczki wekslowe w cenie: 10, 20, 30, 40 i 50 fen. oraz 1,—, 1,50, 2,—, 2,50, 3,—, 3,50, 4,—, 4,50, 5,—, 10,—, 15,—, 20,—, 25,—, 30,— i 50 mk., również i blankiety wekslowe z wydrukowanym już 10 fen. stemplem wekslowym. — Do ostemplowania zużyty można kilka znaczków, tworzących razem potrzebną kwotę stempla.

Stempel wekslowy wynosi od weksli: do 200 mk. 10 fen., od 200 do 400 mk. 20 fen., od 400 do 600 mk. 30 fen., od 600 do 800 mk. 40 fen., od 800 do 1.000 mk. 50 fen., od 1.000 do 2.000 mk. 1 mk., od 2.000 do 3.000 mk. 1,50 mk. i tak dalej, za każdy rozpoczęty 1.000 mk. 50 fen.

Od opłaty stempla zwolnione są weksle, wystawione za granicą i za granicą płatne, dalej weksle w kraju wystawione, a płatne za granicą, przy okazaniu lub płatne najpóźniej 10 dni po wystawieniu, skoro wystawiciel wysyła je wprost za granicę.

Na weksłach, płatnych od dnia wystawienia dalej jak za 3 miesiące 15 dni, zużyty należy podwójny stempel wekslowy. Ostemplowanie weksła uważa się również za nieważne, jeżeli pierwsze żyro umieszczone jest przed znaczkiem stemplowym.

Protest wekslowy daje prawo do wszelkich osób na wekslu podpisywanych, a mianowicie do wystawiciela weksłu prima, indossantów i żyrantów o ile weksel odnośny w dniu płatności zostanie zaprezentowany, czego jednak interesowani mogą się zrzec. — Wykonanie protestu nastąpić musi najdalej w drugim dniu roboczym po dniu płatności weksła przez uprawnionego do tego urzędnika, t. j. notariusza, urzędnika sądowego, (sekretarza lub komornika — Gerichtsvollzieher) lub urzędnika pocztowego. —

Urzędnik taki uprawniony jest również do odbioru gotówki, jeżeli zobowiązany z weksla ofiaruje się z zapłatą.

Urzędnicy pocztowi uprawnieni są do wykonywania protestów z weksli do 800 mk. — O dokonanych proteście należy w przeciągu 2 dni listem rekomendowanym zawiadomić swego poprzednika, podpisanego na wekslu.

Protesty wekslowe wykonywać mogą odnośni urzędnicy w czasie od 9 rano do godz. 6 po południu, w innym czasie o ile interesowany, przeciw któremu protest wnoszą, na to wyraźnie się zgodzi.

Weksli nie protestują w niedziele, oba święta Bożego Narodzenia, Wniebowstąpienia, Zielonych Świątek, Nowy Rok, Wielki Piątek, Wniebowstąpienie i dzień Pokuty i Modlitwy (Buss u. Bittag).

Jeżeli wystawiciel nie wyda weksła dalej, lecz zatrzyma go u siebie natenczas w dniu płatności przedkłada go sam do zapłaty akceptantowi. — W tym wypadku jest protest w razie niezapłacenia weksła zbyteczny i powoduje niepotrzebne koszty, które o ile akceptant jest niewypłacalny, wystawiciel sam musi ponieść. — Prawa tego, wobec akceptanta pozostają, mimo, że weksła do protestu nie oddał, w całej pełni.

Koszta protestu włącznie stempla i kopiałi są następujące:

a) przy proteście przez pocztę:

	do 150 mk.	1,30 mk.
od 150 „	500 „	2,80 „
„ 500 „	800 „	3,30 „

b) przy proteście przez komornika sądowego:

	do 50 mk.	1,— mk.
od 50 „	100 „	1,50 „
„ 100 „	150 „	2,50 „
„ 150 „	300 „	4,— „
„ 300 „	1000 „	5,10 „
„ 1000 „	5000 „	7,80 „
ponad 5000 „		9,00 „

c) przy proteście przez notariusza:

	do 120 mk.	3,— mk.
od 120 „	150 „	3,80 „
„ 150 „	200 „	4,80 „
„ 200 „	300 „	5,40 „
„ 300 „	450 „	6,00 „
„ 450 „	650 „	6,60 „
„ 650 „	900 „	7,20 „
„ 900 „	1000 „	8,— „
„ 1000 „	1200 „	9,50 „
„ 1200 „	1600 „	10,60 „
„ 1600 „	2100 „	12,30 „
„ 2100 „	2700 „	13,40 „
„ 2700 „	3400 „	14,50 „
„ 3400 „	4300 „	15,70 „
„ 4300 „	5400 „	16,90 „
„ 5400 „	6700 „	18,60 „
„ 6700 „	8200 „	19,80 „
„ 8200 „	10000 „	21,70 „

Opłata stemplowa w Prusach

1. Cesyje wszelkiego rodzaju podlegają stemplowi w wysokości 50 fen. od tysiąca, najmniej jednak 150 mk.

2. Zastawy (Verpfändungen) wszelkiego rodzaju: do 600 mk. wynosi stempel 0,50 mk., od 600 do 1.200 — 1,— mk., od 1.200 do 10.000 mk. — 1,50 mk., ponad 10.000 — 5 mk.

3. Plenipotencje, pełnomocnictwa, upoważnienia (Vollmachten) należy ostemplować:

	do 500 mk.	0,50 mk.
ponad 500 „	1000 „	1,— „
„ 1000 „	3000 „	1,50 „
„ 3000 „	6000 „	2,— „
„ 6000 „	10000 „	3,— „
„ 10000 „	15000 „	4,— „
„ 15000 mk.		5,— „

Plenipotencje lenceralne o ile obiekt wynosi ponad mk. 50.000, — kosztują 20 mk. stempla.

Jeżeli upolnomocniony jest w obowiązkach stałym u udzielającego plenipotencji, natenczas we wszelkich wypadkach wynosi stempel tylko 1,50 marki.

4. Kontrakty kupna i sprzedaży podlegają stemplowi 1/2% przy ruchomościach, 1% przy nieruchomościach. Przy nieruchomościach pobiera Rzesza niemiecka nadto 2/3 osobnego stempla.

Zwolniono od stempla są w Prusach deklaracje wszelkiego rodzaju, o ile obiekt nie przekracza mk. 150.

Opłata stemplowa za przesyłki kolejowe

Od 1 sierpnia 1916 obowiązują w miejsce dotychczasowych, następujące przepisy stemplowe:

a) pojedyncze przesyłki kolejowe (Frachstückgut):

- 1) za każdy list przewozowy (Frachtbrief) zwykłym frachtem . . . . . 10 fen.
- 2) frachtem pospiesznym . 20 „

b) przesyłki wagonowe frachtem zwyczajnym:

- 1) o ile koszt przewozu wynoszą poniżej 25 mk. 1 mk.
- 2) przy wyższych kosztach przewozowych . 2 mk.

c) przesyłki wagonowe frachtem pospiesznym (Eilgut):

- 1) za każdy list przewozowy o ile koszt przewozu wynoszą poniżej 25 marek . 1,50 mk.
- 2) przy wyższych kosztach przewozu . 3,— mk.

O ile list przewozowy wystawiony jest na więcej, niż 1 wagon wysyłkowy, natenczas opłaca się powyższą opłatę stemplową za każdy pojedynczy wagon.

O ile waga przesyłki nie wynosi 200 centnarów, czyli 10 ton, obniża się opłata stemplowa o połowę.

O ile zarząd kolejowy stawia do dyspozycji zamiast żadanego jednego, więcej mniejszych wagonów, natenczas uważa się ładunek jako jedną przesyłkę.

Za duplikaty lub odpisy listów przewozowych stempła się nie opłaca.

Wolne od opłaty stemplowej są:

1) listy frachtowe przesyłek, które podług przepisów prawnych lub administracyjnych zarząd kolejowy ekspedjuje bezpłatnie;

2) listy frachtowe przesyłek mleka o ile się takowych nie przesyła całymi wagonami.

Podatek dochodowy

(Einkommensteuer)

placą w Prusach osoby, spółki zapłacone, których zakres działalności wchodzi po za ramy członków i towarzystwa włącznie spółek zapisanych, których celem jest zakup środków spożywczych lub potrzebnych do użytku domowego, choćby sprzedaż artykułów ograniczała się na członków.

Podatek dochodowy (§ 17 prawa z 19. 6. 1916 wzgl. § 8 prawa z 26. 5. 1909 z czerwca 1916) wynosi:

Przy dochodzie rocznym			wynosi włącznie
od mk.	do mk.		rocznie mk.
900	—	1,050	6.—
1,050	—	1,200	9.—
1,200	—	1,350	12,60
1,350	—	1,500	16,80
1,500	—	1,650	22.—
1,650	—	1,800	27,20
1,800	—	2,100	32,40
2,100	—	2,400	37,80
2,400	—	2,700	47,40
2,700	—	3,000	56.—
3,000	—	3,300	67,20
3,300	—	3,600	78,40
3,600	—	3,900	89,60
3,900	—	4,200	106,60
4,200	—	4,500	120,60
4,500	—	5,000	136,80
5,000	—	5,500	158,40
5,500	—	6,000	175,20
6,000	—	6,500	192.—
6,500	—	7,000	220.—
7,000	—	7,500	240.—
7,500	—	8,000	265.—
8,000	—	8,500	301,60
8,500	—	9,000	327,60
9,000	—	9,500	358,80
9,500	—	10,500	405.—
10,500	—	11,500	445,40
11,500	—	12,500	486.—
12,500	—	13,500	546.—
13,500	—	14,500	538.—
14,500	—	15,500	630.—
15,500	—	16,500	696.—

od mk.	do mk.	rocznie mł
16,500	—	17,500 739,40
17,500	—	18,500 783,—
18,500	—	19,500 855,—
19,500	—	20,500 900,—

Podatek uzupełniający

(Ergänzungssteuer) w Prusach

§ 18 ustawy z 19 czerwca 1906, rozporządzenia z 25 czerwca 1885 i § 8 z 26 maja 1909 i z czerwca 1916 w Prusach:

od majątku		wynosi rocznie
mk.	do mk.	włącz. 50% dod. razem mk.
6,000	—	8,000 4,80
8,000	—	10,000 6,30
10,000	—	12,000 7,80
12,000	—	14,000 9,20
14,000	—	16,000 11,10
16,000	—	18,000 12,60
18,000	—	20,000 14,10
20,000	—	22,000 15,90
22,000	—	24,000 17,40
24,000	—	26,000 18,90
26,000	—	28,000 20,20
28,000	—	30,000 21,50
30,000	—	32,000 22,80
32,000	—	34,000 24,10
34,000	—	36,000 25,40
36,000	—	38,000 26,70
38,000	—	40,000 28,00
40,000	—	42,000 29,30
42,000	—	44,000 30,60
44,000	—	46,000 31,90
46,000	—	48,000 33,20
48,000	—	50,000 34,50
50,000	—	52,000 35,80

OPŁATY STEMPLOWE W AUSTRII

Kwity (za pensje i t. p.) są aż do sumy 3 kor. 99 hal, wolne od opłat stemplowych, od 4 kor. zaś powyżej podpadają pod skalę II.

Za rachunki wynosi opłata stemplowa do włącznie 20 kor., 2 hal., ponad 20 kor. do włącznie 100 kor., 10 hal.,

ponad 100 kor. do 1000 kor. 20 hal., za sumy ponad 1000 kor. 50 hal. od każdego arkusza.

Kwity za pauszałe urzędowe są wolne od opłat stempl.

Prochy 1 kor. za arkusz. Dodatki do prób, o ile już jako takie nie są opłacone, 30 hal. za arkusz.

Skala I.		k. h.
ponad	do 100 kor.	—,10
100	150	—,20
150	300	—,40
300	600	—,80
600	900	1,20
900	1200	1,60
1200	1500	2.—
1500	1800	2,40
1800	2400	3,20
2400	3000	4.—
3000	4500	6.—
4500	6000	8.—

ponad 600 kor. wynosi opłata za każde dalsze 3000 kor. 4 kor., przyczem sumę resztującą poniżej 3000 kor. oblicza się jako pełną.

Pod skalę I. podpadają weksle królewskie, płatne nie później, jak 6 miesięcy od daty wystawiania; dalej dokumenty równające się weksłom; wreszcie weksle zagraniczne, płatne w Austrii z terminem 12-miesięcznym.

Skala II.		k. h.
ponad	do 40 kor.	—,20
40	80	—,40
80	120	—,60
120	200	1.—
200	400	2.—
400	600	3.—
600	800	4.—
800	1600	8.—
1600	2400	12.—
2400	3200	16.—
3200	4000	20.—
4000	4800	24.—

ponad 4800 kor. wynosi opłata za każde dalsze 1600 kor. 8 kor., przyczem sumę resztującą poniżej 1600 kor. oblicza się jako pełną.

Pod skalę II. podpadają wszelkie kwity, ubezpieczenia, dalej weksle królewskie z dłuższym jak 6-miesięcznym terminem płatności; weksle zagraniczne płatne w Austrii z dłuższym jak 12-miesięcznym terminem płatności.

Skala III.		k. h.
ponad	do 20 kor.	—,20
20	40	—,40
40	60	—,60
60	100	1.—
100	200	2.—
200	300	3.—
300	400	4.—
400	800	8.—
800	1200	12.—
1200	1600	16.—
1600	2000	20.—
2000	2400	24.—

ponad 2400 kor. wynosi opłata za każde dalsze 800 kor. 8 kor., przyczem sumę resztującą poniżej 800 kor. oblicza się jako pełną.

Pod skalę III. podpadają umowy pożyczkowe, służbowe, zamienne i kupieckie, wygrane loteryjne (z wyjątkiem loteryj państwowych i prywatnych, od których pobierany jest pewien procent wygranej) i t. d.

K. MIARKA SPÓŁKA W MIKOŁOWIE

Na Górnym Śląsku (Nikolai Oberschlesien)

Największy Polski Zakład Wydawniczy

Telefonu Nr. 6. — Złożony w roku 1869. — Telefonu Nr. 6.

Widok zakładów fabrycznych

K. Miarki Spółki z ogr. por. w Mikołowie na G. Śląsku

Obszar 15.618 metrów kwadratowych, czyli około 6 mórg.

DRUKARNIA NASZA

wykonuje wszelkie druki gustownie,
szybko i tanio.

INTROLIGATORNIA NASZA

przyjmuje oprawy pojedynczych książek,
broszur, katalogów i bibliotek całych.

Wykonanie gustowne. — Ceny przystępne.

Największe Wydawnictwo

Książek do nabożeństwa w około 400 odmianach.

KSIĘGARNIA WYSYŁKOWA

dostarcza książki i broszury do wszy-
stkich miejscowości, tak w kraju,
jak i za granicą.

KALENDARZE MIARKI

rozchodzą się w około 300.000 e-
gzemplarzach po całym świecie.

ODZOBNE WYDAWNICTWA ODPLATOWE

religijne i narodowe.

Katalogi wysyłamy na żądanie bezpłatnie i franko

Biblioteka Śląska w Katowicach

Id: 0030000858859

II 2813/0/1918

SL